

**UNIVERSITATEA DE STUDII EUROPENE DIN MOLDOVA
ȘCOALA DOCTORALĂ ȘTIINȚE JURIDICE ȘI RELAȚII
INTERNAȚIONALE**

Cu titlu de manuscris
C.Z.U.: 347.63/64(043.3)

GIURGEA LENUȚA

**REGIMUL JURIDIC AL DOMICILIULUI ȘI REȘEDINȚEI
MINORULUI. CONSECINȚE JURIDICE ȘI MECANISME DE
PROTECȚIE**

Specialitatea 553.01 – Drept civil

Teză de doctor în drept

Conducător științific:

conf. univ. dr. Andy Corneliu PUȘCĂ

Autor:

CHIȘINĂU, 2026

© GIURGEA Lenuța, 2026

CUPRINS

ADNOTARE	4
LISTA ABREVIERILOR.....	7
INTRODUCERE	8
1. ANALIZA SITUAȚIEI ÎN MATERIA REGIMULUI JURIDIC AL DOMICILIULUI ȘI REȘEDINȚEI MINORULUI, CONSECINȚE JURIDICE ȘI MECANISME DE PROTECȚIE.....	19
1.1. Analiza publicațiilor științifice la tema tezei editate în Republica Moldova	19
1.2. Analiza publicațiilor științifice la tema tezei editate în România și ale țării	44
2. REGIMUL JURIDIC AL REȘEDINȚEI MINORULUI ÎN LEGISLAȚIA ROMÂNIEI, REPUBLICII MOLDOVA ȘI A ALTOR STATE.....	53
2.1. Principiile de drept aplicabile în materia dreptului copilului la un domiciliu stabil	53
2.2. Noțiunea de reședință obișnuită și reședință temporară în legislația națională	76
2.3. Regimul juridic al locuinței minorului și al domiciliului acestuia în legislația României și a Republicii Moldova.....	88
2.4. Conceptul de reședință obișnuită sau reședință alternantă a minorului în legislația și jurisprudența CEDO și CJUE	96
2.5. Noțiunea de reședință obișnuită în practica internațională.....	121
2.6. Concluzii la Capitolul 2.....	125
3. REGIMUL JURIDIC AL SCHIMBĂRII DOMICILIULUI ȘI REȚINERII NELEGALE A MINORULUI: EFECTE ASUPRA RELAȚIILOR DE FAMILIE ȘI MECANISME INTERNAȚIONALE DE COOPERARE	127
3.1. Impedimente în păstrarea legăturilor copilului cu celălalt părinte, în practica internațională	127
3.2. Consecințele juridice ale nerespectării măsurilor privind domiciliul minorului	142
3.3. Reținerea ilegală a minorului.....	164
3.4. Cooperarea autorităților statelor în vederea restabilirii domiciliului minorului și a returnării lui în caz de răpire.....	190
3.5. Concluzii la Capitolul 3.....	200
4. RESTABILIREA DOMICILIULUI MINORULUI ȘI PROTECȚIA SA JURIDICĂ: MĂSURI LEGISLATIVE, CONSILIERE PSIHOLOGICĂ ȘI COMBATEREA ALIENĂRII PARENTALE	203
4.1. Reglementarea unui cadru normativ clar privind situația părintelui obligat la consiliere psihologică.....	203
4.2. Forme de abuz care determină schimbarea domiciliului sau reședinței minorului	218
4.3. Necesitatea reglementării consilierii psihologice obligatorii în cauzele cu istoric de violență	236
4.4. Fenomenul alienării parentale și necesitatea reglementării sale legale în vederea protecției intereselor minorului prin prisma respectării domiciliului acestuia	241
4.1. Concluzii la Capitolul 4.....	257
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI	258
DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII	294
CV-ul AUTORULUI	295

ADNOTARE

GIURGEA Lenuța. „Regimul juridic al domiciliului și reședinței minorului. Consecințe juridice și mecanisme de protecție. Teză de doctor în drept, specialitatea: 553.01– Drept civil. Chișinău, 2026.

Structura tezei: Introducere, patru capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 324 de titluri, 266 pagini text de bază, la tema tezei au fost publicate 24 de lucrări.

Cuvinte-cheie: copii, familie, părinți, protecție, reședință, domiciliu, minori, drepturi, discriminare.

Scopul cercetării: constă în realizarea unui studiu multidisciplinar privind regimul juridic al domiciliului și reședinței minorului, precum și a consecințelor juridice, a mecanismelor de protecție a acestora, pentru justificarea uniformizării conceptelor legale și a practicii judiciare în care sunt implicați minori.

Obiectivele cercetării: determinarea conținutului principiilor directoare la stabilirea domiciliului și reședinței copilului minor; analiza noțiunilor de locuință a familiei, a copilului; identificarea conceptului de reședință obișnuită, reședință temporară, reședință alternantă prin prisma analizei cadrului legal, al jurisprudenței CtEDO, CJUE; determinarea conținutului noțiunii de reședință obișnuită în practica internațională; cercetarea regimului juridic al schimbării domiciliului copilului minor, a condițiilor de reținere nelegală a acestuia, prin prisma analizei efectelor asupra relațiilor de familie; cercetarea aspectelor privind cooperarea autorităților statelor în vederea stabilirii domiciliului copilului minor, a returnării în caz de răpire, reținere nelegală; formularea recomandărilor și propunerilor de lege ferenda menite să contribuie la eficientizarea practicii judiciare, și să compatibilizeze legislația națională cu standardele comunității europene.

Noutatea și originalitatea științifică constă în analiza complexă și multidisciplinară în materia regimului juridic al domiciliului și reședinței minorului și contribuirea la soluționarea unor probleme importante cu care se confruntă Republica Moldova, respectiv identificarea problemelor legislative ale Republicii Moldova în disonanță cu prevederile legale propuse la nivelul Europei, cu soluționarea lor prin propunere de *lege ferenda*.

Rezultatele obținute se concretizează în tezele științifice principale promovate spre susținere și în **problema științifică importantă soluționată** care constă în clarificarea și sistematizarea regimului juridic al domiciliului și reședinței minorului, precum și a mecanismelor de protecție a acestuia, prin analizarea cadrului legal național, a jurisprudenței CtEDO și CJUE și a practicii internaționale, ceea ce a permis definirea criteriilor obiective și a procedurilor aplicabile pentru stabilirea locului de reședință al copilului, asigurând echilibrul între interesele fundamentale ale minorului și drepturile părinților și fundamentarea unor recomandări *de lege ferenda* pentru uniformizarea practicii judiciare și alinierea legislației naționale la standardele europene.

Semnificația teoretică rezultă indubitabil din abordarea europeană a legislației substanțiale în sensul alinierii legislației moldovene la legislația și cerințele europene, prin drept comparat.

Valoarea aplicativă: Rezultatele științifice vor fi utile sub mai multe aspecte: în procesul de legiferare, în activitatea practică a avocaților, judecătorilor, specialiștilor, precum și în procesul didactic. De asemenea, au fost identificate soluțiile și ipotezele de convertire a Codului Civil RM pentru a răspunde cerințelor practicii judiciare în relațiile europene și internaționale în vederea soluționării problemelor privind determinarea domiciliului minorului.

Implementarea rezultatelor științifice: rezultatele cercetării realizate au fost expuse în cadrul conferințelor naționale și internaționale, în special peste hotare, și se reflectă în articole științifice

ADNOTATION

GIURGEA Lenuța. „The Legal Regime of the Minor’s Domicile and Residence. Legal Consequences and Protection Mechanisms.” PhD thesis in Law, specialty: 553.01 – Civil Law. Chișinău, 2026.

Structure of the thesis: Introduction, four chapters, general conclusions and recommendations, bibliography consisting of 324 titles, 266 pages of main text. In addition, 24 significant scientific works have been published on the topic of the thesis.

Keywords: children, family, parents, protection, residence, domicile, minors, rights, discrimination.

Research aim: to conduct a multidisciplinary study on the legal regime of the domicile and residence of the minor, as well as their legal consequences and protection mechanisms, in order to justify the harmonization of legal concepts and judicial practice in cases involving minors.

Research objectives: determining the content of the guiding principles applied in establishing the domicile and residence of the minor child; analyzing the concepts of the family home and the child’s home; identifying the concepts of habitual residence, temporary residence and alternating residence through the analysis of the legal framework and the case law of the European Court of Human Rights and the Court of Justice of the European Union; determining the content of the concept of habitual residence in international practice; examining the legal regime governing the change of the minor child’s domicile and the conditions of unlawful retention of the child through the analysis of its effects on family relations; examining aspects concerning the cooperation of state authorities in establishing the domicile of the minor child and in ensuring the child’s return in cases of abduction or unlawful retention; formulating recommendations and *lege ferenda* proposals aimed at improving the efficiency of judicial practice and aligning national legislation with the standards of the European community.

Scientific novelty and originality lies in the comprehensive and multidisciplinary analysis of the legal regime of the minor’s domicile and residence, as well as in contributing to the resolution of significant issues faced by the Republic of Moldova, specifically by identifying legislative gaps in Moldova that are inconsistent with legal standards proposed at the European level, and addressing them through *lex ferenda* proposals.

The obtained results are reflected in the main scientific theses promoted for defense and in **the important scientific problem** addressed, which consists in clarifying and systematizing the legal regime of the domicile and residence of the minor, as well as the mechanisms for their protection, through the analysis of the national legal framework, the case law of the European Court of Human Rights and the Court of Justice of the European Union, and international practice. This has allowed for the definition of objective criteria and applicable procedures for determining the child’s place of residence, ensuring a balance between the fundamental interests of the minor and the rights of the parents, and the formulation of law reform recommendations aimed at standardizing judicial practice and aligning national legislation with European standards.

The theoretical significance undoubtedly derives from the European approach to substantive legislation, aimed at aligning Moldovan legislation with European legislation and requirements through comparative law analysis.

Practical value: the scientific results may be useful in several areas: in the legislative process, in the practical activity of lawyers, judges and specialists, as well as in the educational process. Furthermore, solutions and hypotheses for improving the Civil Code of the Republic of Moldova have been identified in order to meet the requirements of judicial practice in European and international relations concerning the determination of the minor’s domicile.

Implementation of scientific results: the results of the research have been presented at national and international conferences, particularly abroad, and are reflected in significant scientific publications and articles.

АННОТАЦИЯ

ДЖУРДЖА Ленуца. „Правовой режим места жительства и пребывания несовершеннолетнего. Юридические последствия и механизмы защиты”.

Диссертация на соискание ученой степени доктора права, специальность: 553.01 –
Гражданское право. Кишинэу, 2026.

Структура диссертации: введение, четыре главы, общие выводы и рекомендации, библиография из 324 наименований, 266 страниц основного текста. Кроме того, по теме диссертации опубликована в 24 научных работах значительного объема.

Ключевые слова: дети, семья, родители, защита, место пребывания, место жительства, несовершеннолетние, права, дискриминация.

Цель исследования заключается в проведении междисциплинарного исследования правового режима места жительства и пребывания несовершеннолетнего, а также их юридических последствий и механизмов защиты с целью обоснования унификации правовых понятий и судебной практики в делах с участием несовершеннолетних.

Задачи исследования: определение содержания руководящих принципов при установлении места жительства и пребывания несовершеннолетнего ребенка; анализ понятий жилища семьи и жилища ребенка; выявление содержания понятий обычного места пребывания, временного пребывания, а также чередующегося проживания на основе анализа правовой базы и практики Европейский Суд по Правам Человека и Суд Европейского Союза; определение содержания понятия обычного места пребывания в международной практике; исследование правового режима изменения места жительства несовершеннолетнего ребенка, условий его незаконного удержания через призму анализа последствий для семейных отношений; исследование аспектов сотрудничества государственных органов при установлении места жительства несовершеннолетнего ребенка и его возвращении в случае похищения или незаконного удержания; формулирование рекомендаций и предложений *de lege ferenda*, направленных на повышение эффективности судебной практики и гармонизацию национального законодательства со стандартами европейского сообщества.

Научная новизна заключается в комплексном и междисциплинарном анализе правового режима места жительства и пребывания несовершеннолетнего, а также в внесении вклада в решение важных проблем, с которыми сталкивается Республика Молдова, в частности в выявлении законодательных пробелов Республики Молдова, противоречащих нормам, предложенным на уровне Европы, и в их разрешении посредством предложений по законотворчеству (*lex ferenda*).

Полученные результаты отражаются в основных научных тезисах, выдвигаемых на защиту, а также в решении **важной научной проблемы**, заключающейся в уточнении и систематизации правового режима места жительства и проживания несовершеннолетнего, а также механизмов его защиты, посредством анализа национального правового регулирования, практики Европейского суда по правам человека и Суда Европейского Союза, а также международной практики. Это позволило определить объективные критерии и применимые процедуры для установления места проживания ребенка, обеспечивая баланс между основными интересами несовершеннолетнего и правами родителей, а также обосновать рекомендации по внесению законов (*law reform*) для унификации судебной практики и приведения национального законодательства в соответствие с европейскими стандартами.

Практическая ценность: научные результаты могут быть использованы в различных направлениях: в процессе правотворчества, в практической деятельности адвокатов, судей и специалистов, а также в учебном процессе. Кроме того, были выявлены решения и гипотезы совершенствования Гражданского кодекса Республики Молдова для приведения его в соответствие с требованиями судебной практики в европейских и международных правоотношениях при разрешении вопросов, связанных с определением места жительства несовершеннолетнего.

Внедрение научных результатов: результаты проведенного исследования были представлены на национальных и международных научных конференциях, в том числе за рубежом, и отражены в научных статьях.

LISTA ABREVIERILOR

alin. - alineat

art. – articol

C.civ. al RM – Codul Civil al Republicii Moldova

C.civ.al României – Codul Civil al României

C.proc.civ. al RM – Codul de procedură civilă al Republicii Moldova

CDC - Convenția Drepturilor Copilului

CDFUE - Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene

CE – Consiliul Europei

CF al RM – Codul familiei al Republicii Moldova

CGCNU - Comentariile Generale ale Comitetului Națiunilor Unite

CoEDO – Convenția Europeană a Drepturilor Omului

CP RM – Codul penal al Republicii Moldova

CSJ – Curtea Supremă de Justiție

CtEDO – Curtea Europeană a Drepturilor Omului

DCFAMR – Draft Common Frame of Reference

DDC - Declarația Drepturilor Copilului

DUDO – Declarația Universală a Drepturilor Omului

ed. – Editura

lit. – literă

NCPC – Noul Cod Procedură Civilă al României

nr. – număr

OCDE- Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică

ONU - Organizația Națiunilor Unite

p.- pagina

pct. – punct

red. – redacția

SEAE - Serviciul European de Acțiune Externă

SUA – Statele Unite ale Americii

TFUE – Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene

TUE- Tratatul privind Uniunea Europeană

UE – Uniunea Europeană

INTRODUCERE

Actualitatea și importanța temei abordate. Respectarea drepturilor copilului este esențială pentru asigurarea protecției interesului superior al acestuia, pentru garantarea dezvoltării sale armonioase și pentru prevenirea oricăror forme de abuz sau discriminare, contribuind astfel la consolidarea unui cadru juridic eficient de protecție a copilului.

Reglementarea domiciliului sau a reședinței persoanei se impune din necesitatea fundamentală de a identifica individul în spațiu. În sens juridic, identificarea unei persoane fizice presupune constatarea identității acesteia, adică individualizarea sa în cadrul societății și a ansamblului relațiilor sociale în care este implicată.

În contextul societății contemporane, necesitatea identificării persoanei fizice se justifică atât din rațiuni generale, cât și din rațiuni individuale. Din perspectiva generală, societatea are un interes direct ca fiecare membru să poată fi recunoscut și localizat în cadrul multiplelor raporturi juridice în care participă. În ceea ce privește rațiunile individuale, identificarea răspunde interesului fiecărei persoane de a fi individualizată și recunoscută ca subiect de drept în cadrul diverselor raporturi juridice, garantându-i astfel participarea efectivă și protecția în cadrul sistemului juridic.

În special, analiza conceptului de reședință obișnuită a copilului și a consecințelor juridice ale încălcării impune, în mod obligatoriu, menționarea instituției juridice care reglementează returnarea copilului în statul său de reședință obișnuită. Procedura se sprijină pe un cadru normativ internațional și național clar: Convenția de la Haga din 1980 privind aspectele civile ale răpirii internaționale de copii, Regulamentul (UE) 2019/1111 al Consiliului din 25 iunie 2019 privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie matrimonială și în materia răspunderii părintești și privind răpirea internațională de copii (reformare)¹, prevederile Codului de procedură civilă al Republicii Moldova² și Legii nr. 292 din 13.12.2024 privind protecția specială a copiilor împotriva deplasării în străinătate sau reținerii ilicite³, care stabilește aspecte în special legate de examinarea cazurilor privind înapoierea copiilor cu vârstă de până la 16 ani, deplasați fie reținuți ilicit, către reședința lor obișnuită.

¹ Regulamentul (UE) 2019/1111 al Consiliului din 25 iunie 2019 privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie matrimonială și în materia răspunderii părintești și privind răpirea internațională de copii (reformare). În: *Jurnalul Oficial al Uniunii europene L 178, 02.07.2019, pp.1-115*. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:32019R1111>

² Codul de procedură civilă al Republicii Moldova, nr. 225 din 30.05.2003. În: *Monitorul Oficial nr. 285-294 art. 436* din 03.08.2018. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=150766&lang=ro#

³ Legea nr. 292 din 12.12.2024 privind protecția specială a copiilor împotriva deplasării în străinătate sau reținerii ilicite. În: *Monitorul Oficial nr. 556-559 art. 760* din 27.12.2024 Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=146474&lang=ro

Deși termenul „reședință obișnuită” a fost folosit inițial mai ales în context internațional, referitor la procedurile de readucere a copiilor, cadrul normativ național a evoluat. Astfel, în prezent, Codul civil al Republicii Moldova⁴ utilizează acest termen și pentru a defini domiciliul, extinzând aplicabilitatea sa în sfera dreptului intern și conferind o semnificație mai largă conceptului de stabilitate a locuirii copilului.

Protecția copilului în Republica Moldova este armonizată, în mare măsură, cu normele internaționale referitoare la drepturile copilului. La fundamentul sistemului de protecție a minorilor se află Constituția Republicii Moldova⁵, care recunoaște dreptul familiei și al copilului la apărare și sprijin, inclusiv prin asigurarea dreptului la viață, integritate corporală și psihologică, garantarea asistenței și protecției sociale, precum și dreptul la îngrijire medicală și la locuirea într-un mediu securizat. În plus, Legea nr. 140/2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situații de risc și a copiilor separați de părinți⁶, stabilește cadrul legal de protecție a minorilor și determină atribuțiile autorităților tutelare la nivel local și raional, măsurile de siguranță pentru copil și modalitățile de colaborare intersectorială în domeniul protecției copilului.

Deasemenea legislația națională a Republicii Moldova consacră dreptul fundamental a persoanelor la liberă circulație și la stabilirea reședinței.

Ca drept fundamental, libertatea de mișcare reprezintă o noțiune relativ recentă, reprezentând libertatea cetățeanului de a se deplasa fără restricții arbitrare. Această libertate este protejată la nivel internațional printr-un ansamblu de instrumente juridice. Astfel, Declarația Universală a Drepturilor Omului prevede în art. 13, că „orice persoană are dreptul de a părăsi orice țară, inclusiv propria țară, și de a reveni în aceasta conform voinței sale.”

În același sens, Pactul internațional privind drepturile civile și politice tratează în art. 12 „dreptul oricărei persoane aflate legal pe teritoriul unui stat de a se deplasa liber și de a alege reședința, precum și libertatea de a părăsi orice țară, inclusiv propria țară, fără a fi supusă unor restricții arbitrare”.

Complementar, Protocolul nr. 4 la Convenția Europeană a Drepturilor Omului reafirmă aceste principii, stabilind că „orice persoană aflată legal pe teritoriul unui stat are dreptul la

⁴ Codul Civil al Republicii Moldova nr. 1107 din 06.06.2002. În: *Monitorul Oficial nr. 66-75 art. 132* din 01.03.2019. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=149719&lang=ro#

⁵ Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.1 din 12.08.1994; Republicat: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 78/140 din 29.03.2016. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=145723&lang=ro

⁶ Legea nr. privind protecția specială a copiilor aflați în situații de risc și a copiilor separați de părinți nr. 140 din 14.06.2013. În: *Monitorul Oficial nr. 167-172 art. 534* din 02.08.2013. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=139010&lang=ro

libertatea de circulație și la alegerea reședinței, precum și la libertatea de a părăsi orice țară, inclusiv propria țară.”

Articolul 27 din Constituția Republicii Moldova stabilește că „orice cetățean al Republicii Moldova are dreptul de a-și stabili domiciliul sau reședința în orice localitate din țară, de a părăsi țara, de a emigra și de a reveni în aceasta.”

Astfel, că analiza regimului juridic al reședinței minorului derivă din rolul său ca element esențial de identificare a persoanei. Aceasta permite individualizarea copilului, raportându-l la cadrul familial și social, prin mijloace specifice care facilitează stabilirea poziției sale în relațiile juridice. În mod tradițional, principalele atribute prin care o persoană este identificată sunt numele și domiciliul, acestea din urmă indicând localizarea sa în spațiu.

Similar adulților, copilul deține elemente care îi conferă o individualitate proprie și anumite drepturi speciale, inclusiv în raport cu părinții săi. Printre beneficiile fundamentale oferite de reședința obișnuită se numără dreptul de a nu fi mutat sau reținut în mod ilegal într-un alt stat. Din această perspectivă rezultă importanța studierii modului de stabilire a reședinței obișnuite, a criteriilor de identificare și a procedurii de modificare a acesteia, având în vedere consacrarea principiului interesului superior al copilului.

Prezentul studiu clarifică și definește noțiunile de „domiciliu” și „reședință temporară”, atât în perspectiva legislației naționale, cât și în lumina cadrului juridic internațional aplicabil. În paralel, cercetarea examinează amploarea efectelor juridice generate de domiciliu și reședință temporară, identifică conceptul de reședință obișnuită, alternantă în practica internațională, jurisprudența CJUE, CtEDO, aspectele legate de reținerea nelegală a minorului, mecanismele internaționale de cooperare în vederea asigurării interesului superior al copilului.

Încadrarea temei în preocupările internaționale, naționale, zonale, ale colectivului de cercetare și în context inter- și transdisciplinar. Conform art. 2 alin. (1) din Acordul de asociere între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte, s-a conchis asupra „respectării principiilor democratice, a drepturilor omului și a libertăților fundamentale, astfel cum sunt proclamate în Declarația Universală a Drepturilor Omului și reglementate în Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, în Actul final de la Helsinki din 1975 al Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa, precum și în Carta de la Paris pentru o nouă Europă din 1990 (...).”⁷

⁷ Acordul de asociere între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte. [online] [citat: 01.02.2025]. Disponibil: <https://mecc.gov.md/sites/default/files/acordul-de-asociere-rm-ue.pdf>

De asemenea, capitolul 27 al Acordului de asociere reglementează „cooperarea în domeniul protecției și al promovării drepturilor copilului.”

Potrivit art. 137 al Acordului, părțile au convenit „să coopereze pentru a asigura promovarea drepturilor copilului în conformitate cu legislația și cu normele internaționale, în special Convenția Națiunilor Unite din 1989 privind drepturile copilului, ținând cont de prioritățile identificate în contextul specific al Republicii Moldova, în special pentru categoriile vulnerabile.”

În temeiul art. 138 din Acord, cooperarea părților cuprinde, în mod special: „a) prevenirea și combaterea tuturor formelor de exploatare (inclusiv munca prestată de copii), a abuzurilor, a neglijenței și a violenței împotriva copiilor (...);” „b) îmbunătățirea sistemului de identificare și de asistență oferită copiilor aflați în situații vulnerabile, inclusiv participarea sporită a copiilor la procesele de luare a deciziilor și punerea în aplicare a unor mecanisme eficiente menite să soluționeze plângerile individuale formulate de copii;” „e) aderarea la documentele internaționale relevante, ratificarea și punerea în aplicare a acestora, inclusiv a celor elaborate în cadrul Organizației Națiunilor Unite, al Consiliului Europei și al Conferinței de la Haga privind dreptul internațional privat, cu scopul de a promova și de a proteja drepturile copiilor în conformitate cu cele mai înalte standarde în acest domeniu.”

În procesul de aderare la Uniunea Europeană, Republica Moldova și-a asumat angajamentul de a armoniza legislația națională cu *acquis-ul* Uniunii Europene, prin adaptarea cadrului normativ intern la standardele și principiile juridice europene, în vederea consolidării statului de drept și a protecției efective a drepturilor fundamentale.

Constatăm că Republica Moldova a înregistrat progrese importante în dezvoltarea sistemului de protecție a copilului. Cu toate acestea, alinierea cadrului normativ și a practicilor din domeniu la prevederile Convenției ONU cu privire la drepturile copilului rămâne o provocare.

Protecția copilului în Republica Moldova este, în mare măsură, armonizată cu standardele și instrumentele internaționale în materia drepturilor copilului. Fundamentul sistemului național de protecție a copilului îl constituie Constituția Republicii Moldova, care consacră dreptul familiei și al copilului la protecție din partea statului, garantând, printre altele, dreptul la viață, la integritate fizică și psihică, accesul la asistență și protecție socială, dreptul la ocrotirea sănătății, precum și dreptul de a trăi într-un mediu sigur și favorabil dezvoltării.

În acest context, în anul 2023 a fost revizuit cadrul legislativ în materia protecției drepturilor copilului, fiind abrogată Legea nr. 338/1994 privind drepturile copilului și adoptată Legea nr. 370/2023 privind drepturile copilului⁸, care reflectă într-o măsură mai amplă principiile și

⁸ Legea privind drepturile copilului nr. 370 din 30.11.2023. În: *Monitorul Oficial Nr. 488-491 art. 864* din 21.12.2023. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=153186&lang=ro

standardele consacrate de instrumentele internaționale în domeniul drepturilor copilului. Noua reglementare urmărește consolidarea mecanismelor de protecție a copilului și asigurarea unei mai bune conformități a legislației naționale cu prevederile convenționale.

Astfel, Republica Moldova a asigurat elaborarea și adoptarea legii menite să asigure aplicarea Convenției de la Haga privind aspectele civile ale răpirii internaționale de copii, din 25 octombrie 1980, prin noua Lege nr. 292 din 13.12.2024 privind protecția specială a copiilor împotriva deplasării în străinătate sau reținerii ilicite⁹, care stabilește aspecte în special legate de examinarea cazurilor privind înapoierea copiilor cu vârstă de până la 16 ani, deplasați fie reținuți ilicit, către reședința lor obișnuită, vine să implementeze prevederile actelor internaționale în materia arăpirii internaționale de copii.

De asemenea, Republica Moldova este parte la mai multe instrumente juridice internaționale adoptate sub egida Conferinței de la Haga, printre care se numără Convenția asupra protecției copiilor și cooperării în materie de adopție internațională, adoptată la Haga la 29 mai 1993¹⁰, Convenția asupra aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii, încheiată la Haga la 25 octombrie 1980¹¹, precum și Convenția europeană asupra recunoașterii și executării deciziilor privind supravegherea copiilor și restabilirea supravegherii copiilor, adoptată la Luxemburg la 20 mai 1980¹².

Prin aderarea la aceste instrumente internaționale, Republica Moldova și-a asumat obligația de a asigura mecanisme eficiente de cooperare internațională în domeniul protecției copilului, în special în situațiile ce implică adopția internațională, răpirea internațională a copiilor sau recunoașterea și executarea hotărârilor referitoare la încredințarea și supravegherea minorilor.

Prin urmare, procesul de armonizare a cadrului normativ și a practicilor instituționale cu standardele stabilite de Convenția ONU cu privire la drepturile copilului, și alte instrumente internaționale care vin să asigure interesul superior al copilului, continuă să se desfășoare într-o manieră dinamică în Republica Moldova aliniindu-se *aquis-ului* european.

Reieșind din raționamentele prenotate supra, se prezintă absolut imperioasă realizarea unei cercetări complexe și ample a regimului juridic al domiciliului și reședinței minorului, a

⁹ Legea nr. 292 din 12.12.2024 privind protecția specială a copiilor împotriva deplasării în străinătate sau reținerii ilicite. În: *Monitorul Oficial nr. 556-559 art. 760* din 27.12.2024 Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=146474&lang=ro

¹⁰ Convenția asupra protecției copiilor și cooperării în materia adopției internaționale, încheiate la Haga la 29 mai 1993, ratificată de Republica Moldova prin Hotărârea Parlamentului nr. 1468-XIII din 29.01.1998, În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 14-15 art. 79 din 26.02.1998. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=4314&lang=ro

¹¹ Convenția de la Haga asupra aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii, 1980. În: *Tratate Internationale Nr. 15 art. 67*.

¹² Convenția europeană asupra recunoașterii și executării deciziilor privind supravegherea copiilor și restabilirea supravegherii copiilor, adoptată la Luxemburg la 20 mai 1980. În: *Monitorul Oficial Nr. 170 art. 701*.

consecințelor juridice a încălcării și a mecanismelor de protecție, suprapunerea cu practica judiciară națională, internațională și formularea de propuneri și recomandări pertinente pentru ajustarea cadrului legal existent, dar și uniformizarea practicii administrative și judiciare.

Scopul cercetării constă în realizarea unui studiu multidisciplinar privind regimul juridic al domiciliului și reședinței minorului, precum și a consecințelor juridice, a mecanismelor de protecție a acestora, pentru justificarea uniformizării conceptelor legale și a practicii judiciare în care sunt implicați minori.

Obiectivele propuse rezidă în:

- determinarea conținutului principiilor directoare la stabilirea domiciliului și reședinței copilului minor;
- analiza noțiunilor de locuință a familiei și a copilului;
- identificarea conceptului de reședință obișnuită, reședință temporară, reședință alternantă prin prisma analizei cadrului legal, al jurisprudenței CtEDO, CJUE;
- determinarea conținutului noțiunii de reședință obișnuită în practica internațională; cercetarea regimului juridic al schimbării domiciliului copilului minor, a condițiilor de reținere nelegală a acestuia, prin prisma analizei efectelor asupra relațiilor de familie;
- cercetarea aspectelor privind cooperarea autorităților statelor în vederea stabilirii domiciliului copilului minor, a returnării în caz de răpire sau reținere nelegală;
- formularea recomandărilor și propunerilor de lege ferenda menite să contribuie la eficientizarea practicii judiciare și să compatibilizeze legislația națională cu standardele comunității europene.

Ipoteza de cercetare. În măsura în care vor fi clarificate fundamentele teoretice și normative ale regimului juridic al domiciliului și reședinței minorului, stabilite criteriile obiective și condițiile aplicabile pentru determinarea locului de reședință al copilului, precum și procedurile prin care se realizează protecția drepturilor și intereselor fundamentale ale acestuia, iar justificarea și proporționalitatea măsurilor de protecție vor fi dezvoltate atât pe plan teoretic, atunci aplicarea coerentă a acestor principii va contribui la consolidarea garanțiilor juridice și eficiența mecanismelor de protecție a minorului, asigurând echilibrul necesar între interesele copilului și drepturile părinților sau ale altor persoane implicate în exercitarea responsabilităților parentale și a autorității tutelare.

Sinteza metodologiei de cercetare și justificarea metodelor de cercetare alese.

Sinteza metodologiei de cercetare și justificare a metodelor de cercetare alese: pentru realizarea cercetării științifice asupra temei cu caracter complex au fost utilizate metodele

consacrate, respectiv: analiza istorică, analiza logică, analiza sistemică, analiza comparativă, sinteza.

Metoda analizei istorice a stat la baza cercetării principiilor fundamentale pornind de la primele interpretări filosofice din perioada romană și până în zilele noastre, raportându-ne la înțelegerile dintre state cu referire la soluționarea în interesul superior al minorului a situațiilor ivite în libera deplasare a acestuia. Logica și metodele ei sunt indisolubil legate de studiul și cercetarea în sine a tuturor aspectelor din practica judiciară în materie, de unde și necesitatea utilizării acestei metode de cercetare.

Analiza sistemică a permis cunoașterea în profunzime a fenomenului care a afectat abordarea problemelor ce dăunează respectării drepturilor fundamentale ale copilului și de aici posibilitatea găsirii soluțiilor care se impun pentru depășirea acestei situații.

Metoda analizei comparative, o veritabilă metodă juridică, s-a dovedit a fi metoda cea mai utilă, fiind și cea mai utilizată, deoarece crează posibilitatea de a vedea cum au abordat problemele minorilor diferite state, pornind de la statele membre și extrapolând la state care au un alt fel de procedură, dar care se bazează pe același context substanțial. Această metodă a creat posibilitatea explicării mondializării situației analizate.

Un rol esențial l-a avut și metoda sintezei pentru că datele disparate privite în mod diferit, dacă nu sunt sintetizate corespunzător, nu vor alcătui niciodată un tot. Sinteza datelor culese din practica judiciară a Republicii Moldova a făcut posibilă evidențierea unor situații care pot fi soluționate în aceeași manieră în care au procedat, de exemplu, statele membre ale Uniunii Europene, dată fiind și dorința de aliniere la legislația europeană.

Utilizarea acestor metode a permis cercetarea aprofundată a drepturilor fundamentale ale copilului, respectarea acestora în sistemul judiciar existent, analiză care a permis sugestia unor schimbări de structură a codificării și a implementării prevederilor europene prin propuneri *de lege ferenda*.

Baza empirică a cercetării este formată din jurisprudența pertinentă a CtEDO, CJUE, a Curții Constituționale a Republicii Moldova, a României, spețe din jurisprudența instanțelor de judecată din Republica Moldova, precum și din România. În cuprinsul cercetării au fost expuse și cercetate acte legislative din Republica Moldova, din România, Directivele Uniunii Europene, ale ONU, și alte instrumente internaționale relevante cercetării complexe și obiective a temei.

Noutatea științifică constă în analiza complexă și multidisciplinară în materia regimului juridic al domiciliului și reședinței minorului și contribuirea la soluționarea unor probleme importante cu care se confruntă Republica Moldova, respectiv identificarea problemelor

legislative ale Republicii Moldova în disonanță cu prevederile legale propuse la nivelul Europei, cu soluționarea lor prin propunere de *lege ferenda*.

Importanța teoretică și valoarea practică a lucrării este dată cu prioritate de importanța juridico-socială a instituției interesului superior al copilului, prin analiza celor mai relevante opinii și concepții doctrinare ce au stat la baza prezentei cercetării. Cercetarea efectuată în prezenta lucrare este una pragmatică și comparativă a principalelor probleme atât doctrinare cât și practice în materia respectării domiciliului minorului.

În aceeași măsură considerăm că această lucrare științifică va fi de un real ajutor practicienilor în drept civil, dar și teoreticienilor, ca și bază de început a unei cercetări în materia mai sus menționată și nu numai. Rezultatele obținute în urma cercetării pot servi la perfecționarea legislației actuale prin modificarea unor acte normative, dar și prin elaborarea unor acte normative noi, întrucât deficiențele existente pot fi eliminate doar prin reconceptualizarea legislativă a instituției interesului superior al copilului. În altă ordine de idei, rezultatele cercetării pot face obiectul curiculei universitare, ciclul I licență și ciclul II, masterat, la elaborarea cursurilor.

Rezultatele științifice vor fi utile sub mai multe aspecte: în procesul de legiferare, în activitatea practică a avocaților, judecătorilor, specialiștilor, precum și în procesul didactic. De asemenea, au fost identificate soluțiile și ipotezele de convertire a Codului Civil RM pentru a răspunde cerințelor practicii judiciare în relațiile europene și internaționale în vederea soluționării problemelor privind determinarea domiciliului minorului.

Aprobarea rezultatelor. Rezultatele cercetării realizate au fost expuse în cadrul conferințelor naționale și internaționale, în special peste hotare, și se reflectă în publicații și articole științifice de anvergură.

Sumarul capitolelor tezei. Structura tezei respectă prevederile regulamentare ale ANACEC, și cuprinde patru capitole. Teza cuprinde: adnotare – în limba română, engleză și rusă, lista abrevierilor, cuprins, introducere, 4 capitole structurate în paragrafe, concluzii la fiecare capitol, concluzii generale, recomandări ale autorului, lista bibliografică, declarația privind asumarea răspunderii, CV-ul autorului. Lucrarea cuprinde 266 pagini de text, iar bibliografia prezentă în 324 de titluri.

În **Introducere** este argumentată actualitatea și importanța temei cercetate, încadrarea temei în preocupările internaționale, naționale, zonale precum și în contextul inter- și transdisciplinar, a fost expusă problema științifică de cercetare, scopul lucrării, obiectivele propuse în teză, ipoteza de cercetare, sintetizată metodologiile de cercetare și justificarea acestora.

Prin urmare, introducerea reprezintă o justificare pertinentă cu privire la subiectul abordat, modalitatea în care am cercetat, care au fost metodele utilizate, de ce tema este foarte actuală dar

și foarte importantă, care este scopul și obiectul cercetării raportat la tema aleasă, cum s-a sintetizat metodologia de cercetare, dar și cum s-a realizat ipoteza de cercetare impusă, ce a condus la justificarea modului de abordare a problematicii, argumentarea semnificației teoretice și valorii aplicative a lucrării, evidențierea gradului de noutate științifică a rezultatelor obținute.

Capitolul 1, intitulat *Analiza situației în materia regimului juridic al domiciliului și reședinței minorului, consecințele juridice și mecanisme de protecție*, include o analiză a materialelor științifice la tema cercetării: monografii, manuale, articole științifice, publicate în Republica Moldova, în România, dar și în alte state. De asemenea, sunt cercetate concepțiile, viziunile doctrinarilor notorii, care continuă să manifeste interes științific față de regimul juridic al domiciliului și reședinței minorului. În această ordine de idei, au fost analizate și expuse lucrările autorilor: A.-G. Gavrilesco, C.C. Hageanu, S. Baieș, N. Roșca, V. Cebotari, I. Bîtcă, V.L. Coman, G.B. Spîrchez, M. Eliescu, C. Hamangiu, I. Rosetti-Bălănescu, Al. Băicoianu, R. Costache, C. Bichescu, D. Alexandrescu, I. Filipescu, C. Bîrsan, D. Doroș, R. Curchin, S. Cercel, L. Țaranu, G. Ardelean, O. Miron, V. Doni, I. Frunze, etc.

În urma testului efectuat, a fost identificat nivelul de investigație doctrinară a temei tezei de doctorat, fiind astfel formulată și problema științifică importantă, soluționată prin prezenta cercetare, precum și expuse obiectivele tezei.

În Capitolul 2, denumit *Regimul juridic al reședinței minorului în legislația României, Republicii Moldova și a altor state*, au fost analizate: 2.1. Principiile de drept aplicabile în materia dreptului copilului la un domiciliu stabil; 2.2. Noțiunea de reședință obișnuită și reședință temporară în legislația națională; 2.3. Regimul juridic al locuinței și al domiciliului acestuia în legislația României, a Republicii Moldova, și a altor state; 2.4. Conceptul de reședință obișnuită sau reședință alternantă a minorului în legislația și jurisprudența CtEDO și CJUE; 2.5. Noțiunea de reședință obișnuită în practica internațională; 2.6. Concluzii la Capitolul 2.

Astfel au fost expuse următoarele noțiuni și concepte: „reședință obișnuită și reședință temporară în legislația națională”; „reședință obișnuită sau reședință alternantă a minorului în legislația și jurisprudența CtEDO și CJUE” în cadrul căreia au fost abordate ultimele reglementări în materia dreptului copilului la reședință împărțită („shared residence”), „reședință obișnuită în practica internațională”.

Astfel, cercetarea reprezintă și o abordare a situației juridice a minorului, și deopotrivă a regimului juridic aplicabil în cazurile în care deplasarea minorilor se realizează alături de părintele la care nu s-a stabilit domiciliul minorului sau alături de părintele la care are stabilit minorul un domiciliu stabil.

Valențele juridice ale art. 8 din CoEDO fac obiectul analizei în capitolul 2, în cadrul căruia analiza noastră se concentrează și pe situațiile care legitimează dreptul autorităților publice de a limita exercitarea unui drept, într-o societate democratică, pentru considerente care justifică securitatea statului, siguranța cetățenilor, siguranța ordinii, prevenirea faptelor penale, bunăstarea socio economică a țării, protecția sănătății, protecția moralei, sau protecția drepturilor și libertăților semenilor. Orice individ are dreptul la apărarea și respectarea propriei vieți de familie cât și a domiciliului acestuia, însă cu toate acestea, acest drept determină multiple efecte și consecințe în plan juridic, în situația în care părinții copilului nu au același domiciliu, sunt în divorț sau separați în fapt.

Capitolul 3 intitulat *Regimul juridic al schimbării domiciliului și reținerii nelegale a minorului: efecte asupra relațiilor de familie și mecanisme internaționale de cooperare* pune în discuție: 3.1. Impedimente în păstrarea legăturilor copilului cu celălalt părinte, în practica internațională; 3.2. Consecințele juridice ale nerespectării măsurilor privind domiciliul minorului; 3.3. Reținerea legală a minorului; 3.4. Cooperarea autorităților statelor în vederea restabilirii domiciliului minorului și a returnării lui în caz de răpire; 3.5. Concluzii la Capitolul 3.

Astfel, se analizează situațiile care în care are loc modificarea măsurilor privind minorii, cu atenție deosebită asupra cazurilor ilicite de schimbare a reședinței obișnuite a minorului, în context transfrontalier, a măsurilor dispuse prompt și eficient pentru asigurarea returnării copilului minor reținut ilegal sau care a fost deplasat ilegal, într-un alt spațiu, decât reședința sa obișnuită.

În cadrul capitolului 3 sunt analizate implicațiile care decurg din lipsa unor măsuri legislative adecvate, aplicabile în cauzele cu minori care au ca obiect componenta domiciliului copilului. Lipsa de corelare instituțională și legislativă, transfrontalieră, poate determina inaplicabilitatea în alte state a unor măsuri care vizează interesul superior al copilului, având ca obiect: stabilirea domiciliului, reintegrarea acestuia la domiciliu, plasamentul, menținerea legăturilor personale la domiciliul sau la reședința obișnuită a acestuia, înapoierea minorului la reședința sa obișnuită.

Analiza prejudiciilor suferite de copilul minor prin prisma acestor experiențe sociale și juridice la care este supus copilul, descrise în capitolele anterioare, ne îndreptățesc să formulăm în cadrul capitolului al 3-lea din cadrul tezei, comentarii la noi propuneri.

De asemenea, au fost abordate aspectele privind cooperarea autorităților centrale desemnate de statele semnare la instrumentele internaționale împotriva răpirii internaționale de copii, precum și nivelul de implementare în legislațiile Republicii Moldova, României, cu identificarea lacunelor existente.

Respectiv, Capitolul 4 al tezei denumit *Restabilirea domiciliului minorului și protecția sa juridică: măsuri legislative, consiliere psihologică și combaterea alienării parentale*, se

analizează: 4.1. Reglementarea unui cadru normativ privind situația părintelui obligat la consiliere psihologică; 4.2. Forme de abuz care determină schimbarea domiciliului sau reședinței minorului; 4.3. Necesitatea reglementării consilierii psihologice obligatorii în cauzele cu istoric de violență; 4.4. Fenomenul alienării parentale și necesitatea reglementării sale legale în vederea protecției intereselor minorului prin prisma respectării domiciliului acestuia; 4.5. Concluzii la Capitolul 4.

Capitolul 4 al tezei abordează aspecte esențiale privind protecția intereselor copilului în contextul schimbării domiciliului sau reședinței. În cadrul acestuia se analizează cadrul normativ referitor la obligația părintelui de a beneficia de consiliere psihologică, formele de abuz care pot determina relocarea minorului și necesitatea introducerii consilierii psihologice obligatorii în cazurile cu antecedente de violență. De asemenea, se examinează fenomenul alienării parentale și importanța reglementării sale legale pentru garantarea respectării domiciliului minorului și protecția efectivă a intereselor acestuia. Capitolul se încheie cu concluzii sintetizate care evidențiază implicațiile legislative și practice ale măsurilor analizate. De asemenea, capitolul este dedicat îmbunătățirii realității juridice în oglindă cu realitatea socială, din care se desprind nevoi contemporane situației copiilor cu un istoric de violență în familie, dar care trebuie să se întoarcă la domiciliul unuia dintre părinții abuzatori, pentru a menține relațiile personale cu acesta.

Mai mult, cuprinde propunerile de modificare a legislației existente în prezent în România și în Republica Moldova.

Concluziile și recomandările prezintă sinteza principalelor rezultate științifice obținute în urma analizei complexe și multiaspectuale a temei tratate în cadrul prezentului demers. Concluziile generale evidențiază progresul în înțelegerea conceptelor juridice fundamentale, precum domiciliul, reședința obișnuită și interesul superior al copilului, în contextul reglementărilor naționale ale celor două state și cele internaționale.

Pe baza cercetării efectuate, se propun măsuri de *lege ferenda* menite să consolideze protecția drepturilor copilului în spețele care implică stabilirea sau modificarea domiciliului minorului, prin clarificarea procedurilor judiciare și administrative, consolidarea cadrului normativ, precum și prin implementarea unor mecanisme eficiente de supraveghere și evaluare a aplicării acestora. Recomandările vizează atât armonizarea legislației Republicii Moldova și a României cu standardele Uniunii Europene, cât și creșterea capacității autorităților și instanțelor de a proteja efectiv interesele minorilor în cadrul proceselor familiale.

1. ANALIZA SITUAȚIEI ÎN MATERIA REGIMULUI JURIDIC AL DOMICILIULUI ȘI REȘEDINȚEI MINORULUI, CONSECINȚE JURIDICE ȘI MECANISME DE PROTECȚIE

1.1. Analiza publicațiilor științifice la tema tezei editate în Republica Moldova

În Republica Moldova, problematica domiciliului minorului este abordată atât în lucrări academice, cât și în materiale cu caracter practic elaborate de juriști și instituții de specialitate. Printre cele mai relevante surse se regăsesc studii din domeniul dreptului, articole de presă și analize juridice.

O lucrare remarcantă în doctrina moldovenească este realizată de doctrinariii S. Baieș și N. Roșca, denumită *Drept civil. Partea Generală. Persoana Fizică. Persoana juridică*.¹³

Autorii definesc domiciliul ca fiind „un atribut de identificare a persoanei fizice, care o individualizează în spațiu, indicând locuința ei statornică sau principală.”¹⁴

Susțin autorii că „domiciliul se prezintă ca un drept civil nepatrimonial, nefiind locuință. Aceasta este obiectul unui alt drept subiectiv civil, cu caracter patrimonial. Locuința poate aparține persoanei fizice cu drept de proprietate ori cu drept de folosință, izvorât dintr-un contract de închiriere ori subînchiriere, însă, convențional, este vorba totuși de domiciliul persoanei fizice ca locuință a sa statornică sau principală.”¹⁵

În contextul prenotat „reședința persoanei fizice este un atribut de identificare din categoria drepturilor nepatrimoniale subiective.”¹⁶

Autorii S. Baieș și N. Roșca abordează în lucrare și aspectele privind importanța existenței unui domiciliu (reședință permanentă) care rezultă sub „aspectul identificării persoanei fizice în spațiu, în raporturile de drept civil, o astfel de identificare fiind importantă și necesară în toate raporturile juridice.”¹⁷

De asemenea, se individualizează un șir de caractere juridice ale unui domiciliu (reședință permanentă) precum „obligativitatea, unicitatea și stabilitatea,”¹⁸ iar reședința temporară nu se „caracterizează prin același trăsături ca și domiciliul. Dacă existența domiciliului este obligatorie atunci cea a reședinței este facultativă și temporară.”¹⁹

¹³ BAIEȘ, S., ROȘCA, N. *Drept civil. Partea generală. Persoana fizică. Persoana juridică*. Chisinau: Ed. Cartier, Tipografia centrală, 2004.

¹⁴ *Ibidem*, p. 286.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ *Ibidem*, p. 288.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ *Ibidem*, p. 289.

Cercetând caracterele juridice ale domiciliului, autorii ajung la un consens că acestea sunt: obligativitatea, unicitatea și stabilitatea.

Obligativitatea domiciliului presupune că „orice persoană fizică trebuie să aibă un domiciliu. Dacă cineva nu are o locuință statornică sau principală și, deci, nu întrunește aceste cerințe pentru a avea domiciliu, se va ține seama de domiciliul de origine, adică de domiciliul părinților.”²⁰

Unicitatea domiciliului reprezintă „caracterul juridic special al acestui atribut de identificare prin care se înțelege că fiecare persoană fizică poate avea un singur domiciliu. Dacă persoana are o singură locuință statornică, aceea este și domiciliul ei, iar dacă are două sau mai multe locuințe statornice, numai una dintre ele, anume cea principală, va fi domiciliul.”²¹

Și respectiv, stabilitatea domiciliului care presupune că „domiciliul persoanei fizice este locul unde aceasta își are locuința statornică.”²² Stabilitatea domiciliului, se reține doar „locuinței statornice sau principale, individualizând-o astfel în raport cu celelalte locuințe ale persoanei și cu reședința.”²³

Un alt articol științific analizat este realizat de autorul I. Coban, cu denumirea *Determinarea reședinței obișnuite a copilului potrivit Convenției asupra aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii de la Haga din 25 octombrie 1980.*²⁴

Autorul abordează problematica clarificării noțiunii de reședință obișnuită a copilului, în contextul în care, însuși Convenția de la Haga nu definește sensul acestui termen. Mai mult că, instanțele de judecată, se pot pronunța asupra legalității mutării reședinței unui copil, doar după ce vor stabili corect reședința obișnuită a acestuia.

Astfel, raționamentele prenotate, au constituit un imbold în analiza determinării reședinței obișnuite a copilului, care, în opinia lui I. Coban constituie „piatra de temelie în cadrul procedurii de soluționare a litigiilor civile legate de constatarea răpirii internaționale de copii și înapoierea copilului în statul reședinței sale obișnuite.”²⁵

Remarcă autorul că „Codul civil al Republicii Moldova modernizat, spre deosebire de reglementările anterioare, operează cu termenul *reședință obișnuită*. Astfel, actualmente art. 38 alin. (1) din Codul civil al Republicii Moldova, conține următoarea reglementare: domiciliul

²⁰ BAIEȘ, S., ROȘCA, N. *Drept civil. Partea generală. Persoana fizică. Persoana juridică*. Op.cit., p. 288.

²¹ *Ibidem*, p. 288- 289.

²² *Ibidem*, p. 289.

²³ *Ibidem*.

²⁴ COBAN, I. Determinarea reședinței obișnuite a copilului potrivit convenției asupra aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii de la Haga din 25 octombrie 1980. În: *Materialele Conferinței științifice naționale cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare”, dedicată Zilei internaționale a Științei pentru Pace și Dezvoltare*, Chișinău, 9-10 noiembrie 2023. [online] [accesat 02.02.2025]. Disponibil:

<https://msuir.usm.md/server/api/core/bitstreams/9302dc47-2d9b-419f-9e36-d3a7538c03d1/content>

²⁵ *Ibidem*, p. 462 – 463.

persoanei fizice este locul unde aceasta își are reședința obișnuită. Iar alin. (2) al aceluiași articol încearcă să dea o apreciere a reședinței obișnuite, după cum urmează: reședința obișnuită demonstrează o legătură apropiată și stabilă a persoanei fizice cu locul vizat. Prin urmare, la determinarea reședinței obișnuite urmează să se ia în considerare toate elementele de fapt în legătură cu locul aflării acesteia, în special durata prezenței persoanei în locul vizat. Mai mult ca atât, apreciem că sunt relevante atât condițiile, cât și motivele prezenței persoanei într-un anumit loc.”²⁶

Observă autorul că „prevederile Codului civil al Republicii Moldova modernizat indică asupra faptului că la determinarea reședinței obișnuite urmează să fie luat în considerare și un element subiectiv: legătura apropiată, care ar fi de natură sentimentală. Astfel, reședința obișnuită trebuie să denote întâi de toate legătura apropiată și stabilă a persoanei cu acel loc, întruchipând confortul copilului, liniștea sufletească a acestuia, accesul la toate condițiile de viață, care în cele din urmă determină necesitatea aflării copilului anume în acel loc.”²⁷

Totuși, autorul I.Coban optează pentru „acordarea unei atenții deosebite elementului obiectiv, și anume: regularitatea și durata prezenței persoanei într-un anumit loc.”²⁸

În această ordine de idei, se susține că „instanțele de judecată urmează să stabilească regimul juridic al aflării copilului în acel stat: temporar sau permanent; care este motivul, de exemplu: la tratament sau în legătură cu exercitarea atribuțiilor de serviciu, fără intenția de a se stabili la trai permanent în acel stat etc. Important este ca instanța de judecată să poată să-și formeze convingerea obiectivă cu privire la legătura permanentă a copilului cu acel habitat, astfel încât acesta să formeze mediul lui ambiant obișnuit.”²⁹

În special, atunci când este vorba despre stabilirea reședinței obișnuite a unui copil cu vârstă fragedă „dificultatea crește pe măsură ce este greu de constatat cu care habitat copilul are o legătură conștientă – obiectivă, astfel încât de apreciat care mutare îi va afecta confortul emoțional și psihic, fără ca să-i prejudicieze dezvoltarea lui armonioasă.”³⁰

O altă problemă actuală este „situația copiilor cu dublă cetățenie, provenind din părinți ce au format o familie fiind cetățenii unor state diferite. În acest caz, copilul poate să petreacă timp în egală măsură atât într-un stat, cât și în altul, deoarece părinții acestuia au legături afective: bunici, frați și alte rude apropiate atât în statul solicitant, cât și în cel solicitat.”³¹

²⁶ COBAN, I. *Determinarea reședinței obișnuite a copilului potrivit convenției asupra aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii de la Haga din 25 octombrie 1980*. Op.cit., p. 463.

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ *Ibidem*, p. 463 – 464.

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ *Ibidem*, p. 464.

³¹ *Ibidem*.

Astfel, „este posibil ca pe parcursul călătoriilor copilului dintr-un stat în altul părinții să se adreseze la medici, atât într-un stat, cât și în altul – astfel să se creeze aparența unei legături cu un anumit loc, reieșind din necesitatea beneficierii de un anumit serviciu medical. De menționat că cetățenia copilului, de rând cu alte elemente, constituie o caracteristică ce poate contribui la stabilirea reședinței obișnuite, dar nu un criteriu infailibil. Anume din aceste considerente stabilirea reședinței obișnuite a copilului este extrem de dificilă. Primordială ar fi, probabil, intenția părinților de a se stabili într-un anumit loc, însă în procesele de judecată, reieșind din contradictorialitatea intereselor, fiecare parte invocă evident ceea ce este în favoarea sa și nu exteriorizează adevăratele planuri ale familiei.”³²

Autorul susține că „prin prisma practicii CtEDO privind examinarea cauzelor de răpire internațională de copii în sensul Convenției de la Haga din 1980, putem deduce unele reguli statuate cu caracter de principiu, cum ar fi faptul că noțiunea de reședință obișnuită impune a se avea în vedere intenția părinților de a se stabili într-un anumit stat. Această intenție se materializează prin elemente factuale, precum: – achiziționarea unei locuințe care să constituie domiciliul familiei; – înscrierea copilului în cadrul unei instituții de învățământ sau educative și frecventarea acesteia; – integrarea copilului în comunitatea locală; – obținerea de către părinți, sau cel puțin de către unul dintre aceștia, a unui loc stabil de muncă; – și alte elemente care denotă intenția părinților de a avea (evident, împreună cu copilul lor) un loc de trai statornic.”³³

Se menționează interesul deosebit față de poziția CJUE care a stabilit în „Hotărârea din 2 aprilie 2009 C-523/07: conceptul de reședință obișnuită, prevăzut de Regulamentul nr. 2201/2003 din 27 noiembrie 2003 privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești în materie matrimonială și în materia răspunderii părintești trebuie interpretat ca acel loc care reflectă un anumit grad de integrare a copilului în mediul social și familial. În acest sens, trebuie luate în considerare în special durata, frecvența, condițiile și motivele șederii pe teritoriul unui stat membru, mutarea familiei în acel stat, naționalitatea copilului, locul și condițiile frecventării cursurilor școlare, cunoștințele lingvistice și relațiile sociale și de rudenie ale copilului în statul respectiv.”³⁴

Expunându-se asupra importanței stabilirii reședinței obișnuite a copilului de la începutul și până la finalizarea procesului ce privește înapoierea lui, autorul I.Coban consideră că „aceasta se datorează în primul rând faptului că statul unde copilul și-a avut reședința obișnuită devine stat

³² COBAN, I. *Determinarea reședinței obișnuite a copilului potrivit convenției asupra aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii de la Haga din 25 octombrie 1980*. Op.cit., p. 464.

³³ *Ibidem*, p. 464 – 465.

³⁴ *Ibidem*, p. 465.

solicitant; prin urmare, apare competența autorităților acestui stat de a se adresa către organele competente ale statului solicitat cu privire la înapoierea copilului. În cele din urmă, un alt moment extrem de important ține de finalitatea procesului, căci în cadrul judecării cauzei de către statul solicitat, într-un proces de judecată autoritatea competentă urmează să stabilească dacă copilul trebuie înapoiat sau lăsat acolo unde se află, astfel fiind posibilă situația în care instanța de judecată să stabilească că în realitate reședința obișnuită a copilului nu este în statul solicitant, ci în statul solicitat, iar partea care cere înapoierea nu a probat legătura copilului cu statul solicitant. În același timp, mai există și posibilitatea în care statul nu va putea stabili cu exactitate reședința obișnuită a copilului, și atunci soluția instanței, reieșind din interesul superior al copilului, va fi ca acesta să nu fie înapoiat în statul solicitant, reieșind din prezumția că acesta este integrat în mediul statului solicitat.”³⁵

Autorul susține că pot exista situații în care reședința obișnuită a copilului este imposibil de a fi determinată „în asemenea cazuri, instanța își poate declara competența în baza prezenței copilului pe teritoriul statului solicitat.”³⁶ Cu toate acestea, consideră că „înainte de a reveni la această prevedere, instanța competentă trebuie să încerce să identifice reședința obișnuită a copilului.”³⁷

Concluzionând asupra analizei efectuate, I. Coban ajunge la ideea că „interesul superior al copilului prevalează totuși și în situațiile în care copilul va petrece o perioadă impunătoare de timp din momentul răpirii sau neînapoierii pe teritoriul statului solicitat. Unica excepție care este admisă și de prevederile art. 12 al Convenției asupra aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii de la Haga din 25 octombrie 1980 este cazul când copilul deja s-a integrat într-un alt mediu. Motiv din care se impune celeritate sporită în examinarea unor astfel categorii de cauze civile.”³⁸

Într-o altă cercetare, intitulată *Natura juridică și particularitățile procedurii de înapoiere a copilului și a exercitării dreptului de vizitare a copilului*³⁹, autorul I. Coban este preocupat de procedura de înapoiere a copilului și exercitarea dreptului de vizitare a copilului, pentru a determina natura juridică a acestei instituții și locul atribuit în sistemul dreptului procesual civil, și în special, identificarea particularităților de examinare a unor asemenea cereri.

³⁵ COBAN, I. *Determinarea reședinței obișnuite a copilului potrivit convenției asupra aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii de la Haga din 25 octombrie 1980*. Op.cit., p. 465-466.

³⁶ *Ibidem*, p. 466.

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ *Ibidem*, p. 467.

³⁹ COBAN, I. *Natura juridică și particularitățile procedurii de înapoiere a copilului și a exercitării dreptului de vizitare a copilului*. In: *Integrare prin cercetare și inovare.: Științe juridice și economice*, 10-11 noiembrie 2022. Chisinau, Republica Moldova: Centrul Editorial-Poligrafic al Universității de Stat din Moldova, 2022. [online] [accesat 02.02.2025]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/334-336_8.pdf

Autorul consideră că „scopul acestei proceduri este de a proteja interesul superior al copilului în orice litigiu privind încredințarea sa, pe plan internațional, împotriva efectelor dăunătoare ale unei deplasări sau neînapoieri ilicite, în vederea garantării imediate a înapoierii copilului în statul reședinței sale obișnuite, precum și de a asigura protecția dreptului de vizitare.”⁴⁰

Cererea privind „înapoierea copilului în statul reședinței sale obișnuite și cea privind exercitarea dreptului de vizitare a copilului se depune la Curtea de Apel Chișinău.”⁴¹ Evidențiază autorul faptul că „în cauzele privind înapoierea copilului în statul reședinței sale obișnuite și cea privind exercitarea dreptului de vizitare a copilului, legiuitorul stabilește în calitate de participanți: reclamantul; autoritatea centrală din Republica Moldova pentru implementarea prevederilor convenției; și pârâtul. Iar această particularitate intră în contradicție cu specificul și esența Procedurii speciale – unde nu pot exista părți litigante (reclamant și pârât).”⁴²

În cele din urmă, autorul conchide că „procedura privind înapoierea copilului în statul reședinței sale obișnuite și cea privind exercitarea dreptului de vizitare a copilului este o procedură contencioasă.”⁴³

La tema cercetării se referă și articolul științific al autoarei I. Travinskaia, intitulat *Stabilirea domiciliului copilului minor ca rezultat al desfacerii căsătoriei*⁴⁴ care analizează impactul divorțului asupra copiilor și modul în care instanțele decid domiciliul minorului.

Autoarea susține că „în conformitate cu legislația actuală a Republicii Moldova, părțile la procesul de divorț (soții) își pot prezenta reciproc cerințe de natură materială cu privire la partajarea proprietății, precum și probleme legate de creșterea copiilor și locul lor de domiciliu. Întrebările recente sunt în special actuale pentru foștii soți. Fiecare dintre părinți își doresc ca să lase copilul să locuiască cu ei și să exercite un control constant asupra educației și dezvoltării sale. Din această cauză, astfel de problemă necesită rezolvare legală, dat fiind faptul că copiii sunt mai vulnerabili decât adulții, dezvoltarea lor într-un mediu sănătos este esențială pentru viitorul unei societăți.”⁴⁵

Subsecvent, analizând asupra domiciliului copilului minor unde părinții locuiesc separat, susține că art. 63 din CF al RM reglementează expres, că „în cazul când părinții locuiesc separat, domiciliul copilului care nu a atins vârsta de 14 ani se determină prin acordul părinților. Dacă un atare acord lipsește, domiciliul minorului se stabilește de către instanța judecătorească, ținându-se

⁴⁰ COBAN, Igor. *Natura juridică și particularitățile procedurii de înapoiere a copilului și a exercitării dreptului de vizitare a copilului*. Op.cit., p. 334.

⁴¹ *Ibidem*, p. 335.

⁴² *Ibidem*.

⁴³ *Ibidem*, p. 336.

⁴⁴ TRAVINSKAIA, I., *Stabilirea domiciliului copilului minor ca rezultat al desfacerii căsătoriei*. În: *Conferința tehnico-științifică a studenților, masteranzilor și doctoranzilor*, UTM, 1-3 aprilie 2020. Chișinău, vol.2, pp. 205-208. [online] [accesat 19.12.2025]. Disponibil: [Conf TehStiint UTM StudMastDoct 2020 Vol II pg 205.pdf](#).

⁴⁵ TRAVINSKAIA, I., *Stabilirea domiciliului copilului minor ca rezultat al desfacerii căsătoriei*. Op.cit., p. 205.

cont de interesele și părerea copilului (dacă acesta a atins vârsta de 10 ani). În acest caz, instanța judecătorească va lua în considerare: atașamentul copilului față de fiecare dintre părinți, față de frați și surori; vârsta copilului; calitățile morale ale părinților; relațiile existente între fiecare părinte și copil; posibilitățile părinților de a crea condiții adecvate pentru educația și dezvoltarea copilului (îndeletnicirile și regimul de lucru, condițiile de trai etc.). La determinarea domiciliului copilului minor, instanța judecătorească va cere și avizul autorității tutelare teritoriale, în a cărei rază teritorială se află domiciliul fiecăruia dintre părinți.”⁴⁶

În accepțiunea cercetătoarei, „disputele privind determinarea locului de domiciliu al copilului sunt unele dintre cele mai răspândite categorii de litigii pe rol în instanțele de judecată. Un rezumat al practicii judiciare arată, că atunci când decide o schimbare în locul de reședință al copilului, instanța trebuie să motiveze temeinic și să dea motive serioase pentru o astfel de decizie, în special: îndeplinirea necorespunzătoare de către mama (tatăl) copilului a îndatoririlor părintești, condițiile de viață nefavorabile pentru dezvoltarea copilului, calitățile personale ale părinților etc.”⁴⁷

Reflectând asupra jurisprudenței CtEDO, se susține că „într-o speță, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat că, locul de reședință al copiilor a fost stabilit la locul de domiciliu al tatălui, deoarece mama era membru al societății Martorii lui Iehova, ceea ce a adus la consecințe negative pentru copii la nivel social și psihologic și care, dat fiind faptul că copiii, după ce au vizitat această organizație, au devenit fricoși, nervoși, și au început să perceapă lumea și fenomenele naturale, astfel cum au fost predate de Martorii lui Iehova.”⁴⁸

Autoarea I. Travinskaia, prin prisma practicii judiciare analizate, conchide că „marea majoritate a cazurilor pentru a determina locul de reședință al copiilor au fost luate în favoarea mamei. Acest lucru s-a datorat art. 6 din Convenția privind drepturile copilului, potrivit căreia, copiilor nu li se recomandă să fie despărțiți de mama lor, fără o necesitate evidentă și urgentă. Cu toate acestea, se observă că, atunci când se iau în considerare cazurile privind determinarea locului de domiciliu al copilului, este necesar să se evalueze echilibrul dintre interesele copiilor, bazându-se pe Convenția ONU privind drepturile copilului, care nu stabilește dispoziții discriminatorii privind prioritatea lăsării unui copil cu o mamă (principiul egalității drepturilor și îndatoririlor părinților).”⁴⁹

⁴⁶ *Ibidem*, p. 206.

⁴⁷ *Ibidem*.

⁴⁸ *Ibidem*, p. 206 - 207.

⁴⁹ TRAVINSKAIA, I., *Stabilirea domiciliului copilului minor ca rezultat al desfacerii căsătoriei*. Op.cit., p.207 - 208

O altă lucrare importantă este realizată de cercetătoarea V. Cebotari, denumită *Stabilirea domiciliului copilului după divorțul părinților*.⁵⁰

Apriori, autoarea susține că „fiecare copil are dreptul să trăiască și să crească într-o familie, cât este posibil, și are dreptul de a-și cunoaște părinții, de a se bucura de grija lor, dreptul de a locui cu ei, cu excepția cazului în care acest lucru este contrar intereselor sale. Fiecare copil are nevoie de mamă și de tată, care îl vor iubi și vor avea grijă de el. Copilul are dreptul să crească alături de părinții săi, într-o atmosferă de afecțiune, de securitate materială și morală. El are dreptul de a primi o educație care să îi permită dezvoltarea aptitudinilor și a personalității sale, să-i fie respectată demnitatea, dreptul la integritatea fizică și psihică.”⁵¹

De asemenea, se remarcă că „exercitându-și drepturile, părinții trebuie să excludă comportamentul abuziv. Acesta se poate exprima în diferite forme. De exemplu, copilul este impus la o muncă forțată care nu corespunde vârstei și stării sănătății sale sau, la alegerea instituției de învățământ și a formei de instruire, nu s-a luat în considerare opinia copilului și aptitudinile sale, iar, ca rezultat, el este nevoit să se ocupe de o activitate care îi provoacă nervozitate sau îi dăunează psihicului; insultele și maltratările de orice fel, discriminarea. Aceste acțiuni, folosite de părinți, duc la formarea unei persoane cu deficiențe care, ulterior, se pot manifesta prin agresivitate, cruzime, lașitate etc.; violența fizică și psihică, care poate duce la îmbolnăvirea copilului. Bolile pot fi fizice sau psihice și se pot manifesta atât în copilărie, cât și la maturitate; antrenarea în acțiuni criminale. În afară de faptul că aceasta se pedepsește de legea penală, societatea nu permite ca minorii, care sunt viitorul națiunii, să fie educați într-un astfel de mediu; consumul de băuturi alcoolice, folosirea substanțelor stupefiante și psihotrope. Acestea sunt acțiuni cu efecte negative asupra sănătății și asupra psihologiei copilului, care duc la degradarea personalității, îmbolnăvirea copilului și îi pot provoca chiar moartea; practicarea jocurilor de noroc, cerșitului și a altor acte ilicite. Prin aceste acțiuni copilul este lipsit de posibilitatea de a-și dezvolta aptitudini pozitive, care l-ar ajuta să ducă un mod de viață decent.”⁵²

În aceeași ordine de idei, susține autoarea că, litigiile privind determinarea locului de trai al copilului, „în cazul în care părinții locuiesc separat, apare, de regulă, atunci când părinții sunt divorțați. Articolul 38 din Codul familiei prevede că, în cazul lipsei unui acord între soți privind

⁵⁰ CEBOTARI, V. Stabilirea domiciliului copilului după divorțul părinților. În: *Revista Institutului Național al Justiției*, nr. 1 (32), 2015. [online] [accesat 19.12.2025]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/1.17%20Stabilirea%20domiciliului%20copilului%20dupa%20divor%20ul%20parintilor.pdf

⁵¹ *Ibidem*, p. 49.

⁵² CEBOTARI, V. *Stabilirea domiciliului copilului după divorțul părinților*. Op.cit., p. 50.

determinarea locului de trai al copiilor minori comuni, instanța judecătorească este obligată să stabilească cu cine dintre părinți vor locui copiii minori după divorț.”⁵³

Astfel că, „la determinarea locului de trai al copiilor minori, instanța judecătorească va ține cont de egalitatea în drepturi și obligații a mamei și a tatălui, precum și de opinia și interesele copiilor. Articolul 63 alin. (2) din Codul familiei menționează că, la soluționarea unui astfel de litigiu, se va ține cont: de atașamentul copilului față de fiecare dintre părinți, precum și față de frați și surori; de vârsta copilului; de calitățile morale ale părinților; de relațiile existente între fiecare părinte și copil; de posibilitățile părinților de a crea condiții adecvate pentru educația și dezvoltarea copilului (îndeletnicirile și regimul de lucru, condițiile de trai etc.).”⁵⁴

Mai mult, „la determinarea domiciliului copilului minor, instanța judecătorească va solicita avizul autorității tutelare. Acest aviz se pregătește în baza procesului întocmit de autoritatea tutelară la domiciliul fiecăruia dintre părinți, în care vor fi elucidate condițiile de trai ale acestora, aspectele psihologice ale relațiilor dintre părinte și copil, prezența altor rude și relațiile acestora cu copilul, faptul dacă părintele și-a creat o nouă familie, dorința copilului de a locui cu mama sau cu tata, precum și alte circumstanțe relevante.”⁵⁵

Un alt articol științific este semnat de autorul M.Boșcăneanu, intitulat *Determinarea domiciliului copilului: probleme teoretice și practice*⁵⁶.

Autorul M. Boșcăneanu a efectuat o analiză a „legislației actuale cu privire la problemele legate de protecția drepturilor și a intereselor copiilor în soluționarea litigiilor privind locul de domiciliu al copilului în cazul despărțirii părinților.”⁵⁷

Astfel, remarcă că, „particularitățile specifice de procedură ale dreptului material, impun respectarea principiului priorității, interesului superior al copilului în soluționarea disputelor legate de copii, inclusiv în cazurile de stabilire a domiciliului copilului.”⁵⁸

Consideră autorul că, principiul interesului superior al copilului și modul în care el „acționează constituie o modalitate prin care statul exercită protecția sa asupra copilului și familiei în general.”⁵⁹

Autorul opiniază că, „la determinarea locului domiciliului copilului, părinții exercită dreptul propriu la creșterea personală a copilului, deoarece copilul, de regulă, trăiește cu părinții sau cu

⁵³ *Ibidem*, p. 51.

⁵⁴ *Ibidem*.

⁵⁵ *Ibidem*.

⁵⁶ BOȘCĂNEANU, M. Determinarea domiciliului copilului: probleme teoretice și practice. În: *Științe juridice // Legal Sciences*, nr. 14/2021. [online] [accesat 19.12.2025]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/225-238_2.pdf.

⁵⁷ *Ibidem*, p. 226.

⁵⁸ *Ibidem*.

⁵⁹ BOȘCĂNEANU, M. *Determinarea domiciliului copilului: probleme teoretice și practice*. Op.cit., p. 226.

unul dintre ei. În acest caz, nu are importanță cauzele locuirii separate a părinților (absența sau existența divorțului între ei, separarea temporară a traiului din motive întemeiate).”⁶⁰

În cazul în care părinții „au domiciliu separat și nu convin la care dintre ei minorul va avea domiciliul, asupra acestuia decide instanța de judecată.”⁶¹

Nu în ultimul rând, dar de o însemnătate deosebită în doctrina moldovenească, se înscrie și lucrarea autorului I. Frunze, denumită *Dreptul civil al Republicii Moldova: Partea generală. Persoanele, Curs universitar*⁶².

Conținutul cursului reprezintă o amplă și judicioasă expunere a Codului civil, care ia în considerare schimbările din legislația civilă actuală și practica aplicării acesteia începând cu 1 septembrie 2023. De asemenea, lucrarea utilizează o gamă largă de literatură științifică și juridică, atât internă, cât și străină, referitoare la instituțiile relevante.

Pe lângă analiza legislației în vigoare, cursul universitar prezintă opinii teoretice asupra principalelor aspecte ale dreptului civil, inclusiv asupra statutului minorilor, domiciliului acestora, modului de stabilire a acestuia, precum și asupra tendințelor europene de abordare a conceptului.

Este analizată noțiunea de reședință a minorului și raportul acesteia cu domiciliul.

Susține autorul că, „domiciliul unui minor transferat judiciar unei terțe persoane va continua să fie domiciliul părinților săi. Dacă părinții sunt separați (de exemplu, după un divorț), gospodăria copiilor sub 14 ani va fi stabilită de comun acord. Dacă părinții nu pot decide cu cine ar trebui să locuiască minorul, decizia va aparține instanței judecătorești. În aceeași situație, un minor care a împlinit vârsta de 14 ani poate alege cu ce părinte dorește să locuiască. Iar dacă nu este de acord să hotărască cu ce părinte dorește să locuiască, domiciliul minorului va fi, de asemenea, stabilit de comun acord al părinților”.

Dacă părinții nu își dau consimțământul la stabilirea domiciliului copilului și dacă acesta, la împlinirea vârstei de 14 ani, refuză să aleagă care este părintele la care va locui, „domiciliul minorului va fi stabilit de judecător, pe baza interesului superior al copilului și ținând cont de opinia acestuia, în funcție de vârsta și maturitatea copilului, luând în considerare legătura emoțională a copilului cu fiecare părinte, frații/surorile, vârsta, calitățile morale ale tatălui și mamei, relația dintre părinte și minor, capacitatea acestora de a crea condițiile necesare educației și dezvoltării copilului (profesiile și tipul de muncă al tatălui și mamei, condițiile de locuit etc.)”. La stabilirea domiciliului unui minor, judecătorul solicită deciziile autorităților tutelare teritoriale

⁶⁰ *Ibidem*.

⁶¹ *Ibidem*.

⁶² FRUNZE, I. *Dreptul civil al Republicii Moldova: Partea generală. Persoanele. Curs universitar*. Universitatea de Stat din Comrat, Chișinău, 2024.

de la domiciliul fiecărui părinte. Dacă cei doi părinți nu reușesc să se înțeleagă pentru a ajunge la un consens cu privire la domiciliul copilului, până când judecătorul nu stabilește altfel, acela se consideră a fi domiciliu permanent al copilului.

În cazuri excepționale, „luându-se în calcul interesul superior al unui minor, instanța va putea stabili locul de reședință cu bunica și bunicul său sau cu oricare altă rudă sau persoană de încredere, cu consimțământul acestora, sau într-o instituție care oferă protecție.”⁶³

O altă lucrare este realizată de autorul I. Bîtcă, denumită *Note de curs, Drept civil, ciclul II*⁶⁴. Autorul analizează inclusiv reședința persoanei fizice, domiciliul, ca atribute de identificare a persoanelor fizice în raporturile civile.

Astfel, autorul susține că, domiciliul persoanei fizice este un atribut de identificare a acesteia, care în literatura de specialitate este definit „ca fiind acel atribut de identificare a persoanei fizice, care o individualizează în spațiu, indicând locuința ei statornică sau principală.”⁶⁵

Prin locuința statornică se înțelege „locul permanent de trai unde s-a stabilit persoana în virtutea condițiilor de viață.”⁶⁶ Iar, prin locuința principală „locul unde acesta se află în mod permanent, când în virtutea unor diferiți factori locuiește în mai multe locuri. Toate celelalte locuințe vor fi secundare.”⁶⁷

Potrivit autorului, reședința persoanei fizice este „locul unde-și are locuința temporară sau secundară”⁶⁸.

Importanța reședinței este „evidențiată prin aceea că ea stă la baza unei prezumții de stabilire a domiciliului. Astfel, potrivit alin. 3, al art. 30, C. civ., persoana a cărui domiciliu nu poate fi stabilit cu cetitudine se consideră domiciliată la locul reședinței sale. În lipsa reședinței, domiciliul va fi considerat ca fiind locul ultimului domiciliu. În comparație cu domiciliul, reședința nu se caracterizează prin aceleași trăsături juridice ca obligativitatea, unicitatea sau stabilitatea, dimpotivă, ea fiind una vremelnică și facultativă.”⁶⁹

Un alt demers științific este realizat de V. Doni, denumit *Caracterul contencios al cauzelor privind răpirea internațională de copii*.⁷⁰

⁶³ FRUNZE, I. *Dreptul civil al Republicii Moldova: Partea generală. Persoanele. Curs universitar*. Op.cit. p.163.

⁶⁴ BÎTCĂ, I. *Note de curs. Dreptul civil (ciclul II)*. Chișinău, 2021. [online] [accesat 21.12.2025]. Disponibil: https://usem.md/uploads/files/Facultatea_de_Drept/Pentru_Studen%C8%9Bi/Suport_Didactic/Ciclul_II/Profesional/DE/Noti%C8%9Be%20de%20curs/002%20-%20Dreptul%20civil.pdf

⁶⁵ *Ibidem*, p. 94

⁶⁶ *Ibidem*.

⁶⁷ *Ibidem*.

⁶⁸ BÎTCĂ, I. *Note de curs. Dreptul civil (ciclul II)*. Op.cit., p. 94.

⁶⁹ *Ibidem*.

⁷⁰ DONI, V. Caracterul contencios al cauzelor privind răpirea internațională de copii. În: *Revista INJ nr. 1 (64), 2023*. [online] [accesat 22.12.2025]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/48-52_61.pdf

Articolul reprezintă o cercetare științifică prin intermediul căreia se examinează caracterul contencios al cauzelor privind răpirea internațională de copii, prezența litigiilor privind înapoierea sau exercitarea dreptului de vizitare a copilului din cauza intereselor contrare ale membrilor de familie care au în grija lor minorul.

Autoare susține că, prin deplasare sau neînapoiere ilicită a unui copil urmează a se înțelege „deplasarea sau neînapoierea care are loc prin violarea unui drept privind încredințarea, atribuit unei persoane, unei instituții sau oricărui alt organism prin legea statului în care copilul își avea reședința obișnuită, imediat înaintea deplasării sau neînapoierii sale. La fel, deplasarea sau neînapoierea unui copil se consideră ilicită dacă în momentul deplasării sau neînapoierii dreptul de încredințare era exercitat efectiv ori ar fi fost exercitat dacă nu ar fi survenit faptul răpirii.”⁷¹

Prin „Legea RM pentru modificarea unor acte normative nr. 112 din 09.07.2020 publicată la 14.08.2020 în Monitorul Oficial nr. 205-211 art. 454, în Codul de procedură civilă au fost introduse prevederi privind înapoierea copilului și exercitarea dreptului de vizitare a copilului în cadrul procedurii speciale. Conform prevederilor art. 279 alin.(1) lit.b¹ Cod de procedură civilă al Republicii Moldova, cauzele privind înapoierea copilului în statul reședinței sale obișnuite sau exercitarea dreptului de vizitare a copilului, în conformitate cu Convenția asupra aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii, întocmită la Haga la 25 octombrie 1980, instanța judecătorească le examinează în procedură specială.”⁷²

La fel, „Legea nr. 140/2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți, în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2013, nr. 167-172, art. 534 cu modificările ulterioare – a fost completată cu art. 7¹ privind atribuțiile autorității centrale pentru protecția copilului în contextul implementării prevederilor Convenției asupra aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii, întocmită la Haga la 25 octombrie 1980.”⁷³

Însuși caracterul contencios al cauzelor „privind înapoierea copilului și exercitarea dreptului de vizitare a copilului în cazurile răpirii internaționale de copii poate fi constatat din caracterul ilicit al deplasării sau neînapoierii ilicite a copilului la reședința sa obișnuită în raport cu drepturile celuilalt părinte. Caracterul ilicit derivă din încălcarea dreptului celuilalt părinte, ocrotit de lege și întrerupt din exercițiul normal.”⁷⁴

Astfel, „se consideră că unei persoane i-a fost încredințat un copil, în temeiul unei hotărâri, al unui act cu putere de lege sau al unui acord în vigoare, conform legislației statului membru în

⁷¹ *Ibidem*, p. 48.

⁷² *Ibidem*, p. 48 – 49.

⁷³ DONI, V. *Caracterul contencios al cauzelor privind răpirea internațională de copii*. Op.cit., p. 49.

⁷⁴ *Ibidem*.

care copilul își are reședința obișnuită. Aceste prevederi se regăsesc și în legislația Republicii Moldova.”⁷⁵

Autoarea susține că „instanța judecătorească nu poate analiza probe privind relațiile dintre părinți și relațiile acestora cu copilul, întrucât este investită doar cu verificarea faptului dacă a avut sau nu loc o deplasare sau o neînapoiere ilicită în sensul Convenției. Totodată, faptele menționate mai sus țin de fondul raporturilor juridice dintre copil și părinții săi, iar instanța nu poate să ofere aprecieri cu care dintre părinți este mai potrivit să domicilieze și să se afle la îngrijire copilul, aceasta ținând de un alt proces.”⁷⁶

În contextul prenotat se indică, că atunci când „la depunerea cererii sau la examinarea cauzei în procedură specială, se constată un litigiu de drept ce ține de competența instanțelor judecătorești, instanța restituie cererea sau o scoate de pe rol printr-o încheiere și explică petiționarului și persoanelor interesate dreptul lor de a soluționa litigiul în procedură de acțiune civilă la instanța competentă.”⁷⁷

În concluzia sa, autoarea conchide că, „problema decisivă constă în menținerea echilibrului echitabil care trebuie să existe între interesul copilului, interesele concurente ale celor doi părinți și ale ordinii publice. Atât timp cât ambii părinți au drepturi părintești pe care le exercită, în fapt și în drept, preluarea copilului de către un părinte, fără consimțământul celuilalt părinte, reprezintă un act ilegal, care este de natură să interfereze cu dreptul la viața privată ocrotit de Convenția Europeană a Drepturilor Omului.”⁷⁸

Se afirmă că „elementele factuale definitorii sunt existența reședinței comune și custodia comună asupra copilului. Iar luarea copilului de către un părinte de pe teritoriul țării de reședință fără acordul celuilalt părinte este ilegală, singura excepție fiind lipsa efectivă de ocrotire a copilului și situațiile în care acesta este pus în pericol. Dar dacă aceste situații nu se regăsesc, copilul trebuie înapoiat pe teritoriul reședinței sale obișnuite.”⁷⁹

În articolul intitulat *Schimbarea reședinței obișnuite a copilului*⁸⁰, se realizează o analiză complexă asupra modului în care are loc schimbarea reședinței obișnuite a copilului în mod ilegal, or, „în urma unei deplasări sau rețineri ilicite a copilului pe teritoriul altui stat, acesta poate dobândi o nouă reședință obișnuită, cu respectarea anumitor condiții.”⁸¹

⁷⁵ *Ibidem.*

⁷⁶ *Ibidem.*

⁷⁷ *Ibidem.*

⁷⁸ *Ibidem*, p. 51 – 52.

⁷⁹ DONI, V. *Characterul contencios al cauzelor privind răpirea internațională de copii*. Op.cit., p. 51 – 52.

⁸⁰ VRABIE, D. Schimbarea reședinței obișnuite a copilului. În: *Revista Institutului Național al Justiției*, nr. 4 (71), 2024. [online] [accesat 23.12.2025]. Disponibil:

https://www.inj.md/sites/default/files/new/28_33_RINJ_4_71_2024_site-4.pdf

⁸¹ *Ibidem*, p. 28.

În acest sens, D. Vrabie propune definirea reședinței obișnuite a copilului în contextul procedurii de înapoiere sau de exercitare a dreptului de vizitare a acestuia, precum și identificarea acelor elemente și particularități care definesc modul de stabilire a reședinței obișnuite a copilului într-un loc oarecare, și în subsidiar, conturarea circumstanțelor care permit schimbarea reședinței obișnuite a copilului.

Se afirmă că, până nu demult, nu exista o definiție clară a noțiunii de „reședință obișnuită”. Însă, o dată cu adoptarea Legii privind protecția specială a copiilor împotriva deplasării în străinătate sau reținerii ilicite, în vigoare din 01 ianuarie 2025, în art. 3 se prevede „reședința obișnuită a copilului este locul care exprimă o anumită integrare a copilului într-un mediu social și familial și care demonstrează o legătură apropiată și stabilă a acestuia cu locul vizat. La determinarea reședinței obișnuite a copilului, în fiecare caz particular, se iau în considerare toate elementele de fapt relevante, cum ar fi: durata, regularitatea, condițiile și motivele sejurului pe teritoriul unui stat, cetățenia copilului, locul și condițiile de școlarizare, cunoștințele lingvistice, precum și raporturile de familie și sociale ale copilului în statul respectiv.”⁸²

În egală măsură, o definiție a reședinței obișnuite poate fi conchisă din prevederile legale în vigoare, precum și din practica judiciară a instanțelor judecătorești din Republica Moldova. Astfel, „prevederile Codului civil al RM, în special art. 38, stipulează: domiciliul persoanei fizice este locul unde aceasta își are reședința obișnuită. Reședința obișnuită demonstrează o legătură apropiată și stabilă a persoanei fizice cu locul vizat. La determinarea reședinței obișnuite se iau în considerare toate elementele de fapt relevante, în special, durata și regularitatea prezenței persoanei în locul vizat, precum și condițiile și motivele acestei prezențe.”⁸³

În urma analizei normelor legale, se ajunge la concluzia că, „aparent, legiuitorul pune semnul egalității între termenul de domiciliu și cel de reședință obișnuită. Totuși, intervin careva dificultăți de interpretare, or, domiciliul persoanei, în conformitate cu prevederile art. 39 alin. (1) Cod civil al RM, se prezumă, până la proba contrară, că se află la locul menționat ca atare în buletinul de identitate sau, după caz, în alt act de identitate prevăzut de lege, iar locul reședinței obișnuite nu este indicat într-un act oarecare.”⁸⁴

Autoarea, desprinde ideea că „domiciliul persoanei se află acolo unde îi este reședința obișnuită, și nu invers. În rezultat, aceasta ar dicta primordial necesitatea stabilirii locului reședinței obișnuite, pentru a putea afirma cu certitudine că tot acolo se află și domiciliul persoanei. Prin urmare, chiar dacă într-un oarecare act de identitate ar fi indicat expres domiciliul persoanei,

⁸² *Ibidem*, p. 29.

⁸³ VRABIE, D. *Schimbarea reședinței obișnuite a copilului*. Op.cit., p. 29.

⁸⁴ *Ibidem*.

acesta ar putea fi combătut prin prezentarea unor probe care ar indica asupra stabilirii reședinței obișnuite a persoanei într-un alt loc.”⁸⁵

Raportând aspectele cercetate la legislația națională a Republicii Moldova, se remarcă de asemenea, că, „în conformitate cu prevederile art. 40 Cod civil al RM, domiciliul minorului în vârstă de până la 14 ani este la părinții săi sau la acel părinte la care locuiește permanent.”⁸⁶

S-a atras atenția asupra faptului că, „odată ce domiciliul copilului se află într-un anumit loc, fiind confirmat prin actele de identitate, aceasta nu înseamnă că, în mod obligatoriu, tot acolo se află și reședința obișnuită a acestuia. Reședința obișnuită va fi determinată, reieșind din normele Codului civil al RM, de următorii factori: legătura apropiată și stabilă a copilului, în special, cu un anumit loc; durata și regularitatea prezenței copilului într-un anumit loc; condițiile și motivele prezenței copilului într-un anumit loc.”⁸⁷

Deasemenea, având în vedere analiza amplă a noțiunii de reședință obișnuită a copilului, autoarea se expune asupra unei cauze „HR (C-512/17), Curtea a venit cu noi elemente care să definească noțiunea de reședință obișnuită a copilului: 1. Reședința obișnuită a copilului trebuie să fie stabilită pe baza unui ansamblu de împrejurări de fapt proprii fiecărui caz în parte. În afară de prezența fizică a copilului pe teritoriul unui stat membru, trebuie să fie reținuți și alți factori de natură a demonstra că această prezență nu are deloc un caracter temporar sau ocazional și că reședința copilului exprimă o anumită integrare într-un mediu social și familial. 2. Reședința obișnuită a copilului, în sensul Regulamentului (CE) nr. 2201/2003, corespunde locului în care se situează în fapt centrul vieții sale. În acest cadru, trebuie în general să fie luați în considerare factori precum durata, regularitatea, condițiile și motivele șederii copilului pe teritoriul diferitor state membre în cauză, locul și condițiile de școlarizare ale acestuia, precum și raporturile de familie și sociale ale copilului în statele membre respective.”⁸⁸

Conchide astfel că, „termenul de reședință obișnuită este unul complex și necesită cunoștințe speciale din partea instanțelor de judecată anume în această materie.”⁸⁹

În același demers științific, D. Vrabie analizează aspectele legate de legalitatea schimbării reședinței obișnuite a copilului, susținând că, „deplasarea este legală atunci când este consimțită de ambii reprezentanți legali ai copilului.”⁹⁰

⁸⁵ *Ibidem*, p. 29-30.

⁸⁶ *Ibidem*, p. 30.

⁸⁷ *Ibidem*.

⁸⁸ VRABIE, D. *Schimbarea reședinței obișnuite a copilului*. Op.cit., p. 30.

⁸⁹ *Ibidem*.

⁹⁰ *Ibidem*, p. 31.

Există însă „cazuri când deplasarea sau reținerea copilului poate purta caracter ilicit, ceea ce, la prima vedere, ar reprezenta temei de înapoiere imediată a copilului. Totuși, în marea lor parte, regulile implică și excepții.”⁹¹

Una din excepții constă în „faptul că înapoierea copilului poate fi refuzată de către instanța de judecată datorită scurgerii unei perioade impunătoare de timp cu începere de la momentul deplasării sau reținerii ilicite a copilului și până la introducerea unei cereri în acest scop în fața instanței. În asemenea cazuri, pe parcursul perioadei de aflare a copilului pe teritoriului statului solicitat sau, altfel spus, statul unde a fost deplasat copilul, poate interveni schimbarea reședinței obișnuite a copilului. Instanța poate constata că copilul s-a integrat în noul mediu social în rezultatul aflării sale o perioadă impunătoare de timp pe teritoriul statului solicitat.”⁹²

Din conținutul Regulamentului Bruxelles II B, 2019, autoarea remarcă că, „copilul dobândește o nouă reședință obișnuită în următoarele cazuri: orice persoană, instituție sau alt organism căreia/căruia i-a fost încredințat copilul consimte la deplasarea sau reținerea acestuia; dacă a locuit în acest alt stat membru o perioadă de cel puțin un an după ce persoana, instituția sau orice alt organism căreia/căruia i s-a încredințat copilul a avut sau ar fi trebuit să aibă cunoștință de locul în care se afla copilul și copilul s-a integrat în noul său mediu.”⁹³

Pe cale de consecință, va prezenta o importanță majoră, perioadă în care copilul s-a aflat pe teritoriul aceluși stat unde a fost deplasat, acest aspect, determină celeritatea procedurilor, precum și celeritatea adresării de către persoanele îndreptățite autorităților competente.

În concluzii, autoarea D. Vrabie conchide „reședința obișnuită a copilului reprezintă un indice spațial și temporal al legăturii apropiate și stabile a copilului cu un anumit loc, reieșind din unii factori cum ar fi: durata, regularitatea, condițiile și motivele șederii copilului pe teritoriul unui stat anume, locul și condițiile de școlarizare ale acestuia, precum și raporturile de familie și sociale ale copilului cu statul respectiv. Reședința obișnuită este nu doar un indiciu spațial, dar și temporal, datorită importanței duratei de aflare a copilului într-un anumit loc.”⁹⁴

Schimbarea reședinței obișnuite a copilului presupune „un pas important în viața acestuia și urmează a fi decisă în comun de către reprezentanții legali, ținând cont de interesul superior al copilului.”⁹⁵

Important este în viziunea autoarei că, „legiuitorul moldav a scos de sub jurisdicția părintelui cu care a fost stabilit domiciliul copilului dreptul de a decide unilateral asupra schimbării reședinței

⁹¹ *Ibidem.*

⁹² *Ibidem.*

⁹³ *Ibidem.*

⁹⁴ VRABIE, D. *Schimbarea reședinței obișnuite a copilului*. Op.cit., p. 32.

⁹⁵ *Ibidem.*

obișnuite a copilului.”⁹⁶ Astfel, că „părintele cu care a fost stabilit domiciliul copilului nu este în drept să stabilească copilul cu traiul pe teritoriul altui stat, în lipsa acordului celuilalt părinte.”⁹⁷

În egală măsură „legislația României este solidară cu cea a Republicii Moldova și nu permite schimbarea locuinței copilului în lipsa acordului celuilalt părinte.”⁹⁸

Un alt studiu este intitulat *Executarea hotărârilor în cauzele privind înapoierea copilului sau exercitarea dreptului de vizitare: probleme și soluții*⁹⁹.

Autoarea afirmă că „executarea reprezintă finalitatea întregului proces, fără de care parcurgerea etapelor anterioare ar fi lipsită de sens. Îndată ce o persoană semnalează încălcarea unui drept, prin adresarea cu o cerere către organele competente, aceasta își dorește recunoașterea și revendicarea dreptului vătămat, însă acest rezultat nu ar fi suficient. Este necesar ca persoana să poată valorifica constatările instanței, în scopul perceperii eficacității actului de justiție. Prin urmare, posibilitatea de a pune în executare o anumită hotărâre și pârghiile avute la îndemână de către creditor vor asigura obținerea unei satisfacții echitabile și atingerea rezultatului inițial scontat.”¹⁰⁰

Totodată, „în materia executării hotărârilor privind înapoierea copilului sau exercitarea dreptului de vizitare, Convenția de la Haga din 1980 asupra aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii, fiind principalul izvor de drept la capitolul înapoierii copilului, nu conține reglementări speciale în acest sens.”¹⁰¹

Cu toate acestea, „Regulamentul Bruxelles IIB din 2019 privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie matrimonială și în materia răspunderii părintești, privind răpirea internațională de copii (reformare), care, de altfel, nu este aplicabil pentru Republica Moldova, conține norme speciale, de care ne putem ghida.”¹⁰²

Unele norme reprezentative „se regăsesc în Legea nr. 292 din 13.12.2024 privind protecția specială a copiilor împotriva deplasării în străinătate sau reținerii ilicite.”¹⁰³

Autoarea deduce o regulă generală, potrivit căreia „toate autoritățile, indiferent care ar fi ele, judiciare sau administrative ale oricărui stat contractant, urmează să procedeze de urgență în vederea înapoierii copilului.”¹⁰⁴

⁹⁶ *Ibidem.*

⁹⁷ *Ibidem.*

⁹⁸ *Ibidem.*

⁹⁹ VRABIE, D. Executarea hotărârilor în cauzele privind înapoierea copilului sau exercitarea dreptului de vizitare: probleme și soluții. În: *Revista Institutului Național al Justiției*, nr. 4 (75), 2025.

¹⁰⁰ VRABIE, D. *Executarea hotărârilor în cauzele privind înapoierea copilului sau exercitarea dreptului de vizitare: probleme și soluții*. Op.cit., p. 43.

¹⁰¹ *Ibidem.*

¹⁰² *Ibidem.*

¹⁰³ *Ibidem.*

¹⁰⁴ *Ibidem.*

Cu privire la procesul de executare, autoarea D. Vrabie consideră că „procesul de executare a unei hotărâri se poate dovedi a fi mai complicat decât cel de judecare a cauzei privind înapoierea sau exercitarea dreptului de vizitare a copilului. Tocmai din aceste considerente, o autoritate competentă în materie de executare căreia i se solicită executarea unei hotărâri prin care se dispune înapoierea unui copil într-un alt stat membru acționează cu celeritate atunci când soluționează respectiva cerere.”¹⁰⁵

Respectarea celerității examinării cererii este esențială, întrucât încălcarea termenului în astfel de cauze „generează prejudicii interesului superior al copilului și, în același timp, poate determina dispariția necesității de a înapoi copilul în statul din care a fost deplasat.”¹⁰⁶

D. Vrabie susține că, evident, „o tergiversare a procesului de executare a hotărârii de înapoiere a copilului în statul reședinței sale obișnuite se poate datora unor factori obiectivi care nu depind de voința persoanelor implicate în proces.”¹⁰⁷

Totuși, consideră autoarea că „atunci când s-a scurs un termen îndelungat, fiind vorba despre mai mult de un an de zile, cu începere de la deplasarea sau reținerea ilicită a copilului și până la executarea nemijlocită a hotărârii de înapoiere, urmează să se analizeze raționalitatea înapoierii. Există o teorie dedusă din practică în astfel de cazuri, conform căreia un copil este capabil a se adapta în noul mediu social la scurgerea termenului de un an de zile, cu unele excepții. Un copil care a fost supus stresului din cauza reținerii sau deplasării ilicite riscă să sufere și mai mult, dacă va fi înapoiat în statul ultimei sale reședințe după ce a reușit să se adapteze noului mediu social, din cauza ineficienței organelor care erau responsabile de executarea rapidă a hotărârii de înapoiere.”¹⁰⁸

Având în vedere că „cauzele privind înapoierea copilului în statul reședinței sale obișnuite sau exercitarea dreptului de vizitare vizează raporturi juridice internaționale și, de regulă, hotărârea emisă de instanța unui stat contractant al Convenției urmează a fi executată pe teritoriul unui alt stat contractant, se face actuală abordarea recunoașterii hotărârilor judecătorești pe teritoriul statului străin.”¹⁰⁹

Autoarea a stabilit că „Republica Moldova are acorduri bilaterale cu privire la asistența juridică și raporturile juridice în materie civilă, care prevăd și modul de recunoaștere reciprocă a

¹⁰⁵ *Ibidem.*

¹⁰⁶ *Ibidem.*

¹⁰⁷ VRABIE, D. *Executarea hotărârilor în cauzele privind înapoierea copilului sau exercitarea dreptului de vizitare: probleme și soluții.* Op.cit., p. 43.

¹⁰⁸ *Ibidem.*, p. 43 – 44.

¹⁰⁹ *Ibidem.*

hotărârilor cu următoarele state: Ungaria, Ucraina, Turcia, Slovacia, Bosnia și Herțegovina, Federația Rusă, România, Lituania, Letonia, Italia, Cehia și Azerbaidjan.”¹¹⁰

Hotărârea de „înapoiere pronunțată de instanțele din Republica Moldova urmează să fie pusă în executare pe teritoriul statului unde a fost deplasat sau reținut ilicit copilul. Și invers, statul Republica Moldova va fi responsabil de executarea hotărârii de înapoiere pronunțată de alt stat.”¹¹¹

În articolul denumit *Noțiunea și esența procedurii de înapoiere sau exercitare a dreptului de vizitare a copilului*¹¹², se conchide că, „procedura înapoierii copilului în statul reședinței sale obișnuite sau exercitarea dreptului de vizitare a copilului reprezintă o procedură prevăzută de Codul de procedură civilă al Republicii Moldova, în temeiul căreia instanța de judecată decide asupra admiterii sau respingerii cererii de înapoiere în statul reședinței sale obișnuite a copilului deplasat sau reținut ilicit într-un alt stat de către unul dintre părinți (reprezentanți) sau decide asupra dreptului de a duce copilul pentru o perioadă limitată de timp în alt loc decât cel al reședinței sale obișnuite.”¹¹³

Instrumentul juridic internațional care consacră normele fundamentale în această materie este aplicabil Republicii Moldova începând cu 1 iulie 1998. Convenția de la Haga din 25 octombrie 1980 privind aspectele civile ale răpirii internaționale de copii reprezintă cadrul normativ primordial, instituind un mecanism juridic coerent destinat asigurării înapoierii prompte a copilului în statul reședinței sale obișnuite, precum și garantării exercitării efective a dreptului de vizitare. Totodată, aceasta reflectă orientarea dreptului internațional privat spre protejarea interesului superior al copilului, prin descurajarea deplasărilor sau reținerilor ilicite.

Efectuând o analiză istorică, autoare D. Vrabie remarcă că „una dintre primele reglementări internaționale ale acestui principiu se regăsește, încă din anul 1924, în Declarația drepturilor copilului, adoptată de Liga Națiunilor, prin care se precizează că omenirea datorează copilului ce-i mai bun din ceea ce poate oferi.”¹¹⁴

Prevederea prenotată „a fost preluată și dezvoltată în Declarația drepturilor copilului, adoptată în 1959 de Adunarea Națională a Națiunilor Unite, care prevede: copilul se va bucura de o protecție specială și i se vor oferi facilități prin lege și prin mijloace menite să-i asigure o dezvoltare fizică, mentală, spirituală și socială normale, în condițiile libertății și demnității. În

¹¹⁰ *Ibidem*, p. 44.

¹¹¹ *Ibidem*.

¹¹² VRABIE, D. Noțiunea și esența procedurii de înapoiere sau exercitare a dreptului de vizitare a copilului. În: *Revista Institutului Național al Justiției*, nr. 2 (69), 2024.

¹¹³ VRABIE, D. *Noțiunea și esența procedurii de înapoiere sau exercitare a dreptului de vizitare a copilului*. Op.cit., p. 52.

¹¹⁴ *Ibidem*, p. 47 – 48.

adoptarea legilor necesare realizării acestui scop, se va avea în vedere interesul superior al copilului.”¹¹⁵

Subsecvent, „art. 3, alin. (1) al Convenției internaționale cu privire la drepturile copilului din 20 noiembrie 1989, la care Republica Moldova este parte, prevede că în toate deciziile care îi privesc pe copii, fie că sunt luate de instituții publice sau private de ocrotire socială, de către tribunale, autorități administrative sau de organe legislative, interesele superioare ale copilului trebuie să fie luate în considerare cu prioritate.”¹¹⁶

Astfel că, „orice decizie care ar viza înapoierea sau neînapoierea copilului se va ghida primordial de necesitățile și interesele acestuia.”¹¹⁷ De asemenea, „sentimentele părinților, bunicilor, altor rude ar trebui să prezinte interes redus în acest tip de cauze. Atenția este captată de copil, deoarece contează suferințele morale ale acestuia, care sunt provocate de schimbarea mediului social, izolarea totală de unul dintre părinți, pierderea prietenilor, schimbarea instituției educative sau de învățământ ș.a.”¹¹⁸

Toate eforturile în această direcție au culminat, în accepțiunea cercetătoarei, „cu adoptarea la 25.10.1980 a Convenției de la Haga asupra aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii.”¹¹⁹

Analizând conceptul de răpire internațională de copii, autoarea consideră că „majoritatea persoanelor se confruntă cu o confuzie atunci când utilizează termenul de răpire internațională de copii, neînțelegând că acesta este, în esență, similar noțiunii de neînapoiere a copilului în statul reședinței sale obișnuite. Problema înapoierii copilului în statul reședinței sale obișnuite survine ca rezultat fie al deplasării ilicite, fie al reținerii ilicite a acestuia.”¹²⁰

Un alt aspect important enunțat de autoarea D. Vrabie este că „trezește nedumeriri și calificarea acestei proceduri ca fiind una civilă, or, atunci când facem referire, în special, la Convenția de la Haga din 1980, care operează cu conceptul de răpire internațională de copii, involuntar asociem acest mecanism ca fiind componentă a dreptului penal. De altfel, Codul penal incriminează la art. 164¹ *Răpirea minorului de către rudele apropiate.*”¹²¹

În pofida acestor presupuse tangențe, se concluzionează „asupra caracterului și parcursului diferit al fiecărui dintre conceptele enunțate. Prin urmare, o deplasare sau o reținere ilicită a

¹¹⁵ *Ibidem.*

¹¹⁶ *Ibidem*, p. 48.

¹¹⁷ VRABIE, D. Noțiunea și esența procedurii de înapoiere sau exercitare a dreptului de vizitare a copilului. Op.cit., p. 48.

¹¹⁸ *Ibidem.*

¹¹⁹ *Ibidem.*

¹²⁰ *Ibidem.*

¹²¹ *Ibidem.*

copilului nu implică obligatoriu și intentarea unui proces penal, fiind dreptul părții cointeresate, care se consideră a fi victimă în acest caz, de a depune și o cerere penală împotriva celui care i-a încălcat drepturile prin recurgere la răpirea minorului.”¹²²

În context, procedura supusă cercetării de către autoare „reprezintă una nouă pentru Codul de procedură civilă al Republicii Moldova, fiind reglementată direct în textul acestuia, începând cu anul 2020. Articolele corespunzătoare, respectiv art. 279 alin. (1) lit. b/1) și art. 293/1–art. 293/4 CPC, nu oferă o noțiune clară a procedurii de înapoiere a copilului în statul reședinței sale obișnuite sau a exercitării dreptului de vizitare a acestuia.”¹²³

Procedura analizată va fi aplicabilă „în momentul în care: 1) a avut loc o deplasare ilicită a copilului; 2) a avut loc o reținere ilicită a copilului; 3) există necesitatea asigurării respectării efective a dreptului privind vizitarea.”¹²⁴

Într-un final, se reliefează că „deplasarea sau reținerea unui copil se consideră ilicită atunci când: are loc prin violarea unui drept privind încredințarea, atribuit unei persoane, unei instituții sau oricărui alt organism, acționând fie separat, fie împreună, prin legea statului în care copilul își avea reședința obișnuită, imediat înaintea deplasării sau reținerii sale; la vremea deplasării sau reținerii, acest drept era exercitat în mod efectiv, acționându-se separat sau împreună ori ar fi fost astfel exercitate, dacă asemenea împrejurări nu ar fi survenit.”¹²⁵

Nu mai puțin importante sunt constatările autoarei că „stabilirea locului reședinței obișnuite a copilului imediat înainte de deplasare sau reținere ilicită va fi relevantă pentru: 1) identificarea existenței sau inexistenței unei deplasări sau rețineri ilicite, or, în cazul în care se va stabili că reședința obișnuită a copilului nu este cea pretinsă, sau între timp copilul și-a modificat reședința sa obișnuită, instanța sesizată cu o cerere în acest sens va fi în drept să refuze înapoierea copilului; 2) determinarea statului căruia îi aparține competența de a judeca o cauză anume, or, competența în această materie aparține instanței statului unde copilul își avea reședința obișnuită imediat înainte de deplasare sau reținere ilicită. Dacă între timp copilul și-a modificat reședința sa obișnuită, datorită scurgerii timpului necesar pentru integrarea în noul mediu social, care se prezumă a fi suficient un an, atunci competența va aparține statului unde copilul și-a dobândit de curând noua reședință.”¹²⁶

¹²² *Ibidem.*

¹²³ VRABIE, D. *Noțiunea și esența procedurii de înapoiere sau exercitare a dreptului de vizitare a copilului.* Op.cit., p. 48.

¹²⁴ *Ibidem.*, p. 49.

¹²⁵ *Ibidem.*

¹²⁶ *Ibidem.*, p. 50.

Într-un final, D. Vrabie remarcă că „procedura înapoierii copilului în statul reședinței sale obișnuite sau exercitarea dreptului de vizitare a copilului reprezintă o procedură prevăzută de Codul de procedură civilă al Republicii Moldova, în temeiul căreia instanța de judecată decide asupra admiterii sau respingerii cererii de înapoiere în statul reședinței sale obișnuite a copilului deplasat sau reținut ilicit într-un alt stat de către unul dintre părinți (reprezentanți) sau decide asupra dreptului de a duce copilul pentru o perioadă limitată de timp în alt loc decât cel al reședinței sale obișnuite.”¹²⁷

Un alt studiu realizat care abordează tangențial tema cercetării este realizat de autoarea O. Miron, denumit *Instrumente juridice de drept internațional privat în domeniul protecției drepturilor copilului*¹²⁸.

La Convenția asupra aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii, au aderat 93 de state, „în vigoare în Republica Moldova din 01.07.1998.”¹²⁹

Autoarea susține că „obiectivul acestei Convenții este să protejeze copiii, pe plan internațional, împotriva efectelor dăunătoare ale unei deplasări sau neînapoierii ilicite și să întocmească proceduri în vederea garantării imediatei înapoieri a copilului în statul reședinței sale obișnuite, precum și să asigure protecția dreptului de vizitare.”¹³⁰

Autoarea enumeră lista instrumentelor juridice de drept internațional privat în domeniul protecției copilului sunt: „Convenția privind legea aplicabilă obligațiilor de întreținere față de copii din 24.10.1956; Convenția privind recunoașterea și executarea hotărârilor privind obligațiile de întreținere față de copii din 15.04.1958; Convenția privind competența autorităților, a legii aplicabile și recunoașterea deciziilor în materie de adopție din 15.11.1965; art.23 al acestei Convenții a încetat să producă efecte la 23.10.2008; Convenția asupra aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii din 25.10.1980; Convenția privind protecția copiilor și cooperarea în materie de adopție internațională din 23.05.1993; Convenția asupra competenței legii aplicabile, recunoașterii, executării și cooperării privind răspunderea părintească și măsurile de protecție a copiilor din 19.10.1996; Convenția privind recuperarea internațională a pensiei alimentare și alte forme de întreținere familială din 23.11 2007.”¹³¹

Un alt demers științific care abordează particularitățile domiciliului este realizat de G. Ardelean, denumit *Noul Concept cu privire la domiciliul persoanei fizice, în vigoare din 2 martie*

¹²⁷ *Ibidem*, p. 52.

¹²⁸ MIRON, O. Instrumente juridice de drept internațional privat în domeniul protecției drepturilor copilului. În: *Studia universitatis moldaviae*, nr. 11/2015.

¹²⁹ *Ibidem*, p. 188.

¹³⁰ *Ibidem*.

¹³¹ *Ibidem*.

2019¹³², unde autorul a realizat o analiză a conceptului instituției domiciliului prin prisma noilor modificări ale legislației civile.

Se evidențiază că, „odată cu modificările și completările de amploare operate la conținutul Codului civil al Republicii Moldova, intrate în vigoare la 1 martie 2019, o schimbare radicală a suferit și instituția domiciliului, fiind remodelată după un concept absolut diferit de cel anterior. Dacă în redacția anterioară, domiciliu însemna locul unde persoana fizică își are locuința statornică sau principală, actualmente, domiciliul nu mai este locuința statornică sau principală a persoanei, ci este locul unde aceasta își are reședința obișnuită (oriunde poate fi localizată persoana după frecvența și regularitatea apariției sale – vilă, hotel, navă etc.).”¹³³

În opinia autorului, „cel de-al doilea considerent care a stat la baza necesității de schimbare a conceptului privind domiciliul, și anume cel referitor la unificarea sensului juridic al domiciliului la nivel internațional, indică faptul că instituția domiciliului trebuie să aibă același înțeles în contextul colaborării internaționale, având în vedere că domiciliul reprezintă un atribut de identificare și localizare a persoanei fizice în spațiu.”¹³⁴

Prin urmare, „având în vedere că la nivel internațional, în cadrul unui șir de tratate la care Republica Moldova este parte conceptul de domiciliu a fost, în principiu, egalat cu cel de reședință obișnuită simțindu-se nevoia ca acest concept să fie acceptat și de legislația civilă modernizată.”¹³⁵

Autorul realizează o distincție între noțiunile de „domiciliu”, „reședință obișnuită” și „reședință temporară”. În acest sens „în împrejurările în care reședința temporară, în plan juridic, poate lua locul domiciliului, așa cum o face, de obicei, și reședința obișnuită, până la urmă între toate acestea există și unele deosebiri esențiale. Așadar, în primul rând, nu trebuie confundat domiciliul cu reședința persoanei, denumită în redacția actuală a Codului civil (art. 38 alin. 3) reședință temporară.”¹³⁶

Reședința temporară a persoanei fizice „este locul unde își are locuința temporară sau secundară. Cu alte cuvinte, dacă persoana are un apartament în mun. Chișinău, în care locuiește din luna octombrie până în luna mai, iar în mun. Bălți o casă, atunci se consideră că ultima este reședința temporară sau secundară a persoanei fizice (secundară în raport cu reședința obișnuită

¹³² ARDELEAN, G. Noul Concept cu privire la domiciliul persoanei fizice, în vigoare din 2 martie 2019. În: *Legea și viața*, aprilie-iunie 2024. [online] [accesat 25.12.2025]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/107-113_42.pdf

¹³³ ARDELEAN, G. *Noul Concept cu privire la domiciliul persoanei fizice, în vigoare din 2 martie 2019*. Op.cit., p.108.

¹³⁴ *Ibidem*, p. 109.

¹³⁵ *Ibidem*.

¹³⁶ *Ibidem*, p. 110.

care are statut de domiciliu, aceasta fiind reședința principală), nu și reședința obișnuită. Persoana își are reședința obișnuită, în acest caz, în mun. Chișinău.”¹³⁷

De asemenea, se remarcă că „nu trebuie confundată reședința obișnuită cu reședința temporară. Prima poate fi doar una din locațiile în care își are prezența persoana fizică, în timp ce ultima este locuința secundară a persoanei (sau mai multe în același timp). Altfel explicat, persoana fizică poate avea doar un domiciliu, prin urmare doar o reședință obișnuită și mai multe reședințe temporare în același timp (un apartament la Briceni, o casă la Ungheni, o vilă la Orhei).”¹³⁸

Un alt articol științific este publicat de cercetătoarele V. Cebotari și L. Țaranu, intitulat *Domiciliul – atribut distinctiv al persoanei fizice*.¹³⁹

Potrivit autoarelor, „domiciliul constituie un atribut de identificare a persoanei, față de alte subiecte individuale de drept civil, prin localizarea juridică a persoanei în raport cu locuința sa statornică sau principală, unde legea consideră că persoana este întotdeauna prezentă. Acest atribut nu poate fi decât un loc, determinat, în spațiu; acest loc se cere a fi determinat printr-un criteriu obiectiv, nemișcător; un asemenea bun este construcția, care poate fi un bloc, o vilă, o casă, în care se află locuința persoanei. Indicarea corectă a locului unde se află locuința care întrunește cerința legală de a fi statornică, se face prin: localitate, stradă, număr (bloc, scară, etaj, apartament).”¹⁴⁰

Acestea consideră că dreptul la domiciliu este „un drept personal-nepatrimonial, dreptul la domiciliu este însoțit de caracterele juridice ale unui asemenea drept: opozabilitate erga omnes, inalienabilitate, imprescriptibilitate, personalitate și universalitate. La aceste caractere - generale și comune – trebuie adăugate caracterele juridice specifice, și anume: stabilitatea, unicitatea și obligativitatea: - stabilitate – locuință statornică; - unicitate – un singur domiciliu; - obligativitate – mijloc de individualizare în spațiu.”¹⁴¹

La tema cercetării este pertinent și articolul științific *Drepturile personale legate de identificarea persoanei*¹⁴².

Potrivit autoarei dreptul la domiciliul reprezintă un alt drept personal legat de identificarea persoanei. Astfel, „conform art. 38 din Codul civil al Republicii Moldova domiciliul persoanei

¹³⁷ *Ibidem*.

¹³⁸ *Ibidem*.

¹³⁹ CEBOTARI, V., ȚARANU, L. Domiciliul – atribut distinctiv al persoanei fizice. În: *Materiale ale conferinței științifice – pracică cu part. Intern. „Teoria și practica administrării publice”, 22 mai 2015*. Academia de Administrare Publică. Chișinău: „Garomont Studio”, 2015. [online] [accesat 25.12.2025]. <https://msuir.usm.md/server/api/core/bitstreams/11411063-c1c5-45fb-9b08-533267530ddc/content>

¹⁴⁰ *Ibidem*, p. 237.

¹⁴¹ *Ibidem*.

¹⁴² DOROȘ, D. Drepturile personale legate de identificarea persoanei. În: *Lucrări științifice ale Simpozionului Științific al Tinerilor Cercetători, Ediția a XXI-a, 7-8 aprilie 2023, Chișinău, RM*. [online] [accesat 25.12.2025]. Disponibil: https://irek.ase.md/xmlui/bitstream/handle/123456789/3273/Simp_St_al_tinerilor_cercet_7-8%20aprilie%202023%20Vol_2_p%20262-266.pdf?sequence=1&isAllowed=y

fizice este locul unde aceasta își are reședința obișnuită. Se consideră că persoana își păstrează domiciliul atât timp cât nu și-a stabilit un altul. Reședința obișnuită demonstrează o legătură apropiată și stabilă a persoanei fizice cu locul vizat. La determinarea reședinței obișnuite se iau în considerare toate elementele de fapt relevante, în special durata și regularitatea prezenței persoanei în locul vizat, precum și condițiile și motivele acestei prezențe. Astfel, după toate aceste elemente putem ușor identifica persoana în spațiu.”¹⁴³

O altă contribuție științifică relevantă aparține lui R. Curchin, denumit *Aspecte conceptuale privind domiciliul și reședința persoanei fizice*¹⁴⁴.

Se remarcă că „la stabilirea domiciliului copilului minor, în cazul în care părinții locuiesc separat, asistăm la câteva scenarii reglementate de Codul Familiei și anume: a) în cazul acordului dintre părinți, domiciliul copilului care nu a atins vârsta de 14 ani se determină de către aceștia; b) dacă minorul a atins vârsta de 14 ani, este în drept să aleagă cu care dintre părinți vrea să locuiască. Dacă acesta refuză să aleagă cu care părinte vrea să locuiască, domiciliul copilului se stabilește prin acordul părinților; c) instanța de judecată va decide asupra domiciliului minorului, în cazul în care lipsește acordul părinților cu privire la stabilirea domiciliului copilului, iar copilul care a împlinit vârsta de 14 ani refuză să aleagă cu care părinte vrea să locuiască.”¹⁴⁵

Un alt studiu important în domeniu este realizat de Cercel S., denumit *Interesul superior al copilului – norme vechi și noi, soluții doctrinare și jurisprudențiale perene*.¹⁴⁶

Printre altele, autorul remarcă „principiul ocrotirii interesului copilului minor a impus necesitatea consimțământului minorului sau ascultarea acestuia în unele situații. Mai întâi, consimțământul minorului care a împlinit 10 ani era necesar la încheierea înfierii (art. 70 C. fam.) și la desfacerea acesteia în anumite condiții (art. 80 alin. 2 C. fam.). Pe de altă parte, minorul care a împlinit 10 ani trebuie să fie ascultat ori de câte ori se pune problema încredințării lui, în situații precum: în caz de divorț ori la desființarea căsătoriei, în situația copilului din afara căsătoriei, în cazul decăderii înfiătorului din drepturile părintești, în cazul în care părintele solicită înapoierea copilului de la o persoană care l-ar reține fără drept sau când se pune problema încredințării copilului unei instituții de ocrotire sau unei alte persoane.”¹⁴⁷

¹⁴³ DOROȘ, D. *Drepturile personale legate de identificarea persoanei*. Op.cit., p. 264.

¹⁴⁴ CURCHIN, R. Aspecte conceptuale privind domiciliul și reședința persoanei fizice. În: *Revista științifico – practică* nr. 1/2021. [online] [accesat 25.12.2025]. Disponibil: <https://old.aap.gov.md/files/publicatii/ri+/articole/19/11.pdf>

¹⁴⁵ *Ibidem*, p. 103.

¹⁴⁶ CERCEL, S. *Interesul superior al copilului – norme vechi și noi, soluții doctrinare și jurisprudențiale perene*. În: *Materialele Conferinței științifică internațională „interesul superior al copilului: abordare socio – culturală, normativă și jurisprudențială”*. Chișinău, 2023. [online] [accesat 26.12.2025]. Disponibil: https://conferinte.stiu.md/sites/default/files/evenimente/Conferinta_30%20sept._1%20oct._Vol%20II.pdf

¹⁴⁷ *Ibidem*, p. 28.

1.2. Analiza publicațiilor științifice la tema tezei editate în România și ale țării

În urma cercetării realizate am constatat că în doctrina română, tema cercetată prin prezentul demers științific, nu a fost investigată distinct și exclusiv, ci la modul general în lucrările specialităților în materie.

O lucrare semnificativă este *Explicațiunea teoretică și practică a dreptului civil român* de D. Alexandresco.¹⁴⁸

Domiciliul minorului este tratat în cadrul comentariilor la articolele Codului Civil referitoare la domiciliul legal. D. Alexandresco explică faptul că minorul are domiciliul determinat de părinți sau tutore, neputând să-și stabilească singur domiciliul. Lucrarea este o amplă analiză comparativă a dreptului civil român, raportată la legislațiile franceză, italiană și belgiană, iar domiciliul minorului apare în partea dedicată domiciliului persoanelor fizice, unde autorul discută domiciliul voluntar și domiciliul legal.

Domiciliul minorului este analizat în Volumul II, la comentariile asupra art. 91–95 din Codul Civil de la 1864, ediția tipărită la București (1907).

Deși textul lui Alexandresco reflectă legislația de la începutul secolului XX, principiul rămâne valabil și astăzi: minorul are domiciliul legal la părinți sau tutore, iar nu unul ales de sine, NCC (art. 86–87) păstrează aceeași logică.

O altă lucrare importantă este semnată de C. Hamangiu, cu titlul *Codul civil adnotat*¹⁴⁹ (1925–1930).

Comentariile asupra Codului Civil din 1864, cu referiri la domiciliul copilului ca parte din statutul persoanei domiciliul minorului este tratat în Volumul I, la comentariile asupra art. 91–95. C. Hamangiu explică faptul că, copilul își are domiciliul legal la părinții săi sau la un tutore, neputând să-și stabilească singur domiciliul.

În lucrările de referință, considerate și primele lucrări sistematice, se numără și cea a autorului Ion P. Filipescu – *Tratat de dreptul familiei și Tratat de drept civil – Persoanele*, în care se explică domiciliul minorului în legătură cu autoritatea părintească și tutela.¹⁵⁰

În aceeași manieră, se abordează de către profesorul Corneliu Bîrsan, în lucrarea sa de referință în domeniu - *Dreptul familiei. Comentarii la Codul Familiei*¹⁵¹, în care se remarcă „copilul locuiește la părinții săi. Dacă părinții nu locuiesc împreună, aceștia vor decide, de comun

¹⁴⁸ALEXANDRESCO, D. *Explicațiunea teoretică și practică a dreptului civil roman*, vol. 2, București: Ed. Curierul Judiciar, 1915, p. 143.

¹⁴⁹HAMANGIU, C., *Codul civil adnotat, Comentarii asupra Codului Civil din 1864*, 1930, vol. I, p. 270.

¹⁵⁰FILIPESCU, I. P. *Tratat de dreptul familiei*. București: Ed. All Beck, 2000, p. 388.

¹⁵¹BÎRSAN, C. *Dreptul familiei. Comentarii la Codul Familiei*. București: Ed. All Beck, 1982, p.167.

acord, la care dintre ei va locui copilul; în caz de neînțelegere, instanța judecătorească va hotărî, ținând seama de interesele copilului”.¹⁵²

Un comentariu similar la același cod l-a făcut și Mihail Eliescu în lucrarea *Comentarii la Codul Familiei*¹⁵³, la care accentul doctrinar diferă de cel al lui Corneliu Bîrsan prin aceea că primatul autorității părintești și al stabilității mediului familial; rolul instanței este corectiv, nu constitutiv.

Autorii C. Hamangiu, I. Rosetti – Bălănescu și Al. Băicoianu, în *Tratatul de drept civil român, volumul I*¹⁵⁴, se concentrează pe partea generală a dreptului civil, în special pe persoanele: fizică, juridică, analizând aspectele legate de atributele persoanei fizice precum domiciliul și reședința acestora.

O altă contribuție valoroasă în această materie aparține cercetătorilor R. Costache și C. Bichescu, cu studiul denumit *Analiză jurisprudențială: Stabilirea locuinței copilului minor*.¹⁵⁵

În articolul științific se evidențiază criteriile care au rol de linii directoare în hotărârile instanțelor de judecată, sesizate să se pronunțe asupra măsurii de stabilire a locuinței copilului minor.

Se remarcă că „un principiu de notorietate ce trebuie să guverneze toate procedurile privind copilul este reprezentat de respectarea interesului superior al acestuia.”¹⁵⁶

Astfel, „în determinarea interesului superior al copilului se au în vedere cel puțin următoarele: – nevoile de dezvoltare fizică, psihologică, de educație și sănătate, de securitate și stabilitate și apartenență la o familie; – opinia copilului, în funcție de vârsta și gradul de maturitate; – istoricul copilului, având în vedere, în mod special, situațiile de abuz, neglijare, exploatare sau orice altă formă de violență asupra copilului, precum și potențialele situații de risc care pot interveni în viitor; – capacitatea părinților sau a persoanelor care urmează să se ocupe de creșterea și îngrijirea copilului de a răspunde nevoilor concrete ale acestuia; – menținerea relațiilor personale cu persoanele față de care copilul a dezvoltat relații de atașament.”¹⁵⁷

¹⁵²BÎRSAN, C. *Dreptul familiei. Comentarii la Codul Familiei*. Op.cit. p.167.

¹⁵³ELIESCU, M. *Comentarii la Codul Familiei*. București: Ed. Academiei, 1975, p. 185.

¹⁵⁴HAMANGIU, C., ROSETTI-BĂLĂNESCU, I., BĂICOIANU, AL. *Tratat de drept civil român*, vol. I, Bcuurești: Ed. All, Seria „Restitutio”, 1998.

¹⁵⁵COSTACHE, R., BICHESCU, C. *Analiză jurisprudențială: Stabilirea locuinței copilului minor*, 2023. [online] [accesat 28.12.2025]. Disponibil: <https://www.juridice.ro/679123/analiza-jurisprudentiale-stabilirea-locuintei-copilului-minor-criterii-care-au-fost-avute-in-vedere-de-instantele-de-judecata.html>

¹⁵⁶*Ibidem*.

¹⁵⁷*Ibidem*.

De asemenea, „pe lângă aceste criterii generale, instanțele dispun de un set de criterii speciale pentru determinarea interesului superior al copilului în situația particulară ce implică necesitatea stabilirii locuinței acestuia.”¹⁵⁸

La criteriile speciale se atribuie „– disponibilitatea fiecărui părinte de a-l implica pe celălalt părinte în deciziile legate de copii și de a respecta drepturile părintești ale acestuia din urmă; – disponibilitatea fiecăruia dintre părinți de a permite celuilalt menținerea relațiilor personale; – situația locativă din ultimii 3 ani a fiecărui părinte; – istoricul cu privire la violența părinților asupra copilului sau asupra altor persoane; – distanța dintre locuința fiecărui părinte și instituția care oferă educație.”¹⁵⁹

Un alt demers de cercetare aparține autoarei G.-B. Spîrchez și se intitulează *Interpretarea și aplicarea practică a excepției de risc grav, prevăzută de art. 13 alin. (1) lit. b) din Convenția de la Haga privind aspectele civile ale răpirii internaționale de copii, în cazurile de violență domestică*.¹⁶⁰

Apriori se remarcă că, „în ceea ce privește legătura dintre Convenția de la Haga și Convenția europeană a drepturilor omului, reținem că obligațiile impuse Statelor Membre CEDO, în baza art. 8 al CoEDO, trebuie interpretate în lumina exigențelor Convenției de la Haga și ale regulilor și principiilor pertinente de drept internațional aplicabile în relațiile dintre Părțile Contractante, presupunând o aplicare combinată și armonioasă a acestor instrumente internaționale, ce ține cont de scopul și impactul lor asupra protecției drepturilor copiilor și părinților.”¹⁶¹

Se reiterează că, „în conformitate cu principiile Curții Europene a Drepturilor Omului, statelor li se recunoaște, și în astfel de situații, așa-numita marjă de apreciere, principala problemă fiind cea a asigurării justului echilibru între interesele concurente în cauză - cele ale copilului, ale celor doi părinți, respectiv cele de ordin public, ținând cont, totuși, că interesul superior al copilului trebuie considerat primordial și că obiectivele de prevenire și înapoiere imediată corespund unui concept specific de interes superior al copilului.”¹⁶²

O asemenea marjă de apreciere a autorităților, totuși „supusă unui control pe care îl poate realiza Curtea de la Strasbourg, în baza CoEDO, prin intermediul căreia aceasta se va asigura că procesul decizional care a dus la adoptarea de către instanțele interne a măsurilor contestate a fost

¹⁵⁸ *Ibidem.*

¹⁵⁹ *Ibidem.*

¹⁶⁰ SPÎRCHEZ, G.B. Interpretarea și aplicarea practică a excepției de risc grav, prevăzută de art. 13 alin. (1) lit. b) din Convenția de la Haga, asupra aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii în cazurile de violență domestică. În: *Revista Universul Juridic* nr. 4 aprilie 2022.

¹⁶¹ *Ibidem*, p. 162

¹⁶² *Ibidem.*

echitabil și a permis părților implicate să își prezinte cauza în totalitate și că interesul superior al copilului a fost respectat.”¹⁶³

Astfel, că „atât refuzul de a considera obiecțiile la cererea de înapoiere ce intră sub incidența articolelor 12,13 și 20 ale Convenției de la Haga, cât și insuficienta motivare în respingerea unor asemenea obiecții ar fi contrară exigențelor art. 8 al Convenției și spiritului și scopului Convenției de la Haga.”¹⁶⁴

Autoarea remarcă că „principiul potrivit căruia înapoierea imediată este în interesul superior al copilului poate fi combătut în cazul în care se stabilește existența uneia dintre excepțiile pe care le prevede Convenția de la Haga.”¹⁶⁵

Aceste situații derogatorii sunt reglementate de Convenția de la Haga, de art. 12, 13 alin. (1) – (2) , 20.

În acest sens, autoarea identifică: - „art. 12, când un copil a fost deplasat sau reținut ilicit în înțelesul art. 3 și o perioadă de mai puțin de un an s-a scurs cu începere de la deplasare sau neînapoiere în momentul introducerii cererii înaintea autorității judiciare sau administrative a statului contractant unde se afla copilul, autoritatea sesizată dispune înapoierea sa imediată. Autoritatea judiciară sau administrativă, sesizată fiind chiar după expirarea perioadei de un an prevăzute la alineatul precedent, urmează, de asemenea, sa dispună înapoierea copilului, afară dacă nu se stabilește că copilul s-a integrat în noul sau mediu.”¹⁶⁶

Articolul 13 alin. (1) și alin. (2): „Prin excepție de la dispozițiile articolului precedent, autoritatea judiciară sau administrativă a statului solicitat nu este ținută să dispună înapoierea copilului, dacă persoana, instituția sau organismul care se împotrivesc înapoierii sale stabilește: a) că persoana, instituția sau organismul care avea în îngrijire copilul nu exercita efectiv dreptul privind încredințarea la data deplasării sau neînapoierii, ori consimțise sau achiesase ulterior acestei deplasări sau neînapoieri; sau b) că există un risc grav ca înapoierea copilului să-l expună unui pericol fizic sau psihic sau ca în orice alt chip să-l situeze într-o situație intolerabilă. Autoritatea judiciară sau administrativă poate, de asemenea, să refuze a dispune înapoierea copilului, dacă constată că acesta se împotrivesc la înapoierea sa și că a atins o vîrstă sau o maturitate care face necesar să se țină seama de opinia sa.”¹⁶⁷

¹⁶³ SPÎRCHEZ, G.B. *Intepretarea și aplicarea practică a excepției de risc grav, prevăzută de art. 13 alin. (1) lit. b) din Convenția de la Haga, asupra aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii în cazurile de violență domestică*. Op. cit., p. 162.

¹⁶⁴ *Ibidem*, p. 163.

¹⁶⁵ *Ibidem*.

¹⁶⁶ *Ibidem*, p. 164.

¹⁶⁷ SPÎRCHEZ, G.B. *Intepretarea și aplicarea practică a excepției de risc grav, prevăzută de art. 13 alin. (1) lit. b) din Convenția de la Haga, asupra aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii în cazurile de violență domestică*. Op. cit., p. 164.

Potrivit art. 20 din Convenția de la Haga, „înapoierea copilului potrivit dispozițiilor art. 12, poate fi refuzată în cazul în care nu ar fi permisă de principiile fundamentale ale statului solicitat cu privire la salvagardarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.”¹⁶⁸

Cercetătoarea evidențiază că „din dispozițiile art. 13 alin. (1) lit. b) ale Convenției de la Haga explicate prin intermediul surselor secundare rezultă că, prin intermediul acestei excepții, putem avea în vedere trei tipuri de risc grav, anume: - supunerea copilului la un pericol fizic; - expunerea la un pericol de ordin psihic; - punerea copilului, în orice alt mod, într-o situație intolerabilă.”¹⁶⁹

Împrejurările concrete în care s-ar contura un astfel de risc grav poate fi „violența fizică îndreptată direct asupra copilului sau chiar expunerea acestuia la acte de violență intra-familială, îndreptate de către părintele părăsit împotriva părintelui care a luat copilul.”¹⁷⁰

De asemenea, se reține: „- abuz sau exploatare sexuală a copilului; - separarea copilului de părintele care l-a luat, de exemplu în cazul în care acesta din urmă pretinde că nu este în măsură să se întoarcă în statul reședinței obișnuite a copilului din motive de securitate, de sănătate sau de natură economică ori din cauza statutului său de imigrant(ă) sau a unei urmăriri penale pendinte în statul reședinței obișnuite a copilului; - separarea copilului de frații și surorile sale; - preocupări grave în materie de securitate, de educație, de sănătate sau de situație economică care îl privesc pe copil în statul reședinței obișnuite.”¹⁷¹

O altă sursă relevantă aparține autorului A.-G. Gavrilescu, intitulată *Aspecte teoretice și de practică judiciară privind înapoierea copilului deplasat sau reținut prin violarea unui drept privind încredințarea*¹⁷².

Articolul abordează „principalele probleme referitoare la înapoierea copilului deplasat sau reținut ilicit, fiind avute în vedere dispozițiile Convenției de la Haga asupra aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii, ale Regulamentului (CE) nr. 2201/2003 al Consiliului Uniunii Europene din 27 noiembrie 2003 privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești în materie matrimonială și în materia răspunderii părintești, precum și ale Legii nr. 369/2004 privind aplicarea Convenției asupra aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii, adoptată la Haga la 25 octombrie 1980, la care România a aderat prin Legea nr. 100/1992.”¹⁷³

¹⁶⁸ *Ibidem*, p. 164.

¹⁶⁹ *Ibidem*, p. 165.

¹⁷⁰ *Ibidem*.

¹⁷¹ *Ibidem*.

¹⁷² GAVRILESCU, A.-G. Aspecte teoretice și de practică judiciară privind înapoierea copilului deplasat sau reținut prin violarea unui drept privind încredințarea. În: *Analele Universității „Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu, Seria Științe sociale*, nr. 1/2011.

¹⁷³ GAVRILESCU, A.-G. *Aspecte teoretice și de practică judiciară privind înapoierea copilului deplasat sau reținut prin violarea unui drept privind încredințarea*. Op.cit., p. 67.

Autorul analizează posibilitatea ca autoritățile judiciare sau administrative să decidă să nu dispună înapoierea copilului solicitant, subliniind că autoritatea judiciară sau administrativă a statului solicitant nu este obligată să efectueze această măsură în anumite situații prevăzute de art. 13 alin. (1) din Convenție. În primul rând, „neînapoierea poate fi justificată atunci când persoana, instituția sau organismul care se opune înapoierii stabilește că părintele care avea în grijă copilul nu exercita efectiv dreptul privind încredințarea la momentul deplasării sau neînapoierii, ori a consimțit sau a achiesat ulterior acestei acțiuni. În al doilea rând, autoritățile pot refuza înapoierea copilului dacă există un risc grav ca această măsură să expună copilul unui pericol fizic sau psihic, sau să-l situeze într-o situație intolerabilă. Această reglementare reflectă principiul fundamental al protecției interesului superior al copilului, conferind autorităților posibilitatea de a evalua circumstanțele concrete ale fiecărui caz și de a lua în considerare riscurile reale la care copilul ar putea fi expus.”¹⁷⁴

Deasemenea, autorul indică că „dispozițiile Convenției instituie prezumția că cel care îngrijește copilul exercită efectiv încredințarea. Această prezumție are caracter relativ, putând fi răsturnată prin proba contrară. Sarcina probei revine celui care se opune înapoierii copilului, acesta urmând să stabilească, pentru a evita înapoierea copilului, că persoana care avea dreptul privind încredințarea nu o exercită efectiv.”¹⁷⁵

În această ordine de idei, reiterează că „instanța nu va fi obligată să dispună înapoierea nici în situația în care înapoierea ar expune copilul la un pericol fizic sau psihologic sau l-ar pune într-o situație intolerabilă, însă instanța trebuie să se pronunțe în funcție de circumstanțele cauzei, sarcina probei, în sensul incidenței acestei situații de excepție revenind tot celui care se opune la înapoierea copilului.”¹⁷⁶

Mai mult, „autoritatea judiciară sau administrativă poate, de asemenea, în baza art. 13 parag. 2 din Convenție, să refuze să dispună înapoierea copilului dacă constată că acesta se împotrivește la înapoierea sa și că a atins vârstă sau o maturitate care face necesar să se țină seama de opinia sa.”¹⁷⁷

O lucrare importantă este realizată de R. Dworkin, denumită *Justice in Robes*¹⁷⁸, în care autorul remarcă că, rolul judecătorului trebuie, așadar, reevaluat, astăzi nefiind suficient să se limiteze strict la norme juridice, atunci când acestea nu sunt clare, nu se bucură de o reglementare precisă și nu asigură securitatea juridică și încrederea legitimă cetățenilor săi.

¹⁷⁴ *Ibidem*, p. 76.

¹⁷⁵ *Ibidem*.

¹⁷⁶ *Ibidem*.

¹⁷⁷ *Ibidem*, p. 76 – 77.

¹⁷⁸ DWORCKIN, R. *Justice in Robes*, Ed. Harvard University Press, Belknap Press, 2006, p. 146.

Ideea a aparținut lui R. Dworkin și a fost dezvoltată în lucrarea lui J. Habermas intitulată *Conștiința Morală și Acțiunea Comunicativă*¹⁷⁹, care are în vedere faptul că reorganizarea legislativă poate fi realizată numai în condițiile în care legea pornește din morală, considerând că fără aceasta, dreptul ca știință nu-și poate dovedi justificarea sa legală.

O altă contribuție științifică la tema abordată este realizată de C.C. Hageanu denumită *Dreptul familiei și actele de stare civilă*.¹⁸⁰

Autorul susține că, interesul superior al copilului este „o abordare conceptuală împrumutată din Convenția privind drepturile copilului, concept care, însă nu-și găsește o definiție concretă nici în Convenție, nici în legislația națională românească. Chiar și în aceste condiții singurul țel al acțiunilor părintești dar și măsurile luate de statul de drept în strictă legătură cu copiii trebuie să urmărească doar interesul superior al minorului. Este deosebit de greu să putem aprecia realizarea acestui interes având în vedere faptul că dreptul nu este o știință exactă ci este una interpretabilă. Această sintagmă se impune a fi evaluată raportându-ne la realitatea socio- economică, dar și politică a țării unde se aplică, în epoca în care se aplică cu referire concretă la fiecare individ.”¹⁸¹

În articolul științific *The principle of freedom of movement of natural persons from the perspective of legal provisions regarding minors*,¹⁸² s-a arătat că, Convenția de la Haga, 1980 își fundamentează normele pe principiul interesului superior al minorului. În cadrul acestei convenții, există prezumția „că înlăturarea ilicită a unui minor este dăunătoare de facto și că situația anterioară ar trebui restabilită în regim de urgență, astfel încât circumstanțele ilice să nu fie agravate din punct de vedere juridic. Problemele legate de custodie și vizită ar trebui să fie examinate de instanțele competente din reședința obișnuită a copilului, nu de țara din care minorul a fost îndepărtat în mod nedrept”. Există o serie de excepții prevăzute cu strictețe de convenție cu referire la mecanismul înapoierei, stabilite în art. 12, 13 și 20 din Convenția de la Haga. Art. 13 prevede reglementările care au dat naștere la cele mai multe litigii, atât la nivel micro,- intern, dar și la nivel macro - internațional. Acesta stabilește că statul unde copilul a fost deplasat sau reținut poate să refuze înapoierea unui minor în situația în care se apreciază că există un risc grav iar înapoierea copilului va favoriza expunerea acestuia la un pericol ori sub o altă formă, acesta va fi pus într-o situație de netolerat pentru un copil.

¹⁷⁹ HABERMAS, J. *Conștiința Morală și Acțiunea Comunicativă*. București: Ed. All, 2019, p.130.

¹⁸⁰HAGEANU, C.C. *Dreptul familiei și actele de stare civilă*. București: Ed. Hamangiu, 2012, p. 13.

¹⁸¹HAGEANU C.C., *Dreptul familiei și actele de stare civilă*, Editura Hamangiu 2012, ISBN/ISSN : 978-606-27-0969-3, p. 13

¹⁸²GIURGEA, L., BÎTCĂ, I., COMAN, V. L. The principle of freedom of movement of natural persons from the perspective of legal provisions regarding minors. În: *Revista Cogito/ Universitatea Dimitrie Cantemir București, publicație științifică BDI*, indexată SCOPUS, EBSCO, COPERNICUS, volumul XVI, nr. 2/2024, p. 161. [online] [accesat 23.12.2025]. Disponibil: <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=1335998>.

Astfel, în mod aplicat, analizând custodia minorului se pune în discuție și modul în care se exercită dreptul fundamental privind libertatea de circulație și de ședere al copiilor, cu impact asupra stabilirii domiciliului sau reședinței acestuia, principiu care nu ar trebui să conducă la o primejduire a dreptului copilului la viața lui de familie, luând în calcul principiul interesului superior al minorului. Potrivit art. 24 din Carta drepturilor fundamentale a UE, minorii ce au părinți care își folosesc dreptul de a circula liber, au totodată și atributul de menținere constantă a relațiilor personale, dar și a-și contacta direct părinții, exceptând situațiile când toate aceste legături se dovedesc a fi împotriva interesului superior al minorului.

1.3. Concluzii la Capitolul 1

Suportul teoretic și științific al prezentei cercetări se întemeiază, în mare parte, pe lucrările elaborate de autori din diverse spații juridice, precum Republica Moldova, România, SUA etc.

Concepțiile doctrinare și punctele de vedere formulate de renumiți savanți, printre care S. Baieș, N. Roșca, V. Cebotari, A.-G. Gavrilesco, C.C. Hageanu, L. Giurgea, I. Bîtcă, V.L. Coman, G.B. Spîrchez, M. Eliescu, C. Hamangiu, I. Rosetti-Bălănescu, Al. Băicoianu, R. Costache, C. Bichescu, D. Alexandrescu, I. Filipescu, C. Bîrsan, D. Doroș, R. Curchin, S. Cercel, L. Țaranu, G. Ardelean, O. Miron, V. Doni, I. Frunze, au fost analizate în cadrul tezei, constituind un fundament teoretic solid pentru dezvoltarea și cercetarea demersului științific, precum și pentru formularea concluziilor și a propunerilor ulterioare.

Analiza literaturii de specialitate relevă că, în Republica Moldova, sursele doctrinare consacrate regimului juridic al domiciliului și reședinței minorului, precum și consecințelor juridice și mecanismelor de protecție aferente, sunt limitate, ceea ce restrânge posibilitatea unei abordări complexe și exhaustive a problematicii propuse spre cercetare.

Patrimoniul doctrinar autohton evidențiază o carență semnificativă a studiilor științifice dedicate acestei materii, iar aspectele referitoare la regimul juridic al domiciliului și reședinței copilului minor nu au constituit obiectul unor cercetări aprofundate, fiind tratate, în cea mai mare parte, doar tangential și fără analiza interconexiunilor dintre dreptul intern și normele internaționale relevante.

Scopul cercetării constă în realizarea unui studiu multidisciplinar privind regimul juridic al domiciliului și reședinței minorului, precum și a consecințelor juridice, a mecanismelor de protecție a acestora, pentru justificarea uniformizării conceptelor legale și a practicii judiciare în care sunt implicați minori.

Obiectivele propuse rezidă în:

- determinarea conținutului principiilor directoare la stabilirea domiciliului și reședinței copilului minor;
- analiza noțiunilor de locuință a familiei și a copilului;
- identificarea conceptului de reședință obișnuită, reședință temporară, reședință alternantă prin prisma analizei cadrului legal, al jurisprudenței CtEDO și CJUE;
- determinarea conținutului noțiunii de reședință obișnuită în practica internațională;
- cercetarea regimului juridic al schimbării domiciliului copilului minor, a condițiilor de reținere nelegală a acestuia, prin prisma analizei efectelor asupra relațiilor de familie;
- cercetarea aspectelor privind cooperarea autorităților statelor în vederea stabilirii domiciliului copilului minor, a returnării în caz de răpire și reținere nelegală;
- formularea recomandărilor și propunerilor *de lege ferenda* menite să contribuie la eficientizarea practicii judiciare, și să compatibilizeze legislația națională cu standardele comunității europene.

Rezultatul obținut, care contribuie la soluționarea unei ***probleme științifice importante***, care constă în clarificarea și sistematizarea regimului juridic al domiciliului și reședinței minorului, precum și a mecanismelor de protecție a acestuia, prin analizarea cadrului legal național, a jurisprudenței CtEDO și CJUE și a practicii internaționale, ceea ce a permis definirea criteriilor obiective și a procedurilor aplicabile pentru stabilirea locului de reședință al copilului, asigurând echilibrul între interesele fundamentale ale minorului și drepturile părinților și fundamentarea unor recomandări *de lege ferenda* pentru uniformizarea practicii judiciare și alinierea legislației naționale la standardele europene.

2. REGIMUL JURIDIC AL REȘEDINȚEI MINORULUI ÎN LEGISLAȚIA ROMÂNIEI, REPUBLICII MOLDOVA ȘI A ALTOR STATE

2.1. Principiile de drept aplicabile în materia dreptului copilului la un domiciliu stabil

Situația științifică a drepturilor copiilor face parte din drepturile omului, iar CoEDO nu poate fi analizată și interpretată izolat, ci în acord cu principiile generale ale normelor dreptului internațional.

Deși CoEDO a fost ratificată de 194 de țări, inclusiv de toate țările membre ale UE, multe dintre eforturile definite nu au fost duse la îndeplinire. Din acest motiv s-a impus o cooperare mult mai strânsă între organismele autorității statului și societatea civilă.

UE nu este membră și nu poate fi în Convenția pentru Drepturile Copilului (CDC)¹⁸³, întrucât nu există o prevedere legală în cadrul acesteia ce poate da permisiunea organizațiilor neguvernamentale să se alăture. Fără a ține cont de acestea, Uniunea are la bază principiile generale ale dreptului UE (principii generale existente în cutumele constituționale ale țărilor membre) cu scopul de a susține și a orienta interpretarea tuturor tratatelor UE – art. 6 alineatul (3) TUE¹⁸⁴.

Obligațiile impuse de CoEDO statelor părți, în special cu privire la drepturile copilului, trebuie interpretate prin prisma CDC. În plus, toate activitățile de stabilire a standardelor și de elaborare de tratate ale Consiliului Europei sunt influențate în mod deosebit de prevederile legislative ale CDC. De exemplu, Orientările privind Justiția Copilului sunt influențate în mod direct de mai multe norme din CDC și, în special, Comentariile Generale ale Comitetului Națiunilor Unite pentru Drepturile Copilului ce le detaliază.

Acesta este și motivul pentru care se cere o reglementare unanimă în ce privește custodia în afara granițelor, aplicarea transfrontalieră a drepturilor și obligațiilor părinților și minorilor sau în ce privește răpirea copiilor de către părinți. Multe îmbunătățiri aduse serviciilor din țările membre ar putea ocroti mult mai bine interesul superior al copiilor, numai în strânsă legătură cu legislația europeană.

Unul dintre obiectivele importante ale Parlamentului European este de a oferi o educație bună și de calitate pentru toți copiii din întreaga Europă. Obligația rezultă și din Carta Drepturilor

¹⁸³ Convenția cu privire la drepturile copilului adoptată de Adunarea Generală a Națiunilor Unite la 20 noiembrie 1989. Disponibil: <https://www.unicef.org/moldova/media/1401/file/Conventia-cu-privire-la-drepturile-copilului.pdf>

¹⁸⁴ Tratatul privind Uniunea Europeană. În: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, nr. C 326/13 din 26.10.2012. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0001.02/DOC_1&format=PDF

Fundamentale ale Uniunii Europene¹⁸⁵, inclusă în Tratatul de la Lisabona al UE¹⁸⁶, fiind un garant a tot ceea ce înseamnă protecția drepturilor copiilor în implementarea legislației UE. Art. 24 din Cartă¹⁸⁷ a fost inspirat în mod direct din cuprinsul CDC, inclusiv faptul că anumite reglementări au câștigat stipularea de „Principii CDC”, în mod cu totul special principiul interesului superior al minorului – art. 3 CDC¹⁸⁸, principiul participării minorului la deciziile care îi vor influența viața – art. 12 CDC¹⁸⁹ și dreptul minorului de a locui cu părinții săi, de a coexista într-o relație strânsă cu aceștia, art. 9 CDC¹⁹⁰.

În Rezoluția nr. 66 din 2016 privind protecția interesului superior al minorilor¹⁹¹, Parlamentul European a reiterat faptul că numărul din ce în ce mai mare de petiții ce au fost primite pentru raportarea diferitelor situații care implică minorii, demonstrează că există o problemă serioasă în aplicarea prevederilor de la Bruxelles, a prevederilor de reglementare ale EIP.

Printre regulile de protecție a minorului se impune să fie folosite proceduri internaționale și transfrontaliere care să se bazeze pe trăsăturile excepționale ale divergențelor între națiuni. Cel care se ocupă de protejarea și promovarea intereselor copiilor este Parlamentul European care are datoria de a se asigura că activitățile sale legislative și nelegislative se respectă, susținând viețile minorilor atât în UE, cât și în relațiile cu restul popoarelor lumii.

De exemplu, dreptul de a fi audiat și exercitarea dreptului de participare al copiilor la luarea deciziilor care îi privesc, sunt drepturi fundamentale definite în CDC. Potrivit art. 12, copiii au dreptul de a fi ascultat și acest lucru trebuie luat în considerare în raport de vârsta și nivelul de maturitate al acestora. Audierile trebuie să fie în concordanță cu vârsta și desfășurate de personal profesionist, care oferă suport logistic din punct de vedere psihologic eficient, tocmai pentru a elimina cele mai grele situații de stres și traume ale tuturor victimelor minore ale infracțiunilor. Toate deciziile referitoare la situația copilului ar trebui explicate clar, arătând cum acest lucru este garantat direct tuturor celor care se confruntă profesional cu copiii, ca de ex. personalul didactic,

¹⁸⁵ Carta Drepturilor Fundamentale ale Uniunii Europene. În: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, nr. C 326/391 din 26.10.2012. [online] [accesat 03.01.2026]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:12012P/TXT>

¹⁸⁶ *Ibidem*.

¹⁸⁷ *Ibidem*.

¹⁸⁸ Convenția cu privire la drepturile copilului adoptată de Adunarea Generală a Națiunilor Unite la 20 noiembrie 1989. [online] [accesat 04.01.2025]. Disponibil: <https://www.unicef.org/moldova/media/1401/file/Conventia-cu-privire-la-drepturile-copilului.pdf>

¹⁸⁹ *Ibidem*.

¹⁹⁰ *Ibidem*.

¹⁹¹ Rezoluția Parlamentului european privind protejarea interesului superior al copilului în întreaga UE pe baza petițiilor adresate Parlamentului European. [online] [accesat 04.01.2025]. În: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene* nr. C 66/2 din 21.02.2018. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016IP0142>

educatorii de grădiniță, persoanele din serviciul juridic și sanitari, precum și procurorii pentru minori și judecătorii instanțelor specializate, instruiți în litigiile de familie.

Termenul „principiu”, din punct de vedere al originii sale terminologice, provine din limba latină și are sensul de „inițial” sau „element esențial”. Principiile reprezintă norme generale care caracterizează practica socială, creând un echilibru între obținerea drepturilor garantate și asumarea obligațiilor corelative. Principiul juridic este rezultatul experienței sociale, iar cunoașterea principiilor generale oferă un beneficiu practic important: ele stabilesc linii directoare pentru întregul sistem de drept și sprijină dezvoltarea unor acțiuni constructive care ghidează activitatea legislativă.

Principiile sunt începutul unei scheme de gândire, deci începutul acțiunii, și pot înfățișa forme diferite, cum ar fi axiomele, concluziile sau generalizările situațiilor particulare. Acestea sunt deci, reglementările, *lato sensu*, generative, care determină structura dreptului, dar și aplicarea acestuia, sunt norme generale care caracterizează practica din societate creând un echilibru între obținerea drepturilor garantate și asumarea obligațiilor corelative.

Dintr-un alt punct de vedere, comportamentul interzis este rezultatul unei ideologii avansate și al unei psihologii juridice corect formate în rândul membrilor societății. Implicit, comportamentul ilegal poate fi asociat cu lipsa de familiarizare a membrilor societății cu reglementările legale, ceea ce reflectă o ideologie și o psihologie juridică insuficient dezvoltate.

În ceea ce privește funcțiile juridice, acestea reprezintă direcțiile și modalitățile prin care se manifestă, intern și extern, conștiința juridică a individului, a grupurilor sau a întregii societăți.

Cultura juridică presupune ansamblul cunoștințelor, care, ca funcție cognitivă, constituie un proces rațional de învățare despre fenomenele socio-juridice. Ea include și funcția de jurisprudență, care cuprinde achiziția, analiza și verificarea informațiilor referitoare la indivizi, grupuri sau societate. În același timp, funcția de evaluare implică analiza obiectivă și subiectivă a fenomenelor socio-juridice, iar funcția de reglementare se manifestă prin aplicarea normelor legale, exercitarea drepturilor și asumarea obligațiilor de către indivizi sau comunități¹⁹².

Această funcție de reglementare a conștiinței juridice se poate manifesta și în aspectul său negativ, prin încălcarea normelor legale, adică prin acțiuni ilegale, active sau pasive, ale indivizilor sau grupurilor sociale. Deformările conștiinței juridice reprezintă abateri care apar ca urmare a unor factori adversi ce o afectează.

Denaturările legale ale conștiinței pot fi de natură profesională, rezultate din fapte dăunătoare sau opresive comise de reprezentanți ai legii. De exemplu, atunci când aceștia reacționează la

¹⁹²ACCATINO, S.D. *Estudios e investigaciones, el saber dogmático en nuestra cultura juridica*, vol. VIII, p. 7–18.

infractorii care folosesc violența împotriva populației printr-o atitudine tolerantă, încălcând astfel legea și săvârșind acte juridice necorespunzătoare. Această toleranță față de violență poate influența și deciziile instanțelor privind încredințarea copilului unei persoane violente, tratând-o eronat ca fiind inofensivă.

Deficiențele de conștientizare juridică reflectă un nivel insuficient de maturitate a culturii juridice în societate. Ele se pot manifesta, de exemplu, atunci când magistrații nu au suficientă experiență în domeniu și nu reușesc să identifice corect nevoile minorilor.

După enumerarea erorilor conștiinței juridice, precum negarea juridică, venerația juridică, idealizarea și relativitatea juridică, subiectivitatea juridică sau infantilismul juridic, putem observa că nihilismul adoptă o atitudine negativă față de lege, în timp ce fetișismul juridic manifestă o atitudine exagerată față de autoritatea legii și față de rolul statului în soluționarea cauzelor prin constrângere. Idealismul juridic, în schimb, prezintă o percepție exagerată asupra lipsei de dreptate și a răspunsului considerat insuficient al statului.”¹⁹³

Pentru realizarea în bune condiții a principiilor și normelor de drept, o importanță aparte are cultura juridică, se poate identifica cu „versiunea culturii generale care cuprinde toate cunoștințele juridice legate de realitatea juridică a societății, dar și recunoașterea dreptului.”¹⁹⁴

Se susține că,¹⁹⁵ „cultura juridică îndeplinește mai multe funcții esențiale. Funcția cunoaștere-cognitivă presupune asimilarea moștenirii cultural-juridice interne, dar și a celei provenite din alte țări, oferind astfel o bază solidă pentru înțelegerea dreptului. Funcția de reglementare impune implementarea normelor juridice în contextul actual de mobilitate, asigurând respectarea, aplicarea și implementarea standardelor legale de către beneficiari. Funcția de evaluare normativă include atât autoevaluarea, cât și evaluarea comportamentelor individuale și a activităților organismelor publice, raportate la prevederile normelor juridice pozitive. Prin funcția de comunicare, cultura juridică facilitează coordonarea intereselor private și publice și contribuie la formarea juridică a societății. În sfârșit, funcția predictivă implică anticiparea tendințelor în dezvoltarea legislației, aplicabilitatea legii și consolidarea legalității și ordinii juridice în societate”.

Analizând aceste funcții, se observă că cultura juridică este strâns legată de conștiința juridică, derivând direct din aceasta și reflectând nivelul de maturitate juridică al unei societăți.

¹⁹³ FERNÁNDEZ, E.G., FRANCISCO, J. A. R. Una aproximación a la idea de justicia en la cultura jurídica española del siglo XX. În: Revista *Telemática de Filosofía del Derecho*, n° 11, 2007/2008, pp. 181-193. [online] [accesat 20.02.2026]. Disponibil:

chromeextension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/http://www.rtf.es/numero11/9-11.pdf

¹⁹⁴NELKEN, D. Folosirea conceptului de cultură juridică. În : *Sarat, A. (1976). „Studierea culturii juridice ..”*,p. 45.

¹⁹⁵ *Ibidem*

Principiile juridice, în schimb, sunt norme generale care caracterizează practica din societate, creând un echilibru între obținerea drepturilor garantate și asumarea obligațiilor corelative. Din punct de vedere al importanței, termenul „principiu” are sensul de „inițial” sau „element important”. Principiile reprezintă începutul unei scheme de gândire, deci începutul acțiunii. Ele sunt, astfel, reglementări generative, *lato sensu*, care determină atât structura dreptului, cât și aplicarea acestuia.”¹⁹⁶

Principiile se pot înfățișa precum axiomele, concluziile ori generalizările situațiilor particulare.

Acestea realizează solidaritatea, omogenitatea, coerența, o anumită capacitate creative în relațiile de asociere. Principiul juridic este rezultatul experienței sociale, iar beneficiul practic al cunoașterii principiilor generale este că acestea elaborează linii directoare pentru întregul sistem de drept și dezvoltă acțiuni constructive care ghidează activitatea legislativă. Într-un alt considerent, acestea joacă un rol esențial în înfăptuirea justiției, fiindcă cel care este împuternicit să aplice legea se impune să știe nu numai materializarea legii, ci și conștientizarea acesteia, iar principiile juridice definesc cu precizie spiritul legilor.

Cu alte cuvinte, „principiile legale înlocuiesc normele de reglementare în anumite situații. Drept urmare, un judecător nu poate refuza să se ocupe de o cauză invocând lipsa unui text legal asupra căruia să judece, întrucât ar fi acuzat de denegare a justiției și ar fi tratat-o în baza legii. principii. Prin operarea principiilor dreptului, certitudinea garanției legii împotriva impredictibilității normelor coercitive, precum și garanții umbrite coerența și adecvarea legilor.

Legea nu trebuie văzută și evaluată doar prin „intervenția sa punitivă în zona răului deja săvârșit, ci și prin posibilitatea ca conținutul reglementărilor legale să conducă la stabilirea unui comportament anume a persoanelor împotriva legii, ceea ce presupune grija pentru integritatea valorilor protejate legal.”¹⁹⁷

În ceea ce privește principiul egalității și justiției, se poate afirma că „acest principiu a apărut deja în cele mai vechi timpuri, cuvântul corectitudine în sine este de origine latină.”¹⁹⁸

Astfel, cuvântul dreptate provine din limba latină: „*equitas*, care înseamnă imparțialitate, moderație, echitate.”¹⁹⁹

¹⁹⁶ Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.1 din 12.08.1994; Republicat: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 78/140 din 29.03.2016. [online] [accesat 22.08.2025]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=145723&lang=ro

¹⁹⁷ CRIȘU, C. *Codul civil român din 26 noiembrie 1864*. În : *Codul juristului*. București: Ed. Iuris Argessis, 2003, p. 49-215.

¹⁹⁸ Codul familiei al Republicii Moldova, nr. 1316 din 26.10.2000. În: *Monitorul Oficial* nr. 47 – 48 art. 210. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=150708&lang=ro#

¹⁹⁹ *Conștiința și cultura juridică*. [online] [accesat 23.08.2025]. Disponibil: <https://facultateadrept.wordpress.com/teoria-general-a-dreptului/curs-18-constiinta-si-cultura-juridica/>.

Aplicarea principiului justiției se impune în „ordinea legislativă, când are loc prelucrarea normelor, dar și interpretarea juridică și activitățile coercitive ale organelor de drept.”²⁰⁰

Justiția reprezintă starea generală a societății care poate fi realizată „prin asigurarea faptului că drepturile și interesele legitime ale fiecărui individ sunt satisfăcute.”²⁰¹

Datorită finalității sale²⁰², dreptatea este „unul dintre factorii principali în consolidarea celor mai importante relații sociale, întrucât întruchipează o virtute morală de bază care se presupune că asigură dezvoltarea societății, în realizarea căreia își aduc contribuția benefică normele din morală, din religie ori cele legale.”²⁰³

În conformitate cu prevederile legislative romane, „justiția avea la bază dreptatea văzută ca un principiu moral - *faire vivre*. În ceea ce privește legislația din punct de vedere ierarhic, la începutul schemei sunt așezate legile zeilor care dau substanță legiilor naturale, și în partea de jos a schemei sunt așezate legile umane.”²⁰⁴

Neopozitivismul juridic în cadrul școlii anglo-saxone se caracterizează și printr-o negare puternică a jus naturalismului, o persoană foarte importantă în domeniu este considerat Neil MacCormick, care s-a remarcat în doctrina juridică prin teoria sa privind alegerea rațională în domeniul legislativ²⁰⁵. Autorul a respins normele naturalismului jus deoarece „legea nu se bazează pe valori și principii universale cărora trebuie să se conformeze o ordine juridică pozitivă.”²⁰⁶

Normativismul pur al lui Kelsen²⁰⁷ este criticat deoarece legislația în vigoare la un anumit moment dat, nu se fundamentează pe trebuie, care nu este altceva decât o teoretizare pură, o presupunere a rațiunii (așa cum o consideră Kelsen), ci în situații instituționale raportată la acțiunea socială: „în momentul în care fiara este raportată la fapte desfășurate și este fixată teritorial fără dependență de activitatea omului, ceea ce se întâmplă la nivel instituțional, sunt în schimb lucruri reale artificiale, convenții, fapte sociale, fapte sociale, fapte sociale, fapte sociale, fapte sociale, fapte sociale sau fapte juridice, convențiile umane, precum și prin reguli sociale, morale și juridice.”²⁰⁸

²⁰⁰ Codul penal al Republicii Moldova, aprobat prin Legea nr. 985 din 18.04.2002. În: *Monitorul Oficial*, 2009, nr. 41-44. [online] [accesat 23.08.2025]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=118807&lang=ro

²⁰¹ CRIȘU, C. *Codul civil român din 26 noiembrie 1864*. Op.cit. p.49-215.

²⁰² MAZILU, D. *Teoria generală a dreptului*. București: Ed: All Beck, 1999, p. 44.

²⁰³ BENTEĂ, O., *Principiile fundamentale ale dreptului internațional între evoluție și actualitate, caractere și importanță*. [online] [accesat 23.08.2025]. Disponibil: http://dspace.uasm.md:8080/bitstream/handle/123456789/2820/vol_47_3843.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

²⁰⁴ BERGEL, J.L., *Théorie generale du droit*. Op.cit., p. 233.

²⁰⁵ MACCORMICK, N., Practical Reason in Law and Morality. În: *Journal of Law and Society*, 2009, pp.166-167.

²⁰⁶ AMSELEK, P., GREGORCZYK., Ch. *Controverses autour de l'ontologie du droit*. PUF, Paris, 1989, p.25.

²⁰⁷ SEARLE, J. L. *Les actes de langage. Essai de philosophie du langage*, Herman, Paris, 1972, p. 91.

²⁰⁸ KELSEN, H. *Théorie générale des normes*. PUF, Paris, 1996, p. 175.

Mai mult, el susține că „exprimările legislative nu sunt derivate din propoziții care descriu sau, cu alte cuvinte, nu pot fi derivate din sein. Cu toate acestea, este de înțeles că intervențiile sein și sollen sunt necesare la nivelul acțiunii sociale.”²⁰⁹

În schimb, ordinea juridică este o realitate instituțională formată din norme juridice care sunt necesare pentru a determina acțiunile actorilor sociali. Neo-instituționalismul extinde astfel problema pozitivismului, ordinea juridică nu mai constă nu numai din norme juridice care îndeplinesc criteriile de valabilitate definite de norma de confirmare, ci și prin prevederi legale care derivă printr-o operațiune de trecere de la o operațiune la alta logică bazate prin aceasta, din alte reguli de ordine juridică.

În consecință, neo-instituționalismul „nu are în viziunea sa prezența unor instituții independente de regulile din care este compusă. Regulile efective ce intră în alcătuirea ordinii juridice titulară sunt institute juridice care sunt capabile să „răspundă intereselor generale și realizării justiției.”²¹⁰

Normele juridice pozitive includ și descriu majoritatea principiilor legale; principiile legale le asigură funcționalitatea prin respectarea comportamentului prescris de normele legale; prevederile legale au mai mult o valoare de declarație cu mult mai redusă comparativ cu reprezentarea declarativă privind principiile de bază. Regulile general-valabile juridice diferă, de asemenea, de axiomele, maximele sau aforismele juridice, care sunt mici sinteze cu acoperire incomparabil mai mică decât principiile de bază.

Principiul general al libertății exprimă ideea de a face sau nu ceva din propria noastră voință și conform prevederilor legilor în vigoare. Traiul liber al unei persoane se sfârșește odată cu începerea a dreptului altei persoane. „*Totul se poate face, tot ceea ce nu este interzis direct de lege, tot ceea ce nu este cerut de lege*”.

Principiile explorate anterior creează un sistem complex care definește criteriile pe care domnesc societatea și justiția. Dacă comparăm principiile date, putem observa că ele au același scop, utilizarea echilibrului conștiinței și alegerea corectă în anumite situații existențiale.

Principiile generale de drept sunt exprimate în constituții, coduri și alte legi și reprezintă idei de bază care stau la baza dreptului și stabilesc ramurile juridice, inclusiv principiul libertății, principiul egalității, principiul dreptății și principiul umanismului. Principiile ramurilor sunt ideile care formează baza unei ramuri de drept. Așa se deosebesc principiile de bază ale dreptului constituțional, dreptului penal și dreptului familiei.

²⁰⁹*Ibidem.*

²¹⁰BILLIER, J.-C., MARYOLI, A. *História da Filosofia Do Direito. Portuguese Edition.*, p. 274.

Principiile interramurale reprezintă concepte generale și comune în diverse ramuri ale dreptului. De exemplu, principiile dreptului procesual civil sau cele interprofesionale ale dreptului civil își găsesc aplicabilitatea în analiza subiectului lucrării noastre. Principiile care stau la baza instituțiilor juridice reprezintă ideile fundamentale ce diferențiază instituțiile juridice de ansamblul normelor juridice. În general, principiile dreptului sunt conceptele care ghidează dezvoltarea și aplicarea legislației. Acestea se regăsesc în conștiința juridică a societății, în special în cea a legiuitorilor.

Aceleași principii generale de drept se regăsesc în constituțiile majorității țărilor civilizate, care respectă regulile dreptului.

Dintre principiile de bază ale dreptului familiei din Republica Moldova se regăsesc egalitatea dintre soț și soție în ceea ce privește drepturile, principiul fidelității, principiul parentalității în comun a copiilor.

Principiul „egalității și justiției care exprimă ideea echilibrului părților într-un întreg, ca de exemplu, unitatea și egalitatea drepturilor și obligațiilor, fapta săvârșită și pedeapsa aplicată a apărut încă din cele mai vechi timpuri, cuvântul corectitudine în sine fiind de origine latină.”²¹¹

Justiția, „prin aplicarea principiului justiției se impune în ordinea legislativă – când are loc prelucrarea normelor– dar și interpretarea juridică și activitățile coercitive ale organelor de drept”²¹², reprezintă „starea generală a societății care poate fi realizată prin asigurarea faptului că drepturile și interesele legitime ale fiecărui individ sunt satisfăcute.”²¹³

Datorită finalității sale²¹⁴, „dreptatea este unul dintre factorii principali în consolidarea celor mai importante relații sociale, întrucât întruchipează o virtute morală de bază care se presupune că asigură dezvoltarea societății”²¹⁵. Cu privire la legislația stabilită ierarhic, la începutul schemei sunt așezate legile zeilor care dau substanță legiilor naturale, și în partea de jos a schemei sunt așezate legile umane, în realizarea căreia își aduc contribuția benefică normele din morală, din religie ori cele legale.

²¹¹ Codul familiei al Republicii Moldova, nr. 1316 din 26.10.2000. În: *Monitorul Oficial nr. 47 – 48 art. 210*. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=150708&lang=ro#

²¹² Codul penal al Republicii Moldova, aprobat prin Legea nr. 985 din 18.04.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr. 41-44. Disponibil:

https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=118807&lang=ro

²¹³ Codul civil român din 26 noiembrie 1864 // Codul juristului / C. Crișu. București: Ed. Iuris Argessis, 2003, p. 139.

²¹⁴ MAZILU, D. *Teoria generală a dreptului*. București: Ed. All Beck, 1999, p. 44.

²¹⁵ BERGEL, J.-L., *Théorie générale du droit*. 4 Edition: Publisher, Dalloz, 2003, p. 233.

Principiile sunt, „de regulă, definite în teoria dreptului ca idei conducătoare ale întregului sistem de drept.”²¹⁶

Principiul general al libertății exprimă ideea de a face sau nu, ceva din propria noastră voință și conform prevederilor legilor în vigoare. Libertatea unei persoane se termină acolo unde debutează starea de libertate a altei persoane.

Principiul responsabilității presupune asumarea în mod conștient a consecințelor acțiunilor comise și nu se confundă cu răspunderea. Totuși, în sens juridic, răspunderea există doar pentru faptele săvârșite. Principiul egalității are la bază ideea că toate persoanele, care se află în aceeași situație, sunt egale, fără discriminare, în fața legii. Deci legea se aplică în mod egal tuturor. Principiul legalității este regula esențială care impune statului și cetățenilor să respecte legea.

De aceea, rolul „judecătorului trebuie reevaluat, astăzi nefiind suficient să se limiteze strict la norme juridice”²¹⁷, atunci când acestea nu sunt clare, nu se bucură de o reglementare precisă și nu asigură securitatea juridică și încrederea legitimă a cetățenilor săi. Reorganizarea legislativă poate fi realizată numai în condițiile în care legea pornește din morală, considerând că fără aceasta, dreptul ca știință nu-și poate dovedi justificarea sa.

Spre deosebire de teoriile și categoriile juridice, care servesc ca elemente mediatore în aplicarea principiilor, principiile conferă categoriilor juridice un conținut concret și asigură funcționalitatea acestora. Principiile de bază ale dreptului și normele juridice se deosebesc prin raportul dintre întreg și parte, normele juridice fiind permanent subordonate principiilor.

Prin aplicarea principiilor dreptului se consolidează certitudinea garanțiilor legale împotriva imprevizibilității normelor coercitive, acestea fiind totodată condiționate de coerența și adecvarea legilor. Legea nu trebuie evaluată doar prin intervenția sa punitivă asupra faptelor deja săvârșite, ci și prin capacitatea sa de a orienta comportamentul persoanelor în conformitate cu normele juridice, presupunând astfel protejarea valorilor sociale fundamentale.

Principiile juridice au, totuși, „un caracter derivat, întrucât acțiunea socială constituie cadrul direct în care se manifestă responsabilitatea, iar independența reprezintă o condiție esențială a răspunderii.”²¹⁸

²¹⁶ BENTEĂ, O. Principiile fundamentale ale dreptului internațional între evoluție și actualitate, caractere și importanță. În: *Teoria și practica administrării publice, 17 mai 2018, Chișinău, Republica Moldova: Academia de Administrare Publică, 2018*, p. 235. [online] [accesat 12.01.2025]. Disponibil: http://dspace.uasm.md:8080/bitstream/handle/123456789/2820/vol_47_3843.pdf?sequence=1&isAllowed=y

²¹⁷ DWORNIK, R., *Justice in Robes*. Op.cit., p. 146;

HABERMAS, J., *Conștiința Morală și Acțiunea Comunicativă*. Op.cit. p.130.

²¹⁸ BULAI, C., Mitrache, *Manual de drept penal: partea generală*. București: Ed. Universul Juridic, 2012, p. 146-148.

Această funcție derivă din necesitatea subordonării acțiunilor individuale comportamentului prescris de normele juridice. În plus, legalitatea aplicată constituie o componentă a normativității sociale, care vizează atât individul, cât și statul și instituțiile sale.

Unul dintre principiile generale ale dreptului îl reprezintă *principiul interesului superior al minorului în stabilirea domiciliului sau reședinței acestuia*.

Pornind de la ideea că fiecare copil are dreptul la viață, educație, dezvoltare armonioasă și la o viață de familie echilibrată, toți copiii, indiferent de context, trebuie să beneficieze de drepturi egale, astfel încât să își poată desfășura viața în absența discriminării, a sancțiunilor abuzive sau a intimidării.

Interesul pentru protecția drepturilor copilului s-a conturat în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, odată cu apariția primelor mișcări dedicate protejării acestuia împotriva neglijenței, exploatării și violenței. După Primul Război Mondial, conceptul drepturilor copilului a atras o atenție sporită la nivel internațional. În 1924, Liga Națiunilor a adoptat Declarația de la Geneva, iar în 1959, Organizația Națiunilor Unite a proclamat Declarația Drepturilor Copilului.

Aceste documente au constituit un prim pas important în recunoașterea drepturilor copilului, însă au avut un caracter limitat, întrucât au pus accentul în principal pe protecție și bunăstare, fără a consacra în mod explicit dreptul copilului de a participa la deciziile care îl privesc. În această viziune, copilul era perceput mai ales ca o ființă vulnerabilă, lipsită de autonomie. De asemenea, mecanismele de implementare a acestor drepturi au fost insuficient dezvoltate.

Abia în anii 1960, ideea participării copilului la luarea deciziilor a început să capete relevanță. O parte a doctrinei a susținut că minorii pot avea capacitatea de a-și exprima opiniile și de a contribui la luarea deciziilor privind aspecte importante din viața lor, fiind necesară recunoașterea și valorificarea acestui rol.

Copiii nu ar trebui lipsiți de familie, să viețuiască într-o atmosferă de fericire, iubire și înțelegere, pentru dezvoltarea deplină și armonioasă a personalității lor, iar educarea lor ar trebui să fie îndreptată spre dezvoltarea maximă a personalității, profesiei și capacităților lor mentale și fizice.

Copiii prosperă atunci când părinții lor sunt asigurați, capabili să le ofere o viață bună și au o familie. Pentru a facilita acest proces, trebuie să plasăm politicile moderne privind echilibrul dintre dezvoltarea unei profesii și viața personală, confidențialitatea, programul de lucru flexibil în vederea posibilității îngrijirii copiilor în centrul activității noastre pentru drepturile copiilor, inclusiv educația timpurie de înaltă calitate. Investițiile în copii, în dezvoltarea capitalului uman sunt esențiale. Cele mai eficiente politici și inițiative sociale se concentrează aproape întotdeauna

pe primii ani de viață și pe vârsta școlară; prin urmare, educația este fundamentală pentru o strategie socială ambițioasă și eficientă pentru copii.

Acest principiu a fost integrat în legislația din România și în cea din Republica Moldova, prevalând în toate acțiunile și hotărârile referitoare la minori, realizate de instituțiile publice cât și de organizațiile private autorizate, dar și în cauzele ce se soluționează de către instanțele de judecată.

La nivelul Consiliului Europei a fost adoptată Convenția asupra protecției copiilor și cooperării în materia adopției internaționale (Haga 1993), care a consacrat „principiul interesului superior al copilului”²¹⁹.

De asemenea, principiul interesului superior al copilului este impus inclusiv în legătură cu drepturile și obligațiile ce revin părinților copilului, altor reprezentanți legali ai săi, precum și oricăror persoane cărora acesta le-a fost plasat în mod legal.

Cu privire la situația minorului în caz de divorț, s-a impus analiza metodologică bazată pe investigațiile sociologie, avute în vedere într-o altă lucrare²²⁰, tocmai pentru „a vedea impactul acestuia asupra interesului superior al minorului. S-a pornit de la faptul că familia este pe primul loc atunci când sunt abordate relațiile dintre părinți și copii, neputând discuta separat aceste probleme majore.”²²¹

Analizând jurisprudența pe tema divorțului, investigațiile sociologice în domeniu arată că „dorința copiilor, indiferent de vârstă, este ca familia să nu se destrame să rămână în comuniune întrucât acolo ei își găsesc echilibrul, considerând că un divorț este devastator pentru ei. Totuși când situația degenerază, iar mediul familiar ajunge să fie toxic pentru copil se impune în mod inevitabil separarea celor doi părinți prin divorț. Numai că dorința copiilor nu este avută întotdeauna în vedere, pornind de la faptul că sub o anumită vârstă copiii nu sunt întrebați care le sunt dorințele, fapt în sine căpătând astfel un caracter relativ.”²²²

Rămâne întrebarea esențială, dacă divorțul administrativ este soluția ideală pentru familiile cu minori. Această modalitate a divorțului ar trebui să primeze pentru adulți care, indiferent de de disensiunile la care au ajuns în cuplu trebuie să prioritizeze interesul superior al minorului. Ori

²¹⁹Convenția asupra protecției copiilor și cooperării în materia adopției internaționale, încheiate la Haga la 29 mai 1993, ratificată de Republica Moldova prin Hotărârea Parlamentului nr. 1468-XIII din 29.01.1998, În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 014, publicat la 26.02.1998.

²²⁰**GIURGEA, L.** Children a Decisive Factor in Choosing the Form of Divorce; Judicial Versus Administrative. În: *Revista Intellectus*, Chișinău, 2022, p.160. [online] [accesat 20.01.2026]. Disponibil: <https://doi.org/10.56329/1810-7087.22.2.17>

²²¹BODOAȘCĂ, T., DRĂGHICI, A., PUIE, I. *Dreptul familiei*. București: Ed. Universul Juridic, 2012, p. 57

²²²GRAHAM, ALL., GRAHAM, CROW. *Families, Households and Society*. Palgrave, 2001, p. 33-46

considerăm că acesta va putea fi urmărit, cu precădere într-o procedură blândă și facilă psihologic, așa cum este cea a divorțului administrativ.

Principiul interesului superior al minorului interacționează cu alte principii universale ale Convenției ONU privind drepturile copilului, cum ar fi: „dreptul la nediscriminare (art. 2), dreptul la viață, dreptul la și dezvoltare supraviețuire (art. 6), dreptul de a fi ascultat (art. 12), iar statele semnatare trebuie să adopte toate măsurile necesare, chiar și cu privire la reprezentare, dacă aceasta este necesară, pentru aprecierea interesului superior al acestor copii, același lucru fiind valabil și pentru copiii care nu pot sau nu consideră că trebuie să își spună opiniile.”²²³

În reglementarea actuală din România (art. 264 din NCC²²⁴), ascultarea copilului se realizează în vederea protejării interesului superior al copilului, care din această perspectivă trebuie înțeles ca un principiu general, căruia i se subordonează un ansamblu de subprincipii și drepturi fundamentale ale copilului.

Drepturile copilului conform prevederilor Convenției ONU cu privire la drepturile copilului sunt: „dreptul copilului a-și stabili și păstra identitatea; dreptul copilului la o educație care să-i permită să-și dezvolte abilitățile și personalitatea în condiții nediscriminatorii; dreptul copilului la cea mai bună stare de sănătate pe care o poate atinge, precum și la utilizarea serviciilor de sănătate și reabilitare necesare pentru a avea posibilitatea să aplice efectiv acest drept; dreptul la un trai decent care să îi creeze posibilitatea dezvoltării fizice, intelectuale, spirituale, morale și sociale; dreptul de a nu fi exploatat și de a nu fi forțat la o muncă cu un potențial risc ridicat sau care îi poate periclita educația ori îl poate îmbolnăvi sau conduce la deprecierea sa fizică, mentală, spirituală, morală ori socială; dreptul la ocrotirea propriei personalități cât și individualități și de a nu fi pedepsit corporal ori să fie supus la tratamente degradante, umilitoare; dreptul la odihnă și libertate; dreptul de a fi protejat împotriva tuturor formelor de neglijare, abuz, violență ori rele tratamente; dreptul să fie crescut de către părinții săi, cu multă iubire și cu cele necesare unui trai îmbelșugat, într-o deplinătate morală; dreptul la asistență socială și a fi beneficiar al asigurărilor sociale, raportat la situația familiei sale și ale persoanelor cu care se află împreună cât și la resursele acestora; dreptul la protecție reală împotriva stupefiantelor, a consumului acestora precum și a substanțelor psihotrope, conform tratatelor internaționale existente; dreptul la protecție împotriva formelor de exploatare existente; dreptul copilului cu handicap la o asistență specială adaptată imposibilităților sale; dreptul de a-și proteja imaginea publică, precum și viața sa intimă, personală

²²³Convenția cu privire la drepturile copilului adoptată de Adunarea Generală a Națiunilor Unite la 20 noiembrie 1989. [online] [accesat 01.02.2026]. Disponibil: <https://www.unicef.org/moldova/media/1401/file/Conventia-cu-privire-la-drepturile-copilului.pdf>

²²⁴ Codul Civil al României din 17 iulie 2009. Republicat în: *Monitorul Oficial*, Partea I nr. 505 din 15 iulie 2011. Disponibil: <https://lege5.ro/Gratuit/gi2tsmbqhe/codul-civil-din-2009>

și de familie; dreptul de a-și exprima opiniile în mod liber; de a gândi liber, de a avea libertatea de conștiință și de a-și alege religia; dreptul la libertatea de a se asocia formal și informal, precum și dreptul de a fi liber să se întrunească pașnic; dreptul copilului dintr-o minoritate etnică, religioasă sau lingvistică la cultură, la a-și declara religia în siguranță, cu posibilitatea de o practica, precum și dreptul de a se exprima în limba nativă împreună cu întreaga comunitate căreia îi aparține; dreptul de a depune plângere în numele său din cauza încălcării drepturilor sale fundamentale.”²²⁵

NCC consfințește interesul superior al minorului ca având întâietate în toate cauzele referitoare la copii, indiferent la ce nivel se află, având în vedere creșterea mobilității în UE, se pune accentul pe respectarea acestui principiu.

UE a adoptat Rezoluția nr. 66 a Parlamentului European din 28 aprilie 2016 privitoare la protejarea interesului superior al copilului²²⁶ în toate statele membre, în urma petițiilor adresate Parlamentului European. Aceasta subliniază caracterul primordial al interesului superior al minorului în toate deciziile care îi privesc, indiferent de nivelul la care sunt adoptate. Totodată, având în vedere creșterea mobilității în cadrul Uniunii Europene, se accentuează necesitatea respectării acestui principiu în mod uniform în toate statele membre.

Astfel, în temeiul rezoluțiunii expuse, UE poate adopta măsuri cu implicații transfrontaliere pentru copii în materie de drept al familiei, inclusiv renunțarea la custodie. Este important să se sublinieze acest aspect, deoarece numărul excesiv de petiții ce se primesc în cazurile care implică copiii reprezintă o provocare marcantă pentru aplicarea Regulamentului Bruxelles II a²²⁷, act normativ care a fost înlocuit de Regulamentul (UE) 2019/1111 privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești în materie matrimonială și în materia răspunderii părintești.

Anterior abrogării Regulamentului (CE) nr. 2201/2003 (cunoscut ca Regulamentul Bruxelles IIa), la data de 15 aprilie 2014, a fost adoptat un Raport cu privire la punerea în aplicare a acestuia, concluziile raportului fiind în sensul în care acest act legislativ a reprezentat un instrument care a funcționat eficient și care a creat beneficii esențiale membrilor statelor în care s-a aplicat, însă necesită îmbunătățiri la nivel transfrontalier, pentru a asigura cel mai înalt nivel democratic în exercitarea drepturilor și intereselor destinatarilor noului act normativ.

²²⁵ Convenția cu privire la drepturile copilului adoptată de Adunarea Generală a Națiunilor Unite la 20 noiembrie 1989. [online] [accesat 01.02.2025]. Disponibil: <https://www.unicef.org/moldova/media/1401/file/Conventia-cu-privire-la-drepturile-copilului.pdf>

²²⁶ Rezoluția nr. 66 a Parlamentului European din 28 aprilie 2016 privitoare la protejarea interesului superior al copilului. Publicată în: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene* nr. L 338, 23.12.2003. [online] [accesat 01.02.2025]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020PC0712> .

²²⁷ Regulamentul (UE) 2019/1111 al Consiliului din 25 iunie 2019 privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie matrimonială și în materia răspunderii părintești și privind răpirea internațională de copii (reformare). Publicat în: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, nr. L 178/1 din 02.07.2019. [online] [accesat 01.02.2025]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:32019R1111>.

Ideea de „interes superior al copilului”, beneficiile unei reglementări cuprinzătoare în cazurile de separare a părinților, de reîntregire a familiei sau adopție sunt depășite de complexitatea conceptului în sine, care necesită o analiză detaliată a fiecărei prevederi legale și creează dificultăți pentru orice definiție pe care ar putea-o oferi legiuitorii, deoarece o astfel de definiție nu poate fi niciodată completă.

În conformitate cu prevederile NCC român²²⁸, teoria cu „privire la interesul superior al copilului se concretizează în sensul că toate măsurile ce privesc minorii, trebuie luate respectându-se interesul superior al minorului, iar pentru a se rezolva petițiile ce privesc copiii, organele competente au obligația să orienteze de așa natură părțile implicate, astfel încât acestea să aleagă ca metodă de rezolvare a conflictelor, metoda amiabilă a medierii.”²²⁹

Toate procedurile aplicabile raporturilor dintre copii și părinți se impune a fi luate, garantând că interesele cât și dorințele părinților referitoare la proprii copii să poată fi aduse în atenția autorităților iar acestea din urmă sunt obligate să ia hotărâri ținând cont de ele.

Aceste proceduri referitoare la minori trebuie să se realizeze într-un termen și un mod rezonabil, fără să afecteze relațiile de familie cât și interesul minorului.

Față de cele arătate mai sus precizăm că, raportându-ne la normele legale referitoare la protecția copilului, copilul reprezintă persoana ce nu are 18 ani și nici nu are capacitate deplină de exercițiu dobândită anticipat.

Textul CNC²³⁰ este transpus în legislația românească, concept recunoscut pentru prima dată la nivel internațional prin Declarația Drepturilor Copilului²³¹, adoptată în 1959 și consolidată de Convenția Internațională cu privire la Drepturile Copilului.²³²

Convenția ce privește Drepturile Copilului²³³, în vigoare din 02.09.1990, a fost semnată de România în același an, iar până în anul 1997 fusese deja ratificată de majoritatea statelor lumii. În ceea ce privește reglementările Convenției, țările care au ratificat-o, adică cele 191 de state, se angajează să implementeze măsurile ce se impun în vederea asigurării unui climat în care copiii

²²⁸Legea privind Codul Civil nr. 287/2009. Publicat în: *Monitorul Oficial* nr. 511 din 24 iulie 2009. [online] [accesat 01.02.2026]. Disponibil: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/109883>.

²²⁹*Ibidem*.

²³⁰ Legea nr. 264/2024 pentru instituirea anului 2025 ca „Anul Național al Copilului”. În: *Monitorul Oficial, Partea I nr. 1081* din 29 octombrie 2024. [online] [accesat 05.02.2026]. Disponibil: <https://lege5.ro/Gratuit/ge2tsmzugezdo/legea-nr-264-2024-pentru-instituirea-anului-2025-ca-anul-national-al-copilului>

²³¹ Declarația Drepturilor Copilului, proclamată prin rezoluțiunea nr. 1386 (XIV) a Adunării Generale din 20 noiembrie 1959. [online] [accesat 05.02.2025]. Disponibil: <https://www.salvaticopiii.ro/sites/ro/files/2023-11/327ef3da-c4d0-4fff-9f76-8cbcd20fa8c1.pdf?lang=ro-RO>

²³² Convenția Internațională cu privire la drepturile copilului. Adoptată de Adopțarea generală a Națiunilor Unite la 20 noiembrie 1989. Intrat în vigoare la 20 septembrie 1990. Publicată în *Tratate Internaționale nr.1 art. 52*. [online] [accesat 05.02.2026]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=115568&lang=ro

²³³*Ibidem*.

vor beneficia de toate drepturile stipulate în această Convenție. În aceeași măsură, Convenția impune statelor armonizarea propriei legislații, protocoale, practici cu toate normele sale.

Republica Moldova a aderat la Convenția cu privire la Drepturile Copilului, în 1998.

Conform Convenției, libertățile și drepturile civile, politice, socio- culturale și economice ale minorului sunt protejate în toate timpurile de pace sau război.²³⁴

Drepturile protejate de Convenția ONU privind drepturile copilului se aplică, *mutatis mutandis*, tuturor copiilor și includ dreptul acestora de a participa la luarea deciziilor care le pot influența viața, de a fi protejați împotriva discriminării și a oricăror forme de neglijare sau abuz, de a fi feriți de vătămări și de a beneficia de asistență în vederea satisfacerii nevoilor lor fundamentale.

Aceeași convenție pune accent pe o abordare cuprinzătoare a drepturilor copilului, subliniind caracterul indivizibil al acestora. Prin urmare, ele trebuie respectate în cadrul sistemului de justiție, „de la dreptul copilului la libertatea de exprimare până la dreptul la cel mai înalt standard posibil de sănătate.”²³⁵

Fără a intra în detalii, se poate observa că noțiunea de „interes superior al copilului” este consacrată la nivel internațional, însă nu beneficiază de o definiție unitară la nivel global.

După cum se arată în literatura de specialitate, „interesul superior al copilului” reprezintă „o abordare conceptuală derivată din Convenția ONU privind drepturile copilului, concept care nu este definit în mod expres nici în cuprinsul convenției, nici în legislația internă română. Cu toate acestea, atât acțiunile părinților, cât și măsurile adoptate de stat în legătură cu copiii trebuie să aibă ca obiectiv primordial respectarea acestui principiu. Aprecierea realizării interesului superior al copilului este dificilă, având în vedere că dreptul nu este o știință exactă, ci una supusă interpretării. În consecință, această noțiune trebuie evaluată în raport cu realitatea socio-economică și politică a statului în care se aplică, precum și cu circumstanțele concrete ale fiecărui caz în parte.”²³⁶

Practica judiciară a instanțelor naționale arată dificultatea stabilirii conceptului unei noțiuni atât de complexe, arătând că „interesul superior al minorului trebuie urmărit și găsit nu în beneficiile de ordin imediat pe care acesta le resimte în viața sa cotidiană, ci într-un ansamblu de factori care să vizeze asigurarea unei bune și echilibrate dezvoltări educaționale, morale, fizice și sociale ale copilului viitor adult.”²³⁷

²³⁴FERARU, D.P. *Libera circulație a persoanelor în Uniunea Europeană*. București : Ed/Lumen, 2008, p. 183.

²³⁵CERCEL, S., GHIȚĂ, O. Interesul superior al copilului. În: *Revista Română de Drept Privat* 3/2018, Ed. Universul Jurid, p. 130.

²³⁶HAGEANU C.C., *Dreptul familiei și actele de stare civilă*. Op.cit., p. 13.

²³⁷Curtea de Apel București, Secția a III-a civilă și pentru cauze cu minori și de familie, Decizia civilă 112/2011, Disponibil : www.portal.just.ro .

Fără a nega dificultatea definirii conceptului, interpretarea sa cu referire la situația de fapt concretă, argumentează includerea terminologiei de „interes superior al copilului” atât în domeniul substanțialului, cât și în cel formal al dreptului. Calitatea principiului fundamental va obliga la interpretarea conceptului indiferent care din cele două domenii de drept menționate mai sus, pentru a garanta cea mai potrivită protecție a intereselor copilului.

Convenția de la Haga din 1980²³⁸, își fundamentează normele pe principiul interesului superior al minorului. Potrivit convenției, există prezumția că înlăturarea ilicită a unui minor este dăunătoare *de facto* și că situația anterioară ar trebui restabilită în regim de urgență, astfel încât circumstanțele ilice să nu fie agravate din punct de vedere juridic. Problemele legate de custodie și vizită ar trebui să fie examinate de instanțele competente din reședința obișnuită a copilului, nu de țara din care minorul a fost îndepărtat în mod nedrept. Există o serie de excepții prevăzute cu strictețe de convenție cu referire la mecanismul înapoierii, stabilite în art. 12, 13 și 20.

Articolul 13 din Convenția de la Haga, prevede reglementările care au dat naștere la cele mai multe litigii, atât la nivel micro,- intern, dar și la nivel macro - internațional. Acesta stabilește că „statul unde copilul a fost deplasat sau reținut poate să refuze înapoierea unui minor în situația în care se apreciază că există un risc grav iar înapoierea copilului va favoriza expunerea acestuia la un pericol ori sub o altă formă, acesta va fi pus într-o situație de netolerat pentru un copil.”²³⁹

Astfel, în mod aplicat, analizând custodia minorului se pune în discuție și modul în care se exercită dreptul fundamental privind libertatea de circulație și de ședere al copiilor, cu impact asupra stabilirii domiciliului sau reședinței acestuia, principiu care nu ar trebui să conducă la o primejduire a dreptului copilului la viața lui de familie, luând în calcul principiul interesului superior al minorului. Potrivit art. 24 din Carta drepturilor fundamentale a UE²⁴⁰, „minorii ce au părinți care își folosesc dreptul de a circula liber, au totodată și atributul de menținere constantă a relațiilor personale, dar și de a-și contacta direct părinții, exceptând situațiile când toate aceste legături se dovedesc a fi împotriva interesului superior al minorului.”²⁴¹

La nivel transfrontalier, principiul interesului superior al copilului presupune adoptarea unor măsuri care să asigure protecția acestuia în cadrul sistemelor juridice, chiar dacă definirea exactă a conceptului rămâne dificilă. Interpretarea punctuală argumentează includerea interesului

²³⁸ *Convenția de la Haga asupra aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii*, 1980. [online] [accesat 10.02.2026]. Disponibil: <https://assets.hcch.net/docs/8d4676bf-4bea-46d8-9a3d-5f3c7c250e17.pdf>

²³⁹GIURGEA, L., BÎTCĂ, I., COMAN, V.L. *The principle of freedom of movement of natural persons from the perspective of legal provisions regarding minors*. Op.cit., p. 161.

²⁴⁰ Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene. Publicată în: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene* nr. C 326/391 din 26.10.2012. [online] [accesat 10.02.2026]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012P/TXT>

²⁴¹ *Ibidem*.

superior al copilului fie în sfera materială, fie în sfera formală a dreptului. Natura acestui principiu fundamental constă în faptul că, pentru a garanta protecția optimă a intereselor copilului, conceptul trebuie interpretat și aplicat în cadrul uneia dintre cele două sfere menționate.

Comitetul pentru Drepturile Copilului, organismul înființat pentru implementarea prevederilor Convenției cu privire la Drepturile Copilului, insistă asupra faptului că analiza practică a acestei teorii trebuie să treacă prin două etape importante. Etapa principală „constă într-o evaluare individuală a nevoilor copilului, realizată cu scopul individualizării unei măsuri specifice în raport cu copilul într-o anumită situație. A doua etapă necesită o determinare specifică a interesului superior, activitate care este o condiție prealabilă pentru evaluarea individuală specifică din etapa următoare.”²⁴²

Un alt principiu important este *libera circulație a persoanelor și implicațiile sale asupra determinării domiciliului copilului*.

În categoria principiilor generale și fundamentale ale drepturilor omului, care asigură libertatea de mișcare și dreptul de a călători, se regăsește dreptul persoanelor de a se deplasa liber pe teritoriul unei țări, de a părăsi și de a reveni în aceasta.

Garanția liberei circulații în Uniunea Europeană este consacrată în toate izvoarele primare ale Uniunii, fiind inclusă în Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene, parte integrantă a Tratatului de la Lisabona.

Copiii au drepturi depline, astfel este necesară creșterea gradului de conștientizare și cunoaștere a publicului cu privire la normele juridice care garantează protejarea și promovarea acestor drepturi ale copilului. În Europa, Tratatul privind Uniunea Europeană²⁴³ reglementează „obligativitatea Uniunii de a sprijini protejarea drepturilor copiilor și respectarea dreptului acestora la locuință.”²⁴⁴

Remarcăm concepția legiuitorului european care în reglementarea art. 2 alin. 3 din Regulamentul (UE) 2019/1111 al Consiliului din 25.06.2019²⁴⁵ face referire la normele de competență, de recunoaștere și punere în executare a deciziilor pronunțate în cauzele matrimoniale

²⁴² Comentariul general nr. 14 (2013) privind dreptul copilului ca interesul superior al acestuia să fie considerat primordial (articolul 3 alineatul 1), adoptat de Comitetul pentru drepturile copilului, în cadrul celei de-a 62-a sesiune, 14 ianuarie – 1 februarie, 2013, p. 9. [online] [accesat 11.02.2026]. Disponibil: <file:///Users/macbookair/Downloads/com-gener-nr.-14-.pdf>

²⁴³ Tratatul privind Uniunea Europeană. Publicat în: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, nr. C 326/13 din 26.10.2012. [online] [accesat 15.02.2026]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0001.02/DOC_1&format=PDF

²⁴⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ro/TXT/?uri=CELEX%3A32019R1111> accesat în data de 22.06.2025

²⁴⁵ Regulamentul UE) 2019/1111 al Consiliului din 25 iunie 2019 privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie matrimonială și în materia răspunderii părintești și privind răpirea internațională de copii (reformare). Publicat în: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene* nr. L 178/1 din 02.07.2019. [online] [accesat 15.02.2026]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:32019R1111>.

și în cauzele privind răspundere părintească, inclusiv privind răpirea internațională de copii, a înțeles că în sensul art. 3, 6, 10, 12, 13, 51, 59, 75, 94 și 102 din Regulament, să asimileze termenul de „domiciliu” cu termenul de „cetățenie” în reglementarea Irlandei și a Regatului Unit, care se bucură de același înțeles cu cel din sistemele juridice ale acestor state membre.

Carta Drepturilor Fundamentale a UE, normele și îndrumările UE, precum și practica Curții de Justiție a Uniunii Europene au reglementat protecția drepturilor copilului. O serie de convenții din cadrul Consiliului Europei se concentrează pe aspecte specifice ale drepturilor copilului, siguranța în spațiul cibernetic și protecția drepturilor copiilor înainte de adopție. Aceste convenții completează protecția acordată copiilor în temeiul Convenției Europene a Drepturilor Omului și al Cartei Sociale Europene, în special pe baza jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului și a hotărârilor Comitetului European pentru Drepturile Sociale.

Sintagma de liberă circulație a persoanelor s-a modificat de-a lungul timpului. În cauză, primele dispoziții din 1957 din Tratatul de instituire a Comunității Economice Europene²⁴⁶ vizau libera circulație a muncitorilor și libertatea acestora de a se stabili în alte state membre, fiind interpretate ca drepturi ale muncitorilor și ale personalului activ.

În cadrul primului izvor constitutiv european era prevăzut conceptul de cetățenie europeană, beneficiarii fiind toți cetățenii statelor membre. Cetățenia europeană constituie fundamentul care permite persoanelor din Uniunea Europeană să se deplaseze liber și să își stabilească domiciliul oriunde în Europa. Actul fundamental al Uniunii Europene a consfințit aceste drepturi, care se regăsesc în toate prevederile referitoare la zona liberă de circulație.

Pentru transformarea Comunității într-un adevărat domeniu de libertate și mobilitate pentru toți cetățenii săi, în 1990 au fost adoptate mai multe directive în vederea acordării dreptului de ședere tuturor persoanelor. Astfel Directiva Consiliului 90/365/CEE²⁴⁷ ce cuprinde posibilitatea de a locui acordat lucrătorilor sau celor îndrituiți să desfășoare activități independente ori celor ce nu mai au activități profesionale; Directiva 90/366/CEE a Consiliului²⁴⁸ stabilea dreptul de ședere

²⁴⁶ *Tratatul de instituire a Comunității Economice Europene*. Document 11957E/TXT. [online] [accesat 15.02.2026]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/eli/treaty/teec/sign>

²⁴⁷ *Directiva 2004/38/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 29 aprilie 2004 privind dreptul la liberă circulație și ședere pe teritoriul statelor membre pentru cetățenii Uniunii și membrii familiilor acestora, de modificare a Regulamentului (CEE) nr. 1612/68 și de abrogare a Directivelor 64/221/CEE, 68/360/CEE, 72/194/CEE, 73/148/CEE, 75/34/CEE, 75/35/CEE, 90/364/CEE, 90/365/CEE și 93/96/CEE* Text cu relevanță pentru SEE. Publicat în: JO L 158, 30.4.2004, pp. 77–123. [online] [accesat 01.03.2026]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex%3A32004L0038>.

²⁴⁸ *Directiva 90/366/CEE a Consiliului din 28 iunie 1990 cu privire a dreptul de rezidență a studenților*, abrogat. [online] [accesat 03.03.2026]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/ALL/?uri=CELEX:31990L0366>.

al cetățenilor care urmează școli și Directiva 90/364/CEE a Consiliului²⁴⁹ ce stabilea dreptul de ședere pentru cetățenii țărilor membre ce nu se bucură de acest drept în baza unor norme de drept comunitar dar și pentru membrii de familie ai acestora.

Pentru unificarea diferitelor texte de lege și pentru valorificarea jurisprudenței extinse privind libera circulație existentă încă din 2004, a fost adoptată o reglementare detaliată care a permis cetățenilor Uniunii Europene și membrilor familiilor acestora să se deplaseze pe teritoriul Uniunii fără constrângeri.

Scopul acestei directive este de a sprijini cetățenii UE în exercitarea dreptului la liberă circulație și a dreptului de ședere pe teritoriul european, de a reduce la minimum formalitățile administrative, de a defini mai clar statutul juridic al membrilor de familie și de a limita refuzul de intrare sau încetarea dreptului de ședere.

Conform Directivei 2004/38/CE, sunt incluși printre membri familiilor „soțul ori soția considerându-se și persoanele de gen, așa cum a statuat instanța supremă a Uniunii Europene de la Luxemburg; însoțitorul înscris, atunci când legile țării din UE în care se află, este de acord cu parteneriatul înregistrat ca fiind echivalent cu căsătoria; descendenții direcți care nu au împlinit vârsta de 21 de ani sau care sunt în îngrijirea acestora, precum și rudele în linie directă ai soțului ori a partenerului înregistrat; descendenții direcți aflați în întreținere, precum și descendenții aflați în întreținere ai soțului sau partenerului înregistrat.”²⁵⁰

Aproape toate statele din UE și-au însușit reglementarea ca atare în vederea asigurării posibilității de deplasare a partenerilor de gen, a celor înscriși și a însoțitorilor în relații pe termen lung. În plus, cetățenii români din alte state au aceleași drepturi pe teritoriul Uniunii Europene ca și cei care locuiesc efectiv într-un stat membru.

În prezent, din ce în ce mai multe cupluri optează să întemeieze o familie fără a și dori să se căsătorească. Această hotărâre poate fi legată de o multitudine de motive, printre care libertatea de alegere, dorința de a evita formalitățile sau neasumarea unor obligații financiare.

Concubinajul este nereglementat prin lege în România și Republica Moldova, dar acceptat ca atare. Cu toate acestea, când se pun în discuție copiii, există consecințe juridice de care trebuie să ținem cont pentru bunăstarea acestora.

²⁴⁹Directiva 90/364/CEE a Consiliului din 28 iunie 1990 cu privire la dreptul de rezidență, abrogat prin Directiva 2004/38/CE. [online] [accesat 03.03.2026]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/ALL/?uri=CELEX%3A31990L0364>.

²⁵⁰ Directiva 2004/38/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 29 aprilie 2004 privind dreptul la liberă circulație și ședere pe teritoriul statelor membre pentru cetățenii Uniunii și membrii familiilor acestora, de modificare a Regulamentului (CEE) nr. 1612/68 și de abrogare a Directivelor 64/221/CEE, 68/360/CEE, 72/194/CEE, 73/148/CEE, 75/34/CEE, 75/35/CEE, 90/364/CEE, 90/365/CEE și 93/96/CEEText cu relevanță pentru SEE. Publicat în: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene* L 158, 30.4.2004, pp. 77–123. [online] [accesat 07.03.2026]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex%3A32004L0038>

Conform art. 505 alin. 2 din NCC, „dacă părinții unui copil nu locuiesc împreună în afara căsătoriei (adică nu locuiesc împreună), procedura privind exercitarea autorității părintești este stabilită de judecător, iar prevederile privind divorțul se aplică prin analogie.”

În situația în care părinții divorțează și nu se recăsătoresc, custodia minorului trebuie să fie stabilită prin hotărâre judecătorească, fără să fie nevoie de un acord notarial.

Potrivit art. 63 din CF al RM, legiuitorul operează cu noțiunea de părinți, stabilit că, „în cazul când părinții locuiesc separat, domiciliul copilului care nu a atins vârsta de 14 ani se determină prin acordul părinților.”²⁵¹

De asemenea, în Republica Moldova, la stabilirea provenienței copilului, de la tată, există o prezumție de paternitate, astfel că, „copilul născut din prinți căsătoriți ori în timp de 300 de zile din momentul desfacerii căsătoriei, declarării căsătoriei nule sau decesul soțului mamei copilului are ca tată pe soțul (fostul soț) al mamei, dacă nu a fost stabilit contrariul” (art. 47 alin. (4) CF al RM).²⁵²

Pentru copii născuți în afara unei căsătorii (de exemplu în concubinaj), paternitatea se recunoaște de către tatăl său, conform alin. (5) al art. 47 CF al RM, „printr-o declarație comună a acestuia și a mamei copilului, depusă la autoritatea abilitată să înregistreze nașterea.”

Mai mult, o asemenea declarație comună a mamei și a tatălui, cu privire la paternitate, poate fi depusă la autoritatea competentă și până la nașterea copilului (art. 47 alin. (7) CF al RM).

Chiar dacă părinții sunt de acord asupra tuturor aspectelor legate de copil, trebuie să existe o sentință judecătorească care să stabilească procedura de punere în aplicare a autorității părintești asupra minorului, inclusiv deplasarea în străinătate, reședința și custodia. Astfel, o petiție a fost depusă la instanță de către unul dintre părinți, care era reclamantul. Celălalt părinte, în calitate de pârât, va prezenta afirmațiile sale sau, dacă este cazul, va declara că este de acord cu acțiunea reclamantului.

Instanța va emite o hotărâre prin care va decide custodia copilului, reședința (unde vor locui ambii părinți) și pensia alimentară.

Programul de vizită pentru părintele nerezident (adică părintele cu care copilul nu locuiește) poate fi stabilit folosind același proces.

În practica de profesionist al dreptului, am constatat că este dificil pentru părinți să accepte că se impune să se prezinte în instanță, în ciuda faptului că sunt de acord asupra situației legate de

²⁵¹ Codul familiei al Republicii Moldova, nr. 1316 din 26.10.2000. În: *Monitorul Oficial* nr. 47 – 48 art. 210.

Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=150708&lang=ro#

²⁵² *Ibidem*.

copil. Terminologia juridică precum „reclamant” sau „pârât” pot da naștere la tensiuni între cei doi părinți, chiar și în situația în care sunt de acord cu privire la copil.

Există multe cazuri în care părinții necăsătoriți încearcă să remedieze legal situația copiilor lor. Hotărârea judecătorească are forță de lege și stabilește drepturile dar și obligațiile părinților.

Într-o situație reală, un cuplu ce avea copii împreună, a hotărât să se despartă. Au fost de acord că minorul va locui cu mama și că tatăl acestuia va plăti pensie alimentară și va avea un plan de întâlniri personal cu minorul oricând va fi posibil.

După un timp, tatăl a încetat să plătească pensia alimentară, lăsând-o pe mamă fără posibilități materiale și de a-l face să plătească obligația financiară față de copil. Aceasta a intentat un proces în contradictoriu cu tatăl. Instanța a decis că autoritatea părintească trebuie exercitată în comun de ambii părinți, că reședința copilului trebuie să fie la mamă și că tatăl trebuie să plătească pensie alimentară de la data depunerii procesului. De ce este important acest lucru?

Să presupunem că procesul a fost intentat în ianuarie 2022, iar instanța a decis în august 2022. Astfel, în sarcina tatălui s-a dispus să plătească pensie alimentară începând cu ianuarie 2022, când a fost intentat procesul. În lunile anterioare depunerii procesului, în care nu a plătit pensia alimentară pentru copii, nu exista nicio bază legală pentru a fi obligat să o plătească.

Aici, aspectul important privește existența sau inexistența unei hotărâri judecătorești privind un minor care are părinții necăsătoriți.

Libertatea de circulație²⁵³ este una dintre libertățile științifice fundamentale pe care Comitetul ISC pentru libertate și responsabilitate științifică (C.fam.RS) încearcă „să le promoveze și să le implementeze. Restricțiile privind vizele pot submina aceste libertăți și pot avea un impact negativ asupra cooperării internaționale.”²⁵⁴

Într-o speță soluționată de Judecătoria din Kos, Republica Elenă²⁵⁵, cu privire la un litigiu între reclamanta din București, România și fostul ei soț din Republica Elenă, cu privire la respectarea Calendarului de vizitare în condițiile răpirii minorilor, s-a făcut aplicarea Convenției internaționale în materie civilă privind răpirea internațională de copii, semnată la Haga la 25 octombrie 1980 și ratificată prin Legea 2102/1992, care prevede încă de la debut, scopul acestei Convenții ca fiind acela de a garanta returnarea de îndată a minorilor deplasați sau deținuți în mod

²⁵³ Fișe tehnice UE. *Libera circulație a persoanelor*. Parlamentul European, 2017. p. 2. [online] [accesat 25.12.2025]. Disponibil: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/fiches_techniques/2013/020103/04A_FT\(2013\)020103_RO.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/fiches_techniques/2013/020103/04A_FT(2013)020103_RO.pdf)

²⁵⁴ *Ibidem*.

²⁵⁵ Hotărârea nr. 82/2025 a Judecătoriei din Kos – Republica Elenă https://www.areiospagos.gr/nomologia/apofaseis_DISPLAY.asp?cd=26MLFJ13CJCA1ZST2EC4NGZY2ME6D2&apof=82_2025&info=%D0%CF%CB%C9%D4%C9%CA%C5%D3%20-%20%20%C4 accesat în data de 08.04.2026

ilegal într-unul dintre statele contractante. Astfel, țările trebuie să își ia toate acele măsuri corespunzătoare pentru a garanta, în limitele lor teritoriale, îndeplinirea scopului Convenției. În acest sens, ele vor utiliza procedurile de urgență de care dispun acestea. În temeiul prevederilor aceleiași Convenții, îndepărtarea sau detenția unui copil este considerată ilegală: a - dacă a fost săvârșită cu încălcarea unui drept de încredințare, acordat unei persoane fizice sau juridice sau unei alte organizații, fie exclusiv, fie împreună cu alții prin legea sa; țara în care copilul a locuit imediat înainte de custodie sau detenție; și b - acest drept a fost exercitat efectiv numai în momentul custodiei sau detenției sau împreună cu alții, sau ar fi fost exercitat ca atare dacă nu ar fi existat aceste evenimente. Dreptul de deplasare menționat la subparagraful (a) poate apărea în mod specific sau direct prin efectul legii, sau printr-o decizie judecătorească sau administrativă, sau printr-un acord în vigoare în temeiul legislației statului. Convenția este aplicabilă oricărui minor care a avut reședința obișnuită într-unul din statele contractante anterior încălcării dreptului de custodie ori de vizită. Efectele încetează atunci când copilul împlinește vârsta de 16 ani. În mod similar, „dreptul de custodie” include dreptul la custodia copilului și, cu precădere, dreptul de a determina locul unde se află reședința al copilului.

Fiecare stat contractant stabilește o anumită autoritate la nivel central responsabilă de realizarea obligațiilor stabilite de Convenție, iar autoritățile centrale cooperează și promovează cooperarea între serviciile competente ale statelor în cauză pentru a accelera înapoierea copiilor.

Statele vor lua toate măsurile adecvate, direct sau prin intermediul oricărui organism intermediar, pentru a localiza un minor care a fost reținut sau deplasat în mod ilegal; vor furniza informații generale privind legislația națională care reglementează aplicarea Convenției de la Haga; vor iniția sau facilita proceduri judiciare sau administrative în vederea obținerii înapoierii copilului și, dacă este necesar, vor permite copilului să își organizeze sau să își exercite efectiv dreptul de vizită; vor oferi sau facilita asistență juridică, inclusiv asistența unui avocat sau a unui consilier juridic. În același spirit, o persoană fizică sau juridică sau o entitate care susține că un copil a fost deplasat sau reținut cu încălcarea drepturilor de tutelă poate solicita Autorității Centrale a domiciliului obișnuit al copilului sau a oricărui alt Stat Contractant să o ajute să obțină înapoierea copilului. Dacă Autoritatea Centrală care primește cererea în baza art. 8, are motive temeinice să înțeleagă că, minorul se află într-un alt stat parte, aceasta va trimite de îndată cererea Autorității Centrale a Statului Parte care a deplasat sau reținut copilul și care este susceptibil să îl predea în mod voluntar.

Potrivit art. 11 din Convenția de la Haga, „autoritățile judiciare sau administrative ale statelor contractante aplică procedurile urgente de înapoiere a copilului, dacă un minor a fost reținut sau deplasat ilicit în sensul art. 3 din Convenție și de la deplasare sau reținere până la momentul

depunerii cererii în fața instanței sau statul contractant, în care se află copilul, se scurge o perioadă mai mică de un an, autoritatea în cauză dispune întoarcerea sa imediată.”²⁵⁶

În art. 13 din Convenția de la Haga, fără a se aduce atingere dispozițiilor anterioare, se stabilește că „autoritatea judiciară sau administrativă a statului căruia îi este destinat, se specifică faptul că cererea nu obligă la dispunerea înapoierii copilului, cu condiția ca persoană fizică sau juridică sau organizația care se opune returnării acestuia dovedește: a) că persoana fizică sau juridică sau organizația care a avut încredințarea copilului nu și-a exercitat în mod substanțial dreptul de încredințare în momentul deplasării sau al detenției sau a consimțit la deplasare sau reținerea sau l-au aprobat ulterior; sau b. că există un risc grav ca înapoierea copilului să îl expună, mental sau în alt mod, unei situații intolerabile.”²⁵⁷

Autoritatea judiciară sau administrativă poate, de asemenea, să refuze înapoierea copilului dacă consideră că acesta se opune înapoierii și are o vârstă și o maturitate care justifică luarea în considerare a opiniilor sale.

La evaluarea cazurilor menționate mai sus, autoritatea judiciară sau administrativă trebuie să aibă în vedere toate informațiile și statutul social al copilului furnizate de autoritatea centrală ori de o autoritate similară competentă a țării unde își are copilul reședința cotidiană.

Cu toate acestea, pentru a stabili că există o reținere sau a o deplasare ilegală, în temeiul art. 3 din Convenția de la Haga, autoritatea responsabilă judiciară ori administrativă a țării solicitate poate lua în considerare fie legislația și hotărârile judiciare ori administrative, agreate oficial sau nu, în statul în care își are reședința cotidiană, fără a apela la proceduri speciale sau la alte obiective prevăzute de lege pentru recunoașterea deciziilor străine.

După primirea notificării privind deținerea sau deplasarea ilicită a unui minor, organele judiciare ori administrative ale țării în care minorul a fost reținut ori deplasat nu pot decide asupra chestiunii principale a încredințării până când nu s-a stabilit că nu există niciun temei pentru înapoierea copilului în temeiul Convenției sau până când nu a expirat o perioadă de aplicare nejustificată a Convenției.

Simplul fapt că s-a luat o decizie privind încredințarea copilului sau că acesta poate fi recunoscut în statul solicitat nu justifică refuzul înapoierii copilului în temeiul prezentei Convenții, însă autoritatea administrativă a statului solicitat poate să ia în calcul motivarea deciziei atunci

²⁵⁶ Convenția de la Haga asupra aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii, 1980. <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://assets.hcch.net/docs/8d4676bf-4bea-46d8-9a3d-5f3c7c250e17.pdf> accesat în data de 08.04.2026

²⁵⁷ *Ibidem*.

când aplică Convenția. Nimic din Convenție nu limitează puterea unei autorități judiciare sau administrative de a înapoia copilul în orice moment.

O decizie privind înapoierea copilului, emisă în temeiul Convenției de la Haga, nu afectează problema principală a drepturilor de încredință. La restituirea copilului sau la luarea unei decizii privind drepturile de vizită în temeiul Convenției, Autoritatea Judiciară sau Administrativă poate, după caz, să urmărească penal persoana care a reținut ori a deplasat minorul sau a obstrucționat realizarea drepturilor de vizită, cu achitarea în integralitate a cheltuielilor necesare suportate de către persoană sau pe seama acesteia, în special cheltuielile de călătorie, pentru a acoperi costurile de reprezentare juridică a solicitantului înapoierii copilului, precum și toate costurile și cheltuielile suportate pentru obținerea copilului. Convenția nu exclude însă posibilitatea ca o persoană fizică, juridică sau o organizație să susțină că a avut loc o încălcare a dreptului de custodie sau de comunicare în sensul art. 3 și 21 și să abordeze astfel direct autoritatea judiciară sau administrativă a statelor.

Întreaga judecată s-a efectuat în temeiul Convenției analizate, deoarece regulile UE se aplică cu precădere înaintea celor naționale, tocmai prin acceptarea existenței ca stat membru UE.

În timp ce legislația în domeniul familiei rămâne de competența statelor membre, interesul superior al copiilor aflați în îngrijire și sprijin trebuie protejat, mai ales când avem un părinte cetățean european, iar un alt părinte, într-o țară candidată la UE sau într-un stat terț.

Uniunea Europeană își „crează valorile și diseminează interesele contribuind permanent la protecția locuitorilor statelor membre, iar asigurarea drepturilor copilului reprezintă un obiectiv central permanent al Uniunii Europene, în țară și în străinătate.”²⁵⁸

Din acest punct de vedere, este important să cunoaștem care este cadrul juridic actual în materia drepturilor copilului, pentru a constata principiile care prevalează asupra dreptului copilului la un domiciliu și în ce situații se impune luarea unor măsuri de către autoritățile statului.

2.2. Noțiunea de reședință obișnuită și reședință temporară în legislația națională

Problema identificării omului „apare pe tot parcursul vieii acestuia, nu doar în viața juridică, ci și în cea extrajudiciară. De o manieră generală, a identifica persoana fizic înseamnă a constata identitatea acesteia, a individualiza omul în societate, în ansamblul relațiilor sociale la care participă.”²⁵⁹

²⁵⁸Tratatul privind Uniunea Europeană. Publicat în: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, nr. C 326/13 din 26.10.2012. [online] [accesat 12.03.2026]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0001.02/DOC_1&format=PDF

²⁵⁹DOGARU, I., CERCEL, S. *Considerații privind domiciliul în dreptul civil român*, pag. 7. [online] [accesat 12.03.2026]. Disponibil: <https://drept.ucv.ro/RSJ/images/articole/2008/RSJ2/01DogaruCercel.pdf>

Potrivit dreptului comun în materie²⁶⁰, fiecare individ are dreptul la un nume, o reședință și un domiciliu, acestea fiind atribute de identificare ale persoanei umane.

Importanța identificării persoanei fizice „ține atât de rațiuni de ordin general, cât și de ordin personal, individual. Este de ordin general, în sensul că societatea însăși are interesul ca fiecare component al ei să poată fi identificat în multiplele raporturi juridice la care participă. Totodată, această nevoie este și de ordin personal sau individual pentru ca fiecare om, în calitatea sa de participant la diversitatea raporturilor de drept, este direct interesat să se poată individualiza în aceste raporturi.”²⁶¹

Astfel, mijloacele de identificare (elemente de identificare sau atribute de identificare) are două sensuri. În primul rând se înțeleg acelea „atribute sau calități, reglementate de lege care servesc la individualizarea omului, la distingerea sa față de alți oameni. Aceste elemente (atribute ori calități) sunt reglementate de dreptul civil (când apar ca drepturi subiective civile), dar și de normele altor ramuri de drept (fără a fi întotdeauna drepturi subiective).”²⁶² În dreptul civil, principalele mijloace/elemente de identificare, denumite și atribute de identificare, sunt: „numele, domiciliul și starea civilă.”²⁶³

În al doilea rând, prin mijloace/elemente de identificare se are în vedere „acele mijloace, înscrisuri oficiale, prin care dovedesc drepturile subiective ori calitățile care individualizează omul. Sunt astfel de mijloace de identificare: cartea de identitate, actele de stare civilă (certificat de naștere, certificat de căsătorie, certificat de deces), înscrisurile ce țin de cazierul judiciar, hotărârile judecătorești.”²⁶⁴

Autorul D. Alexandresco evidențiază că, din punct de vedere etimologic „cuvântul domiciliu provine din sintagma latină *domum colere*, ceea ce desemnează casa pe care o locuiește cineva, în acest sens se afirma *nemo de domo suo extrahi debet* (casa unde locuiește cineva și din care nu poate fi izgonit).”²⁶⁵

Dar, „nu orice locuință care aparține unei persoane are semnificația juridică de domiciliu, după cum noțiunea de domiciliu nu este dependentă nici de dreptul de proprietate asupra unei case (spațiu de locuit).”²⁶⁶

²⁶⁰ Legea privind Codul Civil nr. 287/2009. Publicat în: *Monitorul Oficial* nr. 511 din 24 iulie 2009. . [online] [accesat 04.05.2025]. Disponibil: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/109883> .

²⁶¹ DOGARU, I., CERCEL, S. *Considerații privind domiciliul în dreptul civil român*. Op.cit., p. 9-10.

²⁶² *Ibidem*, p. 10.

²⁶³ STĂTESCU, C. *Drept civil. Persoana fizic. Persoana juridic. Drepturile reale.*, București, 1970, p. 98.

²⁶⁴ DOGARU, I., CERCEL, S. *Considerații privind domiciliul în dreptul civil român*. Op.cit., p. 10-11.

²⁶⁵ *Ibidem*, p. 6.

²⁶⁶ *Ibidem*, p. 11.

Autorii S. Baieș și N. Roșca definesc domiciliul ca fiind „atribut de identificare a persoanei fizice, care o individualizează în spațiu, indicând locuința ei statornică sau principală.”²⁶⁷

Autorul N. Titulescu susține că, domiciliul este „acel atribut de identificare a persoanei fizice care o individualizează în spațiu, prin indicarea unui loc având această semnificație juridică.”²⁶⁸

Doctrina română, definește domiciliul ca „acel atribut de identificare a persoanei fizice care o individualizează în spațiu, prin indicarea unui loc având această semnificație juridică.”²⁶⁹

Adesea domiciliul și reședința formează „un tot, întrucât o mare parte a oamenilor locuiesc și trăiesc acolo unde-și exercită și meseria, spre deosebire de aceștia pentru alte persoane domiciliul nu este identic cu reședința ci este reprezentat de principala sa așezare de care-l leagă o serie de interese.”²⁷⁰

În opinia autorilor „domiciliul se prezintă ca un drept civil nepatrimonial, nefiind locuință. Aceasta este obiectul unui alt drept subiectiv civil, cu caracter patrimonial. Locuința poate aparține persoanei fizice cu drept de proprietate ori cu drept de folosință, izvorât dintr-un contract de închiriere ori subînchiriere, însă, convențional, este vorba totuși de domiciliul persoanei fizice ca locuință a sa statornică sau principală.”²⁷¹

În aceiași ordine de idei „reședința persoanei fizice este un atribut de identificare din categoria drepturilor nepatrimoniale subiective.”²⁷²

Importanța existenței unui domiciliu (reședință permanentă) rezultă sub „aspectul identificării persoanei fizice în spațiu, în raporturile de drept civil, o astfel de identificare fiind importantă și necesară în toate raporturile juridice.”²⁷³

Conceptul de locuință a copilului este strâns legată de noțiunea de domiciliu și reședință, aceasta se identifică în general în funcție de locuința familiei, iar în alte situații speciale, locuința copilului este prevăzută de lege la anumite persoane sau instituții cu rol de protecție a copilului.

Reședința oferă o locație geografică în raport cu situația unei persoane. Locuința nu este singurul concept care exprimă ideea de teritorialitate, mai mult, locuința tipică este un concept nou care completează vederea complexității tridimensionale asociată elementului surpriză. Reședința cutumiară a fost introdusă ca o inovație în regulamentele Uniunii Europene, consolidându-și prezența în dreptul european în majoritatea sistemelor juridice ale statelor membre.

²⁶⁷ BAIEȘ, S., ROȘCA, N. *Drept civil. Partea generală. Persoana fizică. Persoana juridică*. Op.cit., p. 286.

²⁶⁸ TITULESCU, N. *Drept civil*. București: Ed. All Beck, 2004, pag. 139.

²⁶⁹ BELEIU, Gh. *Drept civil român*. București: Casa de editură Șansa SRL, 1998, pag. 354.

²⁷⁰ COLIN, A., CAPITANT, H. *Drept civil francez*. București: Imprimeria centrală, 1940, p. 541-545.

²⁷¹ BAIEȘ, S., ROȘCA, N. *Drept civil. Partea generală. Persoana fizică. Persoana juridică*. Op.cit., p. 286

²⁷² TABUNCIC, T. Domiciliul și Reședința. În: *Comentariul Codului civil al RM. Volumul 1*, Editura Arc./Coord. M. Buruiană, O. Efrim, N. Eșanu, Chișinău: Ed. Arc, 2005, p. 70.

²⁷³ BAIEȘ, S., ROȘCA, N. *Drept civil. Partea generală. Persoana fizică. Persoana juridică*. Op.cit., p. 288.

Caracterele juridice ale unui domiciliu (reședință permanentă) sunt „obligativitatea, unicitatea și stabilitatea,”²⁷⁴ iar reședința temporară nu se „caracterizează prin aceiași trăsături ca și domiciliul. Dacă existența domiciliului este obligatorie atunci cea a reședinței este facultativă și temporară.”²⁷⁵

Prin obligativitate se înțelege că „orice persoană fizică trebuie să aibă un domiciliu. Dacă cineva nu are o locuință statornică sau principală și, deci, nu întrunește aceste cerințe pentru a avea domiciliu, se va ține seama de domiciliul de origine, adică de domiciliul părinților.”²⁷⁶

Unicitatea domiciliului este „caracterul juridic special al acestui atribut de identificare prin care se înțelege că fiecare persoană fizică poate avea și are un singur domiciliu. Dacă persoana are o singură locuință statornică, aceea este și domiciliul ei, iar dacă are două sau mai multe locuințe statornice, numai una dintre ele, anume cea principală, va fi domiciliul.”²⁷⁷

Și nu în ultimul rând stabilitatea domiciliului presupune că „domiciliul persoanei fizice este locul unde aceasta își are locuința statornică.”²⁷⁸

Stabilitatea domiciliului se acordă doar „locuinței statornice sau principale, individualizând-o astfel în raport cu celelalte locuințe ale persoanei și cu reședința.”²⁷⁹

Cercetătorul E. Chelaru susține că „reședința minorului are caractere diferite de cele ale domiciliului în sensul că dacă orice persoană are un domiciliu, de unde reiese și trăsătura de obligativitate a domiciliului, reședința este un drept alternativ, temporar, poate să existe sau nu. Reședința este o posibilitate de a identifica persoana acolo unde se află, teritoriul cu o importanță mai redusă față de cea a domiciliului cu utilitate pentru anumite domenii ale dreptului, respectiv dreptul familiei, dreptul civil, dreptul muncii.”²⁸⁰

Doctrina română, delimitează domiciliul în funcție de modul de determinare a acestuia, în trei categorii: „domiciliu de drept comun; domiciliul legal; domiciliul convențional.”²⁸¹

Domiciliul de drept comun (voluntar sau ordinar) este „acel drept al persoanei fizice de a se individualiza în spațiu prin locuința sa statornică ori principală.”²⁸² Alegerea domiciliului este „garantat prin lege” și este atribuit persoanei care „are aptitudinea de a dobândi și exercita drepturi civile și de a-și asuma și executa obligațiile civile prin încheierea, personal și singur, a tuturor

²⁷⁴ BAIEȘ, S., ROȘCA, N. *Drept civil. Partea generală. Persoana fizică. Persoana juridică*. Op.cit., p. 288.

²⁷⁵ *Ibidem*, p. 289.

²⁷⁶ *Ibidem*, p. 288 – 289.

²⁷⁷ *Ibidem*, p. 289

²⁷⁸ *Ibidem*.

²⁷⁹ BALAHUR, D. *Protecția drepturilor copilului ca principiu al asistenței sociale*. București: Ed. All beck, 2001, p. 163.

²⁸⁰ CHELARU, E. *Drept civil. Persoanele*. Ed. a 2-a. București: Ed. C. H. Beck, 2008, p. 90-91.

²⁸¹ BALAHUR, D. *Protecția drepturilor copilului ca principiu al asistenței sociale*. Op.cit., 164 - 166.

²⁸² *Ibidem*, p. 164.

actelor juridice civile. El este prezumat că are puterea de a-și reprezenta corect consecințele juridice civile ale manifestării sale de voință în sensul stabilirii domiciliului într-un anumit loc.”²⁸³

Regula generală este că „acela care a dobândit experiență necesară vieții juridice proprii este titularul domiciliului de drept comun.”²⁸⁴

Copilul minor care a împlinit vârsta de 18 ani și are „capacitate de exercițiu restrânsă poate avea domiciliu de drept comun. Potrivit art. 102 din Codul Familiei Rom., autoritatea tutelară poate încuviința copilului, la cererea acestuia, după împlinirea vârstei de 14 ani, să-și schimbe felul învățaturii ori pregătirii profesionale stabilită de părinți sau să aibă o locuință pe care o cere desăvârșirea învățaturii ori pregătirii profesionale.”²⁸⁵ Sub alt aspect „la majorat domiciliul legal al fostului minor devine domiciliul de drept comun.”²⁸⁶

Domiciliul legal este acel „pe care legea îl determină în mod obligatoriu pentru anumite categorii de persoane (minor, interzis judecătoresc etc.).”²⁸⁷

Se susține, de asemenea că, „domiciliul legal este întotdeauna o măsură de ocrotire, după caz, a unei persoane lipsite de capacitate sau cu capacitatea de exercițiu restrânsă, ori a unei persoane care din diferite motive nu-și poate apăra anumite drepturi.”²⁸⁸

La domiciliul legal, potrivit unor autori, sunt atribuite reglementările legale, conform căruia „(1) domiciliul minorului este la părinții săi sau la acela dintre părinți la care el locuiește statornic. (2) Domiciliul copilului încredințat de instanța judecătorească unei a treia persoane rămâne la părinții săi, iar în cazul în care aceștia au domiciliu separat și nu se înțeleg la care dintre ei va avea domiciliul copilul, decide instanța judecătorească. (3) Domiciliul minorului în cazul în care numai unul dintre părinții săi îl reprezintă ori în care se află sub tutelă precum și domiciliul persoanei puse sub interdicție, este la reprezentantul legal.”²⁸⁹

Astfel, domiciliul legal este statuat pentru anumite categorii de persoane, care, în accepțiunea unor autori, are următoarele caracteristici: „a) este impus de lege prin norme imperative, așa încât constituie o excepție de la principiul libertății alegerii domiciliului; stabilirea sa nu depinde de voința persoanei în cauză și nici de voința persoanei la care este stabilit; b) are semnificația unei măsuri de ocrotire a anumitor persoane; c) coincide cu domiciliul de drept comun (voluntar) al

²⁸³ DOGARU, I., CERCEL, S. *Considerații privind domiciliul în dreptul civil român*. Op. cit., p. 14.

²⁸⁴ DOGARU, I., DANISOR, D.C., DANISOR, GH. *Teoria generală a dreptului*. București: Ed. Științifică București, 1999, p. 332 – 333.

²⁸⁵ DOGARU, I., CERCEL, S. *Considerații privind domiciliul în dreptul civil român*. Op. cit., p. 14.

²⁸⁶ *Ibidem*.

²⁸⁷ BALAHUR, D. *Protecția drepturilor copilului ca principiu al asistenței sociale*. Op. cit., p. 164.

²⁸⁸ *Ibidem*.

²⁸⁹ DOGARU, I., CERCEL, S. *Considerații privind domiciliul în dreptul civil român*. Op. cit., p. 16 – 17.

persoanei fizice care exercită ocrotirea; domiciliul legal se caracterizează prin stabilitate, unicitate, obligativitate și inviolabilitate, întocmai ca și domiciliul persoanei care exercită ocrotirea.”²⁹⁰

Domiciliul convențional (ales) „permite părților să prevadă prin actul juridic încheiat instanța competentă să judece eventualele litigii născute între ele.”²⁹¹

Domiciliul convențional „nu este un veritabil domiciliu, el desemnează locul, adresa stabilit prin acordul de voință al părților, în vederea executării actului juridic în acel loc ori pentru soluționarea litigiului și comunicarea actelor de procedură.”²⁹²

Codul civil al RM reglementează, la art. 38, noțiunile de domiciliu (reședința obișnuită) și reședință temporară, oferind definițiile acestora cât și elementele distinctive.

Anterior, până la publicarea Legii privind modernizarea Codului civil și modificarea unor acte legislative²⁹³, legiuitorul consacră la art. 30 din C.civ. noțiunile de „domiciliu și reședință”. Potrivit reglementării anterioare, domiciliul persoanei fizice era definit ca „locul unde aceasta își are locuința statornică sau principală” (alin. (1) art. 30 C.civ. al RM), iar reședința persoanei fizice este „locul unde își are locuința temporară sau secundară” (alin. (2) art. 30 C.civ.al RM).

În doctrina moldovenească au fost analizat aspectele referitoare la trăsăturile pentru ca o locuință să fie considerată domiciliu, subliniindu-se că, aceasta trebuie să aibă un „statornic, iar dacă persoana fizică are mai multe locuințe statornice, domiciliul său va fi locuința principală.”²⁹⁴

Autorii S. Baieș și N. Roșca remarcă „locuința statornică înseamnă locul permanent de trai unde s-a stabilit persoana în virtutea condițiilor de viață. De exemplu, un tânăr specialist, venit, după absolvirea instituției de învățământ, într-o localitate, are ca domiciliu această localitate, nu localitatea unde s-a născut.”²⁹⁵

Locuința principală este „în cazul în care persoana fizică, în virtutea diferiților factori, locuiește în mai multe locuri. De exemplu, dacă persoana din 12 luni ale anului 3 luni locuiește la Bălți, 7 luni la Chișinău, iar 3 luni la Vulcănești, domiciliul ei va fi considerat la Chișinău, aici locuind cel mai mult timp.”²⁹⁶

²⁹⁰ DOGARU, I., CERCEL, S. *Considerații privind domiciliul în dreptul civil român*. Op. cit., p. 17-18.

²⁹¹ BALAHUR, D. *Protecția drepturilor copilului ca principiu al asistenței sociale*. Op.cit., p. 166.

²⁹² DOGARU, I., CERCEL, S. *Considerații privind domiciliul în dreptul civil român*. Op. cit., p. 19.

²⁹³ Legea nr. 133 din 15.11.2018 privind modernizarea Codului Civil și modificarea unor acte legislative. În: *Monitorul Oficial* Nr. 467-479 art. 784. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=34327&lang=ro

²⁹⁴ BAIEȘ, S., ROȘCA, N. *Drept civil. Partea generală. Persoana fizică. Persoana juridică*. Op.cit., p. 286.

²⁹⁵ *Ibidem*.

²⁹⁶ *Ibidem*.

În doctrina română se evidențiază că „pentru a îndeplini funcția de domiciliu, o locuință trebuie să fie statornică, iar nu temporară. În situația în care persoana are mai multe locuințe statornice, domiciliul va fi acolo unde este locuința principală.”²⁹⁷

În reglementarea actuală, potrivit alin. (1) art. 38 C.civ. al RM, domiciliul persoanei fizice reprezintă „locul unde acesta își are reședința obișnuită. Se consideră că persoana își păstrează domiciliul atât timp cât nu și-a stabilit un altul.”

Totodată alin. (2) al aceluiași articol, prevede că „reședința obișnuită demonstrează o legătură apropiată și stabilă a persoanei fizice cu locul vizat. La determinarea reședinței obișnuite se iau în considerare toate elementele de fapt relevante, în special durata și regularitatea prezenței persoanei în locul vizat, precum și condițiile și motivele acestei prezențe.”

Reședința temporară a persoanei fizice, potrivit alin. (3) desemnează „locul unde își are locuința temporară sau secundară.”

Legiuitorul a stabilit la alin. (5) art. 38 C.civ. al RM, regula, potrivit căreia persoana al cărei domiciliu (reședință obișnuită) nu poate fi stabilit cu certitudine se consideră domiciliată la locul reședinței sale temporare.

Cu privire la domiciliul minorilor, sunt existențe un șir de circumstanțe care determină domiciliul copilului. Astfel, minorul în vârstă de până la 14 ani, își are domiciliul, potrivit art. 40 alin. (1) C.civ. al RM „la părinții săi sau la acel părinte la care locuiește permanent.”

Autorii susțin că, „după regula generală, copilul până la vârsta de 14 ani, își are domiciliul la părinți.”²⁹⁸

În situația în care minorul este dat în plasament de instanța de judecată unei persoane terțe, domiciliul acestuia rămâne la părinții săi, alin. (2) art. 40 C.civ. al RM. Iar, în situația în care, părinții acestui minor își au domiciliile separate și nu convin la care dintre ei minorul va avea domiciliul, asupra acestuia va decide instanța de judecată.

Potrivit alin. (3) art. 40 C.civ. al RM, instanța de judecată poate „în mod excepțional, având în vedere interesul superior al minorului, să-i stabilească domiciliul la bunici sau la alte rude ori persoane de încredere, cu consimțământul acestora, ori la o instituție de ocrotire.”

Și respectiv, domiciliul minorului, atunci când numai unul din părinți îl reprezintă ori dacă se află sub tutelă, potrivit alin. (4) este la „reprezentantul legal”, iar a minorilor aflați în dificultate, domiciliul se va afla „la familia sau la persoanele cărora le-a fost dat în plasament ori încredințat” (alin. (5) art. 40 C.civ. al RM).

²⁹⁷ BALAHUR, D. *Protecția drepturilor copilului ca principiu al asistenței sociale*. Op.cit., p. 163

²⁹⁸ BAIEȘ, S., ROȘCA, N. *Drept civil. Partea generală. Persoana fizică. Persoana juridică*. Op.cit., p.287

În România, potrivit Ordonanței de urgență nr. 97/2005 privind evidența, domiciliul, reședința și actele de identitate a cetățenilor români (art. 30)²⁹⁹, „reședința persoanei fizice se află acolo unde aceasta arată că deține locuința sa secundară, alta decât cea pe care a declarat-o ca fiind domiciliul.”

Art. 87 din C.civ. al României, definește termenul de domiciliul persoanei fizice³⁰⁰, ca fiind locul unde persoana fizică declară că are locuința sa principală.

În definirea termenului de reședință a persoanei fizice³⁰¹ și locuința acesteia, observăm din nou faptul că legiuitorul preferă termenul de locuință, precizând că reședința persoanei fizice este locul unde își are locuința secundară.

La rândul său, art. 92 C.civ. al României reglementează domiciliul minorului și al celui care beneficiază de măsura tutelei speciale. Conform alin. (1) „domiciliul minorului care nu a dobândit capacitate deplină de exercițiu în condițiile prevăzute de lege este la părinții săi sau la acela dintre părinți la care el locuiește în mod statornic.”

În situația în care părinții locuiesc separat, având domiciliu separate, și nu convin la care dintre ei copilul va avea domiciliul copilului, atunci, potrivit alin. (2) art. 92 „instanța de tutelă, ascultându-i pe părinți, precum și pe copil, dacă acesta a împlinit vârsta de 10 ani, va decide ținând seama de interesele copilului. Până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești, minorul este prezumat că are domiciliul la părintele la care locuiește în mod statornic.”

De asemenea, legiuitorul român, a statuat și o excepție de la regulile prenotate, astfel, alin. (3) statuează expres că „în situațiile prevăzute de lege, domiciliul minorului poate fi la bunici, la alte rude ori persoane de încredere, cu consimțământul acestora. De asemenea, domiciliul minorului poate fi și la o instituție de ocrotire.”

În situația în care, doar unul dintre părinți reprezintă copilului, ori în privința acestuia este instituită tutela, precum și în cauză în care domiciliul persoanei care beneficiază de tutelă specială este „la reprezentantul legal, înafara de cazul în care pentru aceasta din urmă instanța dispune altfel” (art. 92 alin. (4) C.civ. al României).

Se va considera domiciliul copilului minor la instituția, familia sau la persoanele cărora le-a fost dat în plasament, pentru „copilul lipsit, temporar sau definitiv, de ocrotirea părinților săi și supus unor măsuri de protecție specială, în cazurile prevăzute de lege” (art. 93 C.civ. al României).

²⁹⁹Ordonanța de urgență nr. 97 din 14 iulie 2005 privind evidența, domiciliul, reședința și actele de identitate ale cetățenilor români. Publicat în: *Monitorul oficial* nr. 719 din 12 octombrie 2011. [online] [accesat 06.05.2025]. Disponibil: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/228244> .

³⁰⁰Legea privind Codul Civil nr. 287/2009. Publicat în: *Monitorul Oficial* nr. 511 din 24 iulie 2009. [online] [accesat 06.05.2025]. Disponibil: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/109883> .

³⁰¹*Ibidem*.

De asemenea, prin conceptul de „locuință a copilului”, în sensul art. 496 alin. (1) – (3) din C.civ. al României se înțelege „locuința în care se află părinții copilului minor. În cazul în care aceștia nu locuiesc împreună, stabilirea locuinței copilului se va realiza de comun acord, iar în caz de neînțelegere între părinți, instanța de tutelă va decide la care dintre părinți va locui copilul, având în vedere concluziile raportului de anchetă psihosocială și luând în considerare declarațiile părinților și ale copilului, dacă acesta are 10 ani.”

În special, art. 264 alin. (1) din C.civ. al României statuează expres „în procedurile administrative sau judiciare care îl privesc, ascultarea copilului care a împlinit vârsta de 10 ani este obligatorie. Cu toate acestea, poate fi ascultat și copilul care nu a împlinit vârsta de 10 ani, dacă autoritatea competentă consideră că acest lucru este necesar pentru soluționarea cauzei.”

Locuința copilului așa cum a fost stabilită conform regulilor statuate supra, nu este posibil a fi schimbată fără existența acordului părinților acestuia exceptând situațiile expres reglementate de legiuitor, iar în cazul în care va fi stabilită la unul dintre părinți, unde va locui în mod obișnuit, celălalt părinte are dreptul de a menține relații directe cu copilul, la locuința, respectiv reședința minorului. Instanța de tutelă poate face opoziție exercițiului acestui drept, în situația în care opunerea se face în interesul superior al minorului.

Legea specială în materia evidenței, domiciliului, reședinței și actelor de identitate ale cetățenilor români³⁰², prevede că cetățenii români pot să își stabilească ori să își schimbe, neîngrădit, reședința obișnuită sau domiciliul, exceptând situațiile prevăzute de legiuitor în mod expres.

În ce privește legea specială³⁰³ privind protecția și promovarea drepturilor copilului din România, observăm o reglementare corelată cu dispozițiile din dreptul comun, astfel că termenul de reședință este utilizat de legiuitor de puține ori, în câteva articole care se referă la plasamentul copilului sau la măsurile care se iau de autorități, în contextul unor cazuri cu elemente de extraneitate.

În schimb, această antiteză dispăre atunci când legiuitorul definește conceptul de reședință obișnuită sau reședință temporară, întrucât face trimitere la locuința persoanei fizice.

De exemplu, prin termenul de reședință temporară, se înțelege locuința temporară sau secundară, în comparație cu reședința obișnuită, care presupune utilizarea ei în mod mai restrâns.

³⁰²Ordonanța de urgență nr. 97 din 14 iulie 2005 privind evidența, domiciliul, reședința și actele de identitate ale cetățenilor români. Publicat în: *Monitorul oficial* nr. 719 din 12 octombrie 2011. [online] [accesat 06.05.2025]. Disponibil: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/228244>

³⁰³Legea nr. 272 din 21 iunie 2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului. Republicată în *Monitorul Oficial* nr. 159 din 05.03.2014. [online] [accesat 06.05.2025]. Disponibil: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/156097>

Dacă analizăm noțiunea de domiciliu, înțelegem ca fiind reședința obișnuită a persoanei fizice (art. 38 alin. 2 din C.civ. al RM), observăm că legiuitorul nu se rezumă la o simplă definiție, ci face trimitere la anumiți indicatori care determină identificarea unei anumite locuințe ca fiind cea mai apropiată de noțiunea de reședință obișnuită, în sensul legii, respectiv de domiciliu.

Astfel, reședința obișnuită reprezintă o stânsă legătură și permanentă a copilului cu locul stabilit. Pentru a determina caracterul de reședință obișnuită se iau în calcul acele elemente de fapt importante, în mod special timpul petrecut și regularitatea cu care persoana este prezentă în locul respectiv, cât și circumstanțele și motivele prezenței în acel loc .

Prin compararea celor două acte normative, observăm că legiuitorul din România nu a reglementat niciun criteriu de identificare a unei locuințe ca fiind temporară sau obișnuită, lăsând această posibilitate titularului dreptului, în timp ce legiuitorul din Republica Moldova a fost mai precaut, preferând să introducă indicatori clari de apreciere.

Analiza de față ne ajută să identificăm doar în mod aparent o apropiere a legiuitorului din Republica Moldova, între tendințele europene de introducere a conceptului de reședință comună a minorului și actuala reglementare a Codului civil al RM. Chiar dacă se observă o anumită tehnicitate în reglementare, prin introducerea unor criterii clare de definire a noțiunii de reședință temporară sau obișnuită, introducerea conceptului transfrontalier de reședință împărțită în mod egal cu celălalt părinte, va determina în practică situații și soluții contradictorii.

Existența unei locuințe statornice a unui părinte, trebuie să reprezinte în opinia noastră cel mai important criteriu, privit chiar și singular, de luare în considerare a posibilității de a se stabili locuința minorului la acesta.

Locuința minorului trebuie să fie stabilă, astfel că este esențial să existe în legislație anumite criterii de evaluare și stabilire a acestui domiciliu la unul dintre părinți, în analiza interesului superior al copilului. De asemenea, în stabilirea legăturilor personale cu celălalt părinte, instanțele de judecată trebuie să analizeze toți indicatorii care pot influența în mod negativ dezvoltarea minorului, dacă domiciliul copilului se stabilește la un părinte, iar legăturile personale cu celălalt părinte dintr-un stat terț, presupun deplasarea frecventă a minorului în mai multe reședințe.

În legislația românească există restricții, care limitează dreptul de a avea mai multe domiciliu sau reședințe, cetățenii români fiind obligați să declare un singur domiciliu și/sau o singură reședință, fără nicio interdicție în alegerea domiciliului sau reședinței pe care aleg să o declare autorităților. Așadar, domiciliul unei persoane este unde aceasta arată în declarație că are locuința sa principală.

Lucrurile sunt mai clare în situația în care, potrivit legii, locuința copilului se stabilește de către un organ sau autoritate a statului, atunci când părțile, adică părinții nu se înțeleg cu privire la reședința acestuia, deoarece această hotărâre trebuie să reflecte interesul superior al minorului.

Astfel, potrivit C.civ. al României, „instanța de tutelă stabilește reședința copilului la oricare dintre părinți, potrivit interesului superior al minorului, în funcție de anumite criterii clar stabilite de legiuitor.”

În condițiile în care legislația națională din majoritatea statelor statuează asupra existenței unei singure locuințe stabile sau statornice a copilului, constatăm că prin acordul părinților se poate ajunge la soluții contradictorii cu principiul interesului superior al copilului.

Dacă în cazurile care conțin un element de extraneitate (transfrontaliere) este puțin probabil ca acest acord să funcționeze, având în vedere că distanța dintre cele două state nu permit copilului să își exercite dreptul la educație potrivit legii, în celelalte situații constatăm că se acordă o mai mare importanță accesului copilului la ambii părinți, în mod egal, pentru o dezvoltare armonioasă și echilibrată a acestuia, decât dreptului copilului la un mediu stabil.

Totodată, este adevărat că regimul juridic al minorilor este unul special, care diferă de regimul juridic al părinților, indiferent dacă părinții sunt sau nu divorțați, sau sunt separați. Astfel, din analiza legislației moldovenești și române, constatăm că domiciliul și reședința minorului presupune un regim juridic diferit de cel al persoanei fizice, în general, fiind determinată în baza legii, în temeiul unor criterii prevăzute în dreptul comun și în legea specială privind protecția intereselor și drepturilor minorului.

De asemenea, întâlnim deseori în legislația națională română, și în mod special în reglementările europene, conceptul de reședință a minorului, acesta fiind specific dreptului internațional privat, unde există întotdeauna un element de extraneitate.

Astfel, deși minorul ar trebui să aibă un domiciliu statornic, stabil, în situația în care părinții locuiesc în state diferite, situația minorului este întotdeauna influențată de situația părinților.

Potrivit legislației române, copilul are dreptul la un domiciliu statornic, nefiind reglementată în legislația niciunui stat din cele analizate, posibilitatea copilului de a avea o reședință comună cu cea a părinților.

Din perspectiva legislației adoptate la nivelul Uniunii Europene și al Consiliului Europei, constatăm că termenii utilizați și instrumentele de stabilire a locuinței copilului sunt diferite, aceasta fiind influențată de situația locativă a părinților.

Este important de reiterat faptul că minorul are dreptul la locuință, respectiv dreptul de a locui în locuința familiei, care în situația părinților separați devine locuința părintelui unde îi este locuința ori domiciliul minorului.

Este adevărat că, în legislația internă legiuitorul folosește termenul de domiciliu al minorului, care este domiciliul părinților sau domiciliul părintelui la care a fost stabilit acesta, de comun acord sau prin hotărârea instanței de judecată.

Cu toate acestea, în dreptul internațional privat este analizat termenul de reședință a minorului, cunoscând cât de fragilă este instituția domiciliului minorului în practică. Existența unei hotărâri judecătorești de stabilire a domiciliului minorului într-o țară în care locuiește în mod statornic copilul, nu prezintă pe atât de multă stabilitate în fața altor instituții, de drept, care permit deopotrivă schimbarea licită sau ilicită a domiciliului acestuia, așa cum vom arăta în continuare.

Domiciliul unei persoane fizice se consideră a fi în locul de reședință obișnuită, în timp ce reședința temporară³⁰⁴ - astfel de „trimiteri la reședința temporară a minorului întâlnim de exemplu în cuprinsul procedurii de audiere a persoanei ocrotite, în care autoritatea tutelară trebuie să audieze persoana ocrotită, ori în zona de competență ce corespunde domiciliului acestuia, ori în aceeași conjunctură raportat la reședința acestuia, deci în locul în care se află.”³⁰⁵

În concepția legiuitorului moldav³⁰⁶, în aprecierea drepturilor persoanei ocrotite cu privire la locuința sa, rezultă că termenul este unul mai larg, care include atât conceptul de domiciliu, cât și conceptul de reședință temporară.

Astfel, deducem că, în legislația civilă a Republicii Moldova, se remarcă o legătură mai strânsă între conceptul de domiciliu și conceptul de reședință, în timp ce în Noul Cod civil din România este preferată noțiunea de locuință, decât cea de reședință sau de reședință temporară, astfel cum rezultă din compararea celor două definiții din codurile civile ale celor două state. De altfel, legiuitorul român a delimitat în mod clar conceptul de locuință a familiei, nefiind îngăduită ideea ca minorul să aibă mai multe domiciliu.

Cercetătorul E. Chelaru susține că „reședința minorului are caractere diferite de cele ale domiciliului în sensul că dacă orice persoană are un domiciliu, de unde reiese și trăsătura de obligativitate a domiciliului, reședința este un drept alternativ, temporar, poate să existe sau nu. Același cercetător arată faptul că reședința este o posibilitate de a identifica persoana acolo unde se află, teritoriu cu o importanță mai redusă față de cea a domiciliului cu utilitate pentru anumite domenii ale dreptului, respectiv dreptul familiei, dreptul civil, dreptul muncii.”³⁰⁷

³⁰⁴ Codul Civil al Republicii Moldova nr. 1107 din 06.06.2002. În: *Monitorul Oficial* nr. 66-75 art. 132. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=149719&lang=ro#

³⁰⁵ *Ibidem*.

³⁰⁶ Legea nr. 133 din 15.11.2018 privind modernizarea Codului Civil și modificarea unor acte legislative. În: *Monitorul Oficial* Nr. 467-479 art. 784. Disponibil:

https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=34327&lang=ro

³⁰⁷ CHELARU, E. *Drept civil. Persoanele*. Op.cit., p. 90-91.

În concepția legiuitorului din Republica Moldova³⁰⁸, în aprecierea drepturilor persoanei ocrotite cu privire la locuința sa, rezultă că termenul este unul mai larg, care include atât conceptul de domiciliu, cât și conceptul de reședință temporară.

Exprimarea permisivă a legiuitorului este binevenită, în analiza textului invocat nefiind realizată nicio diferențiere în ce privește drepturile persoanei ocrotite, raportat la regimul juridic al celor două concepte.

Considerăm că legiuitorul din Republica Moldova a îmbrățișat viziunea europeană actuală și a redat o interpretare democratică, fără discriminări și condiționări, situația pe care o avem în vedere fiind cea a minorului care face obiectul raporturilor cu element de extraneitate.

Din analiza acestor dispoziții legale este important de stabilit dacă minorul are dreptul la un domiciliu stabil, care va fi acel domiciliu, potrivit legii, respectiv care este regimul juridic aplicabil în ce privește reședința minorului, ținând cont de faptul că toate deciziile în ce îi privește pe minori, trebuie luate în baza principiului superior al copilului.

2.3. Regimul juridic al locuinței minorului și al domiciliului acestuia în legislația României și a Republicii Moldova

În contextul actual, observăm la nivel european o preocupare deosebită a unor organizații de a reglementa anumite concepte privitoare la reședința minorului, care sunt în contradicție cu legislația în materie a majorității statelor europene, respectiv în lume.

De exemplu, Consiliul Europei a adoptat un document European prin care recomandă statelor europene să își modifice legislația internă, în vederea integrării conceptului de „*shared residence*” care permite și taților posibilitatea de a avea competențe și atribuții egale în creșterea și educarea copilului, la domiciliul său, timpul fiind împărțit în mod egal cu mama copilului.

Aceste concepte își au izvorul în asigurarea egalității de șanse a ambilor părinți în ce privește creșterea și educarea minorului, astfel că în prezent constatăm că un minor poate avea două reședințe concomitent, în condițiile în care cei doi părinți își împart în mod egal obligațiile de creștere a acestora.

Asistăm practic la o așa-zisă încălcare a legislației interne românești, în condițiile în care părinții și-au delimitat în mod clar programul de relaționare cu minorul în fața unor autorități (notar, mediator), în situația exercitării autorității părintești în comun.

³⁰⁸Codul Civil al Republicii Moldova nr. 1107 din 06.06.2002. În: *Monitorul Oficial nr. 66-75 art. 132*. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=149719&lang=ro#

În condițiile în care legislația națională din majoritatea statelor statuează asupra existenței unei singure locuințe stabile sau statornice a copilului, constatăm că prin acordul părinților se poate ajunge la soluții contradictorii cu principiul interesului superior al copilului.

Dacă în cazurile care conțin un element de extraneitate (transfrontaliere) este puțin probabil ca acest acord să funcționeze, având în vedere că distanța dintre cele două state nu permit copilului să își exercite dreptul la educație potrivit legii, în celelalte situații constatăm că se acordă o mai mare importanță accesului copilului la ambii părinți, în mod egal, pentru o dezvoltare armonioasă și echilibrată a acestuia, decât dreptului copilului la un mediu stabil.

Totodată, este adevărat că regimul juridic al minorilor este unul special, care diferă de regimul juridic al părinților, indiferent dacă părinții sunt sau nu divorțați, sau sunt separați. Astfel, din analiza legislației actuale, constatăm că domiciliul și reședința minorului presupune un regim juridic diferit de cel al persoanei fizice, în general, fiind determinată în baza legii, în temeiul unor criterii prevăzute în dreptul comun și în legea specială privind protecția intereselor și drepturilor minorului.

În primul rând, conceptul de locuință a copilului este strâns legată de noțiunea de domiciliu și reședință, aceasta se identifică în general în funcție de locuința familiei, iar în alte situații speciale, locuința copilului este prevăzută de lege la anumite persoane sau instituții cu rol de protecție a copilului.

Reședința oferă o locație geografică în raport cu situația unei persoane. Locuința nu este singurul concept care exprimă ideea de teritorialitate, mai mult, locuința tipică este un concept nou care completează vederea complexității tridimensionale asociată elementului surpriză. Reședința cutumiară a fost introdusă ca o inovație în regulamentele Uniunii Europene, consolidându-și prezența în dreptul european în majoritatea sistemelor juridice ale statelor membre.

Potrivit dreptului comun în materie³⁰⁹, fiecare individ are dreptul la un nume, o reședință și un domiciliu, acestea fiind atribute de identificare ale persoanei umane.

În reglementarea actuală, prin conceptul de „locuință a copilului”(art. 496 din C.civ.al României) se înțelege locuința în care se află părinții copilului minor. În cazul în care aceștia nu locuiesc împreună, stabilirea locuinței copilului se va realiza de comun acord, iar în caz de neînțelegere între părinți, instanța de tutelă va decide la care dintre părinți va locui copilul, având în vedere concluziile raportului de anchetă psihosocială și luând în considerare declarațiile părinților și ale copilului, dacă acesta are 10 ani. Prevederile art. 264 alin. (4) – (5) C.civ.al României sunt aplicabile în consecință. Locuința copilului așa cum a fost stabilită conform art. mai

³⁰⁹ Legea privind Codul Civil nr. 287/2009. Publicat în: *Monitorul Oficial* nr. 511 din 24 iulie 2009. Disponibil: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/109883>

sus arătat, nu este posibil a fi schimbată fără existența acordului părinților acestuia exceptând situațiile expres reglementate de legiuitor, iar în cazul în care va fi stabilită la unul dintre părinți, unde va locui în mod obișnuit, celălalt părinte are dreptul de a menține relații directe cu copilul, la locuința, respectiv reședința minorului. Instituția tutelară poate face opoziție exercițiului acestui drept, în situația în care opunerea se face în interesul superior al minorului.

Legea specială în materia evidenței, domiciliului, reședinței și actelor de identitate ale cetățenilor români³¹⁰, prevede că cetățenii români pot să își stabilească ori să își schimbe, neîngrădit, reședința obișnuită sau domiciliul, exceptând situațiile prevăzute de legiuitor în mod expres.

În legislația românească există și restricții, care limitează dreptul de a avea mai multe domiciliu sau reședințe, cetățenii români fiind obligați să declare un singur domiciliu și/sau o singură reședință, fără nicio interdicție în alegerea domiciliului sau reședinței pe care aleg să o declare autorităților. Așadar, domiciliul unei persoane este unde aceasta arată în declarație că are locuința sa principală.

Locuința familiei este definită potrivit art. 321 alin. (1) din C.civ. al României, ca fiind locuința comună a soților sau, în lipsă, locuința soțului la care se află copiii. Așadar, legislația nu permite ca un minor să aibă două reședințe, această locuință trebuind să fie de drept, cea de la domiciliul unuia dintre părinți. Cu toate acestea, așa cum am precizat mai sus, există situații în care până la accesarea unei forme de educație a minorului, sau chiar și în aceste condiții, minorii să fie supuși unui stil de viață care se adaptează mai degrabă programului și nevoilor părinților, și nu nevoilor specifice vârstei copiilor lor, contor dispozițiilor legale.

Lucrurile sunt mai clare în situația în care, potrivit legii, locuința copilului se stabilește de către un organ sau autoritate a statului, atunci când părțile, adică părinții nu se înțeleg cu privire la reședința acestuia, deoarece această hotărâre trebuie să reflecte interesul superior al minorului. Astfel, potrivit art. 21 din C.civ. al României, instanța de tutelă stabilește reședința copilului la oricare dintre părinți, potrivit interesului superior al minorului, în funcție de anumite criterii clar stabilite de legiuitor.

În Codul civil al Republicii Moldova, se remarcă o legătură mai strânsă între conceptul de domiciliu și conceptul de reședință, în timp ce în Codul civil al României este preferată noțiunea de locuință, decât cea de reședință sau de reședință temporară, astfel cum rezultă din compararea celor două definiții din codurile civile ale celor două state. De altfel, legiuitorul român a delimitat

³¹⁰Ordonanța de urgență nr. 97 din 14 iulie 2005 privind evidența, domiciliul, reședința și actele de identitate ale cetățenilor români. Publicat în: *Monitorul oficial* nr. 719 din 12 octombrie 2011. [online] [accesat 12.05.2025]. Disponibil: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/228244>

în mod clar conceptul de locuință a familiei, nefiind îngăduită ideea ca minorul să aibă mai multe domiciliu.

Astfel, Codul civil al României definește termenul de domiciliul persoanei fizice³¹¹, ca fiind locul unde persoana fizică declară că are locuința sa principală.

În definirea termenului de reședință a persoanei fizice³¹² și locuința acesteia, observăm din nou faptul că legiuitorul preferă termenul de locuință, precizând că reședința persoanei fizice este locul unde își are locuința secundară.

În ce privește legea specială română³¹³ privind protecția și promovarea drepturilor copilului din România, observăm o reglementare corelată cu dispozițiile din dreptul comun, astfel că termenul de reședință este utilizat de legiuitor de puține ori, în câteva articole care se referă la plasamentul copilului sau la măsurile care se iau de autorități, în contextul unor cazuri cu elemente de extraneitate.

În schimb, această antiteză dispare atunci când legiuitorul definește conceptul de reședință obișnuită sau reședință temporară, întrucât face trimitere la locuința persoanei fizice.

De exemplu, prin termenul de reședință temporară, se înțelege locuința temporară sau secundară, în comparație cu reședința obișnuită, care presupune utilizarea ei în mod mai restrâns.

Dacă analizăm noțiunea de domiciliu, înțelegem ca fiind reședința obișnuită a persoanei fizice (art. 38 alin. (2) din C.civ. al RM) observăm că legiuitorul nu se rezumă la o simplă definiție, ci face trimitere la anumiți indicatori care determină identificarea unei anumite locuințe ca fiind cea mai apropiată de noțiunea de reședință obișnuită, în sensul legii, respectiv de domiciliu.

Astfel, reședința obișnuită reprezintă o strânsă legătură și stabilă a copilului cu locul stabilit. Pentru a determina caracterul de reședință obișnuită se iau în calcul acele elemente de fapt importante, în mod special timpul petrecut și regularitatea cu care persoana este prezentă în locul respectiv, cât și circumstanțele și motivele prezenței în acel loc.

Prin compararea celor două acte normative, observăm că legiuitorul din România nu a reglementat niciun criteriu de identificare a unei locuințe ca fiind temporară sau obișnuită, lăsând această posibilitate titularului dreptului, în timp ce legiuitorul din Republica Moldova a fost mai precaut, preferând să introducă indicatori clari de apreciere.

³¹¹48. Legea privind Codul Civil nr. 287/2009. Publicat în: *Monitorul Oficial* nr. 511 din 24 iulie 2009. [online] [accesat 13.05.2025]. Disponibil: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/109883> .

³¹²*Ibidem*.

³¹³Legea nr. 272 din 21 iunie 2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului. Republicată în: *Monitorul Oficial* nr. 159 din 05.03.2014. [online] [accesat 14.05.2025]. Disponibil: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/156097>

Analiza de față ne ajută să identificăm doar în mod aparent o apropiere a legiuitorului din Republica Moldova, între tendințele europene de introducere a conceptului de reședință comună a minorului și actuala reglementare a C.civ. al RM. Chiar dacă se observă o anumită tehnicitate în reglementare, prin introducerea unor criterii clare de definire a noțiunii de reședință temporară sau obișnuită, introducerea conceptului transfrontalier de reședință împărțită în mod egal cu celălalt părinte, va determina în practică situații și soluții contradictorii.

Existența unei locuințe statornice a unui părinte, trebuie să reprezinte în opinia noastră cel mai important criteriu, privit chiar și singular, de luare în considerare a posibilității de a se stabili locuința minorului la acesta.

Locuința minorului trebuie să fie stabilă, astfel că este esențial să existe în legislație anumite criterii de evaluare și stabilire a acestui domiciliu la unul dintre părinți, în analiza interesului superior al copilului. De asemenea, în stabilirea legăturilor personale cu celălalt părinte, instanțele de judecată trebuie să analizeze toți indicatorii care pot influența în mod negativ dezvoltarea minorului, dacă domiciliul copilului se stabilește la un părinte, iar legăturile personale cu celălalt părinte dintr-un stat terț, presupun deplasarea frecventă a minorului în mai multe reședințe.

Din analiza acestor dispoziții legale este important de stabilit dacă minorul are dreptul la un domiciliu stabil, care va fi acel domiciliu, potrivit legii, respectiv care este regimul juridic aplicabil în ce privește reședința minorului, ținând cont de faptul că toate deciziile în ce îi privește pe minori, trebuie luate în baza principiului superior al copilului.

De-a lungul timpului s-a constatat o evoluție constantă privind reglementarea juridică a domiciliului minorului. În acest sens Decretul nr. 31/1954 privind persoanele fizice³¹⁴, din România, prin art. 13, arată că „domiciliul unei persoane fizice este acolo unde ea își are locuința statornică sau principală.” Este de menționat că decretul nu mai este de actualitate și aplicare datorită abrogării sale și înlocuirii cu Ordonanța de urgență nr. 97/2005 ce stabilește, reședința, domiciliul, evidența a tuturor cetățenilor români cât și actele de identitate a acestora.³¹⁵

În aceeași măsură art. 17 din C.civ. al RM (redacția anului 1964)³¹⁶ are un conținut similar, respectiv „domiciliul este locul, unde un cetățean își are locuința sa statornică sau principală.”

³¹⁴ Decretul nr. 31 din 30 ianuarie 1954 privind persoanele fizice. Publicat în: *Buletinul Oficial* nr. 8 din 30 ianuarie 1954. Disponibil: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/82>

³¹⁵ Ordonanța de urgență nr. 97 din 14 iulie 2005 privind evidența, domiciliul, reședința și actele de identitate ale cetățenilor români. Publicat în: *Monitorul Oficial* nr. 719 din 12 octombrie 2011. [online] [accesat 14.05.2025]. Disponibil: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/228244> .

³¹⁶ Codul civil al Republicii Moldova, aprobat prin Legea R.S.S. Moldovenești din 26 decembrie 1964 (Veștile Sovietului Suprem al R.S.S. Moldovenești, 1964, nr. 36, art. 81; Veștile Sovietului Suprem și ale Guvernului R.S.S. Moldovenești, 1984, nr. 7, art. 65). Abrogat.

Ulterior, prin adoptarea C.civ. al RM, conform art. 30 alin (1) „domiciliul persoanei fizice este locul unde aceasta își are locuința statornică sau principală. Se consideră că persoana își păstrează domiciliul atâta timp cât nu și-a stabilit un altul.”

Conform art. 3 pct. 5 lit. r) din Legea Republicii Moldova nr. 273 din 1994 privind actele de identitate din sistemul național de pașapoarte³¹⁷ până la modificări, se menționa în buletinele de identitate domiciliul persoanei. Acesta este un atribut exclusiv al persoanei fizice care prezintă o gamă de caractere juridice, așa cum arată cercetătorul E. Chelaru, conform căruia „dreptul de rezidență reprezintă un drept propriu și personal, fără legătură cu proprietatea, posedând toate caracteristicile juridice ale categoriei din care face parte, caracteristici inerente tuturor proprietăților unei ființe fizice: inviolabilitatea, indivizibilitatea, inimitabilitatea, individualitatea și universalitate.”³¹⁸

Potrivit Ordonanței de urgență 97/2005 privind evidența, domiciliul, reședința și actele de identitate ale cetățenilor români, domiciliul copilului se află la părinții săi ori la un părinte cu care acesta locuiește în mod constant sau, în funcție de situație, la reprezentantul său legal ori la persoana fizică sau juridică la care copilul a fost dat în plasament.³¹⁹ Dacă instanța de tutelă nu dispune dispoziții contrare, legiuitorul a reglementat că, domiciliul copilului beneficiar de tutelă specială este stabilit la reprezentantul său legal. În cazul în care nu se știe cine sunt, ori nu există posibilitatea identificării părinților copilului, ce este conform normei legale, în centre speciale ce se află în subordinea autorității serviciilor publice și de asistență socială, domiciliul copilului va fi stabilit la adresa centrului special (art. 27 alin. (3) și (4) din Ordonanța de urgență 97/2005).

Potrivit C.civ.al României³²⁰, minorul ce nu a are capacitate deplină de exercițiu conform normelor prevăzute de lege are domiciliul la părinții săi ori la acel părinte la care acesta locuiește în mod obișnuit.

Constatăm o corelare a dispozițiilor legii privind actele de identitate ale cetățenilor români cu dispozițiile C.civ.al României, din ambele reglementări fiind evidentă preocuparea statului de a asigura minorului în mod legal un singur domiciliu, iar acesta să fie identic cu cel al părintelui la care îi este stabilită locuința acestuia, în situația în care autoritatea părintească este dispusă în comun.

³¹⁷ Lege nr. 273 a Republicii Moldova din 09.11.1994, privind actele de identitate din sistemul național de pașapoarte. În: *Monitorul Oficial* nr. 9/89, din 09.02.1995. [online] [accesat 14.05.2025]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=152062&lang=ro#

³¹⁸ CHELARU, E. *Drept civil*. Op.cit., p. 85

³¹⁹ Ordonanța de urgență nr. 97 din 14 iulie 2005 privind evidența, domiciliul, reședința și actele de identitate ale cetățenilor români. Publicat în: *Monitorul oficial* nr. 719 din 12 octombrie 2011. [online] [accesat 14.05.2025]. Disponibil: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/228244> .

³²⁰ Legea privind Codul Civil nr. 287/2009. Publicat în: *Monitorul Oficial* nr. 511 din 24 iulie 2009. [online] [accesat 20.05.2025]. Disponibil: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/109883> .

Astfel, concepția legiuitorului a fost „aceea de a da minorului o locuință stabilă (statornică), permanentă, în care copilul să se dezvolte până la vârsta adultă, nefiind în interesul minorului conceptul de reședință împărțită.”³²¹

Pentru cazurile în care părinții locuiesc separat, domiciliul minorului este acela unde acesta își are reședința statornică. Potrivit art. 92 alin. (2) din C.civ.al României, 2009, însă în situația în care părinții minorului au domiciliu comun și nu ajung la un acord la care dintre aceștia se va stabili domiciliul minorului, după audierea părinților cât și a copilului cu vârsta peste 10 ani, instanța tutelară va stabili domiciliul, prioritizând interesul copilului.

De asemenea, cu excepția situațiilor prevăzute de lege, domiciliul minorului poate fi la bunici, alte rude sau persoane de încredere, cu consimțământul acestora, sau la o instituție de protecție (§ 3). Domiciliul minorului, dacă este reprezentat de unul singur părinte sau dacă este sub tutelă, precum și domiciliul persoanei care beneficiază de tutelă specială, este cel al reprezentantului legal, cu excepția cazului în care instanța de tutelă hotărăște altfel pentru acesta din urmă (§ 4). În cazuri speciale, domiciliul unui copil care este lipsit pentru o perioadă de timp sau definitiv de protecție părintească și se supune unor norme speciale de protecție, în situațiile special reglementate de norma legală, este cel al instituției, familiei sau persoanelor cărora le este adăpostit. (art. 93 din C.civ.al României).

În C.civ.al RM, se remarcă „aceeași concepție unitară privind domiciliul, cu deosebirea că noțiunea de domiciliu al persoanei fizice”³²² reprezintă locul unde aceasta își are reședința în mod obișnuit.

Conform accepțiunilor cercetătorilor S. Baieș și N. Roșca, „domiciliul reprezintă c un atribut civil nepatrimonial, neavând însă caracterul de locuință. În viziunea acestora locuința poate fi atributul persoanei fizice care are un drept de proprietate sau un drept de uzufruct, izvorât dintr-o convenție specifică, dar din punct de vedere al convenției discutăm de domiciliul unei persoane fizice ca locuință obișnuită sau principală.”³²³

Conform art. 40 C.civ.al RM, privind domiciliul copilului care nu are capacitate de exercițiu, domiciliul copilului în vârstă mai mică de 14 ani este la părinți ori la părintele la care locuiește în mod constant.

³²¹Rezoluția 2079 (2015) privind „Egalitatea și autoritatea părintească comună: rolul taților“, adoptată de Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei <https://cristidanilet.wordpress.com/2015/11/11/consiliul-europei-dupa-separaredivort-tatii-sunt-egali-cu-mamele-in-privinta-copiilor/> accesat în data de 08.04.2026

³²²Codul Civil al Republicii Moldova nr. 1107 din 06.06.2002. În: *Monitorul Oficial* nr. 66-75 art. 132. [online] [accesat 20.05.2025]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=149719&lang=ro#

³²³ BAIEȘ, S., ROȘCA, N. *Drept civil. Partea generală. Persoana fizică. Persoana juridică*. Op.cit., 280.

Când vorbim de domiciliul copilului față de care instanța a stabilit instituționalizarea în plasament la o terță persoană, vorbim de un domiciliu care rămâne la proprii părinți. În cazul în care aceștia nu au domiciliu comun și nu ajung la un consens privind domiciliul copilului acest lucru va fi stabilit de către instanță. Aceasta poate să stabilească, cu titlu de excepție, domiciliul minorului la proprii bunici, cunoștințe, rude sau la instituții specializate de ocrotire.³²⁴

În ce privește dispozițiile din CF RM³²⁵ cu privire la domiciliul minorului, legiuitorul utilizează conceptul de domiciliu al copilului luând în considerare domiciliul părintelui cu care acesta locuiește tot timpul.

Este esențial de precizat faptul că există o preocupare a legiuitorului de a asigura minorului un domiciliu permanent, și nu mai multe reședințe, care așa cum am arătat mai sus nu pot asigura minorului securitate emoțională și stabilitate în dezvoltarea personalității sale.

De asemenea, remarcăm faptul că legiuitorul nu a reglementat în mod diferit de dreptul comun, modalitatea de stabilire a domiciliului minorului, însă a prevăzut indicatorii în baza cărora se va realiza acest lucru, în cazul când părinții locuiesc separat. Acesta a statuat în mai multe articole dreptul părinților de a stabili domiciliul copilului care nu a atins vârsta de 14 ani, prin acordul părinților care aleg să locuiască separat, chiar dacă această situație nu este în interesul superior al minorului. Atunci când un copil care a ajuns la vârsta de 14 ani, alege cu cine dorește să locuiască, iar numai în cazurile în care refuză să aleagă cu cine dorește să locuiască, locul de reședință al copilului este stabilit prin acordul părinților.

Observăm că „intervenția instanței în stabilirea locului de reședință al copilului are loc doar în acest caz, atunci când un copil care a împlinit vârsta de 14 ani nu vrea să aleagă care este părintele dorește să trăiască, instanța ia în considerare interesele și opiniile copilului, luând în calcul vârsta și nivelul său de maturitate. Instanța evaluează relația copilului cu fiecare părinte și cu frații/surorile, vârsta minorului, moralitatea părinților, relația dintre fiecare părinte în parte și minor, precum și capacitatea celor doi de a asigura condițiile educației și creșterii minorului, obiceiurile cotidiene, modalitățile de lucru, condițiile de viață etc.”³²⁶

Când se impune ca domiciliul copilului să fie stabilit de instanța de judecată, aceasta va solicita un aviz autorității tutelare teritoriale ce se află în circumscripția teritorială unde își au domiciliul părinții copilului. Acest aviz va cuprinde, dacă este cazul și informații referitoare la eventuale acte de violență familială, cât și precizări privind agresorul.

³²⁴Codul Civil al Republicii Moldova nr. 1107 din 06.06.2002. În: Monitorul Oficial nr. 66-75 art. 132. [online] [accesat 20.05.2025]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=149719&lang=ro#

³²⁵Codul familiei al Republicii Moldova, nr. 1316 din 26.10.2000. În: Monitorul Oficial nr. 47 – 48 art. 210. [online] [accesat 20.05.2025]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=150708&lang=ro#

³²⁶ *Ibidem*.

Până la momentul în care instanța va stabili domiciliul minorului acesta din urmă va avea domiciliul la părintele cu care locuiește în mod constant.

În această situație, părintele care nu locuiește cu minorul are dreptul să i se furnizeze informații despre copilul său la toate instituțiile care le dețin, condiționat de un comportament firesc care să nu pună în pericol siguranța și sănătatea minorului.³²⁷

2.4. Conceptul de reședință obișnuită sau reședință alternantă a minorului în legislația și jurisprudența CEDO și CJUE

Conceptul de „shared residence” – „reședință comună”, a fost reglementat de Consiliul Europei și a fost adoptat prin Rezoluția 2079 (2015)³²⁸ într-un document care tratează „egalitatea și autoritatea părintească comună: rolul taților”.

In concreto, rezoluția prenotată „recomandă ca statele membre să facă diferite demersuri astfel încât rolul tatălui față de copiii săi să fie mai bine recunoscut și pus în valoare în mod corespunzător. Aceste demersuri recomandate statelor ar trebui să urmărească combaterea acelor legi, practici jurisprudențiale și prejudecăți care împiedică sau obstrucționează afirmarea rolului tatălui. Conceptul adoptat își propune să îi susțină pe părinții care au calitatea de tată, în vederea egalității de gen, a reconcilierii vieții private cu cea profesională și coresponsabilitatea.”³²⁹

Aceste prevederi sunt aplicabile doar în cazul statelor membre care au integrat în dreptul familiei posibilitatea ca în caz de separare sau divorț, custodia comună a copiilor să permită în interesul lor superior și o reședință comună a copiilor, bazată pe acordul reciproc dintre părinți.

În acest sens, sunt încurajate statele membre să ia măsuri în vederea integrării acestor dispoziții în legislația națională, deși majoritatea statelor dispun în prezent de o legislație care nu permite ca minorul să aibă mai multe reședințe potrivit acestei modalități de împărțire egală a timpului copilului cu cei doi părinți.

De asemenea, rezoluțiunea recomandă ca legislațiile interne ale statelor membre să prevadă posibilitatea de stabilire a unei „reședințe comune”, aceasta însă nu presupune că părinții vor locui în comun, împreună și nici faptul că, timpul petrecut de copil cu fiecare dintre părinți va fi egal, or, timpul efectiv va fi stabilit conform principiului interesului superior al copilului.

³²⁷ *Ibidem*.

³²⁸ Rezoluția 2079 (2015) privind egalitatea și autoritatea părintească comună: rolul taților, adoptată de Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei. [online] [accesat 26.05.2025]. Disponibil: <https://pace.coe.int/en/files/22220>.

³²⁹ OLAC, D.I., BECHEANU, T. Despre ce este vorba: Rezoluția 2079 (2015) privind „Egalitatea și autoritatea părintească comună: rolul taților.” [online] [accesat 29.05.2025]. Disponibil: <https://www.juridice.ro/408548/despre-ce-este-vorba-rezolutia-2079-2015-privind-egalitatea-si-autoritatea-parinteasca-comuna-rolul-tatilor.html>

Rezoluția 2079/2015 a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei³³⁰ nu a fost implementată la nivel intern, având în vedere că încalcă legislația națională, din ambele state. În opinia noastră, conceptul de reședință comună se aplică în prezent, doar în anumite situații, prin acordul părinților, și doar în situația în care copilul nu urmează o formă obligatorie de învățământ și organizată de educație.

Doctrinarii români, remarcă că „în stadiul actual al legislației române, chiar dacă autoritatea parintească urmează a fi stabilită ca exercitându-se în comun, locuința (reședința) copilului nu poate fi efectiv stabilită decât la unul dintre părinții săi. Ca atare, dacă s-ar adopta norme de drept conform rezoluției, ar trebui să se prevadă și posibilitatea ca locuința copilului să fie stabilită la ambii părinți.”³³¹

De asemenea, la nivel european a fost adoptat un alt document³³² care consacră conceptul de reședință alternantă.

Prin adoptarea acestuia, Adunarea Parlamentară a solicitat statelor membre ale Consiliului Uniunii Europene modificarea legislației interne și introducerea conceptului de *reședință alternantă, în cazurile de separare a părinților*. Astfel, s-a recomandat ca fiecare stat membru să își modifice reglementările interne, respectiv să le abroge, în cazul în care acestea ar fi în contradicție cu *Principiile Dreptului European cu privire la autoritatea Părintească* din 2007, adoptat de Comisia Europeană.

Documentul adoptat de Comisia Europeană nu este obligatoriu pentru Republica Moldova, întrucât reprezintă doar o recomandare pentru statele membre sau candidate la aderare, care nu impune obligații. Acest document nu impune necesitatea respectării lui nici în România, chiar dacă are statutul de stat din Uniunea Europeană.

Dar și în această situație a statelor care au calitatea de stat membru al Uniunii Europene, punerea în operă a acestuia recomandă prudență, fiind cunoscut că un copilul nu poate locui cu ambii titulari ai autorității părintești, decât în cazurile strict reglementate de lege și fundamentate în practică.

³³⁰ Rezoluția 2079 (2015) privind „Egalitatea și autoritatea părintească comună: rolul taților”, adoptată de Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei. [online] [accesat 26.05.2025]. Disponibil: <https://pace.coe.int/en/files/22220>

³³¹ OLAC, D.I., BECHEANU, T. *Despre ce este vorba: Rezoluția 2079 (2015) privind „Egalitatea și autoritatea părintească comună: rolul taților”*. Op.cit.

³³² Principiile Dreptului European cu privire la Autoritatea Părintească, adoptate 27 martie 2007, de către Comisia Europeană. [online] [accesat 29.05.2025]. Disponibil: <https://ceflonline.net/wp-content/uploads/Principles-PR-English.pdf>

Istoric este relevantă Rezoluția 1921 (2013) privind egalitatea de gen, concilierea vieții private și de muncă și co-responsabilitate³³³ aprobată de Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei, invită autorităților publice din statele membre, potrivit art. 8 § 8.4. să „respecte dreptul taților de a beneficia de responsabilitate partajată asigurând ca legislația familiei să prevadă, în caz de separare sau divorț, posibilitatea exercitării custodiei comune a copiilor, în interesul superior al acestora, pe baza acordului mutual; aceasta nu trebuie impusă niciodată.”

Scopul acestei Rezoluțiuni s-a îndreptat spre „un mai mare echilibru între tată și mamă în exercitarea responsabilității parentale. Cu toate acestea, în practică, exercitarea autorității părintești este cel mai frecvent acordată mamei, în detrimentul drepturilor tatălui, în special în cazurile de divorț și separare și mai ales atunci când copiii se nasc în afara căsătoriei sau în cuplu părinții au naționalități diferite.”³³⁴

Potrivit Convenției internaționale cu privire la drepturile copilului „statele părți vor veghea ca nici un copil să nu fie separat de părinții săi împotriva voinței lor, cu excepția situației în care autoritățile competente decid, sub rezerva revizuirii judiciare și în conformitate cu legile și procedurile aplicabile, că această separare este necesară, în interesul superior al copilului. O decizie în acest sens poate să fie necesară în anumite cazuri particulare, de exemplu atunci când părinții maltratează sau neglijează copiii sau când părinții trăiesc separat și când urmează să se ia o hotărâre cu privire la locul de reședință al copilului.”³³⁵

Pornind de la considerentele expuse și raportându-ne la scopul cercetării noastre, apreciem că rezultatele acestui demers trebuie să se concentreze asupra interpretării unei noțiuni esențiale referitoare la regimul juridic al domiciliului minorilor și la libertatea acestora de circulație, astfel cum este aceasta consacrată în mod uniform în legislația statelor membre ale Uniunii Europene, precum și în cea a statelor terțe candidate, cum este și Republica Moldova.³³⁶

Pentru a facilita înțelegerea principalelor motive care au condus la apariția unor practici neuniforme în procedurile naționale, ne vom concentra atenția asupra unor aspecte specifice, în special asupra interpretării expresiei care ne interesează, „reședința obișnuită.”

³³³ Resolution 1921 (2013) Gender equality, reconciliation of private and working life and co-responsibility. [online] [accesat 29.05.2025]. Disponibil: <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-EN.asp?fileid=19478&lang=en>

³³⁴ OLAC, D.I., BECHEANU, T. *Despre ce este vorba: Rezoluția 2079 (2015) privind „Egalitatea și autoritatea părintească comună: rolul taților.”* Op.cit.

³³⁵ Convenția Internațională cu privire la drepturile copilului. Adoptată de Adunarea Generală a Națiunilor Unite la 20 noiembrie 1989. Intrat în vigoare la 20 septembrie 1990. Publicată în: *Tratate Internaționale* nr.1 art. 52. [online] [accesat 05.02.2026]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=115568&lang=ro

³³⁶ TOADER, C., Primele aplicații în jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene ale Regulamentului nr. 650/2012 privind succesiunile europene, cu elemente de drept succesoral comparat. În: *Revista Română de Drept European (Comunitar)*, nr. 1 din data de 31 martie 2018.

La nivelul Uniunii Europene se impune cu necesitate adoptarea unui instrument care să poată facilita interpretarea și soluționarea rapoartelor referitoare la stabilirea reședinței cutumiare, prin conexiunea acestora cu diferite elemente apreciate că au caracter internațional, cum este și Regulamentul (UE) nr. 650/2012 al Parlamentului European și al Consiliului din 4 iulie 2012 cu privire la executarea hotărârilor judecătorești³³⁷ cu tot ceea ce implică, inclusiv cu executarea actelor autentice în ceea ce privește moștenirile, după acceptarea acestora și privind crearea unui certificat european în acest sens.

Conceptul de reședință obișnuită este menționat de mai multe ori în cele 84 de articole ale Regulamentului. Această situație a creat mai multe posibilități, având în vedere că vocabularul prezentat în capitolul dedicat definițiilor nu oferă o interpretare uniformă la nivel european, sau mai degrabă nu oferă un singur cuvânt.

Așadar, pentru a nu intra în contradicție cu reglementările existente la nivel legislativ în cadrul statelor membre, legiuitorul european nu a putut defini acest concept ca fiind în strânsă legătură cu realitatea existentă, părăsind în acest fel granițele teoretico-juridice.

În plus, având în vedere abandonarea principiului formal al plasării tuturor elementelor importante în contextul conceptului de cetățenie sau rezidență, apare ideea că spațiul european dorește o abordare mai ușor de adoptat. Respectarea integrală a standardelor stabilite de societate în dinamica în care locuiesc oamenii, lăsând doar limita administrativă, stabilirea cetățeniei unei persoane, care necesită o analiză mai ușoară a art. 2569 din C.civ.al României.

Nevoia unei interpretări uniforme a elementelor care compun modul de viață pe care o persoană și-l dorește, cu rezerve față de aspectele neesențiale, a apărut și în jurisprudența Curții Europene de Justiție, având în vedere că potrivit dispoziției art. 267 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene, aceasta este singura instituție europeană care poate oferi o interpretare obligatorie a dreptului UE cu un obiectiv preliminar.

O serie de răspunsuri ale CJUE în diferite cauze care i-au fost sesizate, inclusiv în Cauza C-289/20 – IB privind anumite aspecte matrimoniale prezentate de organizație, unde Curtea a reținut că „un soț care a trăit în două dintre statele membre își putea avea reședința obișnuită doar în unul dintre ele – contrazicând dispozițiile articolului 51.”³³⁸

³³⁷ Regulamentul (UE) nr. 650/2012 al Parlamentului European și al Consiliului din 4 iulie 2012 privind competența, legea aplicabilă, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești și acceptarea și executarea actelor autentice în materie de succesiuni și privind crearea unui certificat european de moștenitor. În: JO L 201, 27.7.2012, pp. 107-134. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex:32012R0650>

³³⁸ Cauza C-289/20 – IB. [online] [accesat 10.06.2025]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:62020CJ0289>

În speța prenotată, CJUE statuează, § 38 că, „Regulamentul nr. 2201/2003 nu cuprinde nicio definiție a noțiunii de reședință obișnuită, în special a reședinței obișnuite a unui soț în sensul art. 3 alin. (1), lit. (a)”³³⁹, care prevede „sunt competente să hotărască în problemele privind divorțul, separarea de drept și anularea căsătoriei instanțele judecătorești din statul membrului, pe teritoriul căruia se află „ - redința obișnuită a soților; sau - ultima reședință obișnuită a soților în condițiile în care unul dintre ei încă locuiește acolo; sau - reședința obișnuită a pârâtului; sau - în caz de cerere comună, reședința obișnuită a unuia dintre soți; sau - reședința obișnuită a reclamantului în care în care acesta a locuit acolo cel puțin un an imediat înaintea introducerii cererii; sau - reședința obișnuită a reclamantului în cazul în care acesta a locuit acolo cel puțin șase luni imediat înaintea introducerii cererii și în cazul în care acesta este fie resortisant al statului membru respectiv, fie, în cazul Regatului Unit și al Irlandei, are „domiciliul” în acel loc.”³⁴⁰

Astfel că, în lipsa unei definiții sau a unei trimiteri exprese la dreptul statelor membre de a-și stabili sensul și domeniul de aplicare a noțiunii de reședință obișnuită în Regulamentul nr. 2201/2003, CJUE a identificat o interpretare autonomă și uniformă a acestia, avându-se în vedere contextul dispozițiilor care o menționează și obiectivele regulamentului.

Astfel, în primul rând, Curtea marchează, potrivit § 40 „nici art. 3 alin. (1) litera (a) din regulamentul menționat, nici vreo altă dispoziție din acesta din urmă nu menționează noțiunea respectivă într-o formă de plural. Astfel, Regulamentul nr. 2201/2003 se referă la instanțele din statul membru al „reședinței obișnuite” a unuia și/sau a altuia dintre soți sau a copilului, după caz, folosind sistematic singularul, fără a avea în vedere ca aceeași persoană să poată avea concomitent mai multe reședințe obișnuite sau o reședință obișnuită într-o pluralitate de locuri.”³⁴¹

În special se evidențiază că „orice trimitere la reședința obișnuită în acest stat membru vizează reședința obișnuită într-o unitate teritorială.”³⁴²

În al doilea rând, Curtea a statuat la § 41 „utilizarea adjectivului – obișnuită - permite să se deducă faptul că reședința trebuie să prezinte un anumit caracter de stabilitate sau de regularitate și, pe de altă parte, transferul de către o persoană a reședinței sale obișnuite într-un stat membru reflectă voința acestei persoane de a stabili acolo, cu intenția de a-i conferi un caracter stabil, centrul permanent sau obișnuit al intereselor sale.”³⁴³

³³⁹ *Ibidem.*

³⁴⁰ Regulamentului (CE) nr. 2201/2003 al Consiliului European privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești în materie matrimonială și în materia răspunderii părintești și de abrogare a Regulamentului CE nr. 1347/2000. În: *Jurnalul Oficial* L 338, 23.12.2003, pp. 1–29. [online] [accesat 10.06.2025]. Disponibil <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex:32003R2201> .

³⁴¹ Cauza C-289/20 – IB. Op.cit., p.9.

³⁴² *Ibidem.*

³⁴³ *Ibidem.*

Astfel, în concluzie, Curtea a susținut, în § 48 că „a recunoaște unui soț o multitudine de reședințe obișnuite simultane ar fi de asemenea de natură să compromită cerința previzibilității normelor de competență care este comună regulamentelor UE.”³⁴⁴

De asemenea, conform § 51, Curtea nu exclude ca un soț „să poată avea concomitent mai multe reședință, acesta din urmă nu poate avea, la un moment dat, decât o singură reședință obișnuită în sensul art. 1 lit. a) din Regulamentul 2201/2003.”³⁴⁵

Prin urmare, raportat la speța dedusă judecării în cauza IB, Curtea a reținut, potrivit par. 52, că noțiunea de reședință obișnuită reflectă, în esență, o chestiune de fapt, și „revine instanței de trimitere sarcina de a verifica, pe baza ansamblului împrejurărilor de fapt proprii speței, dacă teritoriul statului membru al instanței naționale sesizate de IB corespunde locului în care se situează reședința obișnuită a reclamantului în sensul art. 3 alin. (1) lit. a) linia a 6-a din Regulament.”³⁴⁶

În cauza OL, nr. C-111/17³⁴⁷ potrivit § 47-48, Curtea a reținut „intenția părinților nu poate în principiu să fie prin ea însăși decisivă pentru a determina reședința obișnuită a unui copil, în sensul Regulamentului nr. 2201/2003, ci constituie un „indiciu” de natură să completeze o serie de alte elemente concordante. (...) Ponderea care trebuie acordată acestei considerații pentru a determina locul reședinței obișnuite a copilului depinde de împrejurările specifice ale fiecărei cauze.”³⁴⁸

La caz, potrivit constatărilor Curții expuse în § 49-50, „copilul s-a născut într-un stat membru determinat conform voinței comune a părinților săi și că, imediat înainte de pretinsa reținere, locuise acolo cu mama sa cinci luni consecutiv, în cadrul familiei paterne a acesteia, fără să iasă vreodată de pe teritoriul statului menționat.”³⁴⁹

Astfel, în asemenea circumstanțe „reținerea intenției exprimate inițial de părinți cu privire la întoarcerea mamei împreună cu copilul într-un al doilea stat membru, care era cel al reședinței lor obișnuite înainte de nașterea copilului, în calitate de considerație preponderentă, instituind în fapt o regulă generală și abstractă potrivit căreia reședința obișnuită a unui sugar este în mod necesar cea a părinților săi, ar depăși limitele noțiunii - reședință obișnuită - , în sensul Regulamentului nr. 2201/2003, și ar fi contrară economiei, eficacității, precum și finalității procedurii de înapoiere. În

³⁴⁴ *Ibidem*, p. 10.

³⁴⁵ *Ibidem*.

³⁴⁶ *Ibidem*, p. 11.

³⁴⁷ Cauza OL, C-111/17. [online] [accesat 11.06.2025]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:62017CJ0111>

³⁴⁸ *Ibidem*.

³⁴⁹ *Ibidem*.

sfârșit, interesul superior al copilului nu necesită o interpretare precum cea propusă de instanța de trimitere.”³⁵⁰

Prin urmare, conform § 51-52, Curtea a indicat „trebuie amintit că noțiunea - reședință obișnuită, în sensul Regulamentului nr. 2201/2003, reflectă în esență o chestiune de fapt. Prin urmare, ar fi dificil de conciliat cu această noțiune faptul de a considera că intenția inițială a părinților ca reședința copilului să se afle într-un anumit loc primează asupra împrejurării că locuiește în mod neîntrerupt într-un alt stat de la naștere.”³⁵¹ De asemenea, justificarea conform căruia „părinții exercită împreună drepturile privind încredințarea și mama nu putea, prin urmare, să decidă singură în legătură cu locul de reședință al copilului nu poate fi determinant pentru a stabili reședință obișnuită.”³⁵²

De asemenea, conform § 54-56 „consimțământul sau lipsa consimțământului tatălui, în exercitarea drepturilor sale privind încredințarea, la stabilirea într-un loc a copilului nu poate fi un considerent decisiv pentru a determina „reședința obișnuită” a acestui copil, în sensul Regulamentului nr. 2201/2003, ceea ce concordă de altfel cu ideea că această noțiune reflectă în esență o chestiune de fapt. (...) A considera intenția inițială a părinților ca fiind un factor preponderent pentru a determina reședința obișnuită a copilului ar fi contrar eficacității procedurii de înapoiere și securității juridice.”³⁵³

În § 59 al hotărârii, Curtea a statuat că o interpretare a noțiunii „reședință obișnuită” a copilului, „astfel încât intenția inițială a părinților cu privire la locul care - ar fi trebuit să fie - cel al acestei reședințe să constituie factorul ei predominant ar fi de natură să oblige instanțele naționale fie să obțină un număr mare de probe și de mărturii pentru a stabili cu certitudine intenția menționată, ceea ce ar fi cu greu compatibil cu caracterul expeditiv al procedurii de înapoiere, fie să pronunțe hotărârea fără să dispună de toate elementele relevante, ceea ce ar fi sursă de insecuritate juridică.”³⁵⁴

Într-o altă speță, C-497/10, Mercredi, Curtea a susținut că noțiunea de reședință obișnuită „trebuie interpretată în sensul că respectiva reședință corespunde locului care exprimă o anumită integrare a copilului într-un mediu social și familial. În acest scop, atunci când în litigiu se află situația unui copil de vârstă mică ce locuiește de numai câteva zile cu mama sa într-un stat membru, altul decât cel în care are reședința obișnuită, în care a fost deplasat, trebuie mai ales să fie luate în considerare, pe de o parte, durata, regularitatea, condițiile și motivele sejurului pe teritoriul

³⁵⁰ *Ibidem.*

³⁵¹ *Ibidem.*

³⁵² *Ibidem.*

³⁵³ *Ibidem.*

³⁵⁴ *Ibidem.*

acestui stat membru și ale mutării mamei în statul respectiv și, pe de altă parte, dată fiind în special vârsta copilului, originile geografice și familiale ale mamei, precum și raporturile familiale și sociale pe care aceasta și copilul le au în același stat membru. Este de competența instanței naționale să determine reședința obișnuită a copilului, ținând cont de ansamblul împrejurărilor de fapt specifice fiecărui caz în parte.”³⁵⁵

În ipoteza în care „aplicarea criteriilor sus-menționate ar conduce, în cauza principală, la concluzia că reședința obișnuită a copilului nu poate fi stabilită, determinarea instanței competente ar trebui efectuată pe baza criteriului prezenței copilului.”³⁵⁶

O altă speță relevantă din jurisprudența CJUE este Cauza C-512/17³⁵⁷, unde Curtea a fost sesizată cu o cerere de decizie preliminară înaintată de un Tribunal Districual din Republica Polonă. Curtea a conchis conform § 28, că art. 8 alin. (1) din Regulamentul CE nr. 2201/2004 trebuie interpretat în sensul că „reședința obișnuită a copilului corespunde locului în care se situează, în fapt, centrul vieții sale, revenind instanței naționale sarcina să stabilească unde se situa acest centru la momentul introducerii cererii referitoare la răspunderea părintească în ceea ce îl privește pe copil, pe baza unei serii de elemente de fapt concordante. În această privință, constituie, împreună, împrejurări determinante faptul că, de la nașterea copilului până la separarea părinților săi, acesta a locuit în general cu ei într-un anumit loc; împrejurarea că părintele care exercită, în fapt, de la separarea cuplului, drepturile privind încredințarea în raport cu copilul locuiește în continuare zi de zi cu el în acest loc și își exercită acolo activitatea profesională, care se înscrie în cadrul unui raport de muncă pe perioadă nedeterminată și faptul că, în locul menționat, copilul are contacte regulate cu celălalt părinte, care are în continuare reședința în același loc.”³⁵⁸

De asemenea, în accepțiunea Curții „nu pot fi considerate împrejurări determinate: șederile pe care părintele care exercită, în fapt, drepturile privind încredințarea în raport cu copilul le a efectuat în trecut cu acesta pe teritoriul statului membru din care este originar acest părinte, în cadrul concediilor sale sau pe perioada sărbătorilor; originile părintelui în cauză, legăturile de ordin cultural ale copilului cu acest stat membru care decurg de aici și relațiile sale cu familia sa care are reședința în statul membru menționat și eventuala intenție a părintelui menționat se a se stabili cu copilul, pe viitor, în același stat membru.”³⁵⁹

³⁵⁵ Cauza C-497/10. [online] [accesat 13.06.2025]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:62010CA0497>

³⁵⁶ *Ibidem.*

³⁵⁷ Cauza C-512/17. [online] [accesat 13.06.2025]. Disponibil: <https://www.juridice.ro/wp-content/uploads/2018/06/Hotrea.pdf>

³⁵⁸ *Ibidem.*

³⁵⁹ *Ibidem.*

Subsecvent, o interpretare de mare importanță concepută la nivelul CJUE, aflată în considerentul 25 din Preambulul Regulamentului CE nr. 2201/2003 al Consiliului European privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești în materie matrimonială și în materia răspunderii părintești³⁶⁰, a fost reprodusă în practica națională a României.

În Hotărârea 10609/2020 din 25 noiembrie 2020 a Secției civile³⁶¹ prevede că „prin testament se poate decide în circumstanțe speciale că, de exemplu, defunctul se putea muta la locul de reședință obișnuită înainte de moartea sa și că toate împrejurările cauzei sunt transparente și în legătură mai profundă cu un alt teritoriu sau stat, pentru a concluziona că legea succesorală nu trebuie să fie legea statului de reședință obișnuită pentru cel care decedează, ci legea statului cu cea mai strânsă legătură a defunctului, eventual cea în care stă la momentul decesului.” Cu toate acestea, atunci când este dificil să se determine reședința obișnuită a persoanei la momentul decesului, nu ar trebui să se utilizeze doar o conexiune evidentă ca factor auxiliar de legătură.³⁶²

Dacă considerăm corectă interpretarea, putem aprecia situația care ar trebui acceptată, oricât de dificilă, de către autoritățile implicate în soluționarea diferitelor procese legate de succesiunea de natură internațională. Pentru a dovedi un proces efectiv de stabilire a domiciliului, acesta trebuie să adopte, în toate cazurile, pe bază separată și nesubsidiară, criteriul determinat de ceea ce a considerat moștenitorul că este foarte important în alt stat, iar în această situație, principiul unității moștenirii, care definește clar cazurile specifice și poate fi util pentru o definiție mai precisă a reședinței cutumiare.

În cauza *Barbara Mercredi contra Richard Chaffe*³⁶³, noțiunea de „reședință obișnuită”, se interpretează în sensul că „respectiva reședință corespunde locului care exprimă o anumită integrare a copilului într-un mediu social și familial. În acest scop, atunci când în litigiu se află situația unui copil de vârstă mică ce locuiește de numai câteva zile cu mama sa într-un stat membru, altul decât cel în care își are reședința obișnuită, în care a fost deplasat, trebuie să fie luate în considerare mai ales, pe de o parte, durata, regularitatea, condițiile și motivele șederii pe teritoriul acestui stat membru și ale mutării mamei în statul respectiv și, pe de altă parte, dată fiind în special vârsta copilului, originile geografice și familiale ale mamei, precum și raporturile familiale și

³⁶⁰ Regulamentului (CE) nr. 2201/2003 al Consiliului European privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești în materie matrimonială și în materia răspunderii părintești și de abrogare a Regulamentului CE nr. 1347/2000. În: *Jurnalul Oficial* L 338, 23.12.2003, pp. 1–29. [online] [accesat 15.06.2025]. Disponibil <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex:32003R2201>.

³⁶¹ Hotărârea nr. 10609/2020 din 25 noiembrie 2020 a Secției civile. [online] [accesat 15.06.2025]. Disponibil: <https://sintact.ro/jurisprudenta/1>

³⁶² WARSHAK, R. *Family bridges: Using insights from social science to reconnect parents and alienated children*. *Family Court Review*, 2010, p. 48.

³⁶³ Cauza *Barbara Mercredi contra Richard Chaffe*. [online] [accesat 13.06.2025]. Disponibil: https://infocuria.curia.europa.eu/tabs/document/C/2010/C-0497-10-00000000RP-01-P-01/ARRET_SOM/117080-RO-1-html

sociale pe care aceasta și copilul le au în același stat membru. Este de competența instanței naționale să determine reședința obișnuită a copilului, ținând seama de ansamblul împrejurărilor de fapt și specifice fiecărui caz în parte.”³⁶⁴

În situația în care aplicarea criteriilor menționate nu permite identificarea reședinței obișnuite a copilului, instanța competentă va fi determinată pe baza „criteriului prezenței efective a copilului.”³⁶⁵

De asemenea, sunt relevante o serie de hotărâri ale CtEDO care constituie repere utile pentru clarificarea noțiunii de reședință.

În contextul protecției dreptului la respectarea vieții private și de familie, consacrat de art. 8 din CoEDO, relevantă este hotărârea din 16 decembrie 2014 în cauza *Chbihi Loudoudi și alții împotriva Belgiei*³⁶⁶, pronunțată într-un litigiu având ca obiect o cerere de adopție. În speță, reclamanții au inițiat în Belgia o procedură de adopție privind nepoata lor de origine marocană, care le fusese încredințată spre creștere în cadrul sistemului „kafala”.

În acțiunea înaintată, reclamanții au ridicat problema refuzului cu privire la sistemul „kafala” care nu fusese recunoscut de belgieni și pentru ca statul să fie de acord cu adopția nepoatei, aducând atingere interesului superior al minorului, ca și situația creată plină de nesiguranță adusă de statutul său de rezidență. Instanța sesizată a hotărât că nu a existat nicio încălcare a art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenție cu privire la refuzul adopției și nici a art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) raportat la situația de rezidență a minorului.

Reclamanții nu au fost de acord cu faptul că refuzul autorităților belgiene s-a bazat exclusiv pe nerecunoașterea sistemului kafala și de respingere a adopției, ceea ce ar fi încălcat interesul superior al copilului, precum și de neadmiterea dreptului său de ședere. Instanța belgiană a conchis că nu a existat nici o încălcare a a CoEDO, atunci când au refuzat adopția, nici a art. 8, cu privire la statutul de rezidență copilului. Analizând circumstanțele speței, CtEDO a conchis că refuzul adopției s-a bazat pe o normă menită să asigure că, în temeiul Convenției de la Haga din 29 mai 1993 privind protecția copiilor și cooperarea în materie de adopție internațională, autoritățile belgiene pot face acest lucru. Un astfel de refuz continuă în Maroc și Belgia (adică, raportul juridic dintre părinți și copii cu părinții lor biologici), considerând în mod legitim că acest refuz servește interesului superior al copilului. În plus, reiterând faptul că contractul nu garantează dreptul la un

³⁶⁴ *Ibidem.*

³⁶⁵ *Ibidem.*

³⁶⁶ Cauza *Chbihi Loudoudi și alții contra Belgiei*. [online] [accesat 15.06.2025]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng-press#%7B%22itemid%22:%5B%22003-4966422-6085817%22%5D%7D>

statut special de cazare, a observat că singura problemă a fost imposibilitatea sa de a participa la o activitate din școală.

Problematica invocată a fost determinată de absența unui drept de ședere legală pe teritoriul Belgiei pentru o perioadă de nouă luni, interval apreciat ca insuficient pentru acordarea unui drept de rezidență care să permită desfășurarea unei vieți private și de familie în condiții normale.

O altă cauză din jurisprudența CtEDO este cauza *Zait contra României*,³⁶⁷ în care reclamanta a invocat încălcarea art. 6 și art. 8 din Convenție, ca urmare a anulării adopției sale de către autoritățile române. Totodată, aceasta a susținut că, în mod direct și nemijlocit, anularea adopției a determinat pierderea unui bun patrimonial - cinci hectare de pădure moștenite de la mama sa adoptivă, motiv pentru care a pretins și încălcarea art. 1 din Protocolul nr. 1 la CoEDO.

Cauza menționată a reprezentat un element de noutate în jurisprudența Curții, întrucât aceasta a fost chemată să examineze nulitatea unei hotărâri de adopție într-un context particular, în care tatăl adoptiv decedase, iar persoana adoptată împlinise deja vârsta majoratului

În ceea ce o privește pe reclamantă, Curtea a apreciat că hotărârea de anulare a adopției era excesiv de vagă și lipsită de o justificare pertinentă pentru o măsură de o asemenea gravitate. În consecință, a concluzionat că ingerința în dreptul la respectarea vieții private și de familie nu a fost susținută de motive relevante și suficiente, constatând încălcarea art. 8 din CoEDO. Curtea a subliniat, totodată, că anularea unei adopții nu poate fi concepută ca o măsură îndreptată împotriva persoanei adoptate și a reiterat că interesul superior al copilului trebuie să constituie considerația primordială în reglementările și deciziile privind adopția, inclusiv atunci când aceasta privește o persoană majoră.

De asemenea, Curtea a constatat încălcarea art. 1 din Protocolul nr. 1 la CoEDO, reținând că ingerința în dreptul de proprietate al reclamantei, materializată prin pierderea terenului ce a generat litigiul, nu a respectat cerința proporționalității.

Întrucât autoritățile olandeze trebuiau să decidă dacă erau obligate să permită celei de-a treia reclamante să stea alături de familia ei în Olanda, ținând cont, printre alți factori, de tinerețea sa la momentul cererii, instanța a observat că aceasta locuise în Turcia toată viața. Cu toate acestea, exista un obstacol major la repatrierea familiei în Turcia. Primii doi reclamânți stăteau, ca familie organizată, în Olanda, unde au avut un trai legal pe o perioadă de mai mulți ani, iar cei doi copii ai lor erau născuți în Olanda, având drept de ședere permanent în această țară, primindu-și atât viața cât și educația în acest stat.

³⁶⁷ Cauza *Zait contra României*. [online] [accesat 22.06.2025]. Disponibil: <https://ier.gov.ro/wp-content/uploads/cedo/Zaiet-impotriva-Romaniei.pdf>

S-a concluzionat că Olanda nu a reușit să găsească un echilibru rezonabil între ceea ce îi interesa pe reclamanți și propriul interes în reglementarea imigrației și s-a considerat că a fost o încălcare a articolului 8 (dreptul la respectarea vieții de familie) din Convenție.

Aceeași situație a fost analizată și în cazul *Tuquabo-Tekle și alții contra Țărilor de Jos*³⁶⁸, unde s-a constatat că, refuzul acordării unui permis de ședere pe motiv de reuniune familială pentru fiica doamnei Tuquabo-Tekle a constituit o încălcare a art. 8 din CoEDO. La momentul depunerii cererii în instanțele interne, fiica avea deja cincisprezece ani. Curtea a luat în considerare faptul că părinții se confruntau cu dificultăți semnificative în a reveni în țara lor de origine, Eritreea, și a subliniat circumstanțele speciale ale fiicei în această țară: bunica, care avea grijă de ea, o scosese din școală, iar aceasta ajunsese la o vârstă în care putea fi căsătorită. În aceste condiții, Curtea a apreciat că reunirea cu familia sa în Țările de Jos era justificată. De asemenea, Curtea a subliniat că vârsta fiicei nu trebuie să fie singurul criteriu pentru a face o evaluare diferită față de cea din cauza *Sen* în care fiica era mai mică cu câțiva ani.

În cauza *Sen contra Țările de Jos*³⁶⁹, § 40 Curtea a statuat anterior că „părinții care își lasă copiii în urmă în timp ce se stabilesc în străinătate nu pot fi considerați că au decis irevocabil ca acești copii să rămână definitiv în țara de origine și că ar fi abandonat orice idee de reuniune familială viitoare.”

Cauza *Osman contra Danemarcei*³⁷⁰, reprezintă o speță în care reclamanta, s-a născut în Somalia la 1 noiembrie 1987, fiind cea mai mică dintre cei cinci frați. În perioada anilor 1991 – 1995, aceasta a locuit împreună cu familia sa în Kenya. Ulterior, în anul 1994, tatăl reclamantei și una dintre surorile reclamantei au obținut azil în Danemarca.

După obținerea permisului de ședere, în noiembrie 1994, la data de 11 februarie 1995 reclamanta, în vârstă de șapte ani la acel moment, a venit în Danemarca împreună cu mama și cei trei frați ai săi, reunindu-se cu restul familiei. Ulterior, la câțiva ani de la stabilirea în acest stat, părinții acesteia au divorțat, însă au continuat să exercite în comun autoritatea părintească, minora locuind în principal cu mama sa. În perioada 1995 - august 2002, reclamanta a fost înscrisă la mai multe instituții de învățământ, fiind în unele cazuri exmatriculată ca urmare a unor abateri disciplinare.

³⁶⁸ Cauza *Tuquabo-Tekle și alții contra Țărilor de Jos*. [online] [accesat 24.06.2025]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-71440>.

³⁶⁹ Cauza *Sen contra Țările de Jos*. [online] [accesat 24.06.2025]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-64569%22%5D%7D>

³⁷⁰ Cauza *Osman contra Danemarcei*. [online] [accesat 24.06.2025]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-105129%22%5D%7D>

Reclamanta s-a confruntat și cu tensiuni în relația cu părinții săi, aceștia manifestând dezaprobare față de anumite conduite ale sale. În acest context, în luna mai 2003, când avea vârsta de cincisprezece ani, tatăl a hotărât să o trimită în Kenya, pentru a se ocupa de bunica paternă, aflată în tabăra de refugiați Hagadera, situată în nord-estul Kenyei. Din circumstanțele cauzei reiese că mama reclamantei nu a fost de acord cu această deplasare, însă a acceptat-o cu rezerve, considerând că este vorba despre o absență temporară. Totodată, reclamanta însăși a avut convingerea că se deplasează doar pentru o vizită de scurtă durată la bunica sa

Ulterior, cu trei luni până a împlini vârsta de optsprezece ani, reclamanta a contactat Ambasada Danemarcei din Nairobi, pentru a reveni în Danemarca și a locui cu mama și frații săi.

În data de 21 decembrie 2006, Serviciul pentru Imigrație a constatat că, permisul de ședere al reclamantei a încetat, întrucât, aceasta fusese absentă din Danemarca mai mult de douăsprezece luni consecutive, nu contactase autoritățile până în august 2005; și nu existau informații care să indice că nu ar fi putut contacta autoritățile în timp util. De asemenea, autoritățile au susținut că reclamanta nu avea dreptul la un nou permis de ședere în temeiul secțiunii 9 alin. (1) pct. (2) din Legea privind străinii, în vigoare la momentul relevant, deoarece avea 17 ani, iar dispoziția respectivă conferea dreptul la reunificare familială doar copiilor sub 15 ani.

Potrivit § 55 al hotărârii, CtEDO a constatat „reclamanta era încă minoră când, la 9 august 2005, a solicitat reunificarea cu familia sa în Danemarca. Ea a atins majoratul la momentul la care refuzul de restabilire a permisului său de ședere a devenit definitiv, la 19 ianuarie 2008.” Astfel, Curtea a admis „în mai multe cauze privind tineri adulți care nu și-au întemeiat propria familie că relația acestora cu părinții și alți membri apropiați ai familiei constituie viață de familie. Totodată, art. 8 protejează dreptul de a stabili și dezvolta relații cu alte persoane și cu lumea exterioară și poate cuprinde aspecte ale identității sociale a individului. Ansamblul legăturilor sociale ale unui migrant stabilit cu comunitatea în care trăiește face parte din noțiunea de *viață privată*. Prin urmare, expulzarea unui migrant stabilit constituie o ingerință în dreptul său la respectarea vieții private. În funcție de circumstanțe, Curtea poate pune accent pe aspectul *vieții de familie* sau pe cel al *vieții private*.”

În consecință, conform § 56, CtEDO susține că, în cauza prezentă „măsurile contestate au constituit o ingerință atât în viața privată, cât și în viața de familie a reclamantei.” De asemenea, din par. 57-59, rezultă că în viziunea Curții, problema principală este dacă ingerința era necesară într-o societate democratică, mai concret, dacă autoritățile daneze aveau obligația de a restabili permisul de ședere al reclamantei după ce aceasta se aflase mai mult de doi ani în Kenya. Analizând sub acest aspect, Curtea a observat, § 60-61 că „reclamanta și-a petrecut anii formativi ai copilăriei și adolescenței în Danemarca, între șapte și cincisprezece ani. Vorbea limba daneză și

a fost școlarizată acolo până în august 2002. Părinții divorțați și frații săi mai mari locuiesc în Danemarca. Prin urmare, reclamanta avea legături sociale, culturale și familiale în Danemarca. Dar, avea de asemenea și legături sociale, culturale și familiale în Kenya și Somalia. S-a născut în Somalia și a locuit acolo până în 1991, apoi în Kenya până în 1995. Vorbea somaleză.”

În consecință, Curtea a reamintit în § 65, „în cazul unui migrant stabilit care și-a petrecut întreaga sau cea mai mare parte a copilăriei în statul gazdă, sunt necesare motive foarte serioase pentru a justifica expulzarea. Deși în prezenta cauză este vorba despre refuzul restabilirii permisului de ședere, nu despre expulzare ca sancțiune penală, Curtea consideră că erau necesare motive foarte serioase pentru a justifica refuzul autorităților.”

De asemenea, în această cauză, CtEDO a abordat dacă, refuzul oferit reclamantei era unul proporțional cu scopul urmărit (§66-67), astfel, s-a concluzionat că „autoritățile nu au acordat o atenție suficientă interesului reclamantei, limitându-se la invocarea autorității părintești și a contactelor reduse cu mama sa.” (§70-74) În opinia Curții, „lipsa vizitelor sau a contactelor frecvente poate fi explicată prin factori practici și economici și nu dovedește absența dorinței de a menține viața de familie.”

O altă hotărâre relevantă este *Berisha contra Elveției*³⁷¹ în care, spre deosebire de spețele anterior analizate, Curtea a constatat inexistența unei încălcări a drepturilor garantate de Convenție. În speță, s-a reținut că refuzul autorităților elvețiene de a acorda permise de ședere copiilor reclamanților – cetățeni originari din Kosovo care intraseră ilegal pe teritoriul Elveției, nu contravine dispozițiilor Convenției.

Curtea a evaluat cauza prin prisma a mai multe aspecte: a) dacă a existat o viață de familie în sensul art. 8 din CoEDO; b) sfera obligațiilor în temeiul art. 8.

În acest sens, potrivit § 45 al hotărârii, Curtea a constatat că a existat o viață de familie între reclamanți și ființele lor L. și B., însă Guvernul Elvețiat a contestat existența vieții de familie, deoarece mai exista și între reclamanți și fiul lor mai mare R.

Curtea a reamintit că „obiectivul esențial al art. 8 este protejarea individului împotriva acțiunilor arbitrare ale autorităților publice. Pot exista, de asemenea, obligații pozitive inerente respectului efectiv pentru viața de familie. Totuși, limitele dintre obligațiile pozitive și negative ale statului nu se pretează unei definiții precise. Principiile aplicabile sunt, totuși, similare. În ambele contexte trebuie să se ia în considerare echilibrul corect între interesele concurente ale individului și ale comunității; și în ambele contexte statul dispune de o anumită marjă de apreciere” (§ 48).

³⁷¹ Cauza *Berisha contra Elveției*. [online] [accesat 25.06.2025]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22001-122978%22%7D>

Pentru a stabili sfera obligațiilor statului în temeiul art. 7, Curtea a faptele cauzei în lumina principiilor aplicabile, și anume: „ (a) Gradul obligației statului de a admite pe teritoriul său rude ale imigranților stabiliți variază în funcție de circumstanțele particulare și interesul general; (b) În conformitate cu dreptul internațional bine stabilit și cu obligațiile sale convenționale, un stat are dreptul de a controla intrarea persoanelor străine pe teritoriul său; (c) În materie de imigrație, art. 8 nu poate fi interpretat ca impunând statului o obligație generală de a respecta alegerea cuplurilor căsătorite privind țara de reședință matrimonială și de a autoriza reunificarea familială pe teritoriul său.” (§49).

Astfel de cauze nu se limitează doar la aspecte de imigrație, ci implică și viața de familie, vizând persoane străine care aveau deja o viață familială organizată în țara de origine înainte de a obține statutul de rezident stabil în statul gazdă. Curtea a subliniat existența unui consens larg, inclusiv în dreptul internațional, potrivit căruia interesul superior al copilului trebuie să prevaleze în toate deciziile care îl vizează. În contextul reunificării familiale, Curtea examinează cu atenție circumstanțele specifice ale copiilor minori, ținând cont, în special, de vârsta acestora, de situația din țara de origine și de gradul de dependență față de părinți (§50 - 51).

Raportând la circumstanțele reclamanților, Curtea a statut printre altele că, aceștia locuiesc în Elveția prin decizia lor conștientă de a se stabili acolo, și nu în țara de origine. În ceea ce privește cei trei copii, s-a considerat că, aceștia au legături sociale și lingvistice puternice cu țara de origine, unde au crescut și au mers la școală. Deși, sunt bine integrați în Elveția, perioada de ședere nu este suficient de lungă pentru a-și fi pierdut complet legăturile cu țara natală. Având în vedere că bunica i-a îngrijit mai mult de doi ani și încă locuiește acolo, este de presupus că au legături familiale puternice în Kosovo (§ 59-60).

Astfel că, în concluzie, Curtea a decis că, „nu se poate afirma că statul pârât a eșuat în a realiza un echilibru corect între interesul reclamanților pentru reunificare familială și interesul său de a controla imigrația. Deși reclamanții ar fi preferat să mențină și să întărească legăturile familiale cu cei trei copii în Elveția, art. 8 nu garantează dreptul de a alege locul cel mai potrivit pentru dezvoltarea vieții de familie. Statul pârât nu a depășit marja de apreciere de care dispune în temeiul art. 8” (§61).

În cauza *Mugenzi contra Franței*³⁷², Curtea a reiterat despre marja de apreciere a statului, în contextul obligațiilor pozitive, la fel ca și al celor negative, statul trebuie să asigure un echilibru adecvat între interesele concurente ale individului și ale comunității în ansamblu (§ 42).

³⁷² Cauza *Mugenzi contra Franței*. [online] [accesat 27.06.2025]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-145792%22%5D%7D>

Circumstanțele cauzei se rezumă după cum urmează, § 57 „a) la 5 martie 2003, reclamantii au depus cererea de reuniune familială. La 13 ianuarie 2004, au cerut vize pentru cei doi copii. La 31 august 2005, autoritățile consulare le-au respins cererea, la 19 luni după depunere și 9 luni după examenul medical efectuat de medicul acreditat la ambasada din Nairobi; b) octombrie 2005, reclamantii au atacat decizia la comisia de recurs, contestând respingerea actelor de stare civilă întocmite în Rwanda înainte de război, singurele documente pe care le putuseră lua cu ei la fugă și pe care le prezentaseră OFPRA la cererea de azil. În februarie 2007, la 15 luni de la sesizare, comisia a dat un aviz favorabil. c) Sub-directorul circulației străinilor a refuzat eliberarea vizelor prin decizia din 26 februarie 2007. d) În aprilie 2007, reclamantii au cerut anularea acestei decizii la Consiliul de Stat, iar la 24 ianuarie 2008 au depus cerere în procedură de urgență. e) Prin ordonanța din 5 februarie 2008, judecătorul de urgență a apreciat că condiția de urgență nu era îndeplinită, deoarece cei doi copii erau majori sau aproape, menționând că cererea de fond va fi judecată rapid. f) În martie 2009, Consiliul de Stat a respins recursul privind decizia din 26 februarie 2007, aproape doi ani după introducerea acestuia.”

Curtea, conform § 43 al hotărârii, „a recunoscut că statele au dreptul, fără a aduce atingere angajamentelor ce le revin prin tratate, de a controla intrarea și șederea străinilor pe teritoriul lor. Articolul 8 nu impune unui stat o obligație generală de a respecta alegerea imigranților cu privire la țara de reședință sau de a permite reuniunea familială pe teritoriul său.”

Totuși, în cauzele care implică „atât viața familială, cât și imigrația, amploarea obligațiilor statului variază în funcție de situația particulară a persoanei în cauză și de interesul general. Factorii relevanți includ măsura în care viața familială este efectiv afectată, intensitatea legăturilor pe care persoanele vizate le au cu statul contractant, existența sau inexistența unor obstacole insurmontabile pentru ca familia să trăiască în țara de origine a uneia sau mai multor persoane vizate, precum și elemente legate de controlul imigrației sau de considerente de ordine publică care justifică o eventuală excludere” (§ 44).

Iar, „în cazurile care implică copii, autoritățile naționale trebuie, în cadrul evaluării proporționalității conform Convenției, să acorde prioritate interesului superior al acestora” (§45).

Curtea a expus unele standarde internaționale privind drepturile copilului și anume, § 56, „Convenția internațională privind drepturile copilului recomandă ca cererile de reuniune familială să fie examinate cu flexibilitate și umanitate. Curtea subliniază sprijinul și clarificările oferite de Comitetul Miniștrilor și de Comisarul Consiliului Europei. În ceea ce privește mijloacele de probă, Directiva 2003/86/CE și alte instrumente internaționale indică că autoritățile trebuie să accepte „alte dovezi” ale legăturilor familiale dacă refugiatul nu poate prezenta documente oficiale.”

Curtea a considerat că „autoritățile naționale nu au ținut suficient cont de situația specifică a reclamanților. Procedura de reuniune familială nu a oferit garanțiile de flexibilitate, rapiditate și eficacitate necesare pentru protejarea dreptului la respectarea vieții familiale garantat de art. 8. Prin urmare, statul nu a realizat un echilibru corect între interesul reclamanților și cel al statului de a controla imigrația, rezultând încălcarea articolului 8 din Convenție” (§ 62).

În cauzele *Popov contra Moldovei*³⁷³, §139, *Wagner și J.M.W.L. contra Luxemburg*³⁷⁴, § 120, *Keegan contra Irlandei*³⁷⁵, § 49, *Senigo Longue și alții contra Franței*³⁷⁶, § 59, Curtea Europeană a reiterat similar asupra obligației autorităților de a asigura un echilibru echitabil între interesele concurente ale individului și cele ale societății în ansamblu. În special, acest echilibru trebuie garantat ținând cont de convențiile internaționale, în special Convenția cu privire la Drepturile Copilului. Protecția drepturilor fundamentale și constrângerile impuse de politică de imigrație a unui stat trebuie prin urmare, reconciliate.

Într-o altă speță, *I.A.A. și alții contra Regatului Unit*,³⁷⁷ unde era vizată plângerea a cinci cetățeni somalezi, reclamanții, referitoare la refuzul autorităților din Regatul Unit de a le permite intrarea în țară pentru a se reuni cu mama lor. Mama reclamanților se mutase în 2004 în Regatul Unit pentru a-și urma al doilea soț, lăsând copiii în grija surorii sale în Somalia. În 2006, reclamanții s-au mutat în Etiopia, unde locuiesc și în prezent.

Curtea a concluzionat că, „prin refuzul cererii de reunificare cu mama lor, instanțele naționale au realizat un echilibru echitabil între interesul reclamanților de a dezvolta o viață de familie în Regatul Unit și interesul statului de a controla imigrația. Deși situația reclamanților era, desigur, dificilă, aceștia nu mai erau copii mici (la momentul deciziei aveau 21, 20, 19, 14 și 13 ani) și crescuseră în mediul cultural și lingvistic al țării lor de origine înainte de a locui împreună ca familie în Etiopia timp de nouă ani. În fapt, ei nu fuseseră niciodată în Regatul Unit și nu locuiseră împreună cu mama lor mai mult de 11 ani.”³⁷⁸

³⁷³ Cauza *Popov contra României*. [online] [accesat 27.06.2025]. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-112632%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-112632%22]})

³⁷⁴ Cauza *Wagner și J.M.W.L. contra Luxemburg*. [online] [accesat 27.06.2025]. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22002-2645%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22002-2645%22]})

³⁷⁵ Cauza *Keegan contra Irlandei*. [online] [accesat 27.06.2025]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57881>

³⁷⁶ Cauza *Senigo Longue și alții contra Franței*. [online] [accesat 27.06.2025]. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-146184%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-146184%22]})

³⁷⁷ *I.A.A. și alții contra Regatului Unit*. [online] [accesat 27.06.2025]. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng-press#{%22itemid%22:\[%22003-5338968-6657196%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng-press#{%22itemid%22:[%22003-5338968-6657196%22]})

³⁷⁸ *Ibidem*.

Cu privire la recunoașterea legală a copiilor născuți prin utilizarea unei mamei surogat, ca în cazurile *Menesson și alții contra Franței*³⁷⁹ și *Labassee contra Franței*³⁸⁰, care au tratat recunoașterea relației parentale legale stabilite la 26 iunie 2014 în Franța, și în Statele Unite. În special, reclamantele au susținut că nu au putut obține recunoașterea în Franța a relației parentale legal stabilite în străinătate, în detrimentul intereselor copiilor.

În ambele cazuri, Curtea a hotărât că art. 8 din Convenție nu a fost respectat, raportat la dreptul reclamantelor la respectarea vieții lor de familie. Curtea a decis, de asemenea, în ambele cazuri, că a existat o încălcare a dreptului copiilor la viață privată, așa cum este prevăzut la art. 8, observând că, deși autoritățile franceze știau că acești copii erau urmașii soților Menessen și ai soților Labassi în Statele Unite, acestora li s-a refuzat acest statut în temeiul legislației franceze. Curtea a considerat că această contradicție a afectat identitatea copiilor în societatea franceză, aducându-li-se atingere principiului respectării interesului superior al copilului. Curtea a observat, de asemenea, că întreaga jurisprudență în astfel de cauze, împiedică complet crearea de legături juridice și naturale între copiii ce au luat naștere în urma unui tratament legal de maternitate surogat efectuat în altă țară de tatăl biologic al acestora. Situația aceasta depășește marea diferență de apreciere care există între state în domeniul deciziilor privind maternitatea surogat.

Raționamente similare regăsim și în cauzele *Folon și Bouvet contra Franței*³⁸¹ și *Laborie contra Franței*.³⁸²

Într-o altă cauză, *D. și alții contra Belgiei*³⁸³ privind refuzul de către autoritățile belgiene de a emite permisul de intrarea pe teritoriul său a unui minor născut în de către o mamă surogat, pentru care reclamanții, de cetățenie belgiană, au oferit sprijin moral și material. Reclamanții au invocat, în special, încălcarea art. 3 și 8 din CoEDO.

Pornind de la modalitatea de soluționare a cauzei de la formulare și până la judecarea cauzei, și anume acordarea permisului de liberă trecere copilului și sosirea acestuia în Belgia, unde a locuit de atunci împreună cu reclamanții, problema a fost considerată rezolvată. Astfel, aspectul litigiului a fost retras și a rămas plângerea privind refuzul autorităților statului solicitat cu privire la eliberarea de documente de călătorie copilului. Curtea a soluționat cererea ca inadmisibilă din cu

³⁷⁹ Cauza *Menesson și alții contra Franței*. [online] [accesat 30.06.2025]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22002-9781%22%5D%7D>.

³⁸⁰ Cauza *Labassee contra Franței*. [online] [accesat 30.06.2025]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=002-9780>

³⁸¹ Cauza *Folon și Bouvet contra Franței*. [online] [accesat 30.06.2025]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-165462%22%5D%7D>

³⁸² Cauza *Laborie contra Franței*. [online] [accesat 30.06.2025]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-170661%22%5D%7D>

³⁸³ Cauza *D. și alții contra Belgiei*. [online] [accesat 01.07.2025]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-155182%22%5D%7D>

totul alte motive, indicând că, autoritățile din Belgia a acționat cu diferențe mari de apreciere în soluționarea unor astfel de cazuri, deci un refuz rezervat, până când reclamanții au furnizat suficiente dovezi pentru a se stabili o relație de tip familial cu minorul, care a avut ca efect luarea copilului de la reclamanți. Prin urmare, CtEDO a ajuns la concluzia că nu au fost încălcate prevederile art. 3 din Convenție la separarea copilului de reclamanți, situație total lipsită de empatie și de respect al interesului superior al minorului de a fi cu mama și cu tatăl său.

Cauza *Paradiso și Campanelli contra Italiei*³⁸⁴ vizează plasarea unui bebeluș de 9 luni ce s-a născut pe teritoriul Rusiei, într-un sistem de asistență socială în urma unui contract cu o mamă surrogat încheiat între un cuplu italian (reclamanți) și o femeie din Rusia. În cauza expusă, s-a stabilit ulterior că nu exista nici o legătură de rudenie biologică cu minorul.

În special, reclamanții erau nemulțumiți inclusiv de separarea minorului și de negarea recunoaștrii relației parentale stabilită în afara țării prin înregistrarea primului certificat de stare civilă a minorului în Italia. Respingerea s-a pronunțat cu unsprezece voturi separate, tocmai în ideea că între copil și părinții săi nenaturali ce pot fi considerați adoptivi, s-a creat o relație de familie în interesul superior al minorului, care dacă ar fi fost crescut fără părinți nu ar fi avut parte de o viață de familie.

Marea Cameră a CtEDO a decis că art. 8 din Convenție, nu a fost respectat în situația reclamanților, deoarece, în lipsa unei legături biologice între minor și reclamanți, perioada relativ scurtă a relației dintre aceștia și nesiguranța juridică cu privire la această legătură, și în ciuda proiecției parentale și a calității legăturii afective, Marea Cameră a considerat că reclamanții nu au viață normală de familie, tocmai în ideea că aceștia nu erau căsătoriți în mod legal. Însă măsurile contestate, Curtea a considerat că problema se încadrează în sfera vieții personale a reclamanților, dar nu a luat în considerare situația minorului.

De asemenea, Curtea a conchis, că dispozițiile contestate vizau obiectivele legale de protejare a ordinii publice și a drepturilor și libertăților terților. Referitor la acest din urmă punct, a considerat fondată solicitarea autorităților italiene de a reafirma competența specială a statului de drept de a confirma raportul juridic dintre părinți și copii pentru protecția copiilor și numai în cazul unei legături de sânge sau în cazul adopției legale, situație cam jenantă într-o țară cu vederi liberale care are pretenții de democrație. Mai mult, s-a admis în mod clar, că instanțele italiene au găsit o echitate justă între diversele interese implicate, în special concluzionând că copilul nu a suferit prejudicii grave sau ireparabile ca urmare a separării, cu toate că nu rezultă de unde au dedus acest aspect.

³⁸⁴ Cauza *Paradiso și Campanelli contra Italiei*. [online] [accesat 01.07.2025]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-176309%22%5D%7D>

Cu privire la autoritatea părintească, custodia și dreptul de a-și vizita copilul, în cauza *N.Ts. contra Georgiei*³⁸⁵, reclamantul s-a confruntat cu problema privind înapoierea a trei copii mai mici care locuiau cu mama lor vitregă după decesul mamei naturale. Reclamanta a precizat, în mod specific că autoritățile din țara sa nu au efectuat evaluarea completă a intereselor nepoților săi și că au existat deficiențe procedurale, pentru că nu s-a ținut seama de legătura de familie extinsă cu nepoții săi.

Curtea a analizat dacă, mătușa copiilor avea calitatea de a depune o cerere în numele nepoților săi, prin prisma a două criterii suplimentare, potrivit par. 55 „mai întâi, riscul ca, în absența plângerii mătușii, băieții să fie privați de protecția efectivă a drepturilor lor; și apoi, lipsa unui conflict de interese între aceștia și mătușa lor.”

Cu privire la primul criteriu, Curtea a remarcat, § 56 „având în vedere situația familială a băieților, moartea mamei și distanțarea evidentă față de tată, nu pare să existe rude mai apropiate care să poată formula plângere în numele lor. Nicio altă rudă, în afară de tată și bunicii și mătușile maternelne, nu și-a exprimat interesul în procedurile interne relevante. Tatăl nu își arată interesul, iar alternativele instituționale pentru reprezentarea copiilor, au fost însăși criticate prin plângerea reclamantei. În consecință, nu există nicio altă sursă de reprezentare care să facă participarea mătușii nepotrivită sau inutilă.”

Cu privire la cel de-al doilea criteriu, Curtea a observat, § 57 „esența plângerii în prezenta cauză este presupusa neconformare a autorităților interne cu cerințele procedurale ale Convenției și neacordarea atenției cuvenite interesului superior al copiilor. Având în vedere obiectul și sfera cererii Curtea nu vede cum ar putea exista un conflict de interese între mătușă și nepoții săi pe această temă.”

În consecință, s-a decis că, mătușa are calitatea de a depune cerere în numele nepoților, or, cererea vizează interese importante ale băieților, care merită a fi protejate conform Convenției (§ 59).

Analizând dacă instanțele interne au luat în considerare adecvată interesul superior al copiilor, atunci când instanța a luat decizia de a returna băieții tatălui lor, Curtea a remarcat (§ 81 - 84) două motive principale care au stat la baza deciziei: în primul rând era în interesul superior al copiilor să fie reuniți cu tatăl lor, și în al doilea rând, familia maternă avea o influență negativă asupra băieților. Deși Curtea a acceptat o asemenea argumentare, totuși, a declarat că, în timp ce își făcea propria evaluare a interesului superior, instanțele naționale nu au acordat atenție adecvată

³⁸⁵ Cauza *N.Ts. contra Georgiei*. [online] [accesat 03.07.2025]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-160313%22%5D%7D>

unui fapt important: băieții nu doreau să fie reuniți cu tatăl lor. În acest aspect, CtEDO a făcut trimitere la mai multe rapoarte care concluzionau atitudinea negativă a familiei materne față de G.B. a fost un factor în formarea relației băieților cu tatăl lor. Însă, indiferent de rolul manipulator jucat de familia maternă, probe clare depuse în fața instanțelor interne arătau ostilitatea copiilor față de tată, fără echivoc.

Curtea a oferit o importanță deosebită rapoartelor diverselor persoane psihologice care, pe parcursul procedurilor, au semnalat potențialul pericol asupra sănătății psihologice a băieților în cazul returnării forțate la G.B., tatăl băieților. În asemenea circumstanțe, dispunerea unei măsuri atât de radicale fără a lua în considerare o tranziție adecvată și măsuri pregătitoare menite să asiste băieții și tatăl lor în refacerea relației pare, în accepțiunea Curții ca fiind contrară interesului lor superior.

Într-o altă situație, respectiv în cazul *Mikulic contra Croației*³⁸⁶ reclamanta, un copil născut din părinți necăsătoriți, a introdus o acțiune în instanță împreună cu mama sa pentru stabilirea paternității. Aceasta a susținut că legislația croată nu obligă presupusul tată să efectueze un test ADN și că întârzierea procedurilor judiciare i-a lăsat incertitudini privind propria identitate. Curtea a constatat că instanțele naționale nu au respectat art. 8 din Convenție, dreptul la respectarea vieții private și de familie, subliniind că, în cauzele de recunoaștere a paternității, interesul superior al copilului trebuie să primeze și toate mijloacele de probă relevante trebuie utilizate. De asemenea, Curtea a apreciat că procedura nu a asigurat un echilibru rezonabil între dreptul reclamantei de a elimina incertitudinea asupra identității și dreptul presupusului tată de a refuza testul ADN. Această ineficiență și lipsă de reglementare legală au menținut incertitudinea reclamantei pe o perioadă îndelungată. În plus, Curtea a constatat încălcări ale art. 6 § 1 *dreptul la un proces echitabil într-un termen rezonabil* și ale art.13 *dreptul la o cale de atac efectivă*.

Raționamente similare, se regăsesc și în alte hotărâri din jurisprudența CtEDO, și anume *Gaskin contra Regatul Unit*³⁸⁷, *Phinikaridou contra Cipru*³⁸⁸, *Kalacheva contra Rusiei*³⁸⁹,

³⁸⁶ Cauza *Mikulic contra Croației*. [online] [accesat 03.07.2025]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-60035%22%5D%7D>

³⁸⁷ Cauza *Gaskin contra Regatul Unit*. [online] [accesat 04.07.2025]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-94275%22%5D%7D>

³⁸⁸ Cauza *Phinikaridou contra Cipru*. [online] [accesat 04.07.2025]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-84106%22%5D%7D>

³⁸⁹ Cauza *Kalacheva contra Rusiei*. [online] [accesat 04.07.2025]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/ukr#%7B%22itemid%22:%5B%22001-92572%22%5D%7D>

*Gronmark contra Finlandei*³⁹⁰, *Backlund contra Finlandei*³⁹¹, *Lakso contra Finlandei*³⁹², *Roman contra Finlandei*³⁹³, *Constantinidis contra Greciei*³⁹⁴, *Călin și alții contra României*³⁹⁵.

Într-o altă cauză, *Odievre contra Franței*³⁹⁶, reclamanta fusese dusă de mama sa biologică să nască și a fost lăsată în grija asistenței sociale. Mama solicitase ca identitatea sa să rămână necunoscută, iar reclamanta a crescut fără acces la familia sa biologică. Reclamanta a încercat să afle identitatea părinților săi biologici, însă cererea i-a fost refuzată pe motiv că nașterea a avut loc într-un cadru care permite părinților să rămână anonimi. Reclamanta a susținut că imposibilitatea de a-și cunoaște originile i-a cauzat suferință morală și i-a afectat dezvoltarea personală. De asemenea, ea a arătat că legislația franceză privind secretul provenienței constituie o formă de discriminare bazată pe naștere. În opinia sa, interesul superior al minorului nu a fost luat în considerare.

În hotărârea sa, CtEDO a observat că nașterea, și în special modul în care se naște un copil, este parte din viața privată a copilului iar, mai târziu, a adultului, așa cum este asigurată de art. 8 din Convenție. În acest caz, Curtea a decis că nu a existat nicio încălcare a art. 8 și a remarcat că reclamanta a avut acces neidentificat la informații despre mama și familia sa biologică, ceea ce a ajutat-o să obțină anumite informații despre originile sale, cu toate că legislația din Franța nu prevedea acest lucru în mod expres. În plus, o lege din 2002 a permis ridicarea secretului și a creat o rețea de date pentru a ușura căutarea de informații privind originile biologice.

S-a considerat că abia la data cererii reclamanta poate folosi situația nou creată pentru a obține adevărata identitate a mamei sale, pentru a obține consimțământul acesteia și pentru a fi sigură că dorințele mamei și solicitarea legitimă a reclamantei sunt luate în considerare în mod corespunzător. Prin urmare, considerăm că în mod greșit s-a avut în vedere că legislația franceză și procedura adoptată, au încercat să găsească un echilibru și o dimensiune adecvată între scopurile conflictuale, cu toate că Curtea a stabilit altfel. Curtea a decis, de asemenea, că nu a existat nicio nerespectare a articolului 14 (Interzicerea discriminării) din Convenție, afirmând că reclamanta nu

³⁹⁰ Cauza *Gronmark contra Finlandei*. [online] [accesat 07.07.2025]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-99828%22%7D>

³⁹¹ Cauza *Backlund contra Finlandei*. [online] [accesat 08.07.2025]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-105655%22%7D>

³⁹² Cauza *Lakso contra Finlandei*. [online] [accesat 10.07.2025]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-115861%22%7D>

³⁹³ Cauza *Roman contra Finlandei*. [online] [accesat 10.07.2025]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-115864>

³⁹⁴ Cauza *Konstantinidis contra Greciei*. [online] [accesat 10.07.2025]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-142457%22%7D>

³⁹⁵ Cauza *Călin și alții contra României*. [online] [accesat 11.07.2025]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-176062%22%7D>

³⁹⁶ Cauza *Odievre contra Franței*. [online] [accesat 11.07.2025]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-60935%22%7D>

a fost discriminată de părinții săi, deoarece avea o relație parentală cu părinții care au adoptat și un potențial scop asupra bunurilor și posibilităților acestora. Mai mult, reclamanta nu a susținut că circumstanțele sale în raport cu mama sa biologică erau comparabile cu cele ale copiilor care stabiliseră o legătură parentală cu mama lor biologică.

Într-o altă situație, cazul *Jagi contra Elveției*³⁹⁷, reclamantei nu i s-a permis să efectueze un test ADN asupra unui bărbat decedat, despre care credea că este tatăl său biologic, ceea ce a împiedicat stabilirea paternității. Curtea a constatat că a existat o încălcare a articolului 8 din Convenție (dreptul la respectarea vieții private), subliniind că testul ADN nu era excesiv de invaziv, iar familia nu a formulat obiecții de natură filozofică, religioasă sau de alt tip. De asemenea, Curtea a notat că dificultățile legate de păstrarea corpului decedatului nu ar fi trebuit să împiedice exercitarea unui drept legitim de a demonstra identitatea biologică.

În speța *A. M. M. contra României*³⁹⁸, referitoare la stabilirea paternității unui copil născut în afara căsătoriei în 2001, al cărui certificat de naștere menționa „tată necunoscut”, reclamantul a fost reprezentat legal mai întâi de mama sa, iar ulterior de bunica maternă, mama având dizabilități grave. Curtea a constatat că s-a încălcat art. 8 din Convenție, subliniind că instanțele naționale nu au reușit să asigure un echilibru rezonabil între dreptul copilului de a-și proteja interesele în cadrul procedurii și dreptul presupusului tată de a refuza efectuarea unui test de stabilire a paternității, acesta nefiind prevăzut de lege la acel moment.

În cauza *Godelli contra Italiei*³⁹⁹, aceasta a vizat informații confidențiale cu privire la nașterea unui bebeluș și imposibilitatea unei persoane ce a fost abandonată de părintele său să-și cunoască originea. Reclamanta susține că i s-a produs un prejudiciu foarte mare din cauza necunoașterii identității sale și a imposibilității de a nu afla nimic despre originile sale, având în vedere că interesele terților erau protejate. Prejudiciul se referea la antecedente de sănătate importante în soluționarea situației copilului.

Curtea a hotărât că art. 8 din Convenție a fost respectat, mai ales având în vedere lipsa unei echități între interesele ce se aflau în joc, care erau de a împiedica reclamanta să-și pună la îndoială originile și de a dezvălui identitatea mamei sale biologice cu consimțământul acesteia, opinie pe care o considerăm injustă dacă ținem cont de interesul superior al minorului.

³⁹⁷ Cauza *Jagi contra Elveției*. [online] [accesat 12.07.2025]. Disponibil:

<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-76412%22%5D%7D>

³⁹⁸ Cauza *A. M. M. contra României*. [online] [accesat 12.07.2025]. Disponibil:

<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-140874%22%5D%7D>

³⁹⁹ Cauza *Godelli contra Italiei*. [online] [accesat 12.07.2025]. Disponibil:

<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-113460%22%5D%7D>

În cauza *Canonne contra Franței*⁴⁰⁰, reclamantul a sesizat că instanțele din țara sa au stabilit că era tatăl biologic al unei fete bazându-se pe neacceptarea sa de a face testele genetice dispuse în cauză. Mai exact, a subliniat că, potrivit legislației franceze, pârâtul era obligat, în procesul său de paternitate, să facă testul ADN cu scopul de a arăta că nu era tatăl fetei. El a precizat că nu i s-a respectat principiul inviolabilității corpului uman, care, în teoria sa, interzicea aplicarea oricărui test în proceduri, fără a prioritiza interesul superior al copilului. Curtea a statuat că sesizările reclamantului, bazate pe articolul 8 din Convenție, s-au stabilit a fi în mod vădit nefondate și inadmisibile. Instanțele naționale au considerat că reclamantul nu și-a depășit limita de credit, așa numitul „credit amplificat”, având în vedere refuzul său și pretenția sa de a fi tatăl fetei, acesta din urmă prioritizând dreptul la viață privată față de dreptul reclamantei.

Speța *Mandet contra Franței*⁴⁰¹, viza anularea unei recunoașteri a paternității efectuate de soțul mamei, ca urmare a solicitării tatălui biologic al copilului. Mama, soțul acesteia și copilul s-au plâns de încălcarea recunoașterii paternității și de afectarea legitimității copilului. Aceștia au susținut că măsurile luate erau disproporționate față de interesul superior al copilului, care necesita continuitatea relației juridice parentale și păstrarea stabilității sale emoționale.

Curtea a constatat că nu a existat nicio încălcare a art. 8 din Convenție. Instanțele franceze au demonstrat că interesul superior al minorului a fost plasat în centrul analizei lor. Deși copilul îl considera pe soțul mamei drept tatăl său, instanțele au apreciat că principalul său interes era cunoașterea adevărului despre originile sale. Deciziile nu au favorizat în mod nejustificat interesele tatălui biologic în detrimentul copilului, ci au ținut cont de suprapunerea parțială a intereselor acestora.

De asemenea, prin atribuirea responsabilității părintești mamei, hotărârile nu au împiedicat copilul să rămână parte a familiei Mandet, așa cum își dorea. Totuși, nerespectarea dorințelor copilului a rămas o problemă nerezolvată.

Problema reședinței, plecată din soluționarea unor probleme de moștenire, a ajutat la soluționarea și a situației minorilor, pornind de la aceleași considerente, cu atât mai mult cu cât locuința copiilor este cea a părinților ori a părintelui căruia i-a fost încredințat.

Cauza C-501/20 MPA⁴⁰² este, de asemenea, importantă în această privință⁴⁰³ deși este vorba despre o problemă de divorț, § 31 prevede că „(..) Uniunea Europeană afirmă în mod clar și fără

⁴⁰⁰ Cauza *Canonne contra Franței*. [online] [accesat 16.07.2025]. Disponibil:

<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-155722%22%7D>

⁴⁰¹ Cauza *Mandet contra Franței*. [online] [accesat 16.07.2025]. Disponibil:

<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-160101%22%7D>

⁴⁰² C-501/20 MPA. [online] [accesat 16.07.2025]. Disponibil:

<https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?lgrec=fr&td=%3B%22ALL%22&language=en&num=C-501/20&jur=C>

⁴⁰³ *Ibidem*.

dubiu că statutul reprezentanților contractuali ai soților într-o țară terță nu este un element relevant în determinarea reședinței obișnuite a soțului(..)"⁴⁰⁴, analiza trebuind să se concentreze pe relația dintre aspectele obiective și subiective – pentru ca locuirea într-un anumit loc să fie considerată normală, aceasta se impune să indice un element obiectiv bazat pe stabilitate sau consistență și un caracter intenționat care se manifestă în practică sub forma voinței și dorinței părinților.⁴⁰⁵

Cauzele *Plazzi contra Elveției*⁴⁰⁶ și *Roth contra Elveției*⁴⁰⁷, vizau „dreptul reclamantilor de a contesta în fața unei instanțe interne o decizie a Autorității pentru Protecția Copilului și Adulților (APEA). În cauza primului reclamant, APEA acordase mamei încredințarea exclusivă a fiicei sale, autorizase transferul în străinătate al domiciliului de reședință al copilului și stabilise că niciun recurs nu ar avea efect suspensiv. În cauza celui de-al doilea reclamant, APEA autorizase transferul în străinătate al domiciliului de reședință al fiicei sale la cel al mamei – care avea încredințarea exclusivă a copilului, în timp ce împărțea autoritatea părintească cu reclamantul – și stabilise că niciun recurs nu ar avea efect suspensiv. În urma plecării mamelor și a copiilor, instanțele elvețiene își declinaseră competența de a se pronunța asupra fondului recursurilor reclamantilor și de a restabili efectul suspensiv al acestora, pe motiv că transferul în străinătate al domiciliului de reședință al copiilor transferase în același timp competența judiciară internațională către statele în cauză.”⁴⁰⁸

Astfel că, Curtea a conchis asupra constatării încălcării art. 6 §1, și a observat, în special, că reclamantii nu au avut acces la o instanță de judecată internă, înainte de deplasarea copiilor în străinătate împreună cu mamele lor, și anume de a contesta decizia propunțată de autoritățile APEA și de a solicita restabilirea efectului suspensiv. Astfel că, a avut loc încălcarea dreptului de a avea acces la o instanță, anume prin deciziile APEA de a anula efectul suspensiv al recursurilor reclamantilor, ceea ce a permis plecarea copiilor în străinătate alături de mamele lor, a determinat ca instanțele de judecată din Elveția să își decline competența că din cauza transferului de competență judiciară internațională către țările de destinație respective.

⁴⁰⁴ *Ibidem.*

⁴⁰⁵ *Ibidem.*

⁴⁰⁶ Cauza *Plazzi contra Elveției*. [online] [accesat 18.07.2025]. Disponibil:

<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-215757%22%5D%7D>

⁴⁰⁷ Cauza *Roth contra Elveției*. [online] [accesat 18.07.2025]. Disponibil:

<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-215756%22%5D%7D>

⁴⁰⁸ Institutul European din România. Fișă tematică – drepturi părintești., 2023, p. 24 [online] [accesat 20.07.2025]. Disponibil: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/FS_Parental_ROM

O altă cauză relevantă este *Palau-Martinez contra Franței*⁴⁰⁹, privind cererea unei reclamante, adeptă a cultului Martorii lui Iehova, care a susținut că, stabilirea reședinței pentru cei doi copii comuni cu tatăl lor, a constituit o ingerință în viața privată și de familie.

Curtea a constatat o încălcare a art. 14 (interzicerea discriminării) coroborat cu art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din CoEDO. În speță, „Curtea a observat, în special, că la momentul în care curtea de apel a dispus ca cei doi copii să locuiască cu tatăl lor, aceștia locuiseră cu mama lor timp de aproape trei ani și jumătate. Mai mult, examinând condițiile în care reclamanta și fostul său soț își crescuseră copiii, curtea de apel îi tratase pe părinți diferit pe baza religiei reclamantei, printr-o analiză severă a principiilor de educație care ar fi impuse de această religie. Curtea a constatat că, prin acest demers, instanța de apel se pronunțase pe baza unor considerații generale, fără a stabili o legătură între condițiile de viață ale copiilor cu mama lor și interesele lor reale. Deși relevant, acest raționament nu era suficient.”⁴¹⁰

Din jurisprudența României, regăsim o o cauză aflată pe rolul Tribunalului București, Secția a IV-a civilă⁴¹¹, în care recurenții au subliniat că elemente precum locul de muncă în Germania sau plata unei ipotecii nu reprezintă o dovadă certă privind existența reședinței obișnuite în Germania, ci doar creează un pretext pentru aceasta, astfel că o perioadă scurtă de timp petrecută în străinătate ar trebui să fie legată de toată existența anterioară în România ca factor determinant în stabilirea reședinței obișnuite. Instanța a determinat în mod corect reședința obișnuită a moștenitorului în Germania, ținând cont de aspectele profesionale precum activitatea profesională, care nu permiteau acestuia să se mute în România și să locuiască aici conform deciziei primei instanțe, pentru o perioadă mai lungă de timp. Astfel, o interpretare restrictivă ar conduce la concluzia că instanța a creat o legătură unicat pentru a determina reședința obișnuită în contextul unei vieți de familie și că disputa acestora cu privire la existența umanității, așa cum este definită în doctrină, ar fi necontrovertată.

2.5. Noțiunea de reședință obișnuită în practica internațională

În dreptul internațional privat român, noțiunea de reședință obișnuită sau cotidiană a avut o ascensiune de excepție. Noțiunea a apărut târziu raportat la alte sisteme de drept, iar consacrarea sa a avut loc odată cu intrarea în vigoare a Codului civil al României.

⁴⁰⁹ Cauza *Palau-Martinez contra Franței*. [online] [accesat 20.07.2025]. Disponibil:

<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-61548%22%5D%7D>

⁴¹⁰ Institutul European din România. Fișă tematică – drepturi părintești., 2023, p. 26 [online] [accesat 20.07.2025].

Disponibil: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/FS_Parental_ROM

⁴¹¹ Cauza C 87/2021 din 11 iunie 2022, [online] [accesat 30.07.2025]. Disponibil:

<https://portal.just.ro/2/SitePages/dosare.aspx>

Elementul de extraneitate, la început, a fost marginalizat atât de justițiabili cât și de legiuitor, pentru că era considerat inutil într-o țară cu granițe atât de stricte, fiind apanajul unui număr mic de texte, precum art. 885 care se adresează cetățenilor români aflați în străinătate sau art. 1773 privind ipotecile create în străinătate, inclusiv art. 1789 privind desființarea sau reducerea înscrierilor din vechiul Cod civil.

Codul civil al României urmează reguli internaționale, și astfel vorbim de măsurile exponențiale realizate, pornind de la prevederile Legii nr. 105/1992⁴¹² (în prezent abrogată) și reflectă dinamica europeană recentă.

De data aceasta, o întreagă secțiune din Codul civil al României se ocupă de reglementarea raporturilor juridice cu element de extraneitate, tot ceea ce este nevoie pentru dreptul privat va fi o soluție pentru conflictele de legi.

Pe de altă parte, conflictele de competență, subiectul cărții a VII-a a noului Cod de procedură civilă român⁴¹³, tratează competența legii aplicabile afacerilor civile internaționale și efectul hotărârilor străine.

O abordare interesantă, dar provocatoare, și una strâns legată de politica legislativă, este identificarea acestor factori de legătură în cel mai adecvat mod posibil pentru a gestiona relația juridică cu un element străin. Fie că ne referim la conflict de legi, fie că discuția vizează procedura civilă internațională în general, fie că preocuparea constantă a legiuitorului este aceeași: guvernarea se bazează pe predictibilitate, garantează libera circulație a persoanelor, asigură buna administrare a justiției, și respectă unicitatea legilor aplicabile în toate situațiile juridice. Factorii obligatorii se numără printre elementele care servesc acestor așteptări. Naționalitatea a fost de multă vreme o prioritate în dreptul internațional privat și singurul spațiu de dezvoltare și promovare a fost sistemele juridice naționale. Mai mult decât atât, este fără îndoială adevărat, deoarece cetățenia este considerată a fi cea mai strânsă legătură între un stat și rezidentul său. Astăzi, „numărul mare de străini din toate statele și cetățeni ai altor state limitează importanța cetățeniei ca factor unificator.”⁴¹⁴

Dreptul european este legea care stă la baza expresiei comune a vieții. Conform normelor europene, această soluție este locul preferat pentru conflictele juridice care implică aplicarea legii țării de reședință obișnuită. În materie de jurisdicție internațională, reședința obișnuită este utilizată

⁴¹² Legea nr. 105 din 22 septembrie 1992 cu privire la reglementarea raporturilor de drept internațional privat. Publicat în Monitorul oficial nr. 245 din 1 octombrie 1992. [online] [accesat 01.08.2025]. Disponibil: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/2389>

⁴¹³ Codul de procedură civilă al României din 1 iulie 2010. [online] [accesat 01.08.2025]. Disponibil: <https://legislatie.just.ro/public/detalii/document/177197>

⁴¹⁴ AHRONS, C., MILLER, R. The effect of the Post divorce Relationship on Paternal Involvement: A longitudinal Analysis. În: *American Journal of Orthopsychiatry*, nr. 63(3), 1993, p. 441.

într-o măsură mai mică. Optimizarea relațiilor cu sistemul juridic sau cu instanțele este strâns legată de beneficiile pe care le oferă un permis de ședere standard.

În general, această „familie de factori spațiali oferă soluții care, din punct de vedere juridic, justifică o relație strânsă cu legea unui anumit stat sau jurisdicție. Când discutăm cu elementul străin, casa și locuința par a fi pionieri, iar locuința tradițională continuă adesea să fie folosită în departamentul relațiilor create de viața de familie.”⁴¹⁵

Dreptul european, pe de altă parte, este obișnuit cu o tendință arbitrară de concepte. De exemplu, utilitatea definițiilor din reglementările europene este de obicei limitată la actele de reglementare relevante. Dacă ne uităm la normele europene privind reședința obișnuită, vom vedea că nu există nicio calificare juridică. Pe de altă parte, conceptul are multe utilizări. Prin urmare, întrebările referitoare la calificarea vieții obișnuite sunt naturale și opiniile diferă. Este necesar să se definească dreptul internațional privat european? Dacă da, care este conținutul conceptului?

Odată cu revenirea la relațiile de familie, locuința a dobândit drepturi speciale – până când reședința tradițională a ajuns să pună în valoare majoritatea raporturilor juridice, în special problema conflictului de legi. Legislația europeană recentă tratează în general importanța conviețuirii, precum regimul economic al bunurilor soților sau partenerilor, divorțul sau răspunderea părintească. O piatră de hotar importantă în unele convenții internaționale, reședința tradițională s-a dovedit a fi utilă, ușor de utilizat și mai ales indispensabilă în relațiile de familie moderne. Este greu de imaginat că locuința poate reveni vreodată la starea inițială, având în vedere condițiile tot mai mari ale dimensiunilor transfrontaliere ale vieții de familie.

Cetățenia și rezidența continuă să fie cele două elemente unificatoare ale dreptului național și european. Cetățenia relevă teza identității, adică relația dintre stat și locuitorii săi, în timp ce reședința este expresia pură a teritorialității, adică relația dintre un anumit teritoriu, suveranitatea națională și persoana în cauză. Cetățenia este o legătură de facto care promovează o legătură juridică și oferă fiecărei persoane calitatea de a fi membru al unui colectiv organizat de stat.

Crearea Uniunii Europene a dat naștere la „noi căi în politica legislativă care pot lua în considerare noi factori unificatori. Elementele obligatorii au evoluat treptat, și-au schimbat rolul, iar unele cursuri au schimbat centrul de greutate și au creat o punte, ca în cazul vieții obișnuite – în dreptul internațional privat al familiei, asistând la declinul cetățeniei și domiciliului - reședința tradițională.”⁴¹⁶

⁴¹⁵DARNALL, D. *Divorce Casualties: Protecting Your Children from Parental Alienation*. Ed. Taylor Trade Publishing, 1998, p. 124.

⁴¹⁶HAINES, J., MATTHEWSON, M., TURNBULL M. *Understanding and Managing Parental Alienation*. London: Ed. Routledge London, 2019, p. 314-317.

Modul în care a fost calificată reședința obișnuită nu a fost în centrul atenției legiuitorului european, care nu a vrut decât să creeze un cadru legislativ flexibil menit să rezolve conflictele în cazul în care apar elemente de extraneitate. Mai degrabă, legiuitorul național- român a încercat să rezolve problemele oglindite la nivel național, din dreptul privat internațional, definind termenii, în contextul în care termenii erau puși în discuție la nivel european, pentru o unificare a legislației interstatale. În acest sens, dispozițiile dreptului internațional privat român, include cerințele pentru existența obișnuită a unei persoane fizice și existența obișnuită a unei persoane juridice. Calificarea reședinței obișnuite este un element nou apărut al noilor dispoziții ale C.civ.al României, și apare ca o consecință a ralierei României la legislația UE.

Reședința obișnuită pentru o persoană fizică în legislația României este *„în statul în care își are reședința principală, chiar dacă nu a depus documente legale de înregistrare”* [...] *„Circumstanțe profesionale care indică continuarea relațiilor cu statul în cauză, sau intenția de a stabili astfel de relații, sunt luate în considerare”*, fapt expres reglementat în art. 2570 C.civ.al României.

Astfel, articolul menționat se referă la aspecte obișnuite ale vieții civile, cum ar fi starea civilă, desfacerea căsătoriei sau relațiile de vecinătate, precum și la capacitatea unei persoane de a-și exercita drepturile în raport cu o altă persoană fizică.

Dreptul pozitiv european prevede o serie de norme clare care susțin determinarea conținutului acestor noțiuni. Același raționament se aplică și în domeniul dreptului familiei: interpretarea nu se limitează la sensul strict sau la sensul larg al termenilor, ci vizează înțelegerea funcțională a drepturilor și obligațiilor implicate.

De exemplu, după cum am arătat, termenii de referință pentru determinarea reședinței obișnuite a defunctului sunt cuprinse în secțiunile 23 și 24 din Regulamentul nr. 650/2012⁴¹⁷ ori din prevederile CoEDO. Totodată, „pentru stabilirea reședinței obișnuite, agenția responsabilă cu defunctul trebuie să facă o evaluare cuprinzătoare a situației de viață a celui moștenit în anii anteriori și în momentul decesului, luând în considerare toate elementele de fapt. În special, durata și continuitatea defunctului de ședere în stat, precum și motivele și cauzele acelei situații. Astfel, reședința obișnuită trebuie să fie clar definită și să prezinte o legătură strânsă și stabilă cu țara.”⁴¹⁸

⁴¹⁷ Regulamentul (UE) nr. 650/2012 al Parlamentului European și al Consiliului din 4 iulie 2012 privind competența, legea aplicabilă, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești și acceptarea și executarea actelor autentice în materie de succesiuni și privind crearea unui certificat european de moștenitor. În: JO L 201, 27.7.2012. [online] [accesat 04.08.2025]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex:32012R06502>

⁴¹⁸ KELLY, M., KLASTERMAN, K. *The Case for examining and treating the combined effects of parental drug use and interparental violence on children in their homes. Aggression and violent Behavior*, vol.15, nr.1.

2.6. Concluzii la Capitolul 2

Modificările legislative la nivel național sunt necesare, deoarece dreptul internațional privat urmează direcțiile stabilite de convențiile internaționale și de integrarea acestora în legislațiile naționale. Legăturile internaționale dintre state s-au multiplicat, ierarhiile s-au restabilit, iar toate acestea au condus la noi soluții pentru determinarea *lex causae* în vederea stabilirii competenței jurisdicționale internaționale.

Analiza practicii internaționale și a dreptului european evidențiază că noțiunea de reședință obișnuită reprezintă un concept central în dreptul internațional privat, utilizat în special pentru soluționarea conflictelor de legi și pentru determinarea competențelor jurisdicționale în cazurile cu element de extraneitate.

Reședința obișnuită nu reprezintă doar un loc de ședere, ci reflectă o legătură stabilă și continuă între persoană și statul în care își desfășoară viața cotidiană, având relevanță în materie de drept familial, succesoral și civil internațional. În context european, importanța cetățeniei ca factor unificator a fost diminuată în favoarea reședinței, aceasta din urmă devenind principalul element care garantează predictibilitatea aplicării legilor și buna administrare a justiției.

Totodată, jurisprudența și reglementările europene subliniază necesitatea evaluării cuprinzătoare a circumstanțelor de fapt, precum durata, continuitatea și motivele prezenței într-un stat, pentru a stabili reședința obișnuită, element indispensabil în protecția intereselor persoanei și armonizarea legislațiilor naționale în raport cu dreptul internațional privat.

Ultimele reglementări europene au scos în evidență necesitatea introducerii sintagmei reședința obișnuită, care au condus la soluționarea pozitivă a multor litigii, pentru că așa cum se cunoaște stabilirea locului desfășurării evenimentelor este de esență în stabilirea competențelor jurisdicționale, și de aici soluționarea cu mai multă celeritate a cauzelor.

Preferința legiuitorului pentru această sintagmă este bine conturată, chiar în lipsa unei reglementări total legale. Locul de desfășurare a reședinței obișnuite este în zona conflictelor de legi, cu toate că își are importanța sa și în soluționarea conflictelor de jurisdicție. Suprapunerea între reședința obișnuită, domiciliu ori cetățenie se regăsesc în toată doctrina juridică.

Argumentele pro și contra pentru stabilirea a ceea ce este de esență sau nu în stabilirea reședinței obișnuite, propunerile de lege ferenda pentru o definiție legală a reședinței obișnuite - toate creează un nou punct de vedere despre reședința obișnuită în soluționarea cazurilor cu elemente de extraneitate.

Argumentele pro și contra pentru stabilirea a ceea ce este de esență sau nu în stabilirea reședinței obișnuite, propunerile de lege ferenda pentru o definiție legală a reședinței obișnuite -

toate creează un nou punct de vedere despre reședința obișnuită în soluționarea cazurilor cu elemente de extraneitate.

De asemenea stabilirea unui domiciliu clar și stabil pentru minor rămâne criteriul esențial pentru protecția interesului superior al copilului, iar legiuitorul trebuie să prevadă mecanisme care să asigure atât dreptul la relații personale cu ambii părinți, cât și continuitatea mediului de viață al minorului.

Analiza comparativă a reglementărilor juridice din România și Republica Moldova evidențiază preocuparea constantă a legiuitorilor de a asigura minorului un domiciliu stabil și permanent, care să îi ofere securitate emoțională și continuitate în dezvoltarea personalității. În ambele sisteme juridice, domiciliul minorului este corelat cu domiciliul părintelui la care acesta locuiește în mod obișnuit, iar stabilirea acestuia în cazurile de părinți separați se realizează prin acordul părinților sau, în lipsa consensului, prin hotărârea instanței tutelare, care prioritizează interesul superior al copilului. Totodată, legislația prevede posibilitatea instituționalizării domiciliului la bunici, alte rude, persoane de încredere sau instituții specializate, în situații excepționale, respectând dreptul minorului la relații personale cu ambii părinți.

3. REGIMUL JURIDIC AL SCHIMBĂRII DOMICILIULUI ȘI REȚINERII NELEGALE A MINORULUI: EFECTE ASUPRA RELAȚIILOR DE FAMILIE ȘI MECANISME INTERNAȚIONALE DE COOPERARE

3.1. Impedimente în păstrarea legăturilor copilului cu celălalt părinte, în practica internațională

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a afirmat că art.8 din Convenție definește în esență obligația statului de a nu se amesteca în viața de familie. Cu toate acestea, statele au obligația pozitivă de a lua măsurile necesare pentru a sprijini părinții și familiile și pentru a proteja copiii de eventuale abuzuri.

Copiii ar trebui să fie separați de părinți în condiții specifice și bine definite. În aceste cazuri, ar trebui făcut tot posibilul pentru a proteja relațiile personale și, dacă este necesar, pentru a reuni familia. Constatăm, totodată, că statele au opțiuni diferite când vine vorba de decizia inițială de a îndepărta copiii din mediul de familie.

Cu toate acestea, monitorizarea atentă a restricțiilor suplimentare, cum ar fi cele privind drepturile de vizită ale părinților și garanțiile legale aferente, impune protejarea efectivă a dreptului părinților și copiilor la respectarea vieții de familie. Astfel de restricții pot limita contactul dintre minor și unul sau ambii părinți, însă numai în măsura strict necesară.

În plus, motivele legiuitorului pentru separarea mamelor de nou-născuți trebuie să fie foarte bine fundamentate. Riscul de afectare a copiilor crește odată cu durata separării de părinți, astfel încât autoritățile publice trebuie să justifice temeinic orice decizie de acest fel. Se ia în considerare dacă procesul decizional este echitabil și dacă toate părțile implicate au avut posibilitatea de a-și prezenta argumentele, precum și timpul necesar pentru luarea unei astfel de decizii.

Astfel, în cauza *R.M.S. contra Spaniei*⁴¹⁹, reclamantul a susținut că i-a fost restricționat dreptul să intre în contact personal cu fiica sa de trei ani și 10 luni din cauza statutului său socio-economic. După ce a constatat o încălcare a art.8 din Convenție, Curtea a afirmat că „autoritățile administrative spaniole ar fi trebuit să nu ia mai puține măsuri decât autoritatea de plasament.”⁴²⁰

În plus, Curtea a enunțat „rolul instituțiilor de asistență socială este de a ajuta persoanele aflate în dificultate [...], de a le îndruma și de a le consilia în chestiuni precum diverse tipuri de prestații, posibilitatea de a obține locuințe sociale și alte metode. pentru a depăși dificultățile,

⁴¹⁹ Cauza *R.M.S. contra Spaniei*. [online] [accesat 07.08.2025]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-121906%22%5D%7D> .

⁴²⁰ *Ibidem*.

acesta a întâmpinat aceleași dificultăți ca și ceilalți. În concluzie, s-a constatat că „autoritățile spaniole nu au depus eforturi suficiente și adecvate pentru a garanta dreptul reclamantului de a locui cu fiul său”⁴²¹.

Convenția ONU cu privire la drepturile copilului adoptată de Adunarea Generală a Națiunilor Unite la 20 noiembrie 1989, în vigoare din 20 septembrie 1990, la care RM a aderat prin Hotărârea Parlamentului nr. 408-XII din 12.12.90, în vigoare din 25 februarie 1993.⁴²²

Art. 9 din Convenția privind drepturile copilului prevede că un copil nu poate fi separat de părinți împotriva voinței lor și că toate părțile trebuie să aibă posibilitatea de a participa la proces și susține obligațiile respective ale statelor. Iar, conform art. 5 din Convenție „*Statele părți vor respecta responsabilitățile, drepturile și obligațiile părinților de a asigura, într-o manieră compatibilă cu dezvoltarea lor continuă.*” capacitățile copilului, necesare pentru realizarea de către copil a drepturilor recunoscute în prezenta Convenție.

La nivelul UE, nu există prevederi specifice cu privire la domeniul de aplicare substanțial al dreptului la îngrijirea părintească. Instrumentele UE tratează adesea aspecte transfrontaliere, cum ar fi recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești în statele membre, și anume dreptul formal și procedural. Reglementarea competenței, a legii aplicabile, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești, cooperarea în obligațiile de întreținere, de exemplu, se regăsesc în Regulamentul privind obligațiile de întreținere ce se aplică cererilor în materie, transfrontaliere care apar între rude. Se stabilesc astfel reguli comune la nivelul UE pentru a asigura colectarea creanțelor de întreținere, chiar dacă creditorul sau reprezentantul lui se află într-o altă țară non-europeană.

Limitele dreptului de a menține o relație privată cu părinții variază în funcție de situație. Dacă un părinte are o hotărâre de divorț, aceasta este mai amplă și, de obicei, limitată la interesul superior al copilului. În contextul unui divorț patronat de stat care rezultă din expulzarea sau încarcerarea unuia dintre părinți, autoritățile publice acționează pentru a proteja interesul celui protejat și trebuie să respecte un echilibru just între interesele părților și datoria de a asigura interesul superior al copilului. De exemplu, dreptul copiilor de a-și păstra viața privată se aplică și părinților în ambele cazuri.

⁴²¹ *Ibidem*.

⁴²² Convenția cu privire la drepturile copilului adoptată de Adunarea Generală a Națiunilor Unite la 20 noiembrie 1989, în vigoare din 20 septembrie 1990, a fost ratificată de către Republica Moldova la 20 noiembrie 1989. Publicat în: *Tratate Internaționale* nr. 1 art. 52. [online] [accesat 08.08.2025]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=115568&lang=ro

În dreptul european, art. 24 alin. (3) din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene⁴²³ recunoaște în mod expres dreptul fiecărui copil de a menține o relație privată cu părinții săi. Regulamentul clarifică conținutul dreptului, în special, clarifică sensul termenului de comunicare, care trebuie să apară în mod regulat, să recunoască menținerea relațiilor personale și să fie sub forma unei legături directe. Există, de asemenea, o limitare, și anume că dreptul fiecărui copil de a lua legătura cu părinții săi este în mod clar în interesul superior al minorului. După cum explică nota explicativă de reglementare, această regulă se bazează în mod expres pe prevederile articolului 9 din Convenția ONU privind Drepturile Copilului.

Având în vedere competențele Uniunii Europene, s-a subliniat ideea cooperării judiciare pentru a crea zone de libertate, securitate și justiție care să asigure libera circulație a persoanelor. Două instrumente europene au o importanță deosebită și anume Regulamentul Consiliului nr. 2201/2003⁴²⁴, Regulamentul CE nr. 2201/2003 privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești în materie matrimonială și în materia răspunderii părintești și de abrogare a Regulamentului CE nr. 1347/2000⁴²⁵, precum și Directiva nr. 2008/52/CE a Parlamentului European și a Consiliului Europei privind anumite aspecte ale medierii în materie civilă și comercială.⁴²⁶

Regulamentul CE nr. 2201/2003⁴²⁷ cu privire la drepturile copilului este deosebit de importantă. Prin urmare, se aplică tuturor deciziilor referitoare la răspunderea părintească fără referire explicită la starea civilă a părintelui.

Jurisprudența CJUE urmărește să susțină dreptul fundamental al copilului de a menține relații personale permanente și contact direct cu ambii părinți în cazul înlăturării ilegale a copilului ca urmare a unei decizii unilaterale a unuia dintre părinți. Se ia în considerare articolul 24 alin. (3) din Cartă, întrucât Curtea afirmă că acest drept este indiscutabil împletit cu interesele tuturor copiilor.

⁴²³ Carta Drepturilor Fundamentale ale Uniunii Europene. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, nr. C 326/391 din 26.10.2012. [online] [accesat 08.08.2025].

Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:12012P/TXT>

⁴²⁴ Regulamentului (CE) nr. 2201/2003 al Consiliului Europei privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești în materie matrimonială și în materia răspunderii părintești și de abrogare a Regulamentului CE nr. 1347/2000. În: *Jurnalul Oficial* L 338, 23.12.2003, pp. 1–29. [online] [accesat 08.08.2025]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex:32003R2201>

⁴²⁵ *Ibidem*.

⁴²⁶ Directiva nr. 2008/52/CE a Parlamentului European și a Consiliului Europei din 21 mai 2008 privind anumite aspecte ale medierii în materie civilă și comercială. În: *Jurnalul Oficial* L 136, 24.5.2008, pp. 3-8. [online] [accesat 08.08.2025]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:32008L0052>

⁴²⁷ Regulamentului (CE) nr. 2201/2003 al Consiliului Europei privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești în materie matrimonială și în materia răspunderii părintești și de abrogare a Regulamentului CE nr. 1347/2000. În: *JO* L 338, 23.12.2003, pp. 1–29. [online] [accesat 08.08.2025]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex:32003R2201>

Din punctul de vedere al CJUE, o măsură care împiedică un copil să mențină relații personale regulate și contact direct cu ambii părinți nu poate fi justificată decât de un alt interes al copilului care este de o asemenea importanță deosebită. Acesta include măsuri provizorii și de asigurare în temeiul articolului 20 din Regulamentul Bruxelles II bis. Curtea a reținut că „tuturor intereselor trebuie să li se acorde o evaluare echilibrată și adecvată, bazată în primul rând pe considerații obiective referitoare la adevărata identitate și mediul social al copilului, conform cu Regulamentul Bruxelles II bis.”⁴²⁸

Cauza *E. W. B.*⁴²⁹, CJUE tratează un litigiu dintre domnul E. (tatăl său) și doamna E. și stabilește reședința obișnuită a fiului său S. și drepturile de vizită ale tatălui său. Părinții au semnat un acord într-un tribunal spaniol care acordă mamei drepturi de custodie și de vizită tatălui. Mama a încercat apoi să reducă drepturile de vizită ale tatălui prin acest acord. Tatăl său a făcut apel la Înalta Curte pentru a pune în aplicare tratatul spaniol. Mama a spus că instanța spaniolă și-a extins jurisdicția și a dorit să transfere jurisdicția extinsă tribunalelor din Anglia și Țara Galilor. Cu privire la cererea tatălui, Curtea de Apel a adresat CJUE mai multe întrebări cu privire la interpretarea articolului 12 alin. (3) din Regulamentul Bruxelles II bis. CJUE a statuat că, „dacă este trimisă în fața instanței în temeiul articolului 12 alineatul (3) din Regulamentul Bruxelles II bis, interesul superior al copilului poate fi stabilit numai printr-o analiză de la caz la caz, dacă există competența solicitată, în conformitate cu interesul superior al minorului. Extinderea competenței se referă numai la proceduri specifice îndreptate către instanța a cărei competență a fost extinsă.”⁴³⁰

După încheierea definitivă a litigiului care a condus la prelungirea procesului, competența relevantă încetează în favoarea instanței care își exercită competența generală în temeiul art. 8 alineatul (1) din Regulamentul Bruxelles II bis, în caz contrar fiind afectat interesul superior al copilului, ceea ce se întâmplă cu mama în ceea ce privește priceperea necesară

În ceea ce privește autoritatea părintească, Regulamentul CE nr. 2201/2003⁴³¹ coexistă cu Convenția de la Haga privind jurisdicția, legea aplicabilă, recunoașterea, executarea și cooperarea în ceea ce privește responsabilitatea părintească și măsurile de protecție a copilului.⁴³²

⁴²⁸Cauza *E. w. B.* CJUE, C-436/13, 1 octombrie 2014, [online] [accesat 15.08.2025].

Disponibil: <https://www.echr.coe.int/>

⁴²⁹*Ibidem.*

⁴³⁰*Ibidem.*

⁴³¹*Ibidem.*

⁴³² Convenția de la Haga privind jurisdicția, legea aplicabilă, recunoașterea, executarea și cooperarea în ceea ce privește responsabilitatea părintească și măsurile de protecție a copilului din 19 octombrie 1996. [online] [accesat 15.08.2025]. <https://assets.hcch.net/docs/f16ebd3d-f398-4891-bf47-110866e171d4.pdf>.

Potrivit art. 60 al Regulamentului CE nr. 2201/2003, acesta prevalează asupra mai multor convenții în măsura în care acestea privesc materiile reglementate de regulament, și anume: „(a) Convenția de la Haga din 5 octombrie 1961 cu privire la suprimarea cerinței supralegalizării actelor oficiale străine și legea aplicabilă cu privire la protecția minorilor; (b) Convenția de la Luxemburg din 8 septembrie 1967 privind recunoașterea hotărârilor privind valabilitatea căsătoriilor; (c) Convenția de la Haga din 1 iunie 1970 privind recunoașterea divorțurilor și separărilor de drept; (d) Convenția Europeană din 20 mai 1980 privind recunoașterea și executarea hotărârilor privind încredințarea copiilor și restabilirea încredințării copiilor (e) Convenția de la Haga din 25 octombrie 1980 asupra aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii.”⁴³³

Potrivit art. 61, în relațiile cu Convenția de la Haga din 19 octombrie 1996 privind competența, dreptul aplicabil, recunoașterea, executarea și cooperarea în materia răspunderii părintești și a măsurilor de protecție a copiilor. Regulamentul se aplică: „(a) atunci când respectivul copil își are reședința obișnuită pe teritoriul unui stat membru; (b) în ceea ce privește recunoașterea și executarea unei hotărâri pronunțate de instanța judecătorească competentă dintr-un stat membru pe teritoriul unui alt stat membru, chiar dacă respectivul copil își are reședința obișnuită pe teritoriul unui stat nemembru care este parte contractantă la convenția menționată anterior.”⁴³⁴

Prin urmare, considerăm că, principalul aspect al Regulamentului expus supra este stabilirea reședinței obișnuite a copilului.

În ce privește conceptul de viață normală, în sensul art. 8 și 10 din Regulamentul Bruxelles II bis, CJUE a stabilit că acesta „corespunde unui loc care reflectă un anumit grad de integrare a copilului în mediul social și familial. Dacă această situație se referă la un copil care a locuit cu mama de câteva zile într-un stat membru, dar în cazul în care copilul a fost mutat în alt loc decât reședința sa obișnuită, factorii care trebuie luați în considerare includ durata, consistența, mutarea pe teritoriul statului membru al UE și reședința mamei în acel stat membru, condițiile și motivele migrației, precum și vârsta copilului, originea geografică și familială a mamei, relația de familie și directitatea relațiilor sociale ale mamei în cauză și ale copilului cu statul membru relevant.”⁴³⁵

⁴³³ Regulamentului (CE) nr. 2201/2003 al Consiliului Europei privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești în materie matrimonială și în materia răspunderii părintești și de abrogare a Regulamentului CE nr. 1347/2000. În: *Jurnalul Oficial* L 338, 23.12.2003, pp. 1–29. [online] [accesat 20.08.2025]. Disponibil <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex:32003R2201>

⁴³⁴ *Ibidem*.

⁴³⁵ Cauza *Mercury contra Chaffe*, C-497/10 PPU, 22 decembrie 2010. [online] [accesat 22.08.2025]. Disponibil: <https://www.echr.coe.int/>.

Instrumentele care clarifică modul în care ar trebui soluționate litigiile complexe, cum ar fi Directiva din 2002 privind reglementarea accesului la justiție⁴³⁶, sunt esențiale pentru exercitarea dreptului de a menține o relație privată cu ambii părinți în litigiile transfrontaliere. Este recunoscută competența CE de a „îmbunătăți accesul la justiție în litigiile transfrontaliere prin stabilirea unor reguli minime comune privind asistența judiciară în astfel de litigii”. – CE, Tratatul nr. 218.⁴³⁷

În legislația Consiliului Europei, dreptul fiecărui copil de a menține o relație privată cu părinții săi decurge în mod clar din economia art. 8 din CoEDO.

CtEDO afirmă în acest sens că „părinții și copiii se bucură de compania unii altora ca element central al vieții de familie” (art. 8 CoEDO).

Cu toate acestea, Curtea subliniază, acest drept poate fi limitat de interesele minorilor. Acest drept se află la baza deciziilor privind și custodia copilului.

În mai multe cauze din practica CtEDO, precum *Levin contra Suediei*⁴³⁸ în care o mamă a trei copii aflați în îngrijire nefamilială, a susținut că restricțiile privind dreptul de a menține contactul privat cu copiii ei i-au încălcat dreptul la respectarea vieții de familie. Curtea s-a concentrat pe „scopul restricțiilor de confidențialitate, care este de a proteja interesul superior al copiilor. În acest caz, copiii nu au fost neglijați în timpul îngrijirii lor. Reclamanții și contactul lor cu ei au provocat reacții negative puternice din partea copiilor. Considerând că nu a avut loc nicio încălcare a art. 8 din Convenție, instanța a concluzionat că ingerința în drepturile reclamantului a fost conformă cu obiectivul legal urmărit, și anume interesele copilului, aflat în sfera jurisdicției naționale”.⁴³⁹

În cauza *Schneider contra Germaniei*⁴⁴⁰, reclamantul avea aventură cu o femeie căsătorită, și a pretins că este tatăl biologic al copilului ei, susținând că tatăl recunoscut legal era soțul mamei sale. Decizia instanțelor naționale dată reclamantului de a-i refuza menținerea contactului personal cu copilul și de a primi informații despre dezvoltarea copilului pe motiv că acesta nu era tatăl legal al copilului sau nu era rudă cu acesta a încălcat drepturile acestuia în temeiul art. 8 din Convenție. Pentru a constata o încălcare, CtEDO nu a analizat dacă relația dintre copil și reclamant ar putea fi în interesul superior al copilului în circumstanțele particulare ale cauzei.

⁴³⁶ Directiva din 2002/21/CE a Parlamentului european și Consiliului din 7 martie 2002 privind un cadru de reglementare comun pentru rețelele și serviciile de comunicații electronice (Directiva - cadrul). În: JO L 108, 24.4.2002. [online] [accesat 23.08.2025]. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex:32002L0021>

⁴³⁷ Convenția Consiliului Europei referitoare la abordarea integrată a siguranței, securității și serviciilor la partidele de fotbal sau alte evenimente sportive. [online] [accesat 23.08.2025]. <https://rm.coe.int/168071ccb5>

⁴³⁸ Cauza *Levin contra Suediei*. [online] [accesat 25.08.2025]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-109575%22%5D%7D>

⁴³⁹ *Ibidem*.

⁴⁴⁰ Cauza *Schneider contra Germaniei*. [online] [accesat 26.08.2025]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-106171%22%5D%7D>

În ceea ce privește solicitarea reclamantului de informații cu privire la dezvoltarea personală a copilului, Curtea a reținut că instanțele interne nu au furnizat suficiente motive pentru a justifica ingerința în sensul art. 8 alin. (2) și, prin urmare, nu a fost necesar să se intervină în acest caz, necesar în calea unui demers democratic”.

În doctrina română se evidențiază că, „normele referitoare la competență și la locul de reședință obișnuită a copilului se bazează pe interesul superior al copilului și, în cele din urmă, respectarea opiniilor copilului este prioritară. În toate cauzele care au ca obiect divorțul, custodia, parentalitatea sau încetarea acesteia și care implică minori, instanța nu poate lua o hotărâre fără audierea minorului, în condițiile în care acesta are un drept prevăzut de lege în acest sens. În unele cazuri, un minor cu vârsta sub 10 ani poate fi audiat și dacă autoritatea competentă, care poate fi o instanță sau o autoritate administrativă, consideră că este necesară audierea sa.”⁴⁴¹

Potrivit art. 264 alin. (2) din C.civ.al României, rezultă dreptul copilului „de a fi audiat, de a solicita și de a i se da tot ceea ce îi este necesar adecvat vârstei sale, de a-și spune părerile și de a fi încunoștințat cu privire la consecințele în cazul în care sunt respectate, ca urmare a oricărei decizii care îl privește.”⁴⁴²

Singura problemă care se ridică, este faptul că minorii nu cunosc legea la vârsta fragedă la care sunt audiați, și asta prin prisma modului în care legea se aplică, inclusiv cu privire la înțelegerea cuvintelor utilizate în adevăratul lor înțeles. Audierea copiilor, trebuie să țină seama și de comportamentul lor, deoarece acestora le lipsește complet sau aproape complet cultura juridică. Interpretarea răspunsurilor acestora, este o altă problemă, în condițiile în care ei sunt influențați de părintele la care locuiesc.

Cultura juridică include un set de cunoștințe juridice care înscriu propria conștientizare juridică în practica socială și juridică de zi cu zi a membrilor societății. Aceasta implică modele de atitudine și comportament social care sunt strâns legate de prevederile legale. Cultura juridică, strâns legată de conștientizarea juridică, determină nivelul de dezvoltare al unei persoane și al societății din care provine. Cultura și simțul legii create de el, care sunt implicate în suprimarea comportamentului ilegal, cuprind toate valorile juridice pe care umanitatea le-a creat ireversibil de-a lungul timpului pentru dezvoltarea socială dorită. Cultura juridică asigură ordinea în societate, în stat și în ordinea juridică cu toate trăsăturile însoțitoare.

Astfel, E.Morin arată că „omul este prin natură o ființă culturală, pentru că după cultura sa este o ființă naturală”.⁴⁴³

⁴⁴¹ POP, C., *Divorțul și succesiunile*. București: Ed. Universul Juridic, 2018, p.78-80.

⁴⁴² IVANOVICI, L., *Procesul De Divorț*. București: Ed. Ch. Beck, 2008, p. 23-26.

⁴⁴³ MORIN, E. *Paradigma pierdută. Natura umană*. București: Ed. Cartea Românească Educational, 2021, p.107.

Rezultă că acest tip de cultură caracterizează „existența umană, caracterizată ca o natură secundară care a luat naștere din îmbogățirea naturii primordiale, între care nu există barieră, definind astfel simbioza. Cultura ca mediu al existenței umane își definește domeniul existențial, care se caracterizează printr-o sinteză a subiectivului și obiectivului, realului și idealului. Prin urmare, cultura reprezintă modul de viață al oamenilor, caracterizează puterea creatoare a umanității, conturează un sistem de valori diferit și își creează propriul spațiu.”⁴⁴⁴

De-a lungul timpului, au căutat sferele de acasă ale acestui concept și au dat tot felul de explicații și definiții acestui spațiu virtual. În acest fel, putem accesa aspectele materiale și spirituale ale creației umane, care nu sunt altceva decât aspecte constitutive ale vieții umane.

Un simț dezvoltat al dreptului înseamnă că oamenii cunosc corect reglementările legale, respectă normele legale valabile, asigură ordinea juridică a societății, precum și respectarea drepturilor și libertăților fiecăruia de către toate autoritățile statului. Toate acestea confirmă faptul că „acest sens al dreptului s-a format cândva ca parte a sistemului juridic al societății, care determină în primul rând existența dreptului pozitiv și obiectiv, dar și a raporturilor juridice. Structura acestei conștiințe juridice este atrasă de faptul că, pe de o parte, ideologia juridică este o componentă a conștiinței juridice care îmbină idei, cunoștințe juridice, credințe și reprezentări raționale despre fenomenul juridic sau realitatea societății.”⁴⁴⁵

Pe de altă parte, politica legislativă a statului dictează ideologia juridică, doctrina juridică, studiile juridice etc. și este influențată și de factori politici și economici, atât la nivel național, cât și internațional. Din punct de vedere afectiv, psihologia juridică este o parte a conștiinței juridice, prin care înțelegem stări de spirit care se bazează pe emoții, evaluări, sentimente etc. create de un fenomen juridic manifestat în societate. Deosebim astfel elementele interne de conștiința juridică, adică ideologia și psihologia juridică, dar distingem și elementele externe care se manifestă în comportamente legale sau interzise.

Legislativul este responsabil pentru stabilirea unui cadru juridic clar și coerent în ce privește determinarea principiului interesului suprem al minorului, concretizarea reședinței obișnuite familiale, stabilirea unui tutore, formarea unei conduceri familiale etc.

Astfel, se impune ca „audierea copilului să fie obligatorie în toate cauzele care au ca obiect diferendele dintre cei ce îngrijesc minorii raportat la posibilitățile părintești prevăzute în Codul civil român, și anume: în vederea limitării dreptului copilului de a menține relații cu alte persoane cu care are legături de familie - art. 494 din C.civ. al României, în vigoare, sau în cererile de returnare a copilului fără dreptul prevăzut la art. 495 Codul civil român,, crearea sau schimbarea

⁴⁴⁴ *Ibidem.*

⁴⁴⁵ *Ibidem.*

reședinței unui copil, astfel cum se prevede la art. 496-497 C.civ. al României,, în cazul modificării tipului de învățământ sau pregătire profesională prevăzută la art. 498 alin. 2 C.civ. al României ,, *în cazul încuviințării de către instanță pentru exercitarea autorității părintești*” - art. 506, hotărârea judecătorească privind relația dintre părinții divorțați și copiii acestora - art. 396, în cazul în care aceasta are loc ulterior divorțului, care este expres prevăzut la art. 401 din NCC.”⁴⁴⁶

Se face referire la procedurile administrative pentru audierea minorului, care constituie o garanție procedurală destinată protejării intereselor acestuia, conform art. 226 C.proc.civ. al României. Audierea minorului are loc în secret, fără publicitate, iar copilul are dreptul de a fi audiat, fără a fi însă obligat în acest sens.

Statul are responsabilitatea de a asigura cadrul administrativ necesar desfășurării audierii și de a stabili limita de vârstă pentru participare, aceasta fiind de 10 ani. Audierea se realizează, de regulă, în camera de consiliu a instanței de judecată. În cazul în care minorul este sub această limită de vârstă, audierea se desfășoară cu grijă deosebită din partea persoanei care o efectuează.

Mai mult, minorul poate solicita o audiere, iar refuzul cererii trebuie încurajat de autoritatea competentă. Desigur, tot ceea ce spune un copil va fi luat în considerare în funcție de vârstă și nivelul său de pregătire. Un minor poate fi audiat pentru a stabili adevărul sau anumite circumstanțe de fapt. În procedura de ascultare a minorilor trebuie analizate și posibilele efectele negative asupra stării lor psihice, iar pentru a respecta acest lucru, este de datoria autorităților competente să ia toate măsurile necesare pentru a garanta integritatea psihică a copilului.

Forma și condițiile în care un minor poate fi audiat într-un litigiu sunt reglementate de legea română și au anumite trăsături în dreptul civil și penal. Un minor poate fi audiat ca martor, suspect sau inculpat în cadrul procedurilor penale. Orice persoană care are cunoștință de fapte sau împrejurări de fapt, inclusiv minorii, poate fi audiată ca martor într-un dosar penal. Audierea cu martor a unui minor cu vârsta sub 14 ani se desfășoară cu participarea unuia dintre părinți, a unui tutore sau a unei persoane sau a unui reprezentant al unei instituții de dezvoltare și educație a minorului, în conformitate cu art. 124 alin. (1) C.proc.pen. al României. Potrivit art. 481 C.proc.pen. al României, în orice audiere a unui suspect sau învinuit sub vârsta de 16 ani, organul de urmărire penală, dacă consideră necesar, cheamă un reprezentant al autorității tutelare, părinții și, dacă este cazul, custodelui, tutorelui sau persoanei aflate sub controlul minorului. În ceea ce privește punerea în mișcare a acțiunii penale, instanța poate, după audierea învinuitului sub 16 ani, să dispună scoaterea acestuia din ședință, dacă apreciază că ancheta și discuțiile pot fi negative,

⁴⁴⁶ BOROI, G., ANGHELESCU, C. *et.al. Curs de drept civil. Partea Generală*. București: Ed. Hamangiu, 2011, p. 382.

pentru a-i influența pe cei mai tineri. În cauzele civile și penale, minorii nu depun jurământ, iar în cauzele penale doar minorii sub 14 ani sunt avertizați să spună adevărul.

Audierea unui minor nu este prevăzută în prevederile Codului civil privind divorțul de către autoritatea în drept, deși nu este prevăzută la art. 375 din NCC, copilul va fi audiat în conformitate cu prevederile de mai sus, dar în acest caz autoritatea competentă va fi reprezentată de un notar public. Întrebarea este dacă notarul poate stabili dacă sunt respectate drepturile minorului pentru a-i proteja drepturile?

Din aceste considerente, instanța are în vedere nevoile și interesele copilului și nu neapărat de părerea copilului. De exemplu, un copil poate percepe un părinte ca fiind mai bun decât celălalt prin prisma îngăduinței: „Mama este bună, vreau să locuiesc cu ea pentru că mă lasă să mă joc la computer și să merg tot timpul în parc, iar tata este rău pentru a mă face să fac temele și să studiez.”⁴⁴⁷ În aceste cazuri, instanța poate lua în considerare situația părintelui față de care copilul are cea mai apropiată relație parentală, luând în considerare și alte probe.

Din lipsa probelor cuprinzătoare, s-a apreciat că în practica judiciară doar declarația copilului nu putea constitui un temei suficient pentru pronunțarea soluției.

În prevederile legale europene, art. 24 alin. 1 din Carta drepturilor fundamentale a UE⁴⁴⁸ prevede că și copiii pot avea în exprimare liberă opiniile proprii, ce sunt luate în evidență cu privire la aspectele ce îi pot afecta, raportat la prezența lor pământească și la maturitatea lor. Dispoziția se aplică în mod general și este nelimitată din punct de vedere al procedurilor. CJUE și-a adus aportul față de această dispoziție ca și Regulamentul Bruxelles II bis.

În dreptul internațional, articolul 12 alin. (1) din Convenția cu privire la Drepturile Copilului⁴⁴⁹ prevede situația unui copil capabil să își formeze propria opinie ce are dreptul de a și-o exprima liber în toate problemele care îl privesc. Opiniile copilului trebuie luate în considerare în mod corespunzător, ținând cont de vârsta și maturitatea sa. În plus, art. 12 alin. 2 din Convenție susține faptul că, pentru ca acesta să poată avea posibilitatea de a fi ascultat în orice procedură judiciară sau administrativă care îl privește, fie direct, fie prin intermediul unui reprezentant sau al unui organism competent, în conformitate cu normele procedurale ale Convenției și cu legile țării noastre.

⁴⁴⁷IVANOVICI, L., *Procesul De Divorț*. București: Ed. Ch. Beck, 2008, p. 78.

⁴⁴⁸ Carta Drepturilor Fundamentale ale Uniunii Europene. În: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, nr. C 326/391 din 26.10.2012. [online] [accesat 25.08.2025]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:12012P/TXT>

⁴⁴⁹ Convenția Internațională cu privire la drepturile copilului. Adoptată de Adoptarea generală a Națiunilor Unite la 20 noiembrie 1989. Intrat în vigoare la 20 septembrie 1990. Publicată în : *Tratate Internaționale nr.1 art. 52*. [online] [accesat 25.08.2025]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=115568&lang=ro

Comitetul Națiunilor Unite pentru Drepturile Copilului cuprinde și faptul că, pentru ca acesta să se bucure pe deplin de acest drept, statele părți trebuie să îl garanteze direct sau să adopte sau să revizuiască legislația relevantă. De asemenea, acestea trebuie să se asigure că respectivul minor are toate datele necesare pentru a lua o hotărâre care este pentru binele său. Comitetul notează, în același sens, că minorul are dreptul de a nu-și exercita drepturile ; spunerea opiniei este o opțiune, nu o obligație.

Este obligatoriu ca un copil cu vârsta peste 10 ani să fie audiat în procedurile administrative sau judiciare care îl privesc. Cu toate acestea, dacă autoritatea competentă consideră că este necesară soluționarea cauzei, poate fi audiat și un copil cu vârsta sub 10 ani.

Obligația menționată anterior este prevăzută în Codul civil și devenind ținta criticilor ce pot fi considerate neconstituționaliste, întrucât ceea ce prevede legea și a fost supus unui tir dr critici, conduce la ideea că dreptul copilului de a fi audiat în justiție este o adevărată obligație.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat că art. 8 din Convenție definește, din punct de vedere esențial, datoria autorităților de a nu se amesteca în familie. Cu toate acestea, autoritățile au obligația pozitivă de a lua măsurile necesare pentru a sprijini nucleul familial pentru protecția minorilor de potențialele abuzuri. Minorii pot fi separați de părinții lor doar în situații specifice și bine definite, și nu pur și simplu din dragoste. În astfel de cazuri, ar trebui depuse toate eforturile pentru a proteja relațiile personale și, dacă este necesar, pentru a reuni familia. Statele au mai multe opțiuni în ceea ce privește hotărârea de a îndepărta copiii de părinții lor. Cu toate acestea, este necesară o monitorizare mai riguroasă, având restricții suplimentare, cum sunt opririle parțiale a drepturilor de vizită ale părinților și garanțiile legale menite să protejeze eficient dreptul părinților și al copiilor la respectarea nucleului familial. Restricțiile adăugate înseamnă că contactul familial dintre minor și unul sau ambii părinți va fi limitat pe cât posibil. În plus, motivele date de stat atunci când se hotărăște separarea mamelor de nou-născuți trebuie să fie foarte convingătoare.

Înțelepciunea descrește în funcție de perioada în care minorii nu stau cu părinții, iar statul trebuie să ofere motive foarte puternice pentru a-și susține decizia de a menține această separare. Hotărârea Consiliului ia în considerare dacă procesul decizional este echitabil și dacă toate părțile cu interes în cauză, au avut posibilitatea de a demonstra cele susținute. De asemenea, subliniază decalajul de timp dintre posibilitatea de a lua aceste decizii.

În speța *R.M.S. contra Spaniei*⁴⁵⁰, reclamantul a susținut că a fost împiedicat să ia contact personal cu fiica sa minoră din cauza statutului său socio-economic. După ce a constatat că nu s-

⁴⁵⁰ Cauza *R.M.S. contra Spaniei*. [online] [accesat 25.08.2025]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-121906%22%5D%7D>

au respectat prevederile art. 8 din Convenție, Curtea a afirmat că „autoritățile administrative spaniole ar fi trebuit să ia nu mai puține măsuri decât autoritatea de plasament”.

În plus, acesta a spus: „rolul instituțiilor de asistență socială este de a ajuta persoanele aflate în dificultăți [...], de a le îndruma și de a le consilia în chestiuni precum diverse tipuri de prestații, posibilitatea de a obține locuințe sociale și alte metode. pentru a depăși dificultățile, acesta a depășit aceleași dificultăți ca și cei care i-au cerut primii.”⁴⁵¹

În concluzie, SEAE a constatat că autoritățile spaniole nu au depus eforturi susținute și adecvate pentru a garanta dreptul reclamantului de a locui cu fiul său.

De asemenea, conform art. 5 din Convenția cu privire la drepturile copilului⁴⁵² statele părți vor respecta responsabilitățile, drepturile și obligațiile părinților de a asigura, într-o manieră compatibilă cu dezvoltarea lor continuă, capacitățile copilului, necesare pentru realizarea de către copil a drepturilor recunoscute în convenție.

Mai mult, art. 9 din Convenție, prevede că un copil nu poate fi luat de la părinți împotriva a ceea ce își doresc ei și că toate părțile trebuie să aibă posibilitatea de acces la proces, și de a susține obligațiile respective ale statelor.

Limitele dreptului de a menține o relație privată cu părinții variază în funcție de situație. Dacă un părinte are o hotărâre de divorț, aceasta este mai amplă și, de obicei, limitată la drepturile minorului. Atunci când are loc un divorț coordonat de stat care rezultă din scoaterea din țară ori arestarea unuia dintre părinți, autoritățile publice lucrează pentru a proteja interesul minorului și trebuie aibă în vedere ambele părți, deopotrivă, adică să echilibreze interesele părților și datoria de a asigura drepturile minorului. De exemplu, dreptul copiilor prevalează atunci când se raportează la viața privată și se aplică părinților întotdeauna.

În dreptul european, art. 24 alin. (3) din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene recunoaște că fiecare minor are dreptul de a menține o relație privată cu părinții săi. Dreptul Regulamentului clarifică conținutul dreptului, în special, clarifică sensul termenului de comunicare, care trebuie să apară în mod regulat, să recunoască menținerea relațiilor personale și să fie sub forma unei legături directe. Există, de asemenea, o limitare, și anume că dreptul fiecărui copil de a lua legătura cu părinții săi este în mod clar în interesul superior al minorului.

⁴⁵¹ *Ibidem.*

⁴⁵² Convenția Internațională cu privire la drepturile copilului. Adoptată de Adopția generală a Națiunilor Unite la 20 noiembrie 1989. Intrat în vigoare la 20 septembrie 1990. Publicată în: *Tratate Internaționale nr.1 art. 52.* [online] [accesat 25.08.2025]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=115568&lang=ro

Pe de altă parte, normele referitoare la competență și la locul de reședință obișnuită a copilului se bazează pe interesul superior al copilului și, în cele din urmă, respectarea opiniilor copilului este în mod clar intenționată. .

Jurisprudența CJUE urmărește să apere dreptul fundamental al copilului pentru menținerea unei relații personale permanente și o legătură directă cu ambii părinți, în cazul în care copilul este luat ilegal de sub custodia sa ca urmare a unei decizii unilaterale a unuia dintre părinți. Art. 24 alin. 3 din Cartă a fost preluat *ad litteram*, deoarece Curtea a considerat că acest drept este indiscutabil legat de interesele tuturor copiilor. În opinia CJUE, o măsură care împiedică un copil să mențină contacte regulate și o relație directă cu genitorii poate fi justificată doar de alte interese ale copilului de o importanță semnificativă. Aceasta include măsuri provizorii și protecții în temeiul articolului 20 din Regulamentul Bruxelles II. CEDO a considerat că toate interesele trebuie evaluate în mod echilibrat și adecvat, bazate în principal pe considerații obiective referitoare la identitatea reală și mediul social al copilului. Regulamentul Bruxelles II

Un exemplu din jurisprudența CJUE este cauza *Mercredi v. Chaffe*, C-497/10 PPU⁴⁵³, din 22 decembrie 2010. Curtea de Apel pentru Anglia și Țara Galilor a trimis CJUE o cauză privind transferul unui copil în vârstă de două luni din Anglia în insula franceză Réunion. CJUE a decis că conceptul de viață normală, în sensul art.8 și 10 din Regulamentul Bruxelles II-bis, corespunde unui loc care reflectă un grad de integrare a copilului în mediul social și familial. Dacă această situație se referă la un copil care rămâne cu mama timp de câteva zile într-un stat membru, dar se mută într-un alt loc, atunci conceptul de viață normală este definit ca fiind viața sa normală, obișnuită, trebuie luați în considerare factori precum durata, consecvența, deplasarea pe teritoriul unui stat membru al UE și reședința mamei în statul membru respectiv, și dacă acești factori au aceeași semnificație și pentru mamă și pentru copil.

De asemenea, ar trebui să se acorde atenție tuturor condițiilor și motivelor migrației, precum și vârstei copilului, originii geografice și familiale a mamei și relațiilor familiale și sociale directe ale mamei și copilului cu statul membru în cauză.

Instrumentele care clarifică modul în care ar trebui soluționate litigiile complexe, cum ar fi Directiva din 2002 privind reglementarea accesului la justiție⁴⁵⁴, sunt de esență în exercitarea dreptului de a menține o relație privată cu ambii părinți în toate litigiile transfrontaliere -

⁴⁵³Cauza *Mercredi contra Richard Chaffe*. C-497/10 PPU. [online] [accesat 25.08.2025]. Disponibil: https://infocuria.curia.europa.eu/tabs/document/C/2010/C-0497-10-00000000RP-01-P-01/ARRET_SOM/117080-RO-1-html

⁴⁵⁴ Directiva din 2002/21/CE a Parlamentului european și Consiliului din 7 martie 2002 privind un cadru de reglementare comun pentru rețelele și serviciile de comunicații electronice (Directiva - cadrul). În: *Jurnalul Oficial* L 108, 24.4.2002. [online] [accesat 25.08.2025]. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex:32002L0021>

Competența CE de a „îmbunătăți accesul la justiție în litigiile transfrontaliere prin stabilirea unor reguli minime comune privind asistența judiciară în astfel de litigii”.

Rațiunea Directivei este de a facilita accesul la justiție în materie civilă transfrontalieră prin stabilirea unor norme minime comune privind asistența judiciară, pentru a se asigura că se acordă asistență juridică adecvată în toate circumstanțele. Se facilitează astfel, adaptarea legislației naționale în acest domeniu, cum ar fi procedurile din motive financiare și furnizarea de mecanisme de cooperare între autoritățile statelor membre.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a subliniat deseori principiul interesului superior al copilului, în acest sens este relevantă cauza *S.P. contra României*.⁴⁵⁵

În hotărâre, CtEDO s-a bazat pe jurisprudența existentă, respectiv că statele au obligații procedurale afirmative pentru a se asigura că procesul decizional este echitabil și respectuos în cazurile în care sunt luate măsuri pentru a interfera cu viața de familie, interese protejate de art. 8 din Convenție. Cel mai puțin important dintre aceste interese este cel al copilului, în accepțiunea instanței naționale.

În cauza *S. contra Germaniei*⁴⁵⁶, CtEDO a constatat că judecătorul care a decis în cauză a încălcat prevederile Convenției, întrucât nu l-a ascultat în continuare pe minor, având în vedere opinia psihologului. Cu toate acestea, relația părinte-copil și opinia copilului față de aceasta este un instrument integral în determinarea adevăratelor nevoi ale copilului și, fără o informare adecvată, instanța nu poate lua o decizie care să echilibreze în mod corespunzător interesele părților. Plângerea reclamantului se referă la refuzul instanțelor naționale de a-i acorda unui copil drept de vizită, copil născut în afara căsătoriei, în care, conform legii de la acea vreme, părinții biologici nu puteau obține drepturi de vizită decât dacă o instanță stabilise anterior că aceasta este în interesul superior al copilului.

În speță, instanța de trimitere a decis „să nu audieze copilul de cinci ani, pentru a stabili mai ușor în ce măsură dorea să-și vadă tatăl și dacă astfel de vizite erau în interesul său superior. Această situație demonstrează că petenta nu a jucat un rol adecvat în ceea ce privește drepturile sale de vizitare a copilului, reamintindu-se instanței că instanța nu ar trebui să analizeze constatările ambigue ale expertului cu privire la pericolul audierii copilului, și nici că acestea ar fi pertinente în cauză.”⁴⁵⁷

⁴⁵⁵ Cauza *S.P. contra României*. [online] [accesat 27.08.2025]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-122759%22%5D%7D>

⁴⁵⁶ Cauza *S. contra Germaniei*. [online] [accesat 28.08.2025]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-73660%22%5D%7D>

⁴⁵⁷ DERAKSHAN, M. W., SANTOS, N. R., CALVO, M. G. EYSENCK, M.W. Anxiety and cognitive performance: Attentional control theory. În: *American Psychological Association, Emotion 2009*, vol. 7, no. 2, p.336. [online] [accesat 28.08.2025]. Disponibil: <https://www.deepdyve.com/lp/american-psychological->

Cu privire la aplicarea legii privind libertatea de mișcare, răpirea internațională a copiilor are un impact deosebit, pornind de la schimbarea ilicită a domiciliului minorului.

În aceste cazuri, cadrul legal este asigurat de Convenția de la Haga din 1980 privind aspectele civile ale răpirii internaționale a copiilor⁴⁵⁸.

De asemenea, Regulamentul (UE) 2019/1111 din 25 iunie 2019 privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie matrimonială și în materia răspunderii părintești și privind răpirea internațională de copii (reformare)⁴⁵⁹. Dreptul copilului de a-și exprima opinia în cadrul procedurilor care îl vizează este clarificat și garantat prin dispoziții care completează prevederile Convenției, oferindu-i minorului posibilitatea de a participa la procesul decizional într-un mod adecvat vârstei și maturității sale.

Convenția de la Haga se aplică tuturor statelor membre ale Uniunii Europene, iar România, Republica Moldova ș.a. sunt semnatare ale Convenției de la Haga din 1980 privind aspectele civile ale răpirii internaționale de copii. Prevederile Convenției de la Haga pot fi aplicate atunci când copilul unei persoane este transferat ilegal în altă țară, și minorului care are sub șaisprezece ani la momentul separării sau arestării.

Autorii susțin că, în sensul Convenției, exercitarea autorității părintești implică și analiza dreptului de a se stabili unde va fi reședința obișnuită a copilului.⁴⁶⁰

Chiar și atunci când părinții își exercită împreună autoritatea părintească, aceștia au drepturi și obligații comune cu privire la copilul minor, ceea ce înseamnă că unul dintre părinți nu poate decide unilateral cu privire la reședința copilului. Prin urmare, reținerea unui copil de către unul dintre părinți într-un anumit stat, împotriva voinței celuilalt încalcă prevederile Convenției.

Procedura care trebuie urmată în această situație necesită intervenția autorității centrale care poate demara demersurile juridice prevăzute de Convenția de la Haga, respectiv instanța care se poate pronunța cu privire la o astfel de solicitare.

Procedura prevăzută de Convenția de la Haga pentru returnarea copiilor deplasați cu încălcarea dispozițiilor legale sau reținuți ilegal într-o altă țară decât cea în care se află reședința obișnuită a copilului, este o procedură care se judecă în regim de urgență.

[association/anxiety-and-cognitive-performance-attentional-control-theory-rIoS57Msn6?articleList=%2Fsearch%3Fquery%3DAnxiety%2Band%2BCognitive%2BPerformance%253A%2BAntentional%2BControl%2BTheory](https://www.association-anxiety-and-cognitive-performance-attentional-control-theory-rIoS57Msn6?articleList=%2Fsearch%3Fquery%3DAnxiety%2Band%2BCognitive%2BPerformance%253A%2BAntentional%2BControl%2BTheory).

⁴⁵⁸ Convenția de la Haga din 1980 privind aspectele civile ale răpirii internaționale a copiilor.

⁴⁵⁹ Regulamentul (UE) 2019/1111 al Consiliului din 25 iunie 2019 privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie matrimonială și în materia răspunderii părintești și privind răpirea internațională de copii (reformare). Publicat în: *Jurnalul Oficial* nr. L 178/1 din 02.07.2019. [online] [accesat 30.08.2025]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:32019R1111>.

⁴⁶⁰ MORANGE, J. *Libertățile publice*. București: Ed. Rosetti, Ediția a 7-a actualizată, 2002, p. 5.

Aceeași convenție prevede că astfel de procedură trebuie demarată în termen de un an de la data la care copilul a fost deplasat/ reținut ilegal în statul nerezident.

Așa cum menționam mai sus, pentru statele membre UE,, pot deveni aplicabile și prevederile Regulamentului (UE) 2019/1111 din 25 iunie 2019, care sunt aplicabile direct în statele membre ale Uniunii Europene.

O procedură judiciară privind întoarcerea copilului ar trebui să fie soluționată prompt în baza celor mai rapide proceduri prevăzute de legislația națională.

Spre exemplu, în România, deciziile în astfel de situații se iau în baza prevederilor Legii nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului⁴⁶¹, care prevede dreptul copilului de a menține relațiile parentale cu părinții și rudele sale. Copilul are dreptul să-și cunoască familia extinsă și să păstreze o legătură cu aceasta, cu condiția să nu fie contrar intereselor lor.

În ceea ce privește competența, aceasta „va fi stabilită în conformitate cu interesul superior al copilului, pe baza proximității, fiind statul membru în care copilul își are reședința obișnuită. Există, de asemenea, excepții de la principiul proximității, pe lângă cele prevăzute în prezentul regulament, cu titlu de exemplu, în cazul schimbării reședinței copilului sau atunci când se ajunge la un acord între părinți.”⁴⁶²

3.2. Consecințele juridice ale nerespectării măsurilor privind domiciliul minorului

Codul familiei din Republica Moldova⁴⁶³ nu prevede custodia comună a copiilor minori, astfel încât ambii părinți pot exercita drepturi egale la educație, parentalitate și relațiile cu ambii părinți conduc la un copil stabil emoțional. O soluție legislativă la această problemă va duce direct la soluționarea multor dispute, precum și la crearea condițiilor favorabile pentru dezvoltarea emoțională a minorilor și evitarea acestora.

Potrivit art. 2 alin. (1) din CF RM, unul din principiile de bază ale legislației familiale este că „familia și relațiile familiale în Republica Moldova sunt ocrotite de stat.” Iar în acord cu alin. (3) „relațiile familiale sunt reglementate în conformitate cu următoarele principii: monogamie, căsătorie liber consimțită între bărbat și femeie, egalitate în drepturi a soților în familie, sprijin reciproc moral și material, fidelitate conjugală, prioritate a educației copilului în familie,

⁴⁶¹ Legea nr. 272 din 21 iunie 2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului. Republicată în: *Monitorul Oficial al României* nr. 159 din 05.03.2014. [online] [accesat 30.08.2025]. Disponibil: <https://legislatie.just.ro/Public/DetailDocument/156097>

⁴⁶² Regulamentul (UE) 2019/1111 al Consiliului din 25 iunie 2019 privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie matrimonială și în materia răspunderii părintești și privind răpirea internațională de copii (reformare). Publicat în: *Jurnalul Oficial* nr. L 178/1 din 02.07.2019. [online] [accesat 30.08.2025]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:32019R1111>.

⁴⁶³ Codul familiei al Republicii Moldova, nr. 1316 din 26.10.2000. În: *Monitorul Oficial* nr. 47 – 48 art. 210. [online] [accesat 30.08.2025]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=150708&lang=ro#

manifestare a grijii pentru întreținerea, educația și apărarea drepturilor și intereselor membrilor minori și ale celor inapți de muncă ai familiei.”

Potrivit prevederilor CF RM, art. 52 alin. (1) „copilul are dreptul să comunice cu ambii părinți, cu bunicii, frații, surorile și cu celelalte rude. Desfacerea căsătoriei părinților, nulitatea ei sau traiul separat al acestora nu afectează drepturile copilului. În cazul când părinții au domiciliul separat, copilul are dreptul să comunice cu fiecare dintre ei.”⁴⁶⁴

De asemenea, art. 51 statuează expres, dreptul copilului la abitație și educație în familie, stipulând în alin. (2) că „fiecare copil are dreptul să locuiască în familie, să-și cunoască părinții, să beneficieze de grija lor, să coabiteze cu ei, cu excepția cazurilor când aceasta contravine intereselor copilului.”⁴⁶⁵

Legea privind drepturile copilului garantează în art. 8 alin. (1) că „fiecare copil are dreptul să locuiască într-o familie, să își cunoască părinții, să beneficieze de grija lor și să coabiteze cu aceștia.”⁴⁶⁶

Potrivit alin. (2) „Răspunderea pentru creșterea copilului și pentru asigurarea dezvoltării acestuia le revine în primul rând părinților sau, după caz, reprezentanților legali/responsabililor legali ai acestuia. Ambii părinți au o răspundere comună pentru creșterea, educarea și întreținerea copilului.”⁴⁶⁷

În mod special, art. 9 reglementează aspectele legale privind dreptul copilului care locuiește separat de unul dintre părinți sau de ambii părinți, stipulând în alin. (1) „copilul separat de un părinte sau de ambii părinți are dreptul să întrețină relații personale și contacte directe regulate cu cei doi părinți ai săi, dacă aceasta nu contravine intereselor lui.”⁴⁶⁸

Mai mult alin. (2) indică „statul întreprinde măsurile necesare pentru a combate acțiunile ilegale de deplasare a copilului într-un alt stat și asigură identificarea și returnarea copilului răpit în statul reședinței sale obișnuite.”⁴⁶⁹

În Raportul Național privind implementarea Convenției ONU cu privire la drepturile copilului, elaborat de Comitetul ONU privind drepturile copilului,⁴⁷⁰ analizându-se dreptul la viață, supraviețuire și dezvoltare din art. 6 al Convenției se indică „esența acestui principiu este

⁴⁶⁴ *Ibidem.*

⁴⁶⁵ *Ibidem.*

⁴⁶⁶ Legea privind drepturile copilului nr. 370 din 30.11.2023. În: Monitorul Oficial Nr. 488-491 art. 864. [online] [accesat 01.09.2025]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=153186&lang=ro#

⁴⁶⁷ *Ibidem.*

⁴⁶⁸ *Ibidem.*

⁴⁶⁹ *Ibidem.*

⁴⁷⁰ Raportul Național privind implementarea Convenției ONU cu privire la drepturile copilului, elaborat de Comitetul ONU privind drepturile copilului, p. 22. [online] [accesat 01.09.2025]. Disponibil: https://cnpdc.gov.md/sites/default/files/document/attachments/raport_onu_protectia_copil.pdf

reflectată în prevederile Constituției, care recunoaște dreptul inerent la viață, supraviețuire și dezvoltare. Aceste prevederi sunt concretizate și în alte acte normative. De exemplu, Codul familiei vizează nemijlocit asigurarea și protecția dreptului la viață, supraviețuire și dezvoltare a copilului (dreptul copilului la abitație și educație în familie (art. 51), dreptul de a comunica cu părinții (art. 52), dreptul copilului de a fi protejat (art. 53) ș. a.).⁴⁷¹

Doctrinarii susțin că, „dreptul la abitație și educație în familie reprezintă unul fundamental, de aceea atât în art. 16 al Legii privind drepturile copilului, cât și în art. 51 al Codului Familiei, acesta estereglementat mai concret, în ansamblu cu alte drepturi, în legătură cu alte drepturi ale copilului, în special, pe cât este posibil, dreptul de a-și cunoaște părinții, dreptul la îngrijiri din partea acestora, dreptul de a domicilia împreună cu părinții, cu excepția cazurilor când aceasta contravine intereselor copilului.”⁴⁷²

Pe bună dreptate se susține că „este extrem de important de menționat că părinții ar trebui să înțeleagă - iar acolo unde este necesar, autoritățile trebuie să se implice în înțelegerea acestui rol - că ei, și nu statul sau primăria poartă răspunderea, în primul rând, pentru soarta copilului, să fi e conștienți de faptul că un copil este o fi ință umană de sine stătătoare, care are drepturi proprii recunoscute prin lege, iar acestea trebuie să fi e respectate în primul rând de cei care l-au adus pe lume.”⁴⁷³

Autoarea V. Cebotari remarcă „cu dreptul la abitație și educație în familie este indisolubil legat dreptul copilului de a comunica cu ambii părinți, bunici, frați, surori și alte rude care oferă educația deplină copilului.”⁴⁷⁴

Problemele educației copilului „aparțin ambilor părinți în egală măsură, chiar și atunci când părinții locuiesc separat. Părintele care locuiește separat nu numai că are dreptul, dar și este obligat să participe la educația copilului. Părintele care locuiește cu copilul nu este în drept să-l împiedice pe celălalt să comunice cu copilul și să participe la educația acestuia.”⁴⁷⁵

Determinarea domiciliului copilului minor „reprezintă mai mult o acțiune de protecție a dreptului copilului de a avea o tutelă, o persoană ce-l va îngriji, ocroti și educa, decât a avea o adresă juridică.”⁴⁷⁶

⁴⁷¹ *Ibidem*, p. 22.

⁴⁷² ȚARĂLUNGĂ, V. Protecția drepturilor copilului în Republica Moldova: particularități și dificultăți. În: *Tradiție și inovare în cercetarea științifică, 8 octombrie 2021, Bălți*. Bălți: Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți, 2021, Ediția 10, Vol. II, p. 25. [online] [accesat 01.09.2025]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/3.Protectia%20drepturilor%20copilului%20in%20RM.pdf

⁴⁷³ *Ibidem*.

⁴⁷⁴ CEBOTARI, V. *Stabilirea domiciliului copilului după divorțul părinților*. Op.cit: p. 50.

⁴⁷⁵ *Ibidem*.

⁴⁷⁶ Raportul anual: Respectarea drepturilor copilului în Republica Moldova în anul 2023. Avocatul copilului, p. 47. [online] [accesat 01.09.2025]. Disponibil: <https://ombudsman.md/wp-content/uploads/2024/09/raport-anual-privind-respectarea-drepturilor-copilului-in-republica-moldova-in-anul-2023.pdf>

Codul civil al RM, statuează că domiciliul copilului minor în vârstă de până la 14 ani este, conform art. 40 alin. (1) „la părinții săi sau la acel părinte la care locuiește permanent.”⁴⁷⁷

Dacă, minorul în vârstă de până la 14 ani este dat în plasament de către instanța de judecată unei persoane terțe, conform art. 40 alin. (2), domiciliul acestuia „rămâne la părinții săi”⁴⁷⁸, iar dacă părinții au domiciliu separate și nu se înțelege „la care dintre ei minorul va avea domiciliul, asupra acestuia decide instanța de judecată.”⁴⁷⁹

Evidențiem că, legislația civilă a RM, statuează oportunitatea stabilirii domiciliului copilului minor la „bunica sau alte rude ori persoane de încredere, cu consimțământul acestora, ori la o instituție de ocrotire”⁴⁸⁰, potrivit art. 40 alin. (3), fiind un caz excepțional, cu luarea în considerare a interesului suprem al minorului.

Potrivit alin. (4) și (5) art. 40 C.civ. al RM, „domiciliul minorului, în cazul în care numai unul din părinți îl reprezintă ori în cazul în care se află sub tutelă, este la reprezentantul legal”, iar a minorului aflat în dificultate, în cazurile expres reglementate „se află la familia sau la persoanele cărora le-a fost dat în plasament ori încredințat.”⁴⁸¹

Pe lângă reglementările existente în legislația de drept civil privind domiciliul copilului, în opinia doctrinarilor „reglementări exprese în acest sens se regăsesc și în Legea privind regimul juridic al adopției. Astfel, conform prevederilor art. 2 din Lege, domiciliul copilului este locul de aflare al copilului, care poate fi: domiciliul părinților, al unui părinte, al tutorelui sau al curatorului, loc al instituției sociale sau al serviciului de tip familial, sau loc stabilit prin hotărâre judecătorească.”⁴⁸²

În sensul Legii privind regimul juridic al adopției⁴⁸³ prin domiciliu al copilului reprezintă acel „loc de aflare a copilului, care poate fi: domiciliu al părinților, al unui părinte, al tutorelui sau al curatorului, loc al instituției sociale sau al serviciului de tip familial sau loc stabilit prin hotărâre judecătorească.”⁴⁸⁴

Legislației familiei, statuează conform art. 63 alin. (1), în cazul în care „părinții locuiesc separat, domiciliul copilului care nu a atins vârsta de 14 ani se determină prin acordul părinților.”⁴⁸⁵

⁴⁷⁷ Codul Civil al Republicii Moldova nr. 1107 din 06.06.2002. În: Monitorul Oficial nr. 66-75 art. 132. [online] [accesat 01.09.2025]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=149719&lang=ro#

⁴⁷⁸ *Ibidem.*

⁴⁷⁹ *Ibidem.*

⁴⁸⁰ *Ibidem.*

⁴⁸¹ *Ibidem.*

⁴⁸² BOȘCANEANU, M. *Determinarea domiciliului copilului : probleme teoretice și practice*. Op.cit., p. 230.

⁴⁸³ Legii privind regimul juridic al adopției nr. 99 din 28.05.2010. În: Monitorul Oficial nr. 131-134 art. 441. [online] [accesat 01.09.2025]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=106567&lang=ro

⁴⁸⁴ *Ibidem.*

⁴⁸⁵ Codul familiei al Republicii Moldova, nr. 1316 din 26.10.2000. În: Monitorul Oficial nr. 47 – 48 art. 210. [online] [accesat 01.09.2025]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=150708&lang=ro#

Dacă părinții locuiesc separat, potrivit alin. (1¹) art. 63 Codul Familiei „copilul care a atins vârsta de 14 ani alege cu care dintre părinți vrea să locuiască. Dacă acesta refuză să aleagă cu care părinte vrea să locuiască, domiciliul copilului se stabilește prin acordul părinților.”⁴⁸⁶

Într-o cauză recentă din jurisprudența CSJ, Decizia din 07 noiembrie 2025⁴⁸⁷, Curtea a constatat că la avizul autorității tutelare a fost anexată o Notă informativă cu privire la opinia copiilor minori, potrivit căreia, par. 115 „copiii minori domiciliază cu mama în apartamentul nr. XXX. În urma discuției cu copiii, ținând cont de vârsta și dezvoltarea psihologică a acestora, s-a constatat că sunt atașați de ambii părinți. XXX, fiind deschisă în declarații, cunoaște despre separarea părinților și a menționat că dorește să locuiască cu mama, însă cu tatăl să petreacă timpul de fiecare dată când are posibilitate. XXX și XXX nu conștientizează situația, fiind jucăușe și zâmbitoare, au menționat că tata este la serviciu și când se eliberează vor petrece timpul împreună. Copiii îi percep pe ambii părinți ca fiind grijulii, acordându-le atenție maximă, însă din motiv că tata mai mult timp petrece la serviciu, mai puțin timp acordă copiilor.”⁴⁸⁸

De asemenea, conform § 116, Completul de judecată al CSJ a considerat relevant faptul că „în cadrul ședinței de judecată în instanța de apel din 18 iunie 2024, în prezența psihologului Parascovia Sîrbu, a fost audiat copilul minor XXX, care inter alia a declarat că mama are casa sa și că își dorește să locuiască împreună cu mama și cu surorile sale.”⁴⁸⁹

Astfel, conform § 123-124, în urma analizei materialelor cauzei în raport cu normele legale, CSJ remarcat că instanțele inferioare au interpretat eronat normele de drept material, prin urmare oferind o apreciere nerezonabilă a probelor, și au pronunțat o hotărâre nemotivată în partea cerinței privind stabilirea domiciliului copiilor minori. Astfel, CSJ a învederat că „soluționarea problemelor stabilirii domiciliului copiilor minori, instanța de judecată are obligația în prim rând, de a se asigura că hotărârea pronunțată va asigura copiilor protecția și îngrijirea necesară pentru bunăstarea lor, ținând cont de drepturile și obligațiile părinților.”⁴⁹⁰

Prin urmare cu titlu de principiu, Curtea a susținut asupra interesului superior al copilului ca fiind un principiu fundamental al dreptului familiei, fiind unicul criteriu după care instanțele urmează să se călăuzează pentru a decide chestiunea exercitării drepturilor părintești, astfel că, § 126, interesul superior al copiilor indică „asigurarea stabilității și securității emoționale, a dezvoltării fizice și psihice armonioase, precum și menținerea legăturilor afective cu ambii părinți.

⁴⁸⁶ *Ibidem.*

⁴⁸⁷ Decizia CSJ din 07 noiembrie 2025. [online] [accesat 03.09.2025]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=80053

⁴⁸⁸ *Ibidem.*

⁴⁸⁹ *Ibidem.*

⁴⁹⁰ *Ibidem.*

La soluționarea cauzei, instanța de judecată urmează să aprecieze raporturile afective ale copilului cu fiecare părinte, capacitatea acestora de a răspunde nevoilor materiale, educaționale și morale ale copilului, continuitatea mediului său de viață și disponibilitatea părinților de a colabora în vederea protejării relațiilor familiale.”⁴⁹¹

Mai mult, considerăm important a reliefa constatările Curții statuate în § 127 „decizia nu poate fi fundamentată exclusiv pe interesele ori confortul părinților, posibilitățile materiale ale părinților, ci urmează a fi analizate împrejurările menite să asigure copiilor o dezvoltare fizică, morală și intelectuală armonioasă, reieșind din vârsta copiilor, comportarea părinților înainte de separare, gradul de atașament și preocupare pe care l-au manifestat față de copii, precum și legăturile afective ce s-au stabilit între părinți și copii, între copii și alți membri ai familiei extinse.”⁴⁹²

Importanța ca „interesul superior al copilului să fie *paramount consideration* (considerație primordială) în toate deciziile care-l privesc. Autoritățile naționale trebuie să asigure un echilibru just între interesele părinților și cele ale copilului, iar interesul copilului are o greutate specială în evaluarea acelor cazuri.”⁴⁹³

Raportat la speță, CSJ a indicat, § 135 -138 că „punerea în executare a unei asemenea hotărâri judecătorești, prin care domiciliul copiilor a fost stabilit la tată, ar presupune, în mod inevitabil, separarea copiilor de mama lor, cu care aceștia locuiesc de o perioadă îndelungată și transferarea lor în mediul familial al tatălui.” Mai mult, executarea unei asemenea hotărâri „poate implica inclusiv măsuri coercitive, prin care copiii ar fi luați cu forța de la mamă și predați tatălui. O astfel de intervenție ar genera inevitabil traume emoționale și sentimente de insecuritate, copiii percepend evenimentul ca o ruptură afectivă.”⁴⁹⁴

În soluția sa, CSJ a dispus inclusiv determinarea domiciliului copiilor minori cu mama și au atenționat-o de a nu crea impedimente, obstacole tatălui copiilor în comunicarea cu aceștia.

Autorii susțin că, „necesitatea de a determina locul de domiciliu al copilului este determinată nu numai de dorința părinților, ci și de influența acestui fapt asupra colectării de pensii de întreținere de la unul dintre părinți, de posibilitatea copilului de a călători în străinătate și de alte probleme.”⁴⁹⁵

Uneori, „circumstanța respectivă cu cine locuiește copilul este luată în considerare la împărțirea și determinarea părților reale ale proprietății soților. În majoritatea cazurilor, părinții nu

⁴⁹¹ *Ibidem.*

⁴⁹² *Ibidem.*

⁴⁹³ *Ibidem.*

⁴⁹⁴ *Ibidem.*

⁴⁹⁵ BOȘCANEANU, M. *Determinarea domiciliului copilului: probleme teoretice și practice.* Op.cit., p. 226.

pot decide singuri cu cine va trăi copilul, nu ajung la un acord. Prin urmare, soluția acestei probleme în instanța judecătorească este foarte frecventă, iar categoria cazurilor privind determinarea locului de domiciliu al copilului rămâne una dintre cele mai dificile, deoarece de decizia corectă a cazului depinde soarta copilului.”⁴⁹⁶

Codul Familiei RM reglementează situația privind stabilirea domiciliului copilului minor și în lipsa unui acord între părinți în acest sens, iar copilul care are împlinită vârsta de 14 ani, refuză să aleagă cu care dintre părinți dorește să locuiască. Astfel, domiciliul copilului se va stabili potrivit regulilor de la art. 63 alin. (2) Codul Familiei, „de către instanța de judecată, ținând cont de interesele și opinia copilului, în conformitate cu vârsta și gradul său de maturitate. În acest caz, instanța judecătorească va lua în considerare atașamentul copilului față de fiecare dintre părinți, față de frați și surori, vârsta copilului, calitățile morale ale părinților, relațiile existente între fiecare părinte și copil, posibilitățile părinților de a crea condiții adecvate pentru educația și dezvoltarea copilului (îndeletnicirile și regimul de lucru, condițiile de trai etc.).”⁴⁹⁷

Obligatoriu pentru stabilirea domiciliului copilului minor, este „avizul autorității tutelare teritoriale în a cărei rază teritorială se află domiciliul fiecăruia dintre părinți, în care va conține, după caz, și informația disponibilă privind actele de violență în această familie și persoana agresorului familial”⁴⁹⁸ (art. 63 alin. (3) CF RM).

În lipsa unui acord comun al părinților privind stabilirea domiciliului, aână când instanța va decide asupra stabilirii acestuia, potrivit art. 63 alin. (4) CF RM, „domiciliul copilului este considerat domiciliul părintelui cu care acesta locuiește permanent.”⁴⁹⁹

Prin urmare, de regulă, autoritatea părintească este exercitată în comun de ambii părinți, indiferent dacă aceștia sunt căsătoriți sau divorțați.

Când părinții divorțați sau părinții care au copii din afara căsătoriei, nu se înțeleg asupra modului în care se va exercita autoritatea părintească, legiuitorul a prevăzut că autoritatea judecătorească este cea care soluționează cererile de stabilire a modului de realizare a custodiei asupra copiilor acestora.

Potrivit legislației române, art. 398 C.Civ. al României, „din motive imperioase, instanța poate dispune ca autoritatea părintească să fie exercitată numai de un singur părinte, atunci când se impune.”

⁴⁹⁶ *Ibidem.*

⁴⁹⁷ Codul familiei al Republicii Moldova, nr. 1316 din 26.10.2000. În: *Monitorul Oficial* nr. 47 – 48 art. 210. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=150708&lang=ro#

⁴⁹⁸ *Ibidem.*

⁴⁹⁹ *Ibidem.*

Art. 400 din C.Civ.al României statuează că schimbarea locului de reședință al copilului se face cu acordul prealabil al părintelui nerezident al copilului (părintele care nu are custodia). În caz de dezacord cu privire la aceste aspecte, instanța va lua în considerare interesul superior al copilului, ținând cont și de rezultatele raportului de evaluare psihosocială.

În funcție de modul în care se exercită autoritatea părintească este stabilită și locuința copilului, chiar dacă în practica judiciară, primul capăt de cerere soluționat de instanță, este stabilirea locuinței copilului.

Nu trebuie confundată locuința sau domiciliul copilului, cu reședința acestuia, care în reglementările actuale este cea de la domiciliul părinților săi. Doar în caz de neînțelegeri, aceasta se va stabili de către instanța judecătorească, la solicitarea persoanei interesate (părinți, concubini, sau numai de către alte persoane care au acest drept, potrivit legii).

Potrivit art. 486 din C.Civ.al României privind disputele dintre părinți, când există neînțelegeri între aceștia cu privire la exercițiul drepturilor sau la îndeplinirea îndatoririlor părintești, instanța de tutelă, după ce îi ascultă pe părinți și având în vedere concluziile raportului referitor la ancheta psihosocială, stabilește potrivit interesului superior al copilului.

Similar legislației Republicii Moldova, în România, ascultarea copilului este obligatorie în chestiunile ce vizează exercitarea drepturilor și îndatoririlor părintești.

În Republica Moldova, potrivit art. 66 alin. (1) CF RM⁵⁰⁰ în ceea ce privește protecția drepturilor părintești, părinții au dreptul de a solicita înapoierea copilului lor oricărei persoane care îl deține sau reține fără temei legal. Iar în caz de litigii, părinții sunt îndreptățiți de a se adresa în instanța de judecată.

Astfel că, procedura de înapoiere a copilului la domiciliul părinților este de competența instanțelor judecătorești.

Cazurile în care cererea de înapoiere a copilului la părinți poate fi respinsă de instanță sunt cele în care circumstanțele demonstrează că o astfel de măsură este contrară interesului superior al copilului, art. 66 alin. (2) CF RM.

În astfel de cazuri, instanța poate decide că este în interesul superior al copilului să rămână cu persoanele care solicită înapoierea și, dacă analiza probelor demonstrează că, chiar dacă aceste persoane nu pot garanta susținerea, educația și dezvoltarea curentă a copilului, instanța va solicita

⁵⁰⁰ Codul familiei al Republicii Moldova, nr. 1316 din 26.10.2000. În: *Monitorul Oficial* nr. 47 – 48 art. 210. [online] [accesat 05.09.2025]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=150708&lang=ro#

„autorității teritoriale responsabile de custodie să stabilească plasamentul copilului în conformitate cu legislația specifică.”⁵⁰¹

La caz, conform art. 66 alin. (3) CF RM, dacă instanța de judecată stabilește că nici părinții și nici persoanele la care se află copilul nu sânt în stare să asigure întreținerea, educația și dezvoltarea adecvată a acestuia, aceasta „ea va obliga autoritatea tutelară teritorială să dispună plasamentul copilului în conformitate cu prevederile Legii nr. 140/2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situații de risc și a copiilor separați de părinți.”⁵⁰²

Conform Legii nr. 140/2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situații de risc și a copiilor separați de părinți⁵⁰³ art. 6 alin. (1) lit. f) autoritatea tutelară locală are atribuția inclusiv de a asigura plasamentul de urgență a copiilor separați de părinți, iar conform art. 7 lit. d) autoritatea tutelară teritorială asigură plasamentul planificat al copiilor separați de părinți.

Potrivit art. 66 C.civ.al RM, privind competența generală a instanței de judecată și a autorității tutelare, rezultă că instanța de judecată și autoritatea tutelară trebuie să exercite o supraveghere generală cu privire la măsurile de ocrotire, conform competenței așa cum este prevăzută de lege.

Din modul în care legiuitorul a înțeles să intituleze art. 66 Cod Civil al RM, respectiv competența generală atât a instanței de judecată cât și a autorității tutelare.

În România o asemenea practică, cum este procedura prealabilă administrativă expusă, nu este reglementată.

De reținut este faptul că în practica CtEDO s-a statuat în mod constant faptul că astfel de dispute ar trebui revizuite în circumstanțe limitate, pe baza unor legi ușor aplicabile, respectiv s-a recomandat un cadru legal la nivel național, care să impună părinților să se adreseze mai întâi autorităților administrative.

În România, autoritatea tutelară nu are competența de a emite decizii obligatorii, în cadrul unei proceduri prelabile sesizării instanței de judecată, în timp ce în Republica Moldova această procedură este prevăzută de legiuitor cu rigurozitate. Astfel, înainte ca părinții să se adreseze autorităților judiciare, părinții trebuie să se adreseze autorității tutelare, iar în cazul în care părinții nu sunt de acord cu hotărârile acestei autorități, aceștia pot să se adreseze instanței.

⁵⁰¹ Legea nr. privind protecția specială a copiilor aflați în situații de risc și a copiilor separați de părinți nr. 140 din 14.06.2013. În: *Monitorul Oficial* nr. 167-172 art. 534. [online] [accesat 05.09.2025]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=139010&lang=ro

⁵⁰² Codul familiei al Republicii Moldova, nr. 1316 din 26.10.2000. În: *Monitorul Oficial* nr. 47 – 48 art. 210. [online] [accesat 05.09.2025]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=150708&lang=ro#

⁵⁰³ Legea nr. privind protecția specială a copiilor aflați în situații de risc și a copiilor separați de părinți nr. 140 din 14.06.2013. În: *Monitorul Oficial* nr. 167-172 art. 534. [online] [accesat 05.09.2025]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=139010&lang=ro

Reglementările din cadrul art. 155 C.civ. al RM, intitulate *decizia autorității tutelare*, oferă cadrul legal privind procedura administrativă de soluționare a neînțelegerilor dintre părinți, anterior sesizării instanței. Odată ce este sesizată autoritatea tutelară, aceasta este obligată să soluționeze toate cererile care îi sînt adresate, într-un termen de 30 de zile de la data depunerii cererilor de către părinții copilului, așadar într-un termen relativ scurt, comparativ cu durata de soluționare a unei cauze în fața instanțelor de judecată, acest lucru fiind în interesul superior al copilului.

Acest termen, de 30 de zile se calculează din data depunerii cererii, dacă nu este necesară obținerea unor informații suplimentare, prezentare de probe suplimentare sau oricare altă cercetare, cu excepția cazului când, autoritatea tutelară dispune efectuarea unei dezbateri contradictorie conform art. 150 C.civ. al RM.

Din reglementarea textului rezultă că acest termen se poate prelungi în cazurile mai complexe, în care sunt necesare informații suplimentare sau se impune administrarea unor probe suplimentare, fiind necesară și efectuarea altor demersuri.

Potrivit art. 150 alin. (1) C.civ. al RM, „la cererea oricărei persoane interesate sau din oficiu, autoritatea tutelară poate dispune ca soluționarea unei chestiuni să se desfășoare în contradictoriu.”

Din reglementarea articolului rezultă că aceasta chestiune este lăsată la aprecierea autorității tutelare, nefiind imperativă, deci nederută de lege. În cazul în care se ia o astfel de măsură, din oficiu sau la cererea unei persoane interesate, persoanele în cauză sunt înștiințate în acest sens. După pronunțarea deciziei emise de către autoritatea tutelară, aceasta are obligația de a le comunica părților data la care se va lua decizia în cauza respectivă.

De menționat este faptul că dacă pentru procedura de soluționare a cererii adresate instituției, dispozițiile legii prevăd un termen de 30 zile, cu posibilitatea prelungirii în anumite situații, în ceea ce privește adoptarea și motivarea soluției în cauzele privind tutela, curatela minorilor și măsurile de ocrotire ale acestora, deciziile trebuie să fie motivate și adoptate într-un termen care nu trebuie să depășească 3 luni de la data depunerii cererii respective.

De asemenea, pentru comunicarea dispozitivului deciziei persoanei ocrotite, persoanei însărcinate cu ocrotirea și, după caz, membrilor consiliului de familie, legiuitorul prevede încă un termen de 3 luni, de la data luării acestei decizii de această dată, ceea ce conduce la o prelungire destul de mare a procesului de adoptare a soluției în cauză și, astfel, la prelungirea momentului în care se poate sesiza instanța de judecată, dacă părțile nu sunt mulțumite de decizia pronunțată.

Apreciem că prin instituirea în România a acestei proceduri, un anumit procent din numărul total de cauze pot fi soluționate fără să se mai ajungă în etapa de judecată în fața instanței, cu atât

mai mult în cauzele în care părțile au un prim impact cu un organ administrativ care este preocupat de protejarea drepturilor și intereselor copilului.

Pe de altă parte, considerăm că procedura de soluționare a cauzei în etapa administrativă nu conține termene clare și riguroase, de natură să confere încredere părților că în cauzele acestora, analiza dosarului și pronunțarea soluției, respectă dreptul la un termen rezonabil.

Cu privire la situația minorului în caz de divorț, s-a impus analiza metodologică bazată pe investigațiile sociologice, avute în vedere într-o altă lucrare⁵⁰⁴, tocmai pentru a vedea impactul acestuia asupra interesului superior al minorului.

Analizând jurisprudența pe tema divorțului, investigațiile sociologice în domeniu arată că dorința copiilor, indiferent de vârstă, este ca familia să nu se destrame să rămână în comuniune întrucât acolo ei își găsesc echilibrul, considerând că un divorț este devastator pentru ei. Totuși când situația degenerează, iar mediul familiar ajunge să fie toxic pentru copil se impune în mod inevitabil separarea celor doi părinți prin divorț.

Rămâne întrebarea esențială, dacă divorțul administrativ este soluția ideală pentru familiile cu minori. Această modalitate a divorțului ar trebui să primeze pentru adulți care, indiferent de de disensiunile la care au ajuns în culplu trebuie să prioritizeze interesul superior al minorului. Ori considerăm că acesta va putea fi urmărit, cu precădere într-o procedură blândă și facilă psihologic, așa cum este cea a divorțului administrativ.

Instituirea unei etape administrative, obligatorii, conduce la imposibilitatea promovării unui demers în fața instanței de judecată pe perioada celor minim 6 luni în care se așteaptă pronunțarea soluției și motivarea acesteia. Constatăm, așadar, o limitare a accesului la justiție al cetățenilor, precum și o încălcare a dreptului la o revizuire rezonabilă și specifică a cauzei. În esență, este de reținut că nu este posibilă punerea în aplicare a deciziei autorității de supraveghere, deoarece prevederile Codului de procedură nu asigură executarea acestor hotărâri⁵⁰⁵.

O altă problemă ține de stabilirea programului de întrevederi. Conform art. 64 alin. (2) CF RM „părinții au dreptul să încheie un acord privind exercitarea drepturilor părintești de către părintele care locuiește separat de copil.”

Eventualele litigii ivite „se soluționează de către autoritatea tutelară teritorială, care stabilește un program de întrevederi, iar decizia acesteia poate fi atacată în instanța judecătorească,

⁵⁰⁴ **GIURGEA, L.** Child Discernment, a Global Problem. În: *Perspectives of Law and Public Administration* vol. 13, nr. 1 /2024, indexata în EBSCO, HEINONLINE, CEEOL, PROQUEST, ERIH Plus, WorldCat, DOAJ, RePEc, UlrichsWeb, IndexCopernicus, SSRN, p.183, ISSN 2601-7830. Disponibil: <https://adjuris.ro/revista/an13nr1.html>

⁵⁰⁵ Cauza *Sharxhi și alții împotriva Albaniei*. [online] [accesat 05.09.2025]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-179867%22%5D%7D>

care va emite hotărârea respectivă. Părinții pot, din inițiativă proprie sau la recomandarea autorității tutelare teritoriale, să se adreseze unui mediator pentru soluționarea litigiului.”⁵⁰⁶

Legiuitorul moldav a statuat că pentru a se stabili un program de întâlniri se va ține cont, conform art. 64 alin. (2¹) CF RM de „atașamentul copilului față de fiecare dintre părinți, față de frați și surori, de vârsta copilului și frecvența studiilor/participarea la activități extrașcolare de către acesta, de calitățile morale ale părinților, de relațiile dintre copil și fiecare părinte, de proximitatea domiciliului părintelui care locuiește separat de copil, astfel încât drepturile părintești să fie exercitate într-un mod echitabil.”⁵⁰⁷

În situația în care părintele la domiciliul căruia a fost stabilit domiciliul copilului pleacă temporar în altă localitate din țară sau de peste hotare, la muncă sau în alte scopuri, iar copilul rămâne în grija unei alte persoane potrivit alin. (2²) art. 64 Codul Familiei „părintele care locuiește separat de copil își păstrează dreptul de a vizita copilul conform programului de întâlniri.”⁵⁰⁸

Dacă însă, părintele la domiciliul căruia a fost stabilit domiciliul copilului pleacă în altă localitate din țară sau de peste hotare împreună cu copilul ori lăsând copilul în custodie, acesta, potrivit alin. (2³) „asigură comunicarea copilului cu celălalt părinte prin intermediul tehnologiilor informaționale sau prin alte mijloace, precum și posibilitatea vizitării copilului de celălalt părinte.”⁵⁰⁹

Dacă, părintele nu va respecta hotărârea judecătorească de a asigura comunicarea copilului cu celălalt părinte, atunci, potrivit art. 64 alin. (3) CF RM, „la cererea părintelui care locuiește separat de copil, instanța judecătorească, ținând cont de interesele și opinia copilului, în funcție de vârsta și gradul său de maturitate, poate decide transmiterea copilului către acesta.”

Într-o cauză recentă din jurisprudența CSJ, Decizie din 05 martie 2025⁵¹⁰, conform § 55 al deciziei, recurent a invocat printre altele că „limitarea drastică a programului de întâlniri este considerată o ingerință excesivă în dreptul la viața de familie al recurentului, fără o justificare temeinică. Se subliniază că CtEDO recunoaște că măsurile care restrâng contactul dintre un părinte și copilul său trebuie să fie necesare și proporționale cu scopul urmărit.”⁵¹¹

Conform § 91, CSJ a subliniat că „dreptul tatălui de a menține relații personale cu copiii săi nu poate fi restricționat fără o justificare bazată pe probe concludente. Orice măsură care limitează

⁵⁰⁶ Codul familiei al Republicii Moldova, nr. 1316 din 26.10.2000. În: *Monitorul Oficial* nr. 47 – 48 art. 210. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=150708&lang=ro#

⁵⁰⁷ *Ibidem*.

⁵⁰⁸ *Ibidem*.

⁵⁰⁹ *Ibidem*.

⁵¹⁰ Decizia CSJ din 5 martie 2025. [online] [accesat 09.09.2025]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=77561

⁵¹¹ *Ibidem*.

acest drept trebuie să fie susținută de o evaluare obiectivă și detaliată, iar simpla invocare a stării de 15 sănătate a minorului, fără o expertiză amănunțită privind impactul întrevederilor asupra copilului, nu poate constitui un temei suficient. Prima instanță a apreciat corect că recomandările specialiștilor în sănătate mintală subliniază necesitatea păstrării relației copilului cu ambii părinți pentru dezvoltarea sa armonioasă, iar autoritatea tutelară a stabilit un program de vizite adaptat circumstanțelor cazului.”⁵¹²

S-a stabilit în § 94, că „instanța de apel a motivat restricționarea întrevederilor dintre tată și copii prin necesitatea protejării interesului superior al minorului. Totuși, completul de judecată reține că această concluzie nu este susținută de o analiză detaliată și obiectivă a impactului acestor întrevederi asupra copilului. În lipsa unei expertize psihologice de specialitate care să justifice o astfel de restricție, soluția instanței de apel apare ca fiind lipsită de fundament și disproporționată în raport cu scopul urmărit. În speță, nu s-a dispus o expertiză psihologică specializată care să stabilească în ce măsură întâlnirile cu tatăl ar avea un efect negativ asupra minorului xxxxx.”⁵¹³

Pe bună dreptate, completul de judecată al CSJ a remarcat că „orice măsură care restricționează drepturile părintești trebuie să fie fundamentată pe probe clare, pertinente și concludente. Totodată, instanțele de judecată trebuie să asigure un echilibru just între drepturile părintești și interesul superior al copilului, evitând soluții care nu sunt susținute de o motivare clară și obiectivă.”⁵¹⁴

În practica CtEDO, identificăm hotărâri care se referă la restricționarea contactului dintre părinte și copil.

Astfel, în cauza *Strand Lobben și alții contra Norvegiei*⁵¹⁵, CtEDO a subliniat că „orice măsură care restricționează contactul dintre un părinte și copil trebuie să fie justificată printr-o necesitate urgentă și susținută de probe obiective.”

Deasemenea, în § 206 Curtea a statuat „în cazurile în care interesele copilului, respectiv ale părinților intră în conflict, art. 8 impune ca autoritățile interne să mențină un just echilibru între aceste interese și ca, în cadrul procesului de punere în balanță, să se acorde o importanță deosebită interesului superior al copilului, care, în funcție de natura și gravitatea sa, să primeze în fața celui al părinților.”⁵¹⁶

⁵¹² *Ibidem.*

⁵¹³ *Ibidem.*

⁵¹⁴ *Ibidem.*

⁵¹⁵ Cauza *Strand Lobben și alții contra Norvegiei*. [online] [accesat 10.09.2025].

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-195909"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{)

⁵¹⁶ *Ibidem.*

În cauza *Gnahore contra Franței*⁵¹⁷, § 59, CtEDO a statuat „interesul superior al copilului impune, pe de o parte, menținerea legăturilor copilului cu familia sa, cu excepția cazurilor în care familia s-a dovedit în mod deosebit nepotrivită, întrucât întreruperea acestor legături înseamnă separarea unui copil de rădăcinile sale. Rezultă că legăturile de familie pot fi întrerupte numai în circumstanțe excepționale și că trebuie depuse toate eforturile pentru păstrarea relațiilor personale și, dacă este cazul, pentru reconstrucția familiei.”⁵¹⁸

În cauza *Kutzner contra Germania*⁵¹⁹, Curtea europeană a evidențiat că „măsurile care afectează relațiile parentale trebuie să fie bine justificate și să nu creeze un obstacol excesiv în menținerea relațiilor familiale.”

În cauza prenotată, în § 68, Curtea a constatat că, „prin hotărârea din 27 mai 1997, Tribunalul de Tutelă din Bersenbrück a retras reclamanților autoritatea părintească asupra celor două fiice ale lor, Corinna și Nicola, născute în 1991 și 1993, și a dispus plasarea acestora la părinți substitutivi, în special pe motiv că reclamanții nu aveau capacitatea intelectuală necesară pentru a-și crește copiii. Instanța a reținut, de asemenea, că dezvoltarea emoțională și fizică a copiilor era considerabil întârziată și că reclamanții nu cooperaseră cu serviciile sociale. Prin hotărârea din 29 ianuarie 1998, Tribunalul Regional din Osnabrück, întemeindu-se pe două rapoarte de expertiză – primul subliniind deficiențele intelectuale ale reclamanților, iar al doilea lipsa de sprijin emoțional – a menținut măsura plasării copiilor la părinți substitutivi.”⁵²⁰

Astfel, „simplul fapt că un copil ar putea beneficia de un mediu mai favorabil pentru creștere nu poate justifica, prin el însuși, o măsură obligatorie de îndepărtare de sub îngrijirea părinților biologici; trebuie să existe alte circumstanțe care să indice „necesitatea” unei astfel de ingerințe în dreptul părinților la viața de familie garantat de articolul 8” (§ 69).⁵²¹

Subsecvent, Curtea a reamintit că „o măsură de plasament trebuie, în principiu, să fie considerată temporară și să înceteze de îndată ce circumstanțele o permit, iar orice măsuri de punere în aplicare trebuie să fie conforme cu obiectivul final al reunificării părinților biologici cu copilul. Obligația pozitivă de a facilita reunificarea familiei devine tot mai stringentă pe măsură ce perioada de plasament se prelungește, sub rezerva menținerii echilibrului cu interesul superior al copilului” (§ 76).⁵²²

⁵¹⁷ Cauza *Gnahore contra Franței*. [online] [accesat 10.09.2025]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-58802%22%5D%7D> .

⁵¹⁸ *Ibidem*.

⁵¹⁹ Cauza *Kutzner contra Germania*. [online] [accesat 10.09.2025]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22001-60163%22%5D%7D> .

⁵²⁰ *Ibidem*.

⁵²¹ *Ibidem*.

⁵²² *Ibidem*.

Din analiza § 77 – 82 al cauzei prenotate, CtEDO a constatat faptul că, copiii nu doar că au fost separați de familia de origine, ci au fost plasați în familii substitutive diferite și neidentificate, iar orice contact cu părinții a fost întrerupt în primele șase luni. Reclamanților li s-a oferit dreptul de a vizita copii, doar după depunerea unei acțiuni în instanța de judecată, iar vizitele lor au fost în practică obstructionate sistematic de autoritățile locale, fiind inițial limitate la o oră pe lună în prezența a opt persoane, apoi majorate la două ore pe lună. Astfel, că avându-se în vedere vârsta fragedă a copiilor, întreruperea contactului și restricțiile impuse puteau conduce la o accentuare a „înstrăinării” acestora față de părinți și între ei. Și, respectiv, în pofida marjei de apreciere a autorităților naționale, ingerința nu a fost proporțională cu scopurile legitime urmărite.

O altă problemă legislativă vizează obligația instanței de a furniza un calendar al vizitelor între părinți și minor la stabilirea reședinței minorului, adică consimțământul dacă unul dintre părinți locuiește în absența părintelui, iar celălalt locuiește cu părintele, părinții trebuie să meargă mai întâi la biroul de custodie pentru a stabili un calendar de întâlniri, iar dacă nu sunt de acord cu decizia, părinții trebuie să meargă în instanță pentru a stabili un termen de nerespectare.

Legislația ar trebui să prevadă posibilitatea unui litigiu direct, deoarece numai o instanță are capacitatea de a pune în aplicare o decizie și de a oferi garanții efective și echitabile de muncă, cum ar fi respectul față de părți, echitate, legalitate, publicitate sau egalitate, inclusiv dreptul la un proces echitabil. Nimeni nu pune în discuție necesitatea ca departamentul de custodie să se implice în astfel de litigii, dar prezența acestuia ar trebui să fie doar consultativă, sau dacă hotărârile autorităților tutelare sunt puse în executare după emitere, așa cum este cazul celor executate în România, instanța va fi scutită de litigii îndelungate și inutile.

Potrivit art. 66 din CF RM, privind exercitarea drepturilor părintești în cazul când părinții locuiesc separat, părinții se înțeleg asupra modului în care se exercită autoritatea părintească, inclusiv dreptul la vizită, care presupune deplasarea copilului de la domiciliul la care locuiește în mod permanent cu unul dintre părinți.

Totodată, pentru o mai bună exercitare a acestor drepturi, părinții au posibilitatea să încheie un acord, potrivit căruia părintele care locuiește separat de copil, își exercită posibilitatea izvorâtă din lege de a exercita relații personale cu propriul copil. În cazul în care comportamentul părintelui, separat de copil, încalcă interesele copilului său prezintă un real pericol pentru confortul său fizic și moral, părintele care stă împreună cu minorul are dreptul să se opună contactului dintre minor și celălalt părinte care stă separat.

În caz de litigiu, competența revine în primă fază, administrativă, autorității tutelare teritoriale, care va stabili un program de întrevederi cu părțile. Aceasta poate recomanda părinților

să se adreseze unui mediator, pentru soluționarea litigiului. Decizia autorității tutelare poate fi contestată doar la instanța judecătorească competentă.

Există și situații în care deși instanța de judecată a stabilit domiciliul minorului la unul dintre părinți, acesta părăsește temporar acest domiciliu și se deplasează în altă localitate din țară sau chiar din altă țară, la muncă sau cu alte obiective, însă minorul este în grija altei persoane, circumstanțe care îl îndreptățesc pe părintele care locuiește separat de copil, să solicite transmiterea copilului către acesta (alin. 3 art. 64 CF RM). Luarea deciziei de către instanța de judecată se realizează cu ascultarea minorului, luând în calcul nevoile sale, în funcție de vârsta și nivelul de maturitate al acestuia, în acord cu normele legale.

Atunci când părinții încheie aranjamente cu copiii lor în străinătate, contactul cu părintele înstrăinat poate să nu fie posibil fără o hotărâre judecătorească privind calendarul de vizite și contact cu celălalt părinte; practica arată că este ineficient să se adreseze autorității tutelare pentru a stabili un plan de contact și de vizitare atunci când minorul pleacă în străinătate, deoarece aceasta nu are autoritatea legală pentru a aborda în mod specific astfel de solicitări.

Cu alte cuvinte, deși statul moldovean impune respectarea legislației de către autoritățile tutelare din Republica Moldova, să furnizeze acest plan de contact și întâlnire între părinți și minori, acesta nu poate fi implementat în străinătate decât printr-un acord interguvernamental.

Scopul procedurilor extrajudiciare este de a reduce povara proceselor judiciare, dar acest lucru este în contradicție cu normele internaționale la care Republica Moldova este semnatară. Fiecare parte poate să se adreseze instanței de judecată pentru a-și proteja drepturile, dar numai instanța de judecată are dreptul să autorizeze executarea hotărârii, în mod independent și imparțial, utilizând proceduri de investigație, aplicând principiile contradictorialității și egalității armelor și având alte garanții judiciare care să asigure un proces echitabil într-un termen cât mai scurt.

Timpul este privit dintr-un punct de vedere teoretic și idealist, dar realitatea impune schimbări semnificative.

În Republica Moldova, niciunul dintre organele administrative create de autoritățile statului, cu rol de protecție a drepturilor copilului, nu oferă garanția unui proces echitabil, deciziile emise de aceste autorități cu privire la copiii minori, nu au forță executorie, neexistând un cadru legal riguros pentru respectarea lor. Impunerea unui cadru legal prin care părinții sunt obligați să inițieze procedura administrativă este, de fapt, un obstacol direct în rezolvarea unei probleme care este importantă pentru viitorul unui minor căruia îi pot fi puse în pericol dezvoltarea emoțională, psihică, fizică și intelectuală.

Soluția viabilă pentru părinții care au inițiat procedura judiciară, este aceea de a respecta hotărârea judecătorească în mod voluntar și care scutește partea de a mai plăti contravaloarea unei

executări silite, pe lângă cheltuielile de judecată stabilite de instanță. Numai că acest lucru se face diferit, de la stat membru la stat membru, iar acceptarea voluntară a noii situații create este benefică minorilor, care sunt protejați în fața conflictelor și a căilor de atac interminabile. Ca opinie, considerăm că acest tip de dispută din practica nord-americană ar trebui avut în vedere de avocații și instanțele specializate în litigii familiale.

În Statele Unite ale Americii⁵²³ și anume în cadrul „Family Courts”, astfel de litigii sunt soluționate de o instanță specializată în această materie, respectiv de Tribunalul de Familie, care este o instanță specială, cu un dublu rol: jurisdicțional și administrativ, întrucât se ocupă cu prioritate și în timp util de astfel de cauze. Judecătorii din aceste instanțe sunt specializați în soluționarea litigiilor dintre părinți, dintre părinți și copii, sau dintre guvern și anumiți membri ai familiei.

Procedura pentru aceste proceduri este deosebit de rapidă, dar decizia este imediat pusă în aplicare de către șerif. Instanța este obligată să mențină relația dintre părinți și copii și să se asigure că părinții au contact egal între ei.

Garanțiile unui proces echitabil sunt respectarea legii. Un proces echitabil implică, pe de o parte, dreptul la un tribunal independent și imparțial și, pe de altă parte, o soluționare optimă și previzibilă a cauzei. Pentru a realiza cel mai convenabil și previzibil termen de soluționare a unei cauze civile, norma legală a stabilit o gamă de obligații, termene și sancțiuni în situația nerespectării, nu pentru participanții la acest proces, ci pentru responsabilii din tribunal, prin hotărâre judecătorească.

Prima garanție a unui proces echitabil înseamnă dreptul de a face apel la o instanță, dreptul de a solicita reparații prin „hotărâre declarativă și dreptul de a obține executarea unui titlu executoriu.”⁵²⁴

De altfel, legislația nu definește conceptul de „proces echitabil”, sensul acestuia este legat de respectarea altor principii esențiale printre care principiul dreptului la o apărare justă, principiul egalității părților, principiul adversarului. Tratatamentul echitabil în sistemul juridic intern impune ca toate actele de procedură produse în instanță să fie securizate și ca un singur dosar să poată fi consultat de părți sau de reprezentanții acestora în sau înainte de ziua ședinței, printr-un proces electronic, ședințele de judecată fiind deschise publicului. Se consemnează majoritatea acțiunilor procesuale precum: cerere, cerere reconvențională, cereri de intervenție a terților în cazul

⁵²³ <https://ro.usembassy.gov/ro/services-ro/> și <https://www.yelp.com/biz/family-courts-and-services-center-las-vegas> accesat în data de 08.04.2026

⁵²⁴ MURARU, I., TĂNĂSESCU, E.S. *Constituția României. Comentariu pe articole, ed. a 2-a, revizuită și adăugită*. București: Ed. C.H. Beck, 2019, p. 159.

intervenției voluntare sau intervenție a terților în caz formal, ca intervenție obligatorie. Aceste caracteristici se află în majoritatea sistemelor juridice de origine continentală și, chiar, există specificități în funcție de legislația fiecărui stat. Pentru a fi executorie, o hotărâre trebuie să aibă o formulă executorie și trebuie să fie notificată sau anunțată într-o manieră reglementară.

Principiul de bază în asigurarea unui proces echitabil, în timpul cel mai convenabil și previzibil, care include un șir de garanții consacrate într-un șir de acte normative.

În special, potrivit art. 6 alin. (1) din CoEDO „Orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil, în mod public și într-un termen rezonabil a cauzei sale, de către o instanță independentă și imparțială, instituită de lege, care va hotărî [...] asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptate împotriva sa. Hotărârea trebuie să fie pronunțată în mod public, dar accesul în sala de ședință poate fi interzis presei și publicului pe întreaga durată a procesului sau a unei părți a acestuia, în interesul moralității, al ordinii publice ori al securității naționale într-o societate democratică, atunci când interesele minorilor sau protecția vieții private a părților la proces o impun, sau în măsura considerată absolut necesară de către instanță, atunci când, în împrejurări speciale, publicitatea ar fi de natură să aducă atingere intereselor justiției.”

Dreptul la un proces echitabil include garanția „termenul rezonabil”.

Astfel, potrivit art. 4 din C.proc.civ.al RM „sarcinile procedurii civile constau în judecarea justă, în termen rezonabil, a cauzelor de apărare a drepturilor încălcate sau contestate, a libertăților și a intereselor legitime ale persoanelor fizice și juridice și asociațiilor lor, ale autorităților publice și ale altor persoane care sînt subiecte ale raporturilor juridice civile, familiale, de muncă și ale altor raporturi juridice, precum și în apărarea intereselor statului și ale societății, în consolidarea legalității și a ordinii de drept, în prevenirea cazurilor de încălcare a legii.”⁵²⁵

Conform art. 192 alin. (1) „cauzele civile se judecă în primă instanță în termen rezonabil. Criteriile de determinare a termenului rezonabil sînt: complexitatea cauzei, comportamentul participanților la proces, conduita instanței judecătorești și a autorităților relevante, importanța procesului pentru cel interesat. Respectarea termenului rezonabil de judecare a cauzei se asigură de către instanță.”⁵²⁶

Prin excepție, potrivit alin. (2) „cauzele privind încasarea pensiei de întreținere, apărarea drepturilor și intereselor minorului, repararea prejudiciului cauzat prin vătămare a integrității corporale sau prin altă vătămare a sănătății ori prin deces, litigiile de muncă, contestarea actelor normative, a hotărîrilor, acțiunilor sau inacțiunilor autorităților publice, ale altor organe și

⁵²⁵ Codul de procedură civilă al Republicii Moldova, nr. 225 din 30.05.2003. În: *Monitorul Oficial* nr. 285-294 art. 436. [online] [accesat 10.09.2025]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=150766&lang=ro#

⁵²⁶ *Ibidem*.

organizații, ale persoanelor oficiale și funcționarilor publici se judecă de urgență și în mod prioritar.”⁵²⁷

Potrivit Ghidului privind art. 6 din Convenția europeană a drepturilor omului⁵²⁸ „caracterul rezonabil al duratei unei proceduri în temeiul art. 6 § 1 trebuie apreciat în fiecare caz în funcție de circumstanțele cauzei care pot impune o evaluare globală.”⁵²⁹

Caracterul rezonabil al duratei procedurii se apreciază cu ajutorul criteriilor consacrate de jurisprudența Curții, care sunt următoarele: „complexitatea cauzei, comportamentul reclamantului, cel al autorităților competente și miza litigiului pentru partea interesată.”⁵³⁰

Criteriile prenotate rezultă din jurisprudența CtEDO, *Comingersoll S.A. contra Portugaliei*⁵³¹, § 43; *Frydlender contra Franței*⁵³² § 43; *Sürmeli contra Germaniei*⁵³³(MC), § 128; *Parohis Greco-Catolică Lupeni și alții contra României* (MC)⁵³⁴, § 143; *Nicolae Virgiliu Tănase contra României*(MC)⁵³⁵, 2019, § 209 ș.a.

Cu toate acestea „în opinia unor autori, CoEDO nu definește un interval de timp rezonabil care să fie evaluat de la caz la caz. În acest sens, sunt luate în considerare criterii precum complexitatea cauzei, conduita părților și îndeplinirea obligației instanței de a soluționa rapid.”⁵³⁶

În același sens, Curtea Constituțională a României a statuat că, § 59 „momentul potrivit este un concept foarte variabil care se evaluează în funcție de circumstanțele cauzei, de complexitatea acesteia și de conduita reclamantilor și a autorităților competente(..)”⁵³⁷, natura și interesul procedurii față de părțile implicate. În plus, „conceptul de timp rezonabil ar trebui considerat din perspectiva cetățeanului și a statului, și ar trebui evaluat și creat pe baza analizei comune a intereselor comune ale societății și a intereselor cetățeanului.”⁵³⁸

⁵²⁷ *Ibidem*.

⁵²⁸ Ghidul privind art. 6 din Convenția europeană a drepturilor omului[online] [accesat 10.09.2025]. Disponibil: https://ier.gov.ro/wp-content/uploads/2018/11/Guide_Article_6_civil_update_28_02_2023_RO.pdf

⁵²⁹ *Ibidem*, p. 116.

⁵³⁰ *Ibidem*, p. 117.

⁵³¹ Cauza *Comingersoll S.A. contra Portugaliei*. [online] [accesat 13.09.2025]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-58562%22%7D>

⁵³² Cauza *Frydlender contra Franței*. [online] [accesat 13.09.2025]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/spa#%7B%22itemid%22:%5B%22001-58762%22%7D>

⁵³³ Cauza *Sürmeli contra Germaniei*. [online] [accesat 13.09.2025]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-75689%22%7D>

⁵³⁴ Cauza *Parohis Greco-Catolică Lupeni și alții contra României*. [online] [accesat 13.09.2025]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-176135%22%7D>

⁵³⁵ Cauza *Nicolae Virgiliu Tănase contra României*. [online] [accesat 13.09.2025]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-194307%22%7D>

⁵³⁶ MURARU, I., TĂNĂSESCU, E.S. *Constituția României. Comentariu pe articole, ed. a 2-a, revizuită și adăugită*. Op.cit., p. 21.

⁵³⁷ Decizia Curții Constituționale a României asupra propunerii legislative privind revizuirea Constituției României, nr. 80/2014, [online] [accesat 15.09.2025]. Disponibil: <https://lege5.ro/App/Document/gm4tgojwg4/decizianr-80-2014-asupra-propunerii-legislative-privind-revizuirea-constitutiei-romaniei>.

⁵³⁸ *Ibidem*.

În reglementarea NCPC român întâlnim termenul optim și previzibil. Alegerea legiuitorului de a folosi termenul „perioadă rezonabilă și previzibilă” în NCPC a fost definit de Curtea Europeană de Justiție prin Comisia Europeană pentru Eficiența Justiției din 2004, ca un principiu limitativ al termenului rezonabil.

Astfel, termenul optim de soluționare a unei cauze „implică durata care asigură cea mai bună eficiență în realizarea justiției, iar previzibilitatea acestuia conferă părților posibilitatea de a estima evoluția etapelor procesuale în timp.”⁵³⁹

Mai mult decât atât, Curtea Constituțională a României, a apreciat că, § 60 „termenul optim și previzibil este de fapt o componentă a termenului rezonabil, acesta neexcluzând, ci dimpotrivă presupunând, printre altele, un termen optim și previzibil. Astfel, dacă termenul rezonabil vizează limita între respectarea ori nerespectarea dreptului la un proces echitabil, cel optim și previzibil reprezintă un element component – ce poate fi astfel reglementat la nivel legislativ și constituțional – cu privire la termenul rezonabil.”⁵⁴⁰

Prin urmare, putem concluziona că intervalul de timp cel mai convenabil și previzibil se referă la conținutul intervalului de timp care prevede soluționarea cauzei în termenul cel mai convenabil și previzibil.

Stabilirea dacă termenul de judecare este optim și previzibil, sau cel puțin în concordanță cu criteriile ce rezultă din art. 6 alin. 1 din CoEDO, conduita părților, complexitatea cauzei, numărul părților, prelucrarea de probe consumatoare de timp, elementele străine etc., termenele și hotărârile judecătorești. Având în vedere că cauzele civile încep de la data sesizării instanței, care este data judecării, aceasta este o ocazie de a analiza cât a stat procesul fără judecată, pentru a stabili dacă cauza a fost soluționată în mod optim. iar timpul prefigurat se va considera atunci a fi momentul finalizării hotărârii, iar în cazul executării hotărârii, cu condiția ca executarea să fie o fază a acțiunii civile.

În procedura civilă românească, soluționarea optimă și previzibilă a unei cauze necesită intervenția instanței sus-menționate, care este obligată să folosească toate mijloacele de care dispune legiuitorul pentru soluționarea cauzei. În acest sens, NCPC stabilește o serie de obligații pentru judecătorul responsabil cu soluționarea cauzei, precum și pentru părți și ceilalți participanți la cauza civilă.

⁵³⁹BOROI, G., STANCU, M., *Drept procesual civil*, ed. a 5-a, revizuită și adăugită. București: Ed. Hamangiu, București, 2020, p. 15.

⁵⁴⁰Decizia Curții Constituționale a României asupra propunerii legislative privind revizuirea Constituției României, nr. 80/2014, [online] [accesat 15.09.2025]. Disponibil: <https://lege5.ro/App/Document/gm4tgojwg4/decizianr-80-2014-asupra-propunerii-legislative-privind-revizuirea-constitutiei-romaniei>

Prima obligație a instanței este de a aprecia durata judecății în conformitate cu art. 238 NCPC. Cu toate acestea, pentru un motiv întemeiat, judecătorul poate reveni la durata estimată inițială a procesului. Astfel, judecătorul va aprecia durata cauzei în cadrul primului proces după discutarea cu părțile. Lipsa părților legal citate nu împiedică instanța să aprecieze durata procesului în conformitate cu dispozițiile art. 223 alin. (1) din Codul de procedură civilă, „cu excepția cazului în care prin lege se prevede altfel, absența unei părți legal reprezentate nu împiedică o procedură”. Am observat că devizul procesului ia în considerare timpul scurs de la „prima perioadă de judecată (faza scrisă) sau timpul necesar soluționării contestațiilor la instanță, mai degrabă decât timpul necesar soluționării cauzei de fond în faza de implementare.”⁵⁴¹

În ceea ce privește posibilitatea de a recurge la mediere în probleme legate de ordinele de întoarcere, poate fi convenit că împăcarea prin prevederea legală se impune *de plano* pentru respectarea drepturilor minorului și că nu numai judecătorul, ci și avocatul se impune să sfătuiască părinții să dea la pace sau să apeleze la. Cu toate acestea, atunci când se execută o hotărâre de înapoiere, părțile depun la instanță înțelegere conform prevederilor legale. E de știut că în aproape toate statele membre, înțelegerea cu ajutorul arbitrajului nu este admis și, prin urmare, nu are niciun efect în acest sens. Executarea unei hotărâri de recuperare poate fi suspendată sau anulată la cererea creditorului, dar nu ca urmare directă a unui acord de cauciune.

Cu toate acestea, dacă hotărârea de înapoiere este anulată, judecătorul nu este obligat să monitorizeze executarea acordului de mediere parentală. Dacă părinții au încheiat un acord de mediere la momentul executării ordinului de înapoiere, cea mai bună soluție pentru judecător este să nu execute acordul de mediere până când acesta nu a fost îndeplinit. În acest caz, dacă acordul de mediere nu este respectat, judecătorul poate continua executarea hotărârii judecătorești. O altă opțiune este medierea în timpul executării pedepsei, în prezența unui avocat, dar acest lucru nu este posibil în acest moment. În ceea ce privește medierea, de exemplu, în Republica Cehă ⁵⁴² foarte puține cazuri de ordine de înapoiere sunt executate, medierea fiind coordonată de autoritatea centrală, ceea ce impune un anumit caracter acesteia.

Într-o altă țară, Letonia⁵⁴³, înțelegerea este recomandată de judecător și durează întotdeauna numai 1,5 ore până la încheierea acordului. O problemă care se pune poate fi: care este demersul de făcut dacă un minor dispăre în timpul executării unei ordonanțe de acest gen? La noi, vârfurile instituțiilor administrative, la nivel de minister, au căzut de acord în scris, pentru a trata aceste

⁵⁴¹ CIOBANU, V.M., NICOLAE M. *Noul cod de procedură civilă comentat și adnotat*, Vol. I., ed. a 2-a. București: Ed. Universul Juridic, 2016, p. 813.

⁵⁴² *Medierea în țările UE*. [online] [accesat 15.09.2025]. Disponibil: https://e-justice.europa.eu/topics/taking-legal-action/mediation/mediation-eu-countries/cz_ro

⁵⁴³ *Ibidem*.

cazuri, dar această înțelegere doar atunci când instanța competentă este considerată de către Ministerul Justiției a fi autoritatea centrală. În caz contrar, nu se vor efectua cercetări decât dacă este raportată dispariția unui minor. Există situații în care ar fi foarte util ca un magistrat să aibă acces la forțele de poliție responsabile de urmărirea penală pentru a localiza un minor dispărut. În România, deși art. 911 alin. (3) NCPC⁵⁴⁴ oferă instanței dreptul de a apela la serviciile poliției pentru a executa un ordin de returnare, nu este util numai pentru a determina locația exactă a copilului.

În Țările de Jos,⁵⁴⁵ parchetul și poliția preiau executarea ordinului de returnare în cazul în care judecătorul are dificultăți în căutarea copilului. Există cazuri în care un avocat sau un psiholog poate deține informații despre locul unde se găsește minorul, dar nu poate spune din cauza obligațiilor de confidențialitate profesională. Oare se poate numi respectarea confidențialității atunci când e în joc viața unui copil? Acest lucru, combinat cu intențiile rele ale părintelui obligat, poate facilita o executare prelungită a sentinței de înapoiere. Dacă creditorul minor nu are contact cu părinții săi de mult timp, legătura dintre aceștia este slăbită. Din această cauză, este mai probabil ca creditorul să nu dorească să contacteze părintele în timpul executării efective a ordinului de întreținere a copilului. O altă problemă apare mult mai devreme și creditorul copilului refuză să se adreseze părintelui. Dacă acest lucru se întâmplă în România, judecătorul va contacta reprezentanții agenției pentru protecția copilului și se va înființa un program prin care minorul va fi consiliat psihologic, cu o durată de maximum 3 luni. După aceea, procedura de salvare va începe din nou.

În Germania,⁵⁴⁶ copiii nu pot fi forțați să participe la cursuri de recuperare. O altă teză care poate fi discutată pe scurt se bazează pe unul dintre cazurile practice privind consecințele unei cereri de executare a unei decizii la CtEDO. Implementarea legii trebuie să continue, iar cererea transmisă OSCE nu ar trebui să afecteze direct și imediat procesul de implementare.

Este relevantă Directiva nr. 2008/52/CE privind anumite aspecte ale medierii în materie civilă și comercială.⁵⁴⁷ Pct. 10 din directivă, de fapt, nu se referă la drepturi și obligații pe care părțile nu le pot decide în mod liber în temeiul legii relevante. Astfel de drepturi și obligații se regăsesc în principal în dreptul familiei și dreptul muncii. În acest context, rolul mediatorului,

⁵⁴⁴LUPAȘCU, D., UNGUREANU, D. *Drept internațional privat. Actualizat în raport de noul Cod civil, noul Cod de procedură civilă și Regulamentele Uniunii europene*. București: Ed. Universul Juridic, București, 2012, p.104.

⁵⁴⁵ *Medierea în țările UE*. [online] [accesat 15.09.2025]. Disponibil: https://e-justice.europa.eu/topics/taking-legal-action/mediation-eu-countries/cz_ro

⁵⁴⁶*Ibidem*.

⁵⁴⁷ Directiva nr. 2008/52/CE a Parlamentului European și a Consiliului European din 21 mai 2008 privind anumite aspecte ale medierii în materie civilă și comercială. În: JO L 136, 24.5.2008, pp. 3-8. [online] [accesat 10.09.2025]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:32008L0052>

rezultă în conformitate cu această directivă, din februarie 2011, prin comunicarea „Programul UE pentru drepturile minorilor”, prin care Comisia Europeană s-a angajat să coopereze cu statele membre, mediere, recunoaștere și aplicare a deciziilor în materie de responsabilitate părintească. S-a remarcat necesitatea cooperării pentru actualizarea tabelelor informative cu privire la legile naționale relevante.

În cazul răpirii de către părinți a minorilor, Consiliul s-a străduit „să acorde o atenție deosebită informațiilor primite de la Ombudsman. Până și Parlamentul European s-a arătat interesat în acest sens.”⁵⁴⁸

În ce privește medierea în situația răpirii copiilor, aceasta urmărește să ofere un management pozitiv al conflictului. Scopul medierii în cazul răpirii internaționale de copii este de a negocia între părinți în interesul superior al minorului. În aceste cazuri, datoria principală a tutorelui este să protejeze interesul superior al minorului și să salveze copiii și părinții de stresul emoțional și psihologic asociat adesea procedurilor judiciare îndelungate.

Atunci când o căsătorie sau un parteneriat între persoane de naționalități diferite se întrerupe, „unul dintre părinți hotărăște adesea să revină în țara de origine sau să locuiască într-o altă țară membră sau altă țară non-europeană decât celălalt partener. Dacă un cuplu are copii, este la latitudinea instanței competente să stabilească drepturile de custodie și de vizită ale cuplului. Totuși, dacă unul dintre părinții care nu au drept de tutelă răpește copilul sau refuză să-l returneze după vizita legală, sau dacă părintele care nu are custodia se mută cu copiii, celălalt nu poate evita impactul lipsei dreptului de vizitare. În aceste situații, nu este doar o nerespectare a răspunderii părintești, ci în primul rând o nerespectare a dreptului esențial al minorului de a menține un contact regulat cu părinții săi.”⁵⁴⁹ Asistând părțile în elaborarea acordului, mediatorul garantează legalitatea acestuia, asigurându-se că îndeplinește standardele de legalitate și echitate.

3.3. Reținerea ilegală a minorului

Răpirea de către părinte a unui minor poate avea loc atunci când minorul este dus în străinătate de către un părinte în mod ilegal, îndepărtat de la locul de reședință obișnuită sau returnat în țara de reședință obișnuită de către părintele minorului prin încălcarea regulilor de detenție sau de vizitare.

⁵⁴⁸ Propunerea de rezoluție a Parlamentului European referitoare la modernizarea legislației în materie de TVA pentru a impulsiona piața unică digitală, nr. B7-0610/2011. [online] [accesat 10.09.2025]. Disponibil: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/B-7-2011-0610_RO.html

⁵⁴⁹ BOBEI, R. B. *Teoria conflictului de legi civile*. București : Ed. Universul Juridic, 2020, p.23.

Pentru a suprima fenomenul frecvent de răpire de către părinți a minorilor, au fost încheiate următoarele convenții internaționale precum Convenția de la Haga privind aspectele civile ale răpirii părinților minorilor⁵⁵⁰, la care Republica Moldova a aderat în anul 1998, prin Hotărârea de Guvern nr. 1468 din 29.01.1998.⁵⁵¹

Remarcăm că, în acord cu prevederile art. 4 a Convenției, aceasta „se aplică oricărui copil, care își avea reședința obișnuită într-un stat contractant înainte de încălcarea drepturilor privind încredințarea sau vizitarea. Însă, aplicarea convenției încetează când copilul atinge vârsta de 16 ani.”⁵⁵²

Potrivit Convenției, statele semnatare au urmărit „protecția copilului, pe plan internațional, împotriva efectelor dăunătoare ale unei deplasări sau neînapoierei ilicite și să întocmească proceduri în vederea garantării imediatei înapoierei a copilului în statul reședinței sale obișnuite, precum și de a asigura protecția de vizitare.”⁵⁵³

Astfel că, această Convenție oferă o oportunitate, atunci când un părinte care este victima răpirii pentru a solicita returnarea unui minor (de exemplu, atunci când celălalt părinte a răpit copilul sau îl păstrează în altă țară) sau pentru a solicita restabilirea drepturilor de vizită.

Conform alin. (1) al Convenției, obiectivele acesteia sunt: „a) de a asigura înapoierea imediată a copiilor deplasați sau reținuți ilicit în orice stat contractant; b) de a face să se respecte efectiv în celelalte state contractante drepturile privind încredințarea și vizitarea, care există într-un stat contractant.”⁵⁵⁴

De asemenea, Convenția de Haga asupra competenței, legii aplicabile, recunoașterii, executării și cooperării privind răspunderea părintească și măsurile de protecție a copiilor din 1996⁵⁵⁵, ratificată de către România, 2007⁵⁵⁶ la care a aderat și Republica Moldova.⁵⁵⁷

⁵⁵⁰ Convenția de la Haga privind aspectele civile ale răpirii părinților minorilor, 1980.

⁵⁵¹ Hotărârea de Guvern cu privire la aderarea Republicii Moldova la Convenția asupra protecției copiilor și cooperării în material adopției internaționale și la Convenția asupra aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii, n.r. 1468 din 29-01-1998. În: *Monitorul Oficial* Nr. 14-15 art. 79. [online] [accesat 11.09.2025]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=4314&lang=ro

⁵⁵² Convenția de la Haga privind aspectele civile ale răpirii părinților minorilor, 1980.

⁵⁵³ Legea nr. 100/1992 pentru aderarea României la Convenția de la Haga din 25 octombrie 1980 asupra aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii. În: *Monitorul Oficial*. nr. 243 din 30 septembrie 1992. . [online] [accesat 11.09.2025]. Disponibil: <https://assets.hcch.net/docs/8d4676bf-4bea-46d8-9a3d-5f3c7c250e17.pdf>

⁵⁵⁴ *Ibidem*.

⁵⁵⁵ Convenția de Haga asupra competenței, legii aplicabile, recunoașterii, executării și cooperării privind răspunderea părintească și măsurile de protecție a copiilor, adoptată la 19 octombrie 1996. În: *Jurnalul Oficial* al Uniunii Europene nr. L 151/39 din 11.06.2008. [online] [accesat 14.09.2025]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:151:0039:0048:ro:PDF>

⁵⁵⁶ Convenția de la Haga din 19 octombrie 1996 privind competența, legea aplicabilă, recunoașterea, executarea și cooperarea cu privire la răspunderea părintească și măsurile privind protecția copiilor, adoptată la 19 octombrie 1996 și intrată în vigoare la 1 ianuarie 2002. În: *Monitorul Oficial* nr. 895 din 28 decembrie 2007. Disponibil: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/88228>

⁵⁵⁷ Legea nr. 296 din 13-12-2024 pentru aderarea Republicii Moldova la Convenția privind competența, legea aplicabilă, recunoașterea, executarea și cooperarea cu privire la răspunderea părintească și măsurile privind protecția

În Ghidul practic privind aplicarea Convenției de Haga asupra competenței, legii aplicabile, reunoașterii, executării și cooperării privind răspunderea părintească și măsurile de protecție a copiilor din 1996 se statuează că, noțiunea de „reședință obișnuită”, este „principalul factor de legătură comun tuturor convențiilor moderne de la Haga privind protecția copiilor, nu este definită în cadrul convenției, ci trebuie stabilită de către autoritățile competente în fiecare caz pe baza elementelor de fapt. Este o noțiune autonomă și ar trebui să fie interpretată în lumina obiectivelor convenției mai degrabă decât în temeiul constrângerilor dreptului intern.”⁵⁵⁸

Convenția stabilește norme cu privire la „măsurile de protecție a persoanei sau a bunurilor copilului”, astfel la art. 3 sunt prevăzute exemple de situații în care se pot aplica aceste măsuri de protecție. Această listă de exemple nu este exhaustivă: „măsuri de protecție cu privire la: atribuirea, exercitarea și restrângerea, totală sau parțială, a răspunderii părintești, precum și la delegarea acesteia; dreptul de încredințare, inclusiv dreptul privind ocrotirea persoanei copilului și, în special, dreptul de a hotărî asupra locului de reședință a copilului, precum și dreptul de vizită/menținere a legăturii cu copilul, prin care se înțelege inclusiv dreptul de a lua copilul, pentru o perioadă determinată, într-un alt loc decât reședința sa obișnuită; tutela, curatela și instituții similare; desemnarea și atribuțiile oricărei persoane sau organism care are sarcina să se ocupe de persoana copilului sau de bunurile acestuia, să îl reprezinte ori să îl asiste; plasamentul copilului la familia substitutivă, într-o formă de protecție instituționalizată, protecție prin kafala ori o instituție similară; supravegherea de către autoritățile publice a ocrotirii copilului acordată de către orice persoană căreia acesta i-a fost încredințat; administrarea, conservarea sau acte de dispoziție privind proprietatea copilului.”⁵⁵⁹

Autorii Ghidului susțin că „Convenția din 1996 nu modifică și nu înlocuiește mecanismul instituit prin Convenția din 1980 pentru gestionarea situațiilor de răpire internațională de copii.⁴⁴¹ În schimb, Convenția din 1996 completează și consolidează Convenția din 1980 în anumite privințe. Acest lucru înseamnă că o serie de dispoziții ale acesteia pot fi utile ca o completare a mecanismului prevăzut de Convenția din 1980 atunci când Convenția din 1980 nu se aplică într-un anumit caz. În plus, în statele sau situațiile în care Convenția din 1980 nu se aplică, dispozițiile Convenției din 1996 pot fi, de asemenea, o sursă de sine stătătoare utilă de măsuri de remediere în cazurile de răpire internațională de copii.”⁵⁶⁰

copiilor. În: *Monitorul Oficial* nr. 552-555 art. 752. Disponibil:

https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=146455&lang=ro

⁵⁵⁸ *Ghidul practic privind aplicarea Convenției de Haga*, p. 39. [online] [accesat 20.09.2025]. Disponibil:

<https://assets.hcch.net/docs/60424654-f935-46ed-94c3-3a280f4c16c3.pdf>

⁵⁵⁹ *Ibidem*, p. 27-31.

⁵⁶⁰ *Ibidem*, p. 130.

De asemenea se remarcă că „Convenția din 1996 completează și consolidează Convenția din 1980 prin furnizarea unui cadru clar în materie de competență, inclusiv în cazuri excepționale în care înapoierea copilului este refuzată sau nu este solicitată. Această convenție consolidează Convenția din 1980, subliniind rolul principal avut de autoritățile statului contractant în care se află reședința obișnuită a copilului în luarea deciziilor privind măsurile care ar putea fi necesare pentru a proteja copilul pe termen lung. Acest lucru se realizează prin asigurarea faptului că statul contractant în care se află reședința obișnuită a copilului își păstrează competența până la îndeplinirea anumitor condiții.”⁵⁶¹

Conform par. 13.7 al Ghidului „Convenția din 1996 conține dispoziții care pot fi utile atunci când o autoritate judiciară sau administrativă dorește să dispună înapoierea unui copil în temeiul Convenției din 1980, însă numai cu condiția instituirii anumitor măsuri urgente necesare pentru a garanta înapoierea în siguranță a copilului și pentru a asigura protecția continuă a copilului în statul contractant solicitant (până când autoritățile din respectivul stat contractant pot acționa în scopul protejării copilului). În acest sens, Convenția din 1996 conține un criteriu specific de atribuire a competenței care, în caz de urgență, permite statului contractant solicitat să ia „măsurile necesare de protecție” în legătură cu copilul. Convenția din 1996 sporește eficacitatea acestor măsuri de protecție dispuse prin garantarea faptului că astfel de ordine sunt recunoscute de plin drept în statul contractant în care copilul urmează să fie înapoiat și sunt executorii în acel stat contractant la cererea oricărei părți interesate (până când autoritățile din statul contractant solicitant sunt în măsură să instituie măsurile necesare de protecție).”⁵⁶²

Convenția de la Haga din 1980, a fost urmată de adoptarea Regulamentului nr. 2201/2003 din 27 noiembrie 2003 privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie de căsătorie și răspunderea părintească, răpirea de către părinte a minorilor care a fost abrogat prin intrarea în vigoare a Regulamentului (UE) 2019/1111 al Consiliului din 25 iunie 2019 privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie matrimonială și în materia răspunderii părintești și privind răpirea internațională de copii.⁵⁶³

S-a concluzionat că Regulamentul nr. 2201/2003, deși este un instrument care funcționează bine și care a adus multiple beneficii importante cetățenilor, totuși normele existente ar putea fi

⁵⁶¹ *Ibidem*, p. 131.

⁵⁶² *Ibidem*, p. 131.

⁵⁶³ Regulamentul nr. 2201/2003 din 27 noiembrie 2003 privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie de căsătorie și răspunderea părintească, răpirea de către părinte a minorilor care a fost abrogat prin intrarea în vigoare a Regulamentului (UE) 2019/1111 al Consiliului din 25 iunie 2019 privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie matrimonială și în materia răspunderii părintești și privind răpirea internațională de copii. În: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, L 178/25. [online] [accesat 22.09.2025]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/oj/direct-access.html?locale=ro>

ajustate și îmbunătățite, context în care Regulamentul expus a trebuit să fie reformat din motive de claritate și certitudine.

Astfel, noul Regulament (UE) 2019/1111 privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie matrimonială și în materia răspunderii părintești și privind răpirea internațională de copii (reformare) ⁵⁶⁴ vine să, conform preambulului să „institue norme uniforme privind competența în materie de divorț, de separare de drept și de anulare a căsătoriei, precum și în ceea ce privește litigiile legate de răspunderea părintească cu un element internațional.” ⁵⁶⁵

Regulamentul facilitează „circulația în Uniune a hotărârilor, precum și a actelor autentice și a anumitor acorduri, prevăzând dispoziții privind recunoașterea și executarea acestora într-un alt stat membru. În plus, prezentul regulament clarifică dreptul copilului de a i se oferi o posibilitate de a-și exprima opinia în cadrul procedurilor al căror obiect îl face și cuprinde, de asemenea, dispoziții care completează Convenția de la Haga din 25 octombrie 1980 asupra aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii în relațiile dintre statele membre.” ⁵⁶⁶

Prin urmare, Regulamentul contribuie la creșterea securității juridice și a flexibilității și la asigurarea unui acces la justiție mai bun și o mai mare eficiență a procedurilor.

Conform par. 16 al Regulamentului, s-a constatat că, „deși procedurile de înapoiere efectuate în temeiul Convenției de la Haga din 1980 nu sunt proceduri pe fond în materia răspunderii părintești, hotărârile prin care se dispune înapoierea unui copil în temeiul Convenției de la Haga din 1980 ar trebui să fie recunoscute și executate în temeiul capitolului IV din regulament în cazul în care trebuie să fie executate în alt stat membru ca urmare a unei noi răpiri după ce a fost dispusă înapoierea.” ⁵⁶⁷

Însă, „acest lucru nu aduce atingere posibilității de a începe o nouă procedură pentru înapoierea unui copil în temeiul Convenției de la Haga din 1980 în ceea ce privește noua răpire. În plus, prezentul regulament ar trebui să continue să se aplice cu privire la alte aspecte în situații de deplasare sau de reținere ilicită a unui copil, de exemplu dispozițiile în materie de competență în ceea ce privește instanța din statul membru al reședinței obișnuite, precum și dispozițiile privind recunoașterea și executarea în ceea ce privește orice măsură dispusă de respectiva instanță.” ⁵⁶⁸

⁵⁶⁴ Regulamentul (UE) 2019/1111 al Consiliului din 25 iunie 2019 privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie matrimonială și în materia răspunderii părintești și privind răpirea internațională de copii (reformare). Publicat în: *Jurnalul Oficial* al Uniunii Europene nr. L 178/1 din 02.07.2019. [online] [accesat 22.09.2025]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:32019R1111>.

⁵⁶⁵ *Ibidem*.

⁵⁶⁶ *Ibidem*.

⁵⁶⁷ *Ibidem*.

⁵⁶⁸ *Ibidem*.

Astfel, Regulamentul nou, statuează regimul juridic privind răpirea internațională de copii are deja o aplicabilitate de 6 ani, fiind stabilite în cuprinsul său noi norme care să asigure o mai bună protecție a copiilor implicați în litigii parentale transfrontaliere.

În înțelesul art. 2 alin. (2) par. 11 din Regulamentul prenotat, „deplasare sau reținere ilicită a unui copil” înseamnă deplasarea sau reținerea unui copil în cazul în care:

(a) deplasarea sau reținerea respectivă a avut loc prin violarea unui drept privind încredințarea atribuit printr-o hotărâre, atribuit de plin drept sau atribuit printr-un acord în vigoare conform dreptului statului membru în care copilul își avea reședința obișnuită imediat înaintea deplasării sau reținerii sale și

(b) dreptul privind încredințarea a fost exercitat în mod efectiv, separat sau împreună, în momentul deplasării sau reținerii, sau ar fi fost exercitat astfel dacă asemenea împrejurări nu ar fi survenit.”⁵⁶⁹

În sensul art. 3 din Convenției de la Haga, deplasarea sau neînapoierea unui copil se consideră ilicită:

a) „când are loc prin violarea unui drept privind încredințarea, atribuit unei persoane, unei instituții sau oricărui alt organism acționând fie separat, fie împreună, prin legea statului în care copilul își avea reședința obișnuită, imediat înaintea deplasării sau neînapoierii sale; și

b) dacă la vremea deplasării sau neînapoierii acest drept era exercitat în mod efectiv, acționându-se separat sau împreună ori ar fi fost astfel exercitate, dacă asemenea împrejurări nu ar fi survenit.”

Dreptul privind încredințarea, vizat la lit. a), „poate rezulta, între altele, dintr-o atribuire de plin drept, dintr-o hotărâre judecătorească sau administrativă sau dintr-un acord în vigoare potrivit dreptului aceluși stat.”

În primul rând, putem vorbi despre o acțiune ilicită de reținere a minorului dacă „deplasarea sau reținerea s-a făcut prin nerespectarea unui drept privind încredințarea copilului, drept care a fost atribuit printr-o hotărâre”⁵⁷⁰, atribuit de plin drept din țara de domiciliu sau alocat printr-o convenție în vigoare în conformitate cu dreptul țării membre unde minorul își avea reședința cotidiană, imediat anterior reținerii sau deplasării acestuia. A doua situație se referă la „deplasarea sau reținerea unui minor în situația în care dreptul privind încredințarea a fost exercitat în mod efectiv, în momentul deplasării sau reținerii, sau ar fi fost exercitat astfel dacă asemenea împrejurări nu ar fi survenit.”

⁵⁶⁹ *Ibidem.*

⁵⁷⁰ *Ibidem.*

Răpirea internațională de copii este consacrată de regulament în articolele 23-29 din capitolul III, destinat în mod exclusiv procedurii privind înapoierea copilului la reședința sa obișnuită.

În primul rând, este de precizat cu privire la cadrul legal de înapoiere a copilului, faptul că UE a aderat la Convenția de la Haga din 1980, prevederile capitolului III completând Convenția de la Haga din 1980, și care se aplică și capitolului VI din Regulament, privind cooperarea și comunicarea între instanțe.

Procedura de înapoiere este inițiată în baza Convenției de orice persoană, instituție sau orice alt organism care apreciază că a avut loc o încălcare a drepturilor cu privire la încredințarea copilului, fiind exercitată în mod direct sau cu asistența unei autorități centrale a statului membru.

Astfel, conform art. 22 al Regulamentului „în cazul în care o persoană, instituție sau orice alt organism care consideră că a avut loc o încălcare a drepturilor privind încredințarea solicită, fie direct, fie cu asistența unei autorități centrale, instanței dintr-un stat membru să pronunțe o hotărâre pe baza Convenției de la Haga din 1980 prin care să dispună înapoierea copilului cu vârsta mai mică de 16 ani care a fost deplasat sau reținut ilicit într-un alt stat membru decât statul membru în care copilul își avea reședința obișnuită imediat înainte de deplasarea sau de reținerea sa ilicită, se aplică articolele 23-29 și capitolul VI din prezentul regulament, acestea completând Convenția de la Haga din 1980.”⁵⁷¹

Astfel, instanța de judecată din statul membru respectiv este obligată să pronunțe o hotărâre în baza Convenției de la Haga din 1980 prin care să hotărască înapoierea minorului care nu a împlinit vârsta de 16 ani, și care a fost deplasat sau reținut ilicit într-o altă țară membră decât țara membră unde minorul își avea reședința obișnuită imediat anterior deplasării sau de reținerii sale ilicite.

Potrivit Convenției de la Haga, art. 8 „persoana, instituția sau organismul care pretinde că un copil a fost deplasat sau reținut prin violarea dreptului privind încredințarea poate să sesizeze fie autoritatea centrală a reședinței obișnuite a copilului, fie pe aceea a oricărui stat contractant, pentru ca aceasta să acorde asistența lor în vederea asigurării înapoierii copilului.”

Cererea privind înapoierea copilului va cuprinde „a) informații privind identitatea reclamantului, a copilului și a persoanei despre care se susține că a luat sau a reținut copilul; b) data nașterii copilului, dacă este posibil să fie obținută c) motivele pe care se sprijină reclamantul pentru a cere înapoierea copilului; d) toate informațiile disponibile privitoare la localizarea copilului și identitatea persoanei cu care copilul este presupus a se afla; e) o copie autenticată

⁵⁷¹ *Ibidem.*

oricărei decizii sau acord utile; f) o atestare sau declarație sub jurământ emanând de la autoritatea centrală sau de la altă autoritate competentă a statului în care se află reședința obișnuită sau de la o altă persoană calificată privind dreptul statului în materie; g) orice alt document util.”

Regulamentul (UE) 2019/1111 instituie în art. 23 obligația autorității centrale solicitate de a acționa „cu celeritate atunci când soluționează o cerere întemeiată pe Convenția de la Haga din 1980”. În acest sens, conform alin. (2), autoritatea centrală a statului membru a comunității europene solicitat, confirmă primirea în termen de cinci zile lucrătoare de la data primirii cererii. Aceasta „informează fără întârziere nejustificată, autoritatea centrală a statului membru solicitant sau solicitantul, după caz, care sunt demersurile inițiale care au fost întreprinse sau urmează să fie întreprinse pentru soluționarea cererii și poate solicita documente și informații suplimentare necesare.”

Prevedere similară este expusă și în art. 9 din Convenția de la Haga care obligă autoritatea centrală sesizată să transmită direct și fără întârziere autorității centrale a acestui stat contractant la Convenție, și de a informa despre aceasta autoritatea centrală reclamantă, sau, după caz, pe reclamant.

Evidențiem că, potrivit normelor din Regulament, instanțele au posibilitatea să coopereze și să discute în vederea obținerii de informații necesare pronunțării în cauză.

Atât Regulamentul (UE) 2019/1111 în art. 24, cât și Convenția de la Haga în art. 11, statuează că, instanțele sesizate cu cereri de înapoiere a unui copil, vor acționa cu celeritate în cadrul procedurii privind cererea, și vor utiliza procedurile urgente prevăzute în legislația internă a statului. O hotărâre se va pronunța în cel mult șase săptămâni din momentul sesizării sale, cu excepția cazului în care acest lucru se dovedește imposibil din cauza unor împrejurări excepționale.

Observăm faptul că legiuitorul european a impus un termen limită de pronunțare a hotărârii în calea de atac, ceea ce presupune o activitate de colaborare intensă între instanțe și între autoritățile statului, în vederea aducerii copilului la reședința sa obișnuită. Astfel, hotărârea trebuie pronunțată în termen de maxim 6 săptămâni raportându-ne la momentul la care fazele procedurale obligatorii au fost parcurse în integralitate iar instanța poate să examineze o eventuală cale de atac, exceptând situația în care acest lucru devine imposibil de realizat datorită unui context ce nu a putut fi prevăzut.

Regulamentul (UE) 2019/1111 prevede și posibilitatea soluționării prin mediere sau prin alte mijloace alternative a litigiilor, demers care este inițiat de instanța de judecată, în orice etapă a procedurii, însă de cele mai multe ori astfel de modalități nu sunt adecvate, sunt contrare interesului superior al copilului, sau duc la tergiversarea cauzei în mod nejustificat.

O asemenea invitație pentru soluționarea cauzei prin mediere sau prin alte mijloace alternative a litigiilor nu poate fi înaintată, potrivit art. 25 al Regulamentului dacă „este contrar interesului superior al copilului, nu este adecvat în speță sau ar întârzia procedura în mod nejustificat.”

Un principiu important care se aplică în cadrul procedurii de înapoiere a copilului este dreptul copilului de a-și exprima opinia în procedurile de înapoiere, astfel reglementat de art. 26 din Regulamentul (UE) 2019/1111 și 13 din Convenția de la Haga, potrivit căroră, este posibilă de a se refuza dispunerea înapoierii copilului, dacă se constată că, copilul se împotrivesc la înapoiere sau și că acesta a atins vârsta sau o maturitate care face necesar de a se ține cont de opinia sa.

Un principiu important care se aplică în cadrul procedurii de înapoiere a copilului este că persoana care solicită înapoierea copilului nu a fost audiată în cauză de către instanța de judecată, respectiv „examinarea contactului dintre solicitantul procedurii de înapoiere și copil, având în vedere principiul interesului superior al copilului.”

În baza dispozițiilor articolului 13 alin. (1) lit. (b) din Convenția de la Haga, instanța „poate să respingă înapoierea copilului, cu excepția cazului în care solicitantul cererii de înapoiere la reședința obișnuită a copilului demonstrează instanței prin oferirea unor probe suficiente, că s-au luat măsuri sigure pentru a i se asigura protecția acestuia după înapoierea sa, ori dacă instanța este convinsă că poate fi asigurată protecția sa, prin alte mijloace. De exemplu, instanța poate solicita anumite dovezi prin intermediul autorităților abilitate din țara membră în care minorul își avea reședința cotidiană imediat anterior deplasării sau a reținerii sale ilicite, în mod direct în așa cum prevede articolul 86, sau cu suportul autorităților centrale.”

De asemenea, instanțele pot dispune măsuri provizorii, inclusiv asigurătorii, în condițiile legii⁵⁷², dacă nu se tergiversează în acest mod procedura de înapoiere a copilului la reședința sa obișnuită din statul membru. De reținut este că în mod excepțional, „un copil poate fi înapoiat în baza unei hotărâri executorii cu caracter de provizorat, cu căile de atac ce rămân valabile, atunci când respectarea drepturilor minorilor obligă la restituirea lui înainte de rămânerea definitivă a hotărârii.”⁵⁷³

Astfel, scopul Convenției de la Haga este de a asigura întoarcerea în timp util a minorilor răpiți de la locul lor de reședință obișnuită prin cooperarea autorităților centrale stabilite în fiecare stat parte la Convenție. Părinții care contactează biroul se plâng adesea de lipsa de cooperare dintre autoritățile centrale ale diferitelor state, precum și de tendința fiecărei autorități de a-și „proteja” propriul cetățean în ciuda răpirii.

⁵⁷²*Ibidem.*

⁵⁷³*Ibidem.*

În alte cazuri, minorii sunt „întorși” în țara de reședință obișnuită, în ciuda „riscului obiectiv de vătămare fizică sau psihică a copilului la întoarcere, adică se aplică excepția prevăzută la art. 13 din Convenția de la Haga. Intervenind în aceste proceduri, mediatorul a transmis o scrisoare autorităților centrale ale statelor semnatare pentru a solicita revenirea imediată la legalitate, semnalând neregulile în aplicarea prevederilor Convenției și punând întrebări parlamentare. Adresarea Consiliului și Comisiei, îndreptarea atenției altor organizații asupra anomaliilor și sensibilitatea la căutarea strategiilor de intervenție, medierea cu toate instituțiile, părțile și avocații, relevante pentru a facilita un sentiment adecvat și rapid; folosind proceduri internaționale în curs de desfășurare.”⁵⁷⁴

Noile reguli privind răpirea copiilor de către părinți întăresc regulile anterioare ale Convenției de la Haga din 1980, care sunt obligatorii pentru statele membre semnatare. Un număr semnificativ de cazuri aduse în atenția Ombudsmanului relevă probleme serioase în cooperarea judiciară între statele membre.⁵⁷⁵ Solicitățile primite se referă în principal la refuzul statelor membre de a accepta o hotărâre definitivă pronunțată de un alt stat membru fără a justifica motivele juridice prevăzute în regulament. Nerespectarea acestor cerințe creează o incertitudine juridică gravă în toate cazurile care implică rezultate negative pentru minori.

Autorii susțin că, „o altă sarcină importantă este cooperarea cu autoritățile centrale naționale instituite în temeiul Convenției de la Haga privind aspectele civile ale răpirii internaționale de copii de către unul dintre părinți. În plus, este esențial să se mențină un contact constant și o cooperare cu Interpol și autoritățile naționale, precum și cu organizațiile non-profit care sunt active în acest domeniu și cu experții în procesele de mediere, psihologi, psihologi pentru copii, profesori, asistenți sociali, avocați și judecători”.⁵⁷⁶

România a aderat la Convenția de la Haga în anul 1992, prin Legea nr. 100 din 16 septembrie 1992⁵⁷⁷.

Punerea în aplicarea Convenției de la Haga în România, s-a realizat prin Legea nr. 369 din 15 septembrie 2004⁵⁷⁸.

⁵⁷⁴ Medierea în țările UE. [online] [accesat 15.09.2025]. Disponibil: https://e-justice.europa.eu/topics/taking-legal-action/mediation/mediation-eu-countries/cz_ro

⁵⁷⁵ *Ibidem*.

⁵⁷⁶ *Ibidem*.

⁵⁷⁷ Legea nr. 100 din 16 septembrie 1992 pentru aderarea României la Convenția de la Haga din 25 octombrie 1980 asupra aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii. În: *Monitorul Oficial* nr. 243 din 30 septembrie 1992. [online] [accesat 22.09.2025]. Disponibil : <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/2376>

⁵⁷⁸ Legea nr. 369 din 15 septembrie 2004 (*republicată*) privind aplicarea Convenției asupra aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii, adoptată la Haga la 25 octombrie 1980, la care România a aderat prin Legea nr. 100/1992*). În: *Monitorul Oficial* nr. 144 din 21 februarie 2023. [online] [accesat 22.09.2025]. Disponibil : <https://legislatie.just.ro/public/DetaliiDocument/55474>

În calitatea sa de autoritate centrală română, „Ministerul Justiției cooperează cu autoritățile centrale ale celorlalte state părți la Convenție și colaborează cu instituțiile și autoritățile române cu atribuții în domeniul de aplicare a Convenției.”⁵⁷⁹

De asemenea, legiuitorul român a statuat competența instanței judecătorești competente să soluționeze cererile adresate privind înapoierea copilului, conform art. 2 „soluționarea cererilor adresate de către persoana fizică, instituția sau organismul interesat din oricare stat parte la Convenție, pentru înapoierea copilului aflat pe teritoriul României ca urmare a unei deplasări sau rețineri ilicite în sensul art. 3 din Convenție, este de competența instanței judecătorești. Instanța competentă pentru soluționarea cererilor prevăzute la alin. (1) este Tribunalul pentru minori și familie București).”⁵⁸⁰

Astfel, în cazul în care un copil minor nu este returnat voluntar, Ministerul Justiției al României va cere unei instanțe străine competente, în temeiul Convenției de la Haga din anul 1980, să emită un ordin pentru a obține returnarea minorului, care a fost strămutat sau deținut ilegal într-o altă țară membră, la reședința obișnuită a copilului înainte de mutarea sau detenția ilegală.

În Republica Moldova, legiuitorul moldav, a adoptat recent Legea nr. 292 din 12.12.2024 privind protecția specială a copiilor împotriva deplasării în străinătate sau reținerii ilicite.⁵⁸¹

Autoarea D. Vrabie susține că adoptarea legii expuse constituie o „confirmare a tendințelor Republicii Moldova de ajustare a legislației la standardele de calitate.”⁵⁸²

Potrivit autoarei „perfecționarea legislației în domeniul protecției drepturile copilului a reprezentat o preocupare evidentă a legiuitorului, care a pus accent sporit pe o categorie mai specifică a acestora, fiind vorba despre protecția împotriva unei deplasări sau rețineri ilicite. Astfel, actualmente avem intrată în vigoare începând cu 1 ianuarie 2025, Legea nr. 292 privind protecția specială a copiilor împotriva deplasării în străinătate sau reținerii ilicite. Prin această lege, Guvernul și-a propus să consolideze protecția copiilor aflați în situații vulnerabile legate de dispute familiale și să asigure aplicarea normelor internaționale în acest sens.”⁵⁸³

În viziunea autorilor, „Convenția de la Haga din 1980 cuprinde prevederi cu referire la 2 proceduri distincte, dar care au tangență, fiind vorba despre: înapoierea copilului în statul

⁵⁷⁹ *Ibidem*.

⁵⁸⁰ *Ibidem*.

⁵⁸¹ Legea nr. 292 din 12.12.2024 privind protecția specială a copiilor împotriva deplasării în străinătate sau reținerii ilicite. În: *Monitorul Oficial* nr. 556-559 art. 760. [online] [accesat 22.09.2025]. Disponibil :

https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=146474&lang=ro

⁵⁸² VRABIE, D. Legea nr. 292 din 13.12.2024 – o confirmare a tendințelor Republicii Moldova de ajustare a legislației la standardele de calitate. În: *Studia Universitatis Moldaviae (Seria Științe Sociale)* nr. 3(183), 2025 p.

179 . [online] [accesat 25.09.2025]. Disponibil : https://social.studiamsu.md/wp-content/uploads/2025/06/24_Vrabie.pdf

⁵⁸³ *Ibidem*, p. 180.

reședinței sale obișnuite și exercitarea dreptului de vizitare a copilului. Legea nr. 292 privind protecția specială a copiilor împotriva deplasării în străinătate sau reținerii ilicite, nu conține în denumirea sa expres termeni referitori la exercitarea dreptului de vizitare, însă totuși are prevederi specifice la acest capitol, nemijlocit în textul legii.”⁵⁸⁴

Legea prenotată reglementează, conform art. 1 „procedurile de de examinare a cazurilor ce țin de înapoierea copiilor cu vârsta de până la 16 ani, deplasați sau reținuți ilicit, la reședința lor obișnuită, de exercitare a dreptului de vizitare a copilului, precum și autoritățile și instituțiile responsabile de aplicarea procedurilor respective.”⁵⁸⁵

De asemenea, legiuitorul a definit în art. 3 noțiunile de deplasare ilicită a copilului, reținere ilicită a copilului.

Definiția noțiunilor în legislația Republicii Moldova reprezintă în viziunea doctinarilor prevederi inovatorii or, acestea „noțiuni pe care nu le găsim nici în actele internaționale ce reglementează domeniul respectiv. Convenția de la Haga din 1980 specifică în ce condiții o *deplasare* sau *neînapoiere* se consideră a fi ilicită, însă nu le definește separat.”⁵⁸⁶

În acest sens, prin deplasare ilicită a copilului se înțelege „scoaterea copilului cu vârsta de până la 16 ani din statul în care își are reședința obișnuită, pentru o perioadă mai mare de 30 de zile, fără acordul scris, legalizat notarial, al celuilalt reprezentant legal sau, după caz, al persoanei ori autorității desemnate să apere drepturile și interesele copilului și să acționeze în interesele și în numele copilului în materie de protecție, de siguranță, de ocrotire a sănătății, de educație, de proprietate și de alte drepturi ale copilului.”⁵⁸⁷

Prin reținere ilicită a copilului se înțelege „neînapoierea copilului cu vârsta de până la 16 ani în statul în care își are reședința obișnuită, după o perioadă mai mare de 30 de zile, în cazul lipsei acordului scris, legalizat notarial, al reprezentantului legal sau, după caz, al persoanei ori al autorității desemnate să apere drepturile și interesele copilului și să acționeze în interesele și în numele copilului în materie de protecție, de siguranță, de ocrotire a sănătății, de educație, de proprietate și de alte drepturi ale copilului.”⁵⁸⁸

⁵⁸⁴ *Ibidem*.

⁵⁸⁵ Legea nr. 292 din 12.12.2024 privind protecția specială a copiilor împotriva deplasării în străinătate sau reținerii ilicite. În: *Monitorul Oficial* nr. 556-559 art. 760. [online] [accesat 22.09.2025]. Disponibil : https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=146474&lang=ro

⁵⁸⁶ VRABIE, D. *Legea nr. 292 din 13.12.2024 – o confirmare a tendințelor Republicii Moldova de ajustare a legislației la standardele de calitate*. Op. cit., p. 181.

⁵⁸⁷ Legea nr. 292 din 12.12.2024 privind protecția specială a copiilor împotriva deplasării în străinătate sau reținerii ilicite. În: *Monitorul Oficial* nr. 556-559 art. 760. [online] [accesat 22.09.2025]. Disponibil : https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=146474&lang=ro

⁵⁸⁸ *Ibidem*.

Se consideră că, „calificare acțiunii ca fiind o deplasare sau o reținere ilicită nu prezintă importanță atât de mult, nefiind capabilă să influențeze asupra procedurii de înapoiere a copilului, însă prezintă interes din punct de vedere teoretic. Astfel, criteriile ce fac diferența dintre aceste două acțiuni ar ține de intenția inițială a părintelui responsabil de deplasare sau reținere, cât și de alți factori. Spre exemplu, în cazul în care copilul a părăsit teritoriul Republicii Moldova fiind însoțit de unul dintre părinți, pentru o perioadă de 4 luni, cu acordul scris al celuilalt reprezentantului legal, însă după expirarea celor 4 luni se refuză întoarcerea copilului în țară, acțiunile respective pot fi calificate drept o reținere ilicită.”⁵⁸⁹

O altă situație este atunci când urmează să probăm „că a avut loc o deplasare ilicită, căci în asemenea cazuri trebuie să se țină cont de intenția inițială a părintelui care fie a luat copilul pentru o perioadă de timp peste hotarele țării fără acordul celuilalt părinte, depășind termenul de 30 de zile, fie a avut un acord în acest sens, însă a depășit termenul indicat în acord. Dacă părintele inițial a intenționat să nu mai întoarcă copilul în țara reședinței sale obișnuite, atunci suntem în prezența unei deplasări ilicite.”⁵⁹⁰

Sunt relevante dispozițiile Legii cu privire la ieșirea și intrarea în Republica Moldova⁵⁹¹, potrivit cărora „minorul își stabilește domiciliul în străinătate, este necesar consimțământul, exprimat prin declarație, al ambilor părinți ale căror semnături se legalizează de notar sau de alte persoane abilitate prin lege cu astfel de funcție, iar în cazul altor reprezentanți legali – consimțământul acestora, exprimat prin decizia autorității tutelare teritoriale.”

Aceasta înseamnă că „nici un copil a cărui reședința obișnuită se află pe teritoriul Republicii Moldova, nu poate dobândi o nouă reședință obișnuită, în lipsa acordului celuilalt părinte.”⁵⁹²

Astfel, faptul că un minor „poate părăsi teritoriul Republicii Moldova fiind însoțit doar de un singur părinte este cunoscut și este prevăzut expres în Legea cu privire la ieșirea și intrarea în Republica Moldova, scopul călătoriei însă trebuie să fie altul decât cel de a stabili domiciliul copilului în statul străin.”⁵⁹³

Anterior, susțin autorii că, „până la intrarea în vigoare a Legii nr. 292, se dovedea a fi neclar, cât timp trebuie să se scurgă din momentul traversării hotarelor, pentru ca o astfel de acțiune să fie calificată ca o deplasare sau reținere ilicită a copilului. Acest aspect genera și o tergiversare a

⁵⁸⁹ VRABIE, D. *Legea nr. 292 din 13.12.2024 – o confirmare a tendințelor Republicii Moldova de ajustare a legislației la standardele de calitate*. Op. cit., p. 181.

⁵⁹⁰ *Ibidem*.

⁵⁹¹ Legea nr. 269 din 09.11.1994 cu privire la ieșirea și intrarea în Republica Moldova. În: *Monitorul Oficial* nr. 6 art. 54. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=131615&lang=ro

⁵⁹² VRABIE, D. *Legea nr. 292 din 13.12.2024 – o confirmare a tendințelor Republicii Moldova de ajustare a legislației la standardele de calitate*. Op. cit., p. 181.

⁵⁹³ *Ibidem*, p. 181-182.

cauzelor de acest tip, căci părintele ezita să se adreseze organelor competente cu o cerere de înapoiere a copilului, considerând că încă nu există temei în acest sens.”⁵⁹⁴

Actualmente însă, Legea 292/2025 a schibat situația or „scurgerea unui termen de 30 zile în cazul lipsei de acord, reprezintă temei de intentare a procedurii privind înapoierea. La fel și în cazul existenței acordului, depășirea termenului indicat în acesta, determină apariția dreptului de a solicita înapoierea copilului în statul reședinței sale obișnuite.”⁵⁹⁵

Totodată, din analiza definițiilor de deplasare ilicită a copilului și reținere ilicită a copilului constatăm existența unei corelații cu noțiunea de reședință obișnuită, iar în sensul Legii 292/2025, reședința obișnuită a copilului exprimă „locul care exprimă o anumită integrare a copilului într-un mediu social și familial și care demonstrează o legătură apropiată și stabilă a acestuia cu locul vizat. La determinarea reședinței obișnuite a copilului, în fiecare caz particular, se iau în considerare toate elementele de fapt relevante, cum ar fi durata, regularitatea, condițiile și motivele sejurului pe teritoriul unui stat, cetățenia copilului, locul și condițiile de școlarizare, cunoștințele lingvistice, precum și raporturile de familie și sociale ale copilului în statul respectiv”.⁵⁹⁶

Legea nr. 292/2025 prevede că autoritatea centrală desemnată pentru a îndeplini atribuțiile în sensul Convenției de la Haga, este Ministerul Muncii și Protecției Sociale, care potrivit art. 5 „este abilitat să asigure îndeplinirea obligațiilor asumate de Republica Moldova ca urmare a aderării la Convenția asupra aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii, încheiată la Haga.”⁵⁹⁷

Pentru aceasta, autoritatea centrală a Republicii Moldova, va realiza atribuțiile conform art. 6 al legii, a) pentru localizarea copilului deplasat în străinătate sau reținut ilicit în sensul Convenției; b) pentru prevenirea de noi pericole la adresa copilului sau de pagube pentru părțile interesate, luând sau procedând astfel încât să fie luate măsuri provizorii; c) pentru a asigura înapoierea de bunăvoie a copilului sau a înlesni o soluție amiabilă, inclusiv prin mediere; d) pentru schimbul de informații privind situația socială a copilului; e) pentru a furniza informații generale privind dreptul statului în legătură cu aplicarea Convenției; f) pentru a introduce sau a înlesni inițierea unei proceduri judiciare sau administrative, menite să obțină înapoierea copilului și, dacă este cazul, să îngăduie organizarea sau exercitarea efectivă a dreptului de vizitare; g) pentru a

⁵⁹⁴ *Ibidem*, p. 182.

⁵⁹⁵ *Ibidem*.

⁵⁹⁶ Legea nr. 292 din 12.12.2024 privind protecția specială a copiilor împotriva deplasării în străinătate sau reținerii ilicite. În: *Monitorul Oficial* nr. 556-559 art. 760. [online] [accesat 22.09.2025]. Disponibil :

https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=146474&lang=ro

⁵⁹⁷ *Ibidem*.

facilita, dacă este cazul, obținerea asistenței juridice, inclusiv oferirea asistenței juridice garantate de stat; h) pentru a asigura, în condițiile legii, înapoierea copilului.”⁵⁹⁸

Conform art. 9 „persoana fizică, autoritatea, instituția sau organismul care pretinde că un copil a fost deplasat în străinătate sau reținut ilicit în sensul Convenției poate să sesizeze fie autoritatea centrală a statului de reședință obișnuită a copilului, fie pe aceea a statului contractant în care se află copilul, pentru ca aceasta să acorde asistență în vederea asigurării înapoierii copilului în statul în care el își are reședința obișnuită.”⁵⁹⁹

În acord cu art. 10 persoana fizică, instituția, organismul sau autoritatea centrală din străinătate înaintează o cerere autorității centrale a Republicii Moldova (Ministerului Muncii și Protecției Sociale) în vederea înapoierii copilului aflat pe teritoriul Republicii Moldova ca urmare a unei deplasări sau rețineri ilicite.

Autoritatea centrală la caz, Ministerului Muncii și Protecției Sociale are obligația de a acționa cu celeritate atunci când va soluționa cereri înaintate pe Convenția dela Haga, ceea ce reprezintă o transpunere fidelă a art. 23 din Regulamentul (UE) 2019/1111⁶⁰⁰

Atunci când va recepționa o asemenea cerere, autoritatea centrală a Republicii Moldova confirmă recepționarea ei în termen de 10 zile lucrătoare de la data primirii cererii.

Ulterior recepționării cererii, autoritatea centrală a Republicii Moldova, va verifica întrunirea condițiilor prevăzute de art. 8 alin. (2) al Convenției de la Haga, care include cuprinsul cererii, și a condițiilor de la art. 293² din Codul de procedură civilă⁶⁰¹ și, după caz, poate să solicite completarea acesteia sau prezentarea actelor lipsă într-un termen de 10 zile lucrătoare de la data primirii cererii.

În context, art. 293² din Codul de procedură civilă RM, statuează că cererea trebuie să cuprindă: a) „informații privind identitatea reclamantului, a copilului și a persoanei despre care se susține că a luat sau a reținut copilul; b) motivele pe care se sprijină reclamantul pentru a cere înapoierea copilului, cu anexarea actelor confirmative și cu indicarea prevederilor relevante din legislația statului în care se află reședința reclamantului; c) informațiile disponibile cu privire la locul aflării copilului și la identitatea persoanelor cu care se presupune că se află copilul.”⁶⁰²

⁵⁹⁸ *Ibidem.*

⁵⁹⁹ *Ibidem.*

⁶⁰⁰ Regulamentul UE) 2019/1111 al Consiliului din 25 iunie 2019 privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie matrimonială și în materia răspunderii părintești și privind răpirea internațională de copii (reformare). Publicat în: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene nr. L 178/1 din 02.07.2019. [online] [accesat 25.09.2025]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:32019R1111>.

⁶⁰¹ Codul de procedură civilă al Republicii Moldova, nr. 225 din 30.05.2003. În: Monitorul Oficial nr. 285-294 art. 436. [online] [accesat 25.09.2025]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=150766&lang=ro#

⁶⁰² *Ibidem.*

De asemenea, la cerere se anexează: a) „copiile legalizate a deciziilor sau acordurilor relevante; b) raportul de evaluare psihologică a copilului, în cazul în care pârâtul sau reclamantul consideră că satisfacerea sau nesatisfacerea integrală ori parțială a cererii va avea efecte negative asupra copilului; c) alte documente relevante.”⁶⁰³

Autoritatea centrală a Republicii Moldova informează, fără întârzieri nejustificate, persoana fizică, instituția, organismul sau autoritatea centrală din străinătate, după caz, despre acțiunile inițiale întreprinse sau care urmează să fie întreprinse pentru soluționarea cererii depuse.

Autoritatea centrală este îndreptățită de a restitui cererea în cazul în care cererea „nu îndeplinește condițiile privind reședința obișnuită și vârsta copilului prevăzute de art. 4 din Convenție.”

De asemenea, autoritatea centrală nu va examina cererea, dacă aceasta sau anexele ei, nu sunt însoțite de o traducere în limba română, conform art. 293² alin. (2) din Codul de procedură civilă RM⁶⁰⁴ care instituie obligația ca „actele întocmite într-o limbă străină se depun însoțite de traducerea autenticată în limba română.”

Dacă însă, cererea întrunește condițiile expuse, autoritatea centrală a Republicii Moldova, va depune cererea la Curtea de Apel Centru.

Concomitent, art. 293³ alin. (1) din Codul de procedură civilă RM,⁶⁰⁵ statuează că „cererea privind înapoierea copilului în statul reședinței sale obișnuite și/sau cea privind exercitarea dreptului de vizitare a copilului se examinează de către Curtea de Apel în ședință închisă, cu participarea obligatorie a reclamantului și a pârâtului sau a reprezentanților acestora.”

Subsecvent, legiuitorul a statuat în art. 10 alin. (8) al Legii 292/2025 „dacă autoritatea centrală a Republicii Moldova are indicii că copilul a cărui înapoiere este solicitată se află pe teritoriul unui alt stat parte la Convenție, aceasta va transmite cererea direct autorității centrale a statului respectiv, informând în acest sens persoana fizică, instituția, organismul sau autoritatea centrală solicitantă.”⁶⁰⁶

Legea din RM nr. 292/2025 precizează expres că persoana fizică, instituția, organismul sau autoritatea centrală din străinătate „poate să sesizeze direct instanța de judecată competentă din Republica Moldova.”⁶⁰⁷

⁶⁰³ *Ibidem.*

⁶⁰⁴ *Ibidem.*

⁶⁰⁵ *Ibidem.*

⁶⁰⁶ Legea nr. 292 din 12.12.2024 privind protecția specială a copiilor împotriva deplasării în străinătate sau reținerii ilicite. În: *Monitorul Oficial* nr. 556-559 art. 760. [online] [accesat 25.09.2025]. Disponibil : https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=146474&lang=ro

⁶⁰⁷ VRABIE, D. *Legea nr. 292 din 13.12.2024 – o confirmare a tendințelor Republicii Moldova de ajustare a legislației la standardele de calitate.* Op. cit., p. 182.

Art. 14 alin. (1) al legii, stipulează „prevederile art. 10 nu exclud posibilitatea ca o persoană fizică, o instituție, un organism sau o autoritate centrală din străinătate să sesizeze direct instanța de judecată competentă din Republica Moldova, fie personal, fie prin intermediul unui avocat ales. În cazul în care reprezentarea se face printr-un avocat ales, iar autoritatea centrală a Republicii Moldova a fost inițial sesizată conform art. 10, aceasta va pune la dispoziția avocatului cererea-tip completată și toate actele doveditoare transmise de autoritățile competente ale statului solicitant.”⁶⁰⁸

Mai mult, în acord cu alin. (2) „refuzul autorității centrale a Republicii Moldova de a accepta cererea de înapoiere, conform articolului 27 din Convenție, nu împiedică persoana fizică, instituția, organismul sau autoritatea centrală din străinătate să se adreseze direct Curții de Apel Centru.”⁶⁰⁹

Acest lucru ar însemna că, „adresarea în prealabil către autoritatea centrală a statului, nu este obligatorie.”⁶¹⁰

De asemenea autorii susțin că, „încercările de a asigura înapoierea copilului de bunăvoie se pot solda cu succes, astfel încât, în unele cazuri ar fi posibilă excluderea adresării cu o cerere de înapoiere către instanțele judecată, ceea ce în rezultat ar fi în măsură să contribuie la garantarea celerității procesului.”⁶¹¹

Un aspect important introdus prin Legea analizată este că, potrivit art. 11 alin. (1) „pe tot parcursul procedurii de examinare a cererii privind înapoierea copilului cu vârsta de până la 16 ani, ca urmare a deplasării și/sau reținerii ilicite, la reședința obișnuită a acestuia, autoritatea tutelară teritorială în a cărei rază teritorială domiciliază copilul este obligată să-i ofere informații și explicații clare și complete, potrivit vârstei sale și gradului său de maturitate, referitoare la etapele și durata acestei proceduri.”⁶¹²

Conform alin. (2), în procesul de examinare a deplasării și/sau reținerii ilicite se va ține cont de opinia, de dorințele și de sentimentele copilului, în raport cu vârsta sa și capacitatea de a înțelege.

În context, autorii remarcă că „Legea nr. 292 la art. 11 alin. (2) operează cu termenii de vârstă și capacitate de a înțelege atunci când se referă criteriile de valabilitate, sau altfel spus, condițiile necesar a fi întrunite pentru ca opinia copilului să fie luată în considerare. La art. 11 alin.

⁶⁰⁸ Legea nr. 292 din 12.12.2024 privind protecția specială a copiilor împotriva deplasării în străinătate sau reținerii ilicite. În: *Monitorul Oficial* nr. 556-559 art. 760. [online] [accesat 25.09.2025]. Disponibil :

https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=146474&lang=ro

⁶⁰⁹ *Ibidem.*

⁶¹⁰ *Ibidem.*

⁶¹¹ *Ibidem.*

⁶¹² *Ibidem.*

(1), Legea nr. 292 prevede că pe tot parcursul procedurii de înapoiere, autoritatea tutelară din raza teritorială a domiciliului copilului, este obligată să îi ofere informații și explicații clare și complete, potrivit vârstei și gradului său de maturitate, referitoare la etapa acestei proceduri (art. 11 alin. (1)).”⁶¹³

Prin urmare, în opinia autorilor se observă „o utilizare de noțiuni diferite cu aceeași însemnătate, chiar de textul unei singure legi. În aceeași ordine de idei, Legea nr. 370 privind drepturile copilului utilizează termenii de vârstă și grad de maturitate, aceștia fiind factorii care urmează a fi luați în calcul când se va aprecia relevanța opiniei copilului într-un caz ce îl privește (art. 15 alin. (1). Trebuie să menționăm că și Convenția cu privire la drepturile copilului din 1989 utilizează la fel termenul de ”grad de maturitate” (art. 12). Am putea presupune că sensul termenilor de „capacitate de a înțelege” și „grad de maturitate” este identic, însă pentru claritate, precizie și previzibilitate ar fi corect utilizarea unui termen identic în toate actele normative ce se referă la drepturile copilului.”⁶¹⁴

Astfel, se susține că „ar fi fost în măsură să completeze această lacună a legislației și să indice câteva criterii în dependență de care se va stabili gradul de maturitate al copilului. Totuși, la momentul de față aceste norme care lipsesc creează dificultăți.”⁶¹⁵

Consideră autoarea că „în același timp, făcând referire la importanța opiniei copilului în procesele privind înapoierea copilului în statul reședinței sale obișnuite, precum și în cauzele ce privesc exercitarea dreptului de vizitare a copilului, urmează să specificăm că o abatere în acest sens, ar fi în măsură să aducă atingere interesului superior al copilului. Legiuitorul urma să atragă o atenție mai sporită prevederilor referitoare la opinia copilului, indicând cazurile în care copilul nu va putea fi înapoiat, or opunerea copilului de a fi înapoiat reprezintă temei de refuz în înapoiere.”⁶¹⁶

Procedura de înapoiere a copilului în statul reședinței sale obișnuite sau exercitare a dreptului de vizitare, are următoarele particularități specifice acesteia, care rezultă din ansamblul normelor legale: 1) „este o procedură specială, necontencioasă; 2) se examinează în regim de urgență, în termen de 10 zile în fond; 3) se examinează în ședință închisă; 4) oferă posibilitatea de a recurge la soluționarea cauzei pe cale administrativă, prin implicarea autorității administrative; 5) competența de examinare în primă instanță aparține Curții de Apel Centru; 6) hotărârea integrală

⁶¹³ VRABIE, D. *Legea nr. 292 din 13.12.2024 – o confirmare a tendințelor Republicii Moldova de ajustare a legislației la standardele de calitate*. Op. cit., p. 180 – 181.

⁶¹⁴ VRABIE, D. *Legea nr. 292 din 13.12.2024 – o confirmare a tendințelor Republicii Moldova de ajustare a legislației la standardele de calitate*. Op. cit., p. 181.

⁶¹⁵ VRABIE, D. *Legea nr. 292 din 13.12.2024 – o confirmare a tendințelor Republicii Moldova de ajustare a legislației la standardele de calitate*. Op. cit., p. 180-181.

⁶¹⁶ *Ibidem*, p. 181.

se întocmește în termen de 14 zile de la data pronunțării dispozitivului acesteia; 7) hotărârea primei instanțe poate fi atacată cu recurs.”⁶¹⁷

De asemenea, Legea 292/2024 conține reglementări inerente în domeniul exercitării dreptului de vizitare a copilului. Astfel, art. 24 alin. (1) statuează că, „persoana fizică, instituția, organismul sau autoritatea centrală dintr-un stat parte la Convenție poate solicita autorității centrale a Republicii Moldova acordarea asistenței pentru organizarea sau protejarea exercitării dreptului de vizitare a unui copil având reședința pe teritoriul Republicii Moldova.”

Astfel, autoritatea tutelară teritorială va informa reprezentantul sau responsabilul legal al copilului la care acesta își are stabilită reședința, privind cererea de exercitare a dreptului de vizitare a copilului depusă de către celălalt părinte și va întreprinde acțiuni pentru soluționarea pe cale amiabilă a cererii respective.

Autoritatea tutelară teritorială va atrage atenția persoanei „care exercită autoritatea părintească asupra copilului și la care acesta își are stabilită reședința cu privire la sancțiunile ce pot fi aplicate, potrivit prezentei legi, în cazul refuzului de a permite de bunăvoie exercitarea dreptului de vizitare.” (art. 24 alin. (2) Legea 292/2024).

Cauzele care au ca obiect soluționarea cererilor cu privire la exercitarea dreptului de vizită a copilului se va judeca în fond, de către Curtea de Apel, în ședință închisă, în termen de cel mult zece zile lucrătoare, din data admiterii cererii. O hotărâre pe marginea cererii se va întocmi în termen de cel 14 zile din data pronunțării dispozitivului. Remarcăm că, conform alin. (5) art. 24, dispozitivul se comunică atât părților cât și autorității centrale a Republicii Moldova, în ziua în care a fost pronunțat, instanța având obligația de a comunica hotărârea motivată în decurs de 48 de ore de la data redactării.

Considerăm oportună modificarea Codului Civil al RM în ce privește necesitatea instituirii unor măsuri cu caracter pecuniar și garanții în cazul neînapoierii copilului la domiciliul părintelui la care este stabilit domiciliul copilului, care va contribui la responsabilizarea părinților, în următoarea redacție:

„Art. 42¹. La cererea părintelui la care este stabilit domiciliul copilului sau a persoanei obligate să înapoieze copilul, ori din oficiu, instanța de judecată poate stabili în sarcina părintelui la care nu locuiește copilul sau a persoanei obligate să înapoieze copilul, măsuri asigurătorii, potrivit titlului executoriu sau al convenției părților privitoare la relațiile personale ale copilului, până la data înapoierii copilului, și anume: obligația părintelui care este obligat să înapoieze copilul de a prezenta în original pașaportul sau un alt act de identitate la o anumită instituție,

⁶¹⁷ VRABIE, D. *Noțiunea și esența procedurii de înapoiere sau exercitare a dreptului de vizitare a copilului.* Op.cit., p. 48.

desemnată de instanța de judecată; obligația de a prezenta un anumit document din care să rezulte că părintele obligat să înapoieze copilul la domiciliul acestuia a notificat depunerea acestor documente autorității consulare competente, pe perioada vizitei.”

„Art. 42². Măsurile pecuniare se dispun de instanța de judecată doar la cererea părintelui la care este stabilit domiciliul copilului, sub forma unor penalități pe zi de întârziere, împotriva părintelui sau a persoanei care refuză punerea în aplicare sau respectarea dispozițiilor privitoare la stabilirea locuinței copilului, potrivit titlului executoriu sau al convenției părților privitoare la relațiile personale ale copilului. Cuantumul penalității este stabilit de instanța de judecată, într-un procent cuprins între 40% și 80% din venitul net lunar al celui obligat la plata acesteia, dar nu mai puțin de 1500 lei pe zi întârziere.”

„Art. 42³. Instanța de judecată poate stabili ambele măsuri prevăzute mai sus, în condițiile prevăzute de acestea.”

Un aspect important este exercitarea dreptului de vizitare a copilului în afara Republicii Moldova și condițiile aferente, astfel că, în acord cu art. 25 alin. (1) al Legii nr. 292/2024, „dacă se solicită ca exercitarea dreptului de vizitare a copilului să se facă prin deplasarea acestuia în afara teritoriului Republicii Moldova, Curtea de Apel Centru poate încuviința exercitarea acestui drept prin deplasarea copilului în afara teritoriului Republicii Moldova doar dacă există garanții care să asigure înapoierea de bunăvoie a copilului în Republica Moldova. Instanța menționată poate obliga reprezentantul legal al copilului, beneficiar al dreptului de vizitare, la depunerea unei cauțiuni a cărei sumă nu poate depăși 50000 de lei. Cauțiunea se depune la biroul executorului judecătoresc responsabil de executarea hotărârii, conform competențelor teritoriale.”

Având în vedere obligația de garantare a interesului superior al copilului, și oferirea exercitării dreptului la opinie, legiuitorul moldav a reglementat și procedura în cazul în care însăși copilul refuză contactul fie manifestă aversiune.

Prin urmare, art. 26 din Legea 292/2024, statuează că, atunci când copilul care este vizat în cererea privind exercitarea dreptului de vizitare va refuza constant contactul cu unul dintre reprezentanții săi legali ori manifestă sentimente de aversiune față de acesta, Curtea de Apel Centru, poate „dispune, în funcție de vârsta copilului, ca acesta să urmeze un program de consiliere psihologică.”⁶¹⁸ Conform alin. (4)-(5), „în termen de 30 de zile de la comunicarea hotărârii psihologul, după o evaluare psihologică inițială a copilului, stabilește durata și conținutul programului de consiliere psihologică. Psihologul comunică de îndată instanței de judecată durata

⁶¹⁸ Legea nr. 292 din 12.12.2024 privind protecția specială a copiilor împotriva deplasării în străinătate sau reținerii ilicite. În: *Monitorul Oficial* nr. 556-559 art. 760. [online] [accesat 27.09.2025]. Disponibil : https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=146474&lang=ro

programului de consiliere psihologică, precum și, dacă este cazul, modificarea acestuia. După finalizarea programului de consiliere psihologică, psihologul întocmește un raport privind evaluarea psihologică finală și îl transmite instanței de judecată și autorității centrale a Republicii Moldova.” O asemenea hotărâre nu se supune niciunei căi de atac, aspect expres prevăzut în art. 25 alin. (2) teza a doua din Legea 292/2024.

Literatura română analizează în mod diferit dreptul de vizitare, fiind perceput ca un drept de a vizita copilul anume în locul unde se află domiciliul acestuia. „Dreptul de vizitare nu implică și dreptul de găzduire vremelnică a copilului.”⁶¹⁹

Se face o delimitare dintre „dreptul de acces și dreptul de vizitare, astfel încât dreptul de acces ar implica interacțiunile față în față dintre copil și adult la locuința copilului sau în afara locuinței copilului, în timp ce dreptul de vizită implică faptul că adultul și copilul au dreptul de a se întâlni strict la locuința statornică a copilului. Prin urmare, dreptul de vizită este un drept mai restrictiv decât cel de acces.”⁶²⁰

Prevederile Convenției stabilesc un termen de 6 săptămâni de la data sesizării unei instanțe sau autorități administrative, astfel încât o decizie cu privire la cererea de returnare a unui copil să poată fi luată rapid și, prin urmare, este pe deplin justificată, întrucât trecerea timpului afectează relația dintre copii și părintele nerezident. poate duce la consecințe ireversibile.

O instanță din jurisdicția statului pentru minori nu va cere „restituirea dacă se constată că persoana care deține custodia copilului nu își exercită efectiv dreptul la custodia copilului, dacă acționează sau refuză întoarcerea sau dacă, după o astfel de acțiune, există un risc grav de pericol fizic sau psihic pentru întoarcerea copilului, sau de a consimți la întoarcerea unui minor. Hotărârea instanței din țara membră în care minorul a fost îndepărtat sau reținut în mod ilegal, poate fi înlocuită cu o hotărâre a instanței din țara de reședință obișnuită înainte de îndepărtarea sau reținerea ilegală, în conformitate cu Regulamentul (UE) 2019/1111 al Consiliului din 25 iunie 2019.”

În ceea ce privește deținerea ilegală a minorilor, este pertinent să analizăm pe scurt două situații practic distincte: una în care unul dintre părinți, în timpul unui program de vizite în țara de reședință, refuză să returneze copilul în termenul stabilit prin hotărârea judecătorească; și o alta în care unul dintre părinți, fie în timpul unui program de vizite în afara țării de reședință adoptat de instanță, refuză să returneze copilul în termenul stabilit prin hotărârea judecătorească, fie îl duce pe copil în altă țară fără consimțământul celuilalt părinte, sau, chiar cu consimțământul acestuia

⁶¹⁹ VRABIE, D. *Noțiunea și esența procedurii de înapoiere sau exercitare a dreptului de vizitare a copilului*. Op.cit., p. 51.

⁶²⁰ *Ibidem*.

din urmă, nu respectă termenul de returnare a minorului stipulat în procura notarială acordată în acest scop.

Tabloul de comentarii al studiului nostru nu ar fi complet dacă nu am menționa consimțământul victimei minore la încălcarea libertății sale fizice. Astfel, ipoteza părăsirii voluntare a domiciliului de către victimă sau a faptului că părintele care locuiește cu minorul acordă celuilalt dreptul de vizită, cu ignorarea prevederilor hotărârii judecătorești, și, în acest context, a neîntoarcerii copilului acasă, nu poate fi considerată răpire.

Legislația locală nu specifică vârsta la care consimțământul victimei la încălcarea libertății fizice devine valid, așa cum se observă, de exemplu, în legislația altor țări.

În absența unor reglementări clare privind vârsta la care o persoană își poate exprima consimțământul la încălcarea drepturilor sale, subiectul a generat un interes considerabil în literatura de specialitate.

În Republica Moldova, au fost efectuate cercetări empirice privind vârsta la care consimțământul poate influența aplicarea normelor de drept penal.

În ceea ce privește condiția subiectivă legată de atitudinea psihologică a făptuitorului față de victimă, a fost definită expresia „cu bună cunoștință de cauză”, în sensul că făptuitorul cunoaște în mod credibil natura, starea sau vârsta victimei.

În acest sens, trebuie menționat că ipoteza răpirii unui minor, adică faptul că făptuitorul nu știe sau nu recunoaște că victima era minoră, exclude aplicarea circumstanței agravante analizate, întrucât principiul acuzației subiective corespunde art. 6 din Codul penal al Republicii Moldova.

Astfel, dacă făptuitorul a crezut în mod eronat că răpește un minor, aceasta constituie tentativă de răpire în sensul art. 164 alin. (2) lit. c) din Codul penal al Republicii Moldova. Aceasta deoarece, potrivit art. 27 din Codul penal al Republicii Moldova, în circumstanțele agravante analizate, făptuitorul a săvârșit toate actele de răpire intenționată a unui minor, dar infracțiunea nu a fost consumată, având în vedere că victima nu posedă această caracteristică.”⁶²¹

Atragem atenția asupra unei norme speciale din partea specială a Codului penal al RM, și anume art. 164¹, care reglementează infracțiunea de „răpirea minorului de către rudele apropiate.” Prin rude apropiate înțelegem potrivit art. 134 alin. (4) Cod penal al RM „părinți, copiii, înfietați, copiii înfițați, frații și surorile, bunicii și nepoții lor”.

Dacă minorul este „rudă apropiată în raport cu făptuitorul, încadrarea juridică va fi în conformitate cu art.164¹ CP RM; or, tocmai această condiție reprezintă punctul de divergență a normei 131 speciale (art.164¹ CP RM) în raport cu norma generală (lit.c) alin.(2) art.164 CP RM).

⁶²¹BRÎNZĂ, S. Răspunderea penală pentru omorul prevăzut la lit.e) alin.(2) art.145 CP RM. În: *Revista Națională de Drept*. 2009, nr. 4, p. 2.

Prin urmare, în cazul în care, între răpitor și victimă există relații de rudenie specificate la alin.(4) art.134 CP RM, și anume: părinții, copiii, înfietorii, copiii înfiați, frații și surorile, bunicii și nepoții lor, fapta nu va putea fi calificată potrivit lit.c) alin.(2) art.164 CP RM.”

Aceiași poziție fiind susținută și de către cercetătorul S. Brînză, marcând că „dacă victima răpită este un minor, iar fapta este săvârșită de o rudă apropiată a acestuia, calificarea se va face nu conform lit.c) alin.(2) art.164 CP RM, dar potrivit art.164¹ CP RM.”⁶²²

În dreptul românesc, de exemplu, se aplică prevederile articolului 495 din C.civ.al României, care prevede că părinții pot, în orice moment, solicita instanței să dispună înapoierea unui copil care este reținut ilegal.

În acest caz, cererea de notificare a instanței trebuie depusă de părintele al cărui domiciliu a fost stabilit minorului prin hotărâre judecătorească; cererea va fi luată în considerare în cadrul unei proceduri contradictorii cu celălalt părinte, care nu este titularul măsurii de stabilire a domiciliului, sau cu orice alt străin, precum bunicii, verii, unchii etc. Instanța poate respinge cererea doar atunci când înapoierea este în mod evident împotriva interesului superior al minorului, deci nu pot fi luate alte măsuri.

Autorii susțin că „în cazul răpirii internaționale de copii, există posibilitatea de adresare la CtEDO, această oportunitate servind drept garant întru respectarea Convenției de la Haga de către autoritățile statale. În jurisprudența Curții de la Strasbourg în privința răpirii internaționale de copii noi, deosebim două categorii de cauze: în care cererea a fost depusă de către părintele al cărui copil a fost răpit, și în care cererea a fost depusă la CtEDO de către părintele ce a răpit copilul.”⁶²³

La prima categorie, autorii⁶²⁴ fac trimitere la speța *Karrer contra României*.⁶²⁵

Analizând cauza invocată, constatăm că aceasta vizează plângerea depusă de un tată și fiica sa (născută în anul 2006) privind procedurile în fața instanțelor române, având la baza prevederile Convenției de la Haga privind întoarcerea ei (fiicei) în Austria. În fapt, în luna februarie 2008 mama copilului a înregistrat la autoritățile competente din Austria o cerere pentru desfacerea căsătoriei cu reclamant. Peste câteva luni, mama și copilul au părăsit teritoriul Austriei optând cu traiul în România, între timp ce procesul de încredințare a copilului era încă în curs de examinare.

⁶²² BRÎNZĂ, S. Infracrișunile prevăzute la art. 164 și 166 CP RM: Aspecte teoretice și practice: În: *Studia Universitatis Moldaviae, Seria „Științe sociale”* 2015, nr. 3 (83), p. 44. [online] [accesat 24.09.2025]. Disponibil : <https://social.studiamsu.md/wp-content/uploads/2015/01/07.-p.41-59.pdf>

⁶²³ COJOCARU, V., ȘIMAN, C. Aspecte civile ale răpirii internaționale de copii în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului. In: *Integrare prin cercetare și inovare.: Științe juridice*, 9-10 noiembrie 2017, Chișinău, p. 327. [online] [accesat 24.09.2025]. https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/122641

⁶²⁴ *Ibidem*, p. 328.

⁶²⁵ Curtea Europeană a Drepturilor Omului. *Karrer contra României*. [online] [accesat 27.09.2025]. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-109191"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{)

Astfel, reclamantul (tatăl) a solicitat în aceste condiții înapoierea fiicei sale în Austria, afirmând că fiica sa a fost deplasată în mod ilegal. Printr-o hotărâre definitivă din iulie 2009, instanțele locale din România au constatat că întoarcerea copilului în Austria ar expune-o la vătămări fizice și psihice. CtEDO a constatat încălcarea art. 8 din Convenție, afirmând, în mod special, că instanțele române nu au realizat o examinare suficient de profundă în vederea evaluării interesului superior al copilului și nici nu i-a oferit posibilitatea reclamantului de a-și prezenta cauza într-un termen prompt, așa cum impune CoEDO, interpretată în lumina Convenției de la Haga din 25 octombrie 1980.

De asemenea, sub aspectul corectitudinii procesului decizional, s-a reținut că, primului reclamant niciodată nu i-a fost oferită posibilitatea de a-și susține cauza în fața instanțelor române, nici în mod direct și nici prin intermediul observațiilor scrise. Prin urmare, Curtea a remarcat că procedurile desfășurate în temeiul de Convenția de la Haga s-au întins pe o perioadă totală de unsprezece luni în cele două niveluri jurisdicționale, deși astfel de proceduri trebuie soluționate cu celeritate în termen aproximativ de șase săptămâni.

La această primă categorie de cauze în fața CtEDO când cererea a fost depusă de către părintele al cărui copil a fost răpit, menționăm și: *Ignaccolo-Zenide contra României*⁶²⁶, *Iglesias Gil și A.U.I. contra Spaniei*⁶²⁷; *Bianchi contra Elveției*⁶²⁸; *Bajrami contra Albaniei*⁶²⁹.

La a doua categorie de cauze, în care cererea a fost depusă la CtEDO de către părintele ce a răpit copilul, autorii atribuie *Neulinger și Shuruk contra Elveției*⁶³⁰.

În speță, prima reclamantă, de naționalitate elvețiană, s-a stabilit în Israel, unde a încheiat o căsătorie cu viitorul tată al copilului său. Având în vedere temerile privind o posibilă răpire a copilului (al doilea reclamant), de către tatăl său, care intenționa să-l ducă într-o comunitate ultraortodoxă din străinătate și care practică un prozelitism intens, Tribunalul pentru Cauze de Familie a dispus aplicare unei interdicții de ieșire de pe teritoriul israelit pentru minor până la atingerea vârstei majoratului. Custodia temporară a copilului a fost acordată mamei (reclamantei), iar autoritatea parentală a fost încredințată ambilor părinți. Ulterior, dreptul de vizită al tatălui a fost restrâns ca urmare a comportamentului său amenințător.

⁶²⁶ Cauza *Ignaccolo-Zenide contra României*. [online] [accesat 27.09.2025]. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-122499%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-122499%22]})

⁶²⁷ Cauza *Iglesias Gil și A.U.I. contra Spaniei*. [online] [accesat 27.09.2025]. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-79185%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-79185%22]})

⁶²⁸ Cauza *Bianchi contra Elveției*. [online] [accesat 27.09.2025]. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng-press#{%22itemid%22:\[%22003-1714296-1797156%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng-press#{%22itemid%22:[%22003-1714296-1797156%22]})

⁶²⁹ Cauza *Bajrami contra Albaniei*. [online] [accesat 27.09.2025]. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-78425%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-78425%22]})

⁶³⁰ Cauza *Neulinger și Shuruk contra Elveției*. [online] [accesat 27.09.2025]. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-119388%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-119388%22]})

Ulterior, divorțul soților a fost pronunțat și reclamanta a părăsit în mod clandestin Israelul, plecând astfel în Elveția cu fiul său minor. În ultimă instanță, Tribunalul Federal Elvețian a ordonat reclamantei să asigure întoarcerea copilului înapoi în Israel. CtEDO a apreciat că ar fi fost o încălcare a art. 8 al Convenției, în privința celor doi reclamanti dacă hotărârea prin care se decidea înapoierea copilului în Israel, era executată. În analiza sa, Curtea nu a fost convinsă că reîntoarcerea minorului în Israel corespunde interesului superior al copilului. Copilul, cetățean elvețian și s-a stabilit foarte bine în țara în care acesta a locuit fără întrerupere timp de aproximativ patru ani. Deși, adaptabilitatea sa era, în mod obișnuit, încă mare la vârsta lui de șapte ani, Curtea a apreciat că o nouă schimbare, dezrădăcinare, ar fi avut, fără îndoială, consecințe grave asupra lui și trebuia să fie pusă în balanță în raport cu beneficiul pe care îl poate avea. Totodată, Curtea a reținut că dreptul de vizită al tatălui fusese deja restrâns anterior producerii răpirii copilului.

În fapt, tatăl copilului, deja era recăsătorit de două ori de atunci (momentul deplasării) și a devenit din nou tată, dar nu achita o pensie alimentară pentru fiica sa.

În aceste condiții, Curtea și-a exprimat îndoiala că asemenea circumstanțe ar putea contribui la bunăstarea și dezvoltarea copilului. În ceea ce o privește pe mamă, o eventuală revenire în Israel ar fi putut să o expună riscului aplicării unor sancțiuni penale, inclusiv unei pedepse privative de libertate. Curtea a apreciat că un astfel de scenariu nu ar corespunde interesului superior al copilului, având în vedere că reclamanta reprezenta, în mod evident, principala și unica sa persoană de referință.

Astfel, refuzul mamei de a se întoarce în Israel nu părea a fi integral nejustificat. Iar, dacă mama ar fi consimțit să se întoarcă în Israele, existau îndoieli privind capacitatea tatălui de a avea grijă de copil, în ipoteza în care reclamanta ar fi urmărită penal și apoi încarcerată, având în vedere trecutul acestuia și caracterul limitat al resurselor sale financiare. În plus, tatăl nu a locuit niciodată singur cu copilul său și nu l-a văzut de la vârsta de doi ani. Prin urmare, Curtea nu a fost convinsă că, era în interesul superior al copilului de a se întoarce în Israel, iar în ceea ce o privește pe mamă, CtEDO a considerat că ea ar fi suportat o ingerință disproporționată în dreptul său la respectarea vieții sale de familie reglementat de Convenție.

La al doilea tip de cauze, se atribuie și ale spețe din practica CtEDO, precum *Maumousseau și Washington contra Franței*⁶³¹, *Sneersonne și Kampanella contra Italiei*⁶³², *B. contra Belgiei*⁶³³, *Rouiller contra Elveției*⁶³⁴ ș.a.

Prin urmare, ne raliem poziției autoarei O. Miron, care susține că obiectivul Convenției de la Haga este „să protejeze copiii, pe plan internațional, împotriva efectelor dăunătoare ale unei deplasări sau neînapoierii ilicite și să întocmească proceduri în vederea garantării imediatei înapoieri a copilului în statul reședinței sale obișnuite, precum și să asigure protecția dreptului de vizitare.”⁶³⁵

Convenția de la Haga, 1980, reglementează un șir de măsuri pentru a intermedia înapoierea imediată a copiilor, mutați sau reținuți ilegal, în orice stat contractant la Convenție și statuează obligația autorităților administrative/ juridice de a acționa cu promptitudine și rapiditate în procesele de înapoiere a minorilor, iar orice acțiune care depășește termenul de șase săptămâni, poate da naștere unei solicitări de a oferi explicații pentru întârzierea admisă.

În concluzie, deplasarea sau reținerea ilicită a minorilor constituie un fenomen juridic complex, caracterizat prin interferența dintre ordini de drept diferite și prin impactul profund pe care îl poate avea asupra echilibrului familial și asupra dezvoltării copilului. În acest context, instrumentele juridice internaționale, în special Convenția de la Haga din 1980 privind aspectele civile ale răpirii internaționale de copii, completate de Convenția de la Haga din 1996 și de reglementările europene aplicabile, instituie un cadru normativ menit să asigure cooperarea eficientă între autoritățile statelor implicate și să garanteze restabilirea promptă a situației anterioare deplasării sau reținerii ilicite.

Analiza cadrului juridic relevă faptul că mecanismele instituite urmăresc realizarea unui echilibru între necesitatea combaterii comportamentelor ilicite ale părinților și protecția efectivă a interesului superior al copilului, principiu fundamental care guvernează toate procedurile referitoare la minor.

Totodată, eficiența acestor mecanisme depinde în mod esențial de celeritatea procedurilor judiciare, de cooperarea dintre autoritățile centrale ale statelor implicate și de interpretarea

⁶³¹ Cauza *Maumousseau și Washington contra Franței*. [online] [accesat 28.09.2025]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-83823%22%5D%7D>

⁶³² Cauza *Sneersonne și Kampanella contra Italiei*. [online] [accesat 28.09.2025]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-105624%22%5D%7D>

⁶³³ Cauza *B. contra Belgiei*. [online] [accesat 28.09.2025]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-176106%22%5D%7D>

⁶³⁴ Cauza *Rouiller contra Elveției*. [online] [accesat 28.09.2025]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-145914%22%5D%7D>

⁶³⁵ MIRON, O. *Instrumente juridice de drept internațional privat în domeniul protecției drepturilor copilului*. Op.cit., p.188.

uniformă a normelor. Jurisprudența instanțelor internaționale și naționale demonstrează că aplicarea acestor instrumente juridice trebuie realizată într-o manieră care să evite formalismul excesiv și să permită o evaluare reală a circumstanțelor concrete ale fiecărei cauze.

Prin urmare, combaterea fenomenului răpirii internaționale de copii nu presupune doar existența unor instrumente juridice adecvate, ci și dezvoltarea unor mecanisme instituționale eficiente, capabile să asigure aplicarea efectivă a acestora. Numai printr-o cooperare constantă între state, prin consolidarea practicii judiciare și prin menținerea interesului superior al copilului în centrul tuturor demersurilor juridice poate fi realizată protecția reală a minorilor în contextul litigiilor familiale cu element de extraneitate.

3.4. Cooperarea autorităților statelor în vederea restabilirii domiciliului minorului și a returnării lui în caz de răpire

Art. 7 al Convenției de la Haga din 1980 statuează că „autoritățile centrale urmează să coopereze între ele și să promoveze o colaborare între autoritățile competente în statele lor respective, pentru a asigura imediata înapoiere a copiilor și a realiza celelalte obiective ale prezentei convenții.”

În mod special, autoritățile, direct, fie cu sprijinul oricărui intermediar, trebuie să ia următoarele măsuri potrivit cauzei: a) „pentru localizarea unui copil deplasat sau reținut ilicit; b) pentru prevenirea de noi pericole pentru copil sau de pagube pentru părțile interesate, luând sau procedând astfel încât să fie luate măsuri provizorii; c) pentru a asigura înapoierea de bună voie a copilului sau a înlesni o soluție ambiantă; d) pentru schimb de informații, dacă se dovedește util, privitoare la situația socială a copilului; e) pentru a furniza informații generale privind dreptul statului lor în legătură cu aplicarea convenției; f) pentru a introduce sau a înlesni deschiderea unei proceduri judiciare sau administrative, menite să obțină înapoierea copilului și, dacă este cazul, să îngăduie organizarea sau exercitarea efectivă a dreptului de vizitare; g) pentru a acorda sau înlesni, dacă este cazul, obținerea de asistență judiciară și juridică, inclusiv participarea unui avocat; h) pentru a asigura, pe plan administrativ, dacă va fi necesar și oportun, înapoierea fără pericol a copilului; i) pentru a se ține reciproc la curent asupra aplicării convenției și, pe cât posibil, a înlătura eventualele obstacole ivite cu prilejul aplicării sale.”

Astfel, pentru dezvoltarea corectă a relațiilor juridice internaționale a fost necesară adoptarea unor standarde juridice uniforme la nivel european, inclusiv recunoașterea hotărârilor judecătorești și arbitrale străine luate în diferite țări ale Uniunii Europene. Numai prin eliminarea formalităților existente în aceasta materie se poate respecta deplin drepturile dobândite prin hotărârile

judecătorești emise de instanțele judecătorești ale statelor, asigurând recunoașterea și aplicarea rezultatelor hotărârilor efectiv adoptate în acest domeniu.

Considerăm că, soluționarea conflictului de competență constituie prima etapă a fundamentelor juridice concrete ale dreptului internațional privat și conduce la determinarea competenței internaționale a instanței competente. Acesta definește competența unei instanțe la nivel internațional de a decide un caz cu o entitate străină, nu o determinare specifică a competenței de fond și teritorială a instanței, ci o decizie judecătorească.

Determinarea competenței materiale și teritoriale reprezintă un pas esențial în abordarea dreptului procesual civil intern, apărut odată cu dezvoltarea jurisdicției internaționale. Din punct de vedere terminologic, legiuitorul a urmărit exprimarea clară a dreptului internațional, ceea ce se reflectă în literatura de specialitate, mai ales în domeniul dreptului internațional privat, unde termenul de „jurisdicție” este utilizat frecvent.

Definiția competenței internaționale este, conform specialiștilor, mai precisă și are avantajul de a delimita clar jurisdicțiile diferitelor state. Tipurile de jurisdicție internațională diferă în funcție de natura lor. Una dintre aceste tipuri este jurisdicția internațională în temeiul dreptului cutumiar, bazată pe domiciliul, sediul pârâtului sau, după caz, pe statul de jurisdicție.

În acest context, jurisdicția internațională exclusivă, nominală sau absolută se întemeiază pe existența unor competențe care exclud posibilitatea discreționară sau alternativă a instanțelor unui alt stat. Având în vedere caracterul principial și teritorial al normelor de drept internațional privat, încălcarea competenței exclusive a unei instanțe de stat poate conduce, în general, la nerecunoașterea hotărârii în sfera de aplicare a acestuia.

Un alt tip de jurisdicție este o jurisdicție internațională cu o funcție de protecție cunoscută sub numele de jurisdicție mixtă sau alternativă. Aceasta se reglementează prin luarea în considerare a caracteristicilor unui segment de relații sociale, care impune legiuitorului să creeze mai multe punți de legătură în vederea stabilirii jurisdicției internaționale în anumite situații. Forma statutului are cele două caracteristici de competență suplimentară și alternativă, care pot fi soluționate de instanțele din orice stat implicat în punctele de legătură relevante, precum și caracteristicile de competență exclusivă. Instanțele din altă țară, care nu este specificată în cadrul legal relevant prin punctele de legătură, nu pot hotărî chestiunea sub sancțiunea nerecunoașterii.

În doctrina juridică, „natura juridică a normelor de drept pe care le rezolvă conflictul de jurisdicții este discutabilă. Astfel, la prima vedere, are un caracter contradictoriu.”⁶³⁶ Un al doilea

⁶³⁶STĂNESCU, Ș.-A. Competența jurisdicțională a instanțelor române în materia contractelor comerciale internaționale. În: *Revista de drept comercial*, nr. 4/2006, p. 93.

punct de vedere, „consideră că regulile care soluționează conflictul de competențe au caracter de reguli de fond.”⁶³⁷

Prin urmare, „normele juridice menționate mai sus sunt încă reguli de conflict de legi, dar se aplică în caz de conflict material de legi ca urmare a soluționării unui alt conflict, care se numește conflict de jurisdicție. Prin urmare, regula conflictului de interese nu se aplică sistemului de drept aplicabil conținutului litigiului, ci mai degrabă statului în care instanțele sunt competente în cauza respectivă.”⁶³⁸

Normele de jurisdicție în dreptul internațional privat pot fi împărțite în norme de drept unilaterale, în principal după forma de trimitere directă, care indică circumstanțele în care instanțele române au competența asupra unei anumite chestiuni cu elementul impar fără a distinge în funcție de competența legilor suplimentare, alternative sau speciale.

O regulă unilaterală este o referință directă specifică nivelului național, în timp ce o normă bilaterală este o regulă generală de referință specifică nivelului Uniunii Europene. În general, într-o formă relativ nenominală, se referă la procedurile instanțelor de judecată fără a distinge în funcție de tipul de jurisdicție în care este introdusă cauza. Există, de asemenea, norme juridice obligatorii legate de forța juridică. Ele creează competențe specifice și absolute, precum și norme legale. Acestea creează abilități alternative la voință și în relație.

Clasificarea este esențială pe diferite niveluri. Astfel, normele legale din prima categorie sunt „imperative pentru instanțe și părți, în timp ce normele legale din a doua categorie sunt permissive de derogare. Din perspectiva recursului, instanțele române trebuie în unele cazuri să-și afirme propria imunitate în cazurile în care instanțele altui stat au competență exclusivă. În ceea ce privește recunoașterea hotărârilor străine, încălcările normelor legale de stabilire a competenței absolute a instanțelor române conduc la nerecunoașterea hotărârilor străine în România din cauza încălcării ordinii publice și a dreptului internațional privat.”⁶³⁹

Competența instanțelor române de a soluționa cauze private cu element străin este guvernată în primul rând de dreptul Uniunii Europene, respectiv de Regulamentul (UE) nr. 1215/2012 al Parlamentului European și al Consiliului din 12 decembrie 2012 privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială (reformare).⁶⁴⁰

⁶³⁷SITARU, D.-Al. *Drept internațional privat. Partea generală. Partea specială – Normele conflictuale în diferite ramuri și instituții ale dreptului privat*. București: Ed. C.H. Beck, 2013, p. 17.

⁶³⁸*Ibidem*, p. 55.

⁶³⁹POPESCU, D.A., *Ghid de drept internațional privat în materia succesiunilor*. Onești: Ed. Magic Print Onești, 2014, p. 82.

⁶⁴⁰ Regulamentul (UE) nr. 1215/2012 al Parlamentului European și al Consiliului din 12 decembrie 2012 privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială (reformare). În: *JO L 351*, din 20.12.2012, pp. 1-32. [online] [accesat 01.10.2025]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex%3A32012R1215>

În plus, România este parte la mai multe convenții internaționale care conțin prevederi referitoare la determinarea jurisdicției internaționale. Cu excepția cazului în care se aplică regulile adoptate la nivelul Uniunii Europene sau nu se aplică convențiile internaționale la care România este parte, competența internațională a instanțelor române este determinată conform Titlului I al Cărții a VII-a, respectiv art. 1066-1082 NCPC.

Limitarea „domeniului de aplicare a normelor-cadru adoptate la nivel național în materie de jurisdicție internațională și a Uniunii Europene”⁶⁴¹ și a Codul de procedură civilă român, constă în aplicarea numai în anumite cazuri. În cele din urmă, această abordare generică urmărește să limiteze domeniul de aplicare a acestor două „drepturi generale”. În ceea ce privește raportul dintre dreptul Uniunii Europene și normele de competență specială stabilite de dreptul național în anumite materii, acestea ar trebui analizate în contextul cercetării competenței internaționale a instanțelor române în vederea soluționării litigiilor legate de aceste aspecte.

Temeiul juridic pentru cooperarea internațională se găsește la articolul 81 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene⁶⁴², împreună cu protocoalele 21 și 22 la tratate.

Analizând instrumentele de cooperare transfrontalieră dintre instanțele civile naționale, evidențiem art. 81 alin. (2) lit. a), b) din Tratatul de funcționare a Uniunii Europene⁶⁴³, care încredințează, totodată, Parlamentului și Consiliului atribuția de a adopta măsuri menite să garanteze recunoașterea reciprocă, precum și punerea în executare a hotărârilor judecătorești, și compatibilitatea normelor naționale cu privire la conflictul dintre legi și competență judiciară.

Regulamentul privind notificarea sau comunicarea actelor, Regulamentul (UE) 2020/1784⁶⁴⁴ urmărește să simplifice și să accelereze transmiterea între statele membre a actelor judiciare și extrajudiciare și, astfel, să se îmbunătățească eficiența și rapiditatea procedurilor judiciare, în timp ce regulamentul privind cooperarea între instanțele statelor membre în domeniul obținerii de probe în materie civilă sau comercială. Iar, Regulamentul (UE) 2020/1783⁶⁴⁵, are scopul de a simplifica și accelera cooperarea în acest domeniu.

⁶⁴¹ *Ibidem*.

⁶⁴² Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene. <https://eur-lex.europa.eu/RO/legal-content/summary/treaty-on-the-functioning-of-the-european-union.html>

⁶⁴³ Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene. În: JO C 202, 7.6.2016, pp.1-388. [online] [accesat 01.10.2025]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/RO/legal-content/summary/treaty-on-the-functioning-of-the-european-union.html>

⁶⁴⁴ Regulamentul (UE) 2020/1784 al Parlamentului European și al Consiliului din 25 noiembrie 2020 privind notificarea sau comunicarea în statele membre a actelor judiciare și extrajudiciare în materie civilă sau comercială (notificarea sau comunicarea actelor) (reformare). În: JO L 405, 2.12.2020, pp. 40–78. [online] [accesat 01.10.2025]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/ALL/?uri=CELEX:32020R1784>

⁶⁴⁵ Regulamentul (UE) 2020/1783 al Parlamentului european și al Consiliului din 25 noiembrie 2020 privind cooperarea între instanțele statelor membre în domeniul obținerii de probe în materie civilă sau comercială (obținerea de probe). În: JO L 405, 2.12.2020, p.1. [online] [accesat 01.10.2025]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:02020R1783-20201202>

Pentru ameliorarea, simplificarea și accelerarea cooperării judiciare dintre statele membre UE și facilitarea accesului la justiție pentru persoanele aflate în litigii transfrontaliere, iar, în data de „28 mai 2001, Consiliul a adoptat o decizie de creare a unei Rețele Judiciare Europene în materie civilă și comercială (Decizia 2001/470/CE). Rețeaua Judiciară Europeană în materie civilă și comercială înființată astfel este compusă din punctele de contact desemnate de statele membre, din autoritățile centrale prevăzute în anumite instrumente ale Uniunii, din magistrații de legătură și din alte autorități cu responsabilități în domeniul cooperării judiciare dintre actorii statali (instanțe și autorități centrale).”⁶⁴⁶

Decizia de a crea „Rețele Judiciare Europene în materie civilă și comercială (Decizia 2001/470/CE) a fost modificată prin Decizia 568/2009/CE din 18 iunie 2009 care viza extinderea și întărirea rolului Rețelei Judiciare Europene în materia civilă și cea comercială. Decizia a introdus o modificare majoră: asociațiile profesionale care îi reprezintă pe practicienii din domeniul dreptului, în special avocații, avocații consultanți, avocații pledanți, notarii și executorii judecătorești, au fost autorizate să se alăture rețelei.”⁶⁴⁷

Regulamentul privind e-justiția⁶⁴⁸ adoptat la 13 decembrie 2023, urmărește să îmbunătățească accesul la justiție și eficiența și reziliența fluxurilor de comunicare esențiale pentru cooperarea dintre autoritățile judiciare în cauzele transfrontaliere din UE, prin reducerea sarcinilor administrative, prin scurtarea timpului de prelucrare a cauzelor, printr-o comunicare mai sigură și mai fiabilă și prin automatizarea parțială a gestionării cauzelor. Regulamentul stabilește, de asemenea, norme privind utilizarea comunicării electronice între autoritățile competente în cadrul procedurilor de cooperare judiciară și privind utilizarea comunicării electronice dintre persoanele fizice sau juridice și autoritățile competente în cadrul procedurilor judiciare în materie civilă și comercială (art.1). Acest lucru trebuie realizat, în special, prin intermediul sistemului informatic descentralizat (art.3) și al punctului de acces electronic european (art. 4).”⁶⁴⁹

Pentru ca scopul Convenției de la Haga să poată fi realizat și să funcționeze corespunzător, convenția, include dispoziții prin care se creează un sistem restrâns de cooperare atât a autorităților judiciare cât și administrative ale statelor membre la Convenție.

⁶⁴⁶ Fișă descriptivă despre Uniunea Europeană a Parlamentului European. Cooperare judiciară în materie civilă. [online] [accesat 01.10.2025]. Disponibil: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/ro/sheet/154/civilretligt-samarbejde>

⁶⁴⁷ *Ibidem*.

⁶⁴⁸ Regulamentul (UE) 2023/2844 al Parlamentului European și al Consiliului din 13 decembrie 2023 privind digitalizarea cooperării judiciare și a accesului la justiție în cadrul procedurilor transfrontaliere în materie civilă, comercială și penală și de modificare a anumitor acte din domeniul cooperării judiciare. În: *JO L*, 2023/2844, 27.12.2023. [online] [accesat 01.10.2025]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/ALL/?uri=CELEX:32023R2844>

⁶⁴⁹ *Ibidem*.

De astfel, cooperare se realizează prin intermediul autorităților centrale desemnate pe teritoriul fiecărui stat parte la Convenție.

Poziție similară este susținută și de alți autori, astel autoarea G.B. Spirchez evidențiază că „principalul instrument juridic internațional ce prevede cooperarea interstatală, în vederea restabilirii *status quo-ului*, prin intermediul deciziei de revenire imediată a copilului în țara unde și-a avut reședința obișnuită, este Convenția de la Haga din 25 octombrie 1980 asupra aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii.”⁶⁵⁰

Potrivit Ghidului de bune practici în baza Convenției de la Haga de Drept Internațional Privat din 25 octombrie 1980 asupra aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii⁶⁵¹, par. 92 „o funcție importantă a autorității centrale constă în luarea tuturor măsurilor potrivite pentru a înlesni deschiderea de proceduri judiciare sau administrative în vederea înapoierii fără pericol a copilului [articolul 7 alineatul (2) literele (f) și (h)]. Modul în care autoritatea centrală își îndeplinește această sarcină diferă de la o parte contractantă la alta, în funcție de rolul care i-a fost atribuit în statul său și de funcțiile și competențele pe care le are în temeiul actului legislativ național de instituire. O diferență notabilă este că, în unele state, procedura de înapoiere este deschisă de autoritatea centrală sau de parchet, prin depunerea unei cereri în fața instanței, în timp ce, în alte state, cererea este înaintată instanței de către părintele părăsit.”⁶⁵²

Astfel, autoritățile centrale au obligații generale de cooperare precum și de furnizarea de informații aferente cauzei.

În special, se notează în par. 93 că „în cadrul responsabilităților lor, autoritățile centrale au și datoria de a coopera între ele și de a promova cooperarea în rândul autorităților interne, în vederea asigurării înapoierii imediate a copilului [art. 7 alin. (1)].”⁶⁵³

Mai ales „în cauzele în care se invocă excepția prevăzută la art. 13 alin. (1) lit. (b), această cooperare poate permite autorităților centrale să răspundă rapid la cererile de informații adresate de instanță cu privire la disponibilitatea unor măsuri de protecție prin care copilul este ferite de riscul grav, sub rezerva legilor relevante. Atunci când este relevant, indicat și autorizat prin lege,

⁶⁵⁰SPÎRCHEZ, G.B. *Intepretarea și aplicarea practică a excepției de risc grav, prevăzută de art. 13 alin. (1) lit. b) din Convenția de la Haga, asupra aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii în cazurile de violență domestică*. Op.cit. , p. 161.

⁶⁵¹ Ghidul de bune practici în baza Convenției de la Haga de Drept Internațional Privat din 25 octombrie 1980 asupra aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii. Publicat de: *Conferința de la Haga de Drept Internațional Privat*, p. 67. [online] [accesat 15.10.2025]. Disponibil: <https://assets.hcch.net/docs/1ce59177-b1e6-4811-8433-c1d47e10c3f4.pdf>

⁶⁵² *Ibidem*.

⁶⁵³ *Ibidem*.

autoritățile centrale pot face schimb de informații referitoare la situația socială a copilului [art. 7 alin. (2) lit. (d)].”⁶⁵⁴

La caz, art. 13 alin. (1) statuează „, autoritatea judiciară sau administrativă a statului solicitat nu este ținută să dispună înapoierea copilului, dacă persoana, instituția sau organismul care se împotrivesc înapoierii sale stabilește: a) că persoana, instituția sau organismul care avea în îngrijire copilul nu exercita efectiv dreptul privind încredințarea la data deplasării sau neînapoierii, ori consimțise sau achiesase ulterior acestei deplasări sau neînapoieri; sau b) că există un risc grav ca înapoierea copilului să-l expună unui pericol fizic sau psihic sau în orice alt chip să-l situeze într-o situație intolerabilă.”⁶⁵⁵

Evidențiem faptul cu privire la răpirea minorilor, regula este că autoritatea părintească este exercitată de amândoi părinții în comun, indiferent dacă sunt căsătoriți sau divorțați. Există o excepție care susține că, din motive întemeiate și în interesul superior al copilului, instanța poate dispune ca autoritatea părintească să fie exercitată doar de unul dintre părinți.

Atunci când părinții nu se înțeleg, există o serie de consecințe majore asupra copilului. C.civ.al României stabilește, ca regulă, faptul că, de exemplu, o schimbare cu privire la domiciliul copilului este luată cu acordul prealabil al părintelui la care copilul nu locuiește (părinte necustodian). În caz de dezacord asupra acestor probleme, instanța va decide pe baza interesului superior al copilului, ținând cont de susținerile părinților și concluziile unui raport de anchetă psiho-socială.

În același mod, se vor lua decizii cu privire la călătoria copilului în afara țării. Având în vedere „aplicarea legii privind libera circulație a cetățenilor, tot mai mulți copii sunt implicați în situații de răpire internațională a minorilor.”⁶⁵⁶

În aceste situații devine aplicabilă Convenția de la Haga din 1980 privind aspectele civile ale răpirii internaționale de copii, care a fost ratificată atât de România cât și de Republica Moldova.

Poate deveni aplicabil și Regulamentul (UE) 2019/1111 al Consiliului din privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie matrimonială și în materia răspunderii părintești și privind răpirea internațională de copii (reformare).⁶⁵⁷

⁶⁵⁴ *Ibidem*.

⁶⁵⁵ Convenție nr. 67 din 25.10.1980 asupra aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii. În: *Tratate Internaționale nr. 15 art. 67*. [online] [accesat 15.10.2025]. Disponibil:

https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=118015&lang=ro

⁶⁵⁶ BABĂRĂ, V. *Drept internațional privat, ed. a 5-a*. Chișinău: Tipografia „ElanPoligraf.”, 2016, p. 35.

⁶⁵⁷ Regulamentul (UE) 2019/1111 al Consiliului din privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie matrimonială și în materia răspunderii părintești și privind răpirea internațională de copii (reformare). Op.cit.

Convenția de la Haga din 1980 se aplică în „toate statele membre ale Uniunii Europene. pentru copiii sub 16 ani care sunt deplasați de la reședința lor obișnuită în alt stat ori sunt reținuți în acest al doilea stat în mod ilicit.”⁶⁵⁸

Astfel, Regulamentul (UE) 2019/1111 al Consiliului din 25 iunie 2019 privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie matrimonială și în materia răspunderii părintești și privind răpirea internațională de copii⁶⁵⁹, face trimitere directă la sintagma reședința minorului, nemairaportându-se la domiciliul acestuia.

Fiind obligatoriu pentru statele membre, s-ar impune adoptarea lui în legislația internă și în Republica Moldova. De aceeași părere sunt și doctrinarii din Republica Moldova, care susțin că Regulamentul „de altfel, nu este aplicabil pentru Republica Moldova, conține norme speciale, de care ne putem ghida.”⁶⁶⁰

Evidențiem că, implementarea Regulamentului (UE) 2019/1111 al Consiliului din 25 iunie 2019 privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie matrimonială și în materia răspunderii părintești și privind răpirea internațională de copii (reformare), este inclusă în Programul național de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană, aprobat prin Hotărârea de Guvern nr. 306/2025 ⁶⁶¹, conform anexei 1, s-a propus acțiunea „Proiect de lege de modificare a Codului de procedură civilă privind crearea mecanismului privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie matrimonială și în materia răspunderii părintești și privind răpirea internațională de copii.”

De asemenea, România și Statele Unite ale Americii sunt țări partenere în Convenția de la Haga cu privire la aspectele civile ale răpirilor internaționale de copii din 1980.

Deplasarea sau reținerea se face deci cu încălcarea drepturilor părintelui care are autoritate părintească. Astfel de situații se produc atunci când există o dispută între părinții copilului și când unul dintre ei îl deplasează sau reține minorul în altă țară fără acordul celuilalt părinte care fie are la rândul său autoritate parentală, fie are autoritate părintească exclusivă. Conform Convenției, dreptul la autoritatea părintească include dreptul de a decide unde va avea copilul reședința obișnuită.

⁶⁵⁸CĂPĂȚĂNĂ, I., BĂIEȘU, V. *Drept internațional privat*. Chișinău: Ed. Guarda-art, 2000, p. 265.

⁶⁵⁹ Regulamentul (UE) 2019/1111 al Consiliului din 25 iunie 2019 privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie matrimonială și în materia răspunderii părintești și privind răpirea internațională de copii (reformare). Op.cit.

⁶⁶⁰ VRABIE, D. *Executarea hotărârilor în cauzele privind înapoierea copilului sau exercitarea dreptului de vizitare: probleme și soluții*. Op. cit., p. 43.

⁶⁶¹ Hotărârea de Guvern nr. 306 din 28.05.2025 cu privire la aprobarea Programului național de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană pentru anii 2025 – 2029. În: *Monitorul Oficial nr. 269-288 art. 319*. [online] [accesat 20.10.2025]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=152627&lang=ro

Chiar și atunci când părinții își exercită împreună autoritatea părintească, aceștia au drepturi și obligații comune cu privire la copilul minor, ceea ce înseamnă că unul dintre părinți nu poate decide unilateral cu privire la reședința copilului. Prin urmare, reținerea unui copil de către unul dintre părinți într-un anumit stat, împotriva voinței celuilalt încalcă prevederile Convenției.

Procedura care trebuie urmată în această situație necesită intervenția autorității centrale care poate demara demersurile juridice așa cum rezultă din Convenția de la Haga, respectiv instanța care poate decide cu privire la o astfel de solicitare.⁶⁶²

Autoritatea centrală, în măsură să inițieze o astfel de procedură este în cazul României Ministerul Justiției, dar trebuie subliniat faptul că o astfel de cerere poate fi depusă la instanță și direct de către părintele care consideră că drepturile sale au fost încălcate în sensul dispozițiilor Convenției de la Haga.

Distingem în alte țări, semnate ale Convenției de la Haga, următoarele autorități centrale: Germania - Oficiul Federal de Justiție, (Bundesamt für Justiz, Zentrale Behörde); Austria – Ministerul Federal al Justiției (Federal Ministry of Justice); Albania – Ministerul Justiției, Departamentul Jurisdicțional al relațiilor externe (Ministry of Justice, Department of Jurisdictional Foreign Relations); Italia – Ministerul Justiției, Departamentul pentru Justiția minorilor și de comunitate (Ministero della Giustizia, Dipartimento per la Giustizia Minorile e di Comunità); Franța – Ministerul Justiției, Direcția Afacerilor Civile și a Sigiliului, Departamentul pentru cooperare judiciară, drept internațional privat și european (Ministère de la Justice, Direction des Affaires Civiles et du Sceau, Département de l'entraide, du droit international privé et européen); Federația Rusă – Ministerul Educației, Departamentul pentru drepturile copiilor (The Ministry of Education of the Russian, Federation Department for children rights' protection state policy) ș.a.

Procedura prevăzută de convenție pentru returnarea copiilor deplasați cu încălcarea dispozițiilor legale sau reținuți ilegal într-o altă țară decât cea în care se află reședința obișnuită a minorului este o procedură a cărei judecată trebuie să se desfășoare în regim de urgență.

Domeniul protecției drepturilor copilului în Republica Moldova a înregistrat o evoluție importantă atunci când aceasta a aderat la Convenția Organizației Națiunilor Unite cu privire la drepturile copilului de unde rezultă, printre altele, că: „din cauza lipsei sale de maturitate fizică și intelectuală, copilul are nevoie de o protecție și îngrijire specială, inclusiv de protecție juridică adecvată”.

⁶⁶²BĂRBIERU, C., N., DĂRIESCU, C. *Fișe de Drept internațional privat*. București: Ed. Universul Juridic, 2020, p. 346.

Convenția de la Haga din 1980 odată ratificată, se aplică în toate statele membre ale UE, pentru copiii sub 16 ani care sunt deplasați de la reședința lor obișnuită în alt stat ori sunt reținuți în acest al doilea stat în mod ilicit. Prevederile Convenției de la Haga ar putea să se aplice dacă copilul a fost deplasat ilicit către sau dintr-o țară care este parte a acestei Convenții și dacă minorul avea sub șaisprezece ani la momentul deplasării sau reținerii sale.

Art. 12 din Convenția de la Haga din 1980, prevede „când un copil a fost deplasat sau reținut ilicit în înțelesul articolului 3 și o perioadă de mai puțin de un an s-a scurs cu începere de la deplasare sau neînapoiere în momentul introducerii cererii înaintea autorității judiciare sau administrative a statului contractant unde se afla copilul, autoritatea sesizată dispune înapoierea sa imediată.”

Autoritatea judiciară sau administrativă, chiar și după trecerea perioadei de un an prevăzute în paragraful precedent, va dispune înapoierea copilului, cu excepția cazului în care se dovedește că acesta s-a integrat în noul său mediu.

Când autoritatea judiciară sau administrativă a statului solicitat are motive să creadă că acesta a fost dus într-un alt stat, aceasta poate suspenda procedura sau poate respinge cererea de înapoiere a copilului, iar art. 3 din aceeași convenție indică momentul în care deplasarea este considerată ilegală sau când neînapoierea copilului este cauzată de o încălcare a drepturilor unei persoane sau organizații, conform legislației unei alte țări, sau când copilul se află în reședința sa obișnuită.; reședința, înainte de călătorie sau întoarcere; la momentul transferului sau nerestaurării, acest drept a fost efectiv exercitat, acționând individual sau în comun, sau ar fi fost exercitat în alt mod. Dreptul în temeiul primei clauze „poate decurge, printre altele, dintr-un mandat, o decizie judiciară sau administrativă sau un contract executoriu în conformitate cu legile aceluia stat”, art. 3 Convenția de la Haga.

În art. 1 din Convenție se prevede obiectul acesteia, respectiv de a asigura înapoierea imediată a copiilor deplasați sau reținuți ilicit în orice stat contractant, și de a face să se respecte efectiv în celelalte state contractante drepturile privind încredințarea și vizitarea, care există într-un stat contractant”, iar art. 5 explică „dreptul privind încredințarea include dreptul cu privire la îngrijirile convenite persoanei copilului și, îndeosebi, acela de a hotărî asupra locului reședinței sale, iar dreptul de vizitare include dreptul de a duce copilul pentru o perioadă limitată de timp în alt loc decât cel al reședinței sale obișnuite”.

De asemenea, Convenția Națiunilor Unite cu privire la Drepturile Copilului, adoptată la New York la 20 noiembrie 1989, este cel mai cuprinzător instrument de protecție și promovare a drepturilor copilului.

În cazurile de răpire, părintele poate notifica autoritățile naționale competente să contacteze reprezentanții diplomatici/consulari ai țării de origine a minorului și să contacteze biroul central al țării de reședință obișnuită a minorului. O procedură judiciară privind întoarcerea copilului ar trebui să fie soluționată prompt în baza celor mai rapide proceduri prevăzute de legislația națională.

După ratificarea documentului de către Parlamentul Republicii Moldova, acesta din urmă a adoptat la data de 15.12.1994, Legea privind drepturile copilului, care, în prevederile art. 30 statuează faptul că, „statul ia toate măsurile necesare pentru a preveni răpirea, vânzarea ori traficul de copii în orice scop și sub orice formă”, ulterior, în 2023, a fost adoptată noua Legea privind drepturile copilului nr. 370 din 30.11.2023.⁶⁶³

Cu toate acestea, legea este perfectibilă deoarece mai sunt încă disonanțe la nivel internațional care nu au fost încă corect soluționate.

În România, deciziile în astfel de situații se iau în baza prevederilor Legii nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului. Legea prevede dreptul copilului de a menține relațiile parentale cu părinții și rudele sale. Copilul are dreptul să-și cunoască familia extinsă și să păstreze o legătură cu aceasta, în măsura în care acest lucru nu este împotriva interesului său.

Prin urmare, pe bună dreptate se susține că „principalul instrument juridic internațional ce prevede cooperarea interstatală, în vederea restabilirii *status quo-ului*, prin intermediul deciziei de revenire imediată a copilului în țara unde și-a avut reședința obișnuită, este Convenția de la Haga din 25 octombrie 1980 asupra aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii.”⁶⁶⁴

3.5. Concluzii la Capitolul 3

Cooperarea internațională între autoritățile statelor este esențială pentru restabilirea domiciliului minorului și pentru asigurarea returnării acestuia în caz de răpire. Convenția de la Haga din 1980 constituie instrumentul juridic internațional principal în acest domeniu, stabilind obligația autorităților centrale de a colabora, de a facilita procedurile judiciare și administrative și de a proteja interesul superior al copilului. Implementarea unor mecanisme eficiente, inclusiv prin interoperabilitatea sistemelor judiciare naționale și europene, permit reîntoarcerea rapidă și în siguranță a copilului în statul în care își avea reședința obișnuită.

Analiza comparativă a legislației din România și Republica Moldova arată că, deși cadrul normativ național este consolidat, există încă disonanțe la nivel internațional care necesită

⁶⁶³În: *Monitorul Oficial Nr. 488-491 art. 864.* [online] [accesat 10.10.2025]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=153186&lang=ro#

⁶⁶⁴ SPÎRCHEZ, G.B. *Intepretarea și aplicarea practică a excepției de risc grav, prevăzută de art. 13 alin. (1) lit. b) din Convenția de la Haga, asupra aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii în cazurile de violență domestică.* Op.cit., p. 161.

armonizare, mai ales prin adoptarea unor reglementări precum Regulamentul (UE) 2019/1111 privind competența și recunoașterea hotărârilor în materia răspunderii părintești și răpirii internaționale de copii. În ambele state, drepturile părintelui și ale copilului sunt protejate, iar autoritățile centrale au rolul de a asigura respectarea efectivă a drepturilor de autoritate părintească, prevenind reținerea sau deplasarea ilicită a minorului.

Răpirea de către părinte a unui minor reprezintă o încălcare gravă a drepturilor copilului, concretizată prin deplasarea sau reținerea ilicită a acestuia, fie în străinătate, fie în cadrul statului de reședință, fără respectarea drepturilor de încredințare sau de vizitare.

Convenția de la Haga din 1980 privind aspectele civile ale răpirii internaționale de copii, la care Republica Moldova a aderat în 1998, și Convenția din 1996 privind competența, legea aplicabilă și măsurile de protecție a copiilor, oferă cadrul legal internațional necesar pentru protecția minorilor și restabilirea drepturilor părinților victime. De asemenea Regulamentul UE) 2019/1111 al Consiliului din 25 iunie 2019 privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie matrimonială și în materia răspunderii părintești și privind răpirea internațională de copii (reformare), cuprinde, de asemenea, dispoziții care completează Convenția de la Haga în relațiile dintre statele membre. Regulamentul contribuie trebuie la creșterea securității juridice și a flexibilității și asigurarea accesului la justiție, precum și o mai mare eficiență a procedurilor legale.

Conceptul de „reședință obișnuită” reprezintă elementul central al mecanismelor de protecție, fiind determinat de autoritățile competente pe baza circumstanțelor concrete ale fiecărui caz, în lumina obiectivelor convențiilor internaționale și nu strict conform dreptului intern.

Astfel, potrivit legislației europene, respectiv regulamentele aplicabile în prezent în ce privește competența, legea aplicabilă, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești, precum și cooperarea în materie de obligații de întreținere trebuie avute în vedere în sensul că, într-un caz precum cel principal, în care un minor care are reședința obișnuită într-o țară membră a fost deplasat ilicit de unul dintre părinții săi într-un alt stat membru, instanțele din acest stat membru nu au competența de a se pronunța asupra cererii de încredințare sau de a stabili pensia alimentară pentru copilul respectiv, cu excepția cazului în care există dovezi care indică faptul că celălalt părinte își dă consimțământul la deplasare sau nu depune o cerere de înapoiere a copilului.

Din punct de vedere procedural, actele normative enumerate stabilesc numeroase reguli de jurisdicție internațională.

Un conflict de competență este o situație în care instanțele din mai multe state pot avea jurisdicție asupra unui litigiu din cauza unui element străin. În unele privințe, seamănă cu un alt conflict cu specificație de drept internațional privat, conflictul de drept material, acesta din urmă

creând o pârghie a apariției a două sau mai multe sisteme juridice datorită prezenței unui element străin în raportul juridic, ori posibilitatea de a face parte din acest raport juridic.

Motivul conflictului de legi de fond este posibilitatea aplicării mai multor sisteme juridice la același raport juridic în litigiu. Cauzele diferite ale celor două dispute implică, pe de o parte, că scopul soluționării este diferit și faptul că legile aplicabile sunt diferite se referă la definiția unei instanțe de jurisdicție internațională pentru soluționarea unui litigiu într-un conflict de competență - *lex causae*, în cazul unui conflict de drept material. Din punct de vedere cronologic, este de preferat soluționarea conflictului de competență, iar soluționarea conflictului de legi de fond nu va prezenta interes dacă este respinsă, nefiind de competența jurisdicției române fiind rezultatul economiei prevăzute la art. 1071 din NCPC.

4. RESTABILIREA DOMICILIULUI MINORULUI ȘI PROTECȚIA SA JURIDICĂ: MĂSURI LEGISLATIVE, CONSILIERE PSIHOLOGICĂ ȘI COMBATEREA ALIENĂRII PARENTALE

4.1. Reglementarea unui cadru normativ clar privind situația părintelui obligat la consiliere psihologică

În vederea respectării interesului superior al copilului, la sesizarea părintelui interesat, instanța de judecată poate stabili anumite măsuri prevăzute de lege, care au scopul dacă copilul nu se întoarce acasă după perioada de ședere a părintelui nerezident, părintele care nu locuiește cu copilul va fi sancționat, iar regulile privind custodia copilului trebuie respectate pentru a preveni împiedicarea copilului să se întoarcă acasă după perioada de ședere a părintelui nerezident, precum și regulile privind custodia copilului.

Aceste obligații nu vor afecta libertatea de mișcare sau dreptul de proprietate al persoanei responsabile, întrucât scopul aplicării acestor măsuri se bazează pe interesul superior al copilului, care prevalează asupra altor drepturi prevăzute de lege. În mod similar, acestea nu vor constitui niciun obstacol pentru ca micuțul să mențină relații directe cu părinții sau cu alte persoane cu care locuiește în familie, însă conferă celui alt părinte posibilitatea de a sesiza organele competente în baza procedurilor reglementate de legea specială, pentru tragerea la răspundere a părintelui vinovat.

În foarte multe situații copiii reprezintă arma de răzbunare a celor doi părinți în momentul în care între aceștia doi apar disensiuni. În acele momente, cu încălcarea interesului superior al copilului, cei doi părinți destabilizează echilibrul copilului neținând cont de liniștea și siguranța dată de domiciliul acestuia care trebuie să aibă o stabilitate și o constantă.

Apreciem că este necesară intervenția legiuitorului în situația copiilor minori care au stabilite legături personale la domiciliul agresorului, în vederea statuării în cadrul C.civ.al României a unor dispoziții clare, de sistare a executării silite pe perioada consilierii psihologice a agresorului părinte al copilului minor, după momentul expirării duratei ordinului de protecție. Situația aceasta se are în vedere și „în cazul în care instanța dispune consilierea psihologică din oficiu sau la cerere, în cauzele de divorț cu minori, cauze în care se constată că menținerea unor legături personale cu minorul, la domiciliul său, aduc atingere dezvoltării sale fizice și psihice”⁶⁶⁵.

Cu toate acestea, instanțele românești nu dispun măsura consilierii psihologice, având în vedere că nu există un cadru coerent, stabilit de norme cu caracter normativ, singurul act normativ

⁶⁶⁵ Legea nr. 217 din 22 mai 2003 pentru prevenirea și combaterea violenței domestice. În: *Monitorul Oficial nr. 948 din 15.10.2020*. Disponibil: <https://legislatie.just.ro/public/detaliidocument/44014>

care prevede condițiile de aplicare fiind un act infra legal, respectiv un ordin al ministrului muncii și justiției sociale din anul 2018.

Astfel, în România, se aplică în prezent dispozițiile Legii nr. 217/2003 pentru prevenirea și combaterea violenței domestice⁶⁶⁶ care prevede pe lângă măsurile principale statuate la art. 38 alin. 1, și măsura consilierii psihologice sau la psihoterapie. Astfel, legiuitorul prevede această obligație la art. 38, alin. 4, ca măsură complementară adiacentă oricăreia dintre măsurile dispuse potrivit alin. (1).

Observăm că și în cadrul Legii nr. 26/2024 privind ordinul de protecție⁶⁶⁷ legiuitorul a prevăzut această obligație în cadrul art. 12 alin. (3).

În prezent, în România obligarea la consiliere psihologică este asigurat de cele două acte normative menționate mai sus, însă metodologia de aplicare a acestor două acte normative este prevăzută de Ordinul nr. 2524/2018 pentru aprobarea Metodologiei privind modalitatea de participare la programele speciale de consiliere psihologică, organizate de către serviciile de specialitate publice sau private.⁶⁶⁸

Astfel, potrivit cadrului legal actual românesc⁶⁶⁹, consilierea psihologică se dispune de către instanțele judecătorești competente în judecarea cazurilor de divorț, în care s-a reținut culpa unuia dintre soți cu privire la săvârșirea de fapte de violență domestică, și în cazurile de stabilire a custodiei și domiciliului minorului, din oficiu sau la cererea expresă formulată de către celălalt soț, când probatoriile propuse demonstrează că se impune. Astfel, instanța dispune ca agresorul să efectueze măsura în cadrul unui cabinet de consiliere și asistență psihologică, psiholog care se află pe lista prestabilită de servicii psihologice ce se desfășoară pe raza de competență teritorială unde deține domiciliul sau reședința agresorul.

Chiar și în cauzele având ca obiect ordin de protecție, instanțele dispun destul de rar consilierea psihologică a persoanelor agresoare, în timp ce în cauzele cu minori, nu există prevederi statuate prin lege organică.

În primul rând, cauzele cu istoric de violență fizică și violență psihologică în familie nu sunt monitorizate în prezent, astfel încât să existe o situație centralizată cu privire la situația familiilor cu copii minori după momentul dispunerii consilierii psihologice în cauză.

⁶⁶⁶*Ibidem.*

⁶⁶⁷Legea nr. 26 din 28 februarie 2024 privind ordinul de protecție. În: *Monitorul Oficial* nr. 172 din 04.03.2024. Disponibil: <https://legislatie.just.ro/public/DetaliiDocument/279559>

⁶⁶⁸Ordinul nr. 2524/2018 din 7 decembrie 2018 pentru aprobarea Metodologiei privind modalitatea de participare la programele speciale de consiliere psihologică, organizate de către serviciile de specialitate publice sau private, emis de Ministrul muncii și justiției sociale. În : *Monitorul Oficial al României nr. 74 din 30 ianuarie 2019*. Disponibil : <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/210429>

⁶⁶⁹*Ibidem.*

În al doilea rând, chiar dacă s-ar dispune o astfel de măsură, legiuitorul trebuie să reglementeze în mod expres faptul că raportul de consiliere psihologică trebuie să se depună la dosarul instanței care a pronunțat măsura consilierii, pentru a se dispune continuarea sau sistarea consilierii.

Astfel, după dispunerea unei astfel de măsuri de obligarea la consiliere psihologică a agresorului, raportul de consiliere psihologică trebuie să se întoarcă la dosarul cauzei, pentru o analiză a acestuia și a evaluării situației minorului. Instanța poate să constate că se impune sistarea sau, dimpotrivă, continuarea consilierii psihologice, în funcție de concluziile psihologului. Există și situația în care agresorul nu se prezintă la consiliere, astfel că judecătorul trebuie să constate că măsura nu a fost îndeplinită și să dispună în continuare obligarea părintelui la consiliere psihologică, protejând interesele minorului.

Este evident că nicio măsură privind stabilirea domiciliului copilului nu poate fi dispusă pe perioada consilierii, fiind necesară suspendarea acestor cauze până la finalizarea procedurii.

Din păcate însă, în lipsa unui cadru legal clar și coerent, stabilit printr-un act cu caracter normativ, unele instanțe au statuat că hotărârile pronunțate în dosarele având ca obiect ordin de protecție, sunt definitive, așa încât raportul psihologului nu are nicio finalitate, în raport de legea care l-a instituit, neglijându-se, astfel interesul superior al minorului la un domiciliu care să-i confere un echilibru.

Există situații în care raportul psihologului/psihiatrului poate conține concluzii în vederea continuării terapiei de către agresor, situație în care raportul trebuie să se întoarcă la dosarul instanței care a dispus ordinul de protecție, în vederea obligării sale la îndeplinirea măsurii.

De asemenea, există și situații în care se agresorul nu se prezintă la evaluarea inițială, ori se prezintă doar la primele ședințele de evaluare și consiliere, caz în care psihologul/psihiatrul propune continuarea terapiei. Potrivit art. 11 din Metodologie⁶⁷⁰, raportul de consiliere conține numărul total de întâlniri cu agresorul; motivația prin care s-au încheiat ședințele; progresele sau eșecurile înregistrate de agresor, recomandări pentru viitor, respectiv, și orice alte observații considerate importante în procesul de consiliere a agresorului.

Subliniem că numai psihologul, în colaborare cu psihiatrul, poate elabora un plan de intervenție psihologică, stabilind numărul de ședințe de consiliere la care agresorul ar trebui să participe. Planul de consiliere poate fi modificat în funcție de progresul ulterior făcut de agresor⁶⁷¹.

Apreciem că scopul pentru care trebuie dispusă în mod complementar această măsură este protejarea vieții sau integrității fizice sau psihice a minorului, iar legislația actuală din România

⁶⁷⁰*Ibidem.*

⁶⁷¹*Ibidem.*

nu prevede dispoziții clare cu privire la situația părintelui agresor, până la pronunțarea instanței asupra realizării măsurii consilierii psihologice dispuse de aceasta.

Situația copilului minor trebuie evaluată în funcție de soluția pronunțată după realizarea acestei măsuri de consiliere, de către părintele care este și agresor. În cazuri foarte grave de violență, dacă măsura consilierii nu a avut rezultate pozitive, instanța trebuie să dispună din oficiu sesizarea DGASPC - Serviciu de asistență socială și protecția copilului, și trebuie să dispună continuarea consilierii agresorului. Considerăm că situația părintelui agresor influențează situația minorului care face obiectul unui program de legături personale la domiciliul sau la reședința acestuia, în opinia noastră continuarea legăturile personale la domiciliul agresorului în cauză trebuind să fie sistată sau monitorizată.

Chiar și în situația ordinului de protecție, pe perioada consilierii psihologice a agresorului sau a obligării la psihoterapie, minorul trebuie protejat, iar legiuitorul trebuie să dispună stabilirea unor dispoziții clare în Codul Civil cu privire la domiciliul minorului în astfel de situații.

În Republica Moldova, agresorii familiali pot accesa precum și pot fi obligați să acceseze programe de probațiune, programe de corecție și programe de consiliere.

Programele de probațiune sunt atribuite în competența organului de probațiune, *programele de corecție pentru agresori* în penitenciare țin de competența Administrației Naționale a Penitenciarelor, iar *programele de consiliere* sunt prestate în acest moment de organizații neguvernamentale.

Cu privire la *programele de probațiune* atribuite în competența organelor de probațiune remarcăm că programele de consiliere pentru agresorii familiali, desfășurate de către Centre specializate nu substituie programele de probațiune aplicate în sistemul de justiție penală remarcăm că, conform CP al RM art. 90 alin. (6) „aplicând condamnarea cu suspendarea condiționată a executării pedepsei, instanța de judecată îl obligă pe condamnat să îndeplinească una sau mai multe dintre următoarele: - g) să participe la programe probaționale.”

Condamnarea cu suspendarea condiționată a executării pedepsei nu se aplică în mai multe cazuri, printre care: în cazul comiterii violenței în familie, prevăzut de art. 201¹ alin. (3) CP, dacă a cauzat: „a) vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății; b) au determinat sinuciderea sau încercarea la sinucidere”, persoanelor care au comis infracțiuni deosebit de grave sau excepțional de grave (violență în familie care au cauzat o vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății soldată cu decesul victimei, art. 201¹ alin. (4) CP.)

Prin deducție, rezultă că, condamnarea cu suspendarea condiționată a executării pedepsei, instanța de judecată și obligare condamnatului să participe la programe probaționale se va aplica în cazurile violenței în familie, art. 201¹ alin. (1) – (2) Cod penal.

De asemenea, Codul contravențional din RM⁶⁷², statuează în art. 41 că, la stabilirea pedepsei muncii neremunerate în folosul comunității sau arestul contravențional pentru comiterea contravenției dela art. 78¹ (violența în familie), instanța de judecată poate obliga contravenientul să participe la programe probaționale.

Prin programe probaționale⁶⁷³ se au în vedere „Programe pentru reducerea agresivității” și „Programul de consiliere a agresorilor familiari” realizate de Inspectoratul Național de Probațiune, și au ca scop „obținerea autocontrolului furiei sau dezvoltării de abilități nonviolente de manifestare a furiei.”

Astfel, Programe pentru reducerea agresivității are grup țintă „minorii și tinerii cu vârsta de până la 21 de ani, aflați în evidența organului de probațiune care au probleme legate de violență/agresivitate.”⁶⁷⁴

Prin Programul de consiliere a agresorilor familiari, grupul țintă sunt „persoane adulte, care au comis infracțiuni cu caracter violent. Persoanele bolnave psihic și cele dependente de droguri sau de alcool nu pot fi incluse în program.”⁶⁷⁵

Obiectivul strategic general este „să asigure protecția și siguranța femeilor și copiilor, maximalizarea procesului de comunicare pentru un impact comportamental pentru bărbați, obținerea unei responsabilizări mai mari din partea persoanelor abuzive și ratelor mai scăzute de recedivism.”⁶⁷⁶

Cu privire la programele de consiliere, evidențiem că, în Republica Moldova, „prevenirea și combaterea violenței în familie fac parte din politica națională de ocrotire și sprijinire a familiei și reprezintă o importantă problemă de sănătate publică. Pentru consolidarea, ocrotirea și sprijinirea familiei, pentru asigurarea respectării principiilor fundamentale ale legislației cu privire la familie, recunoscând faptul că realizarea egalității de gen între femei și bărbați constituie elementul-cheie în prevenirea violenței asupra femeilor, faptul că violența în familie afectează femeile în mod disproporționat, dar și faptul că și copiii și bărbații pot fi de asemenea victime ale violenței”⁶⁷⁷, astfel fiind adoptată Legea 45 din 01.03.2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie⁶⁷⁸.

⁶⁷² Codul contravențional nr. 218 din 24.10.2008. În: *Monitorul Oficial* nr. 78-84 art. 100. [online] [accesat 22.10.2025]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=153356&lang=ro#

⁶⁷³ Program pentru reducerea agresivității. [online] [accesat 22.10.2025]. Disponibil: <https://probatune.gov.md/files/getfile/4229>

⁶⁷⁴ *Ibidem*, p. 1

⁶⁷⁵ *Ibidem*, p.2.

⁶⁷⁶ *Ibidem*.

⁶⁷⁷ Legea nr. 45 din 01.03.2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie. În: *Monitorul Oficial* nr. 55-56 art. 178. [online] [accesat 23.10.2025]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=150772&lang=ro#

⁶⁷⁸ *Ibidem*.

Subiecți ai violenței în familie sunt agresorul și victima membri ai aceleiașii familii, inclusiv și în cazul în care nu sunt membri de familie.

Evidențiem că, legiuitorul moldav delimitează victima – adult și victima – copil. Astfel, victima – adult este „persoană adultă care a fost supusă actelor de violență împotriva femeilor și/sau actelor de violență în familie”, iar victima – copil „persoană care nu a împlinit vârsta de 18 ani și care a fost supusă ori a fost martoră la acte de violență împotriva femeilor și/sau la acte de violență în familie.”

La categoria de membri în familie se atribuie, potrivit art. 3 alin. (2) lit. a)-b): „a) în condiția de conlocuire: persoanele aflate în căsătorie, în divorț, sub tutelă și curatelă, în privința cărora a fost instituită o măsură de ocrotire judiciară, rudele, afinii lor, soții rudelor, persoanele aflate în relații asemănătoare celor dintre soți (concubinaj) sau dintre părinți și copii; b) în condiția de locuire separată: persoanele aflate în căsătorie, în divorț, rudele, afinii lor, copiii adoptivi, persoanele aflate sub curatelă, în privința cărora a fost instituită o măsură de ocrotire judiciară, persoanele care se află ori s-au aflat în relații asemănătoare celor dintre soți (concubinaj).”

Conform art. 7 al legii, autoritățile și instituțiile abilitate cu funcții de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și violenței în familie, „a) autoritățile administrației publice centrale de specialitate (Agenția Națională de Prevenire și Combatere a Violenței împotriva Femeilor și a Violenței în Familie, Ministerul Muncii și Protecției Sociale, Ministerul Sănătății, Ministerul Educației și Cercetării, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Justiției); a¹) agențiile teritoriale de asistență socială; b) autoritățile de specialitate ale administrației publice locale de nivelul al doilea și structurile desconcentrate c) administrația publică locală de nivelul întâi; d) centrele/serviciile de asistență și protecție a victimelor violenței în familie și a copiilor lor și centrele/serviciile de asistență și consiliere pentru agresorii familiali; e) alte organizații cu activități specializate în domeniu.”

Astfel, prin legea prenotată, s-a pus în sarcina Ministerului Muncii și Protecției Sociale, în „calitate de organ central de specialitate al statului abilitat cu funcții de elaborare și promovare a politicilor de prevenire și de combatere a violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, precum și de asistență socială a victimelor violenței și agresorilor familiali: elaborează politici de consolidare a familiei, de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, de acordare a protecției și asistenței victimelor violenței și de consiliere a agresorilor familiali, de asemenea contribuie la implementarea acestor politici.”

De asemenea, Ministerului Muncii și Protecției Sociale, conform art. 8 alin. (1¹) lit. e) „asigură direct sau prin intermediul autorităților administrative din subordine, finanțarea și/sau achiziționarea serviciilor de asistență și reabilitare pentru victimele violenței și a serviciilor de

asistență și consiliere pentru agresorii familiari”, iar conform lit. f) „analizează, în colaborare cu structurile teritoriale de asistență socială, necesitățile de dezvoltare a rețelei centrelor/serviciilor de asistență și protecție a victimelor violenței, precum și a centrelor/serviciilor de asistență și consiliere pentru agresorii familiari.”

Subsecvent, autoritățile publice locale, conform art. 8 alin. (2) lit. c) al legii prenotate: „institue și asigură, în limita resurselor financiare alocate și/sau disponibile, finanțarea centrelor/serviciilor de asistență și protecție a victimelor violenței împotriva femeilor și violenței în familie și a copiilor lor, precum și a centrelor/serviciilor de asistență și consiliere pentru agresorii familiari.”

Totodată, art. 8 alin. (3) lit. h), i) instituie în sarcina structurilor teritoriale de asistență socială, structurile responsabile de asistența socială și protecția drepturilor copilului din municipiul Chișinău și din unitatea teritorială autonomă Găgăuzia, prin intermediul serviciului responsabil de domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie și al reabilitării victimelor infracțiunii: „determină necesitatea creării de centre/servicii de asistență și protecție a victimelor violenței împotriva femeilor și ale violenței în familie și a copiilor lor, precum și de centre/servicii de asistență și consiliere a agresorilor familiari, asigurând sprijinul metodologic și informațional al acestora; i) monitorizează și coordonează activitățile profesionale ale asistenților sociali din cadrul primăriilor de prevenire a violenței împotriva femeilor și violenței în familie, precum și, de sprijinire/consiliere a victimelor și de resocializare a agresorilor.”

Astfel, Centrele/serviciile de asistență și consiliere pentru agresorii familiari oferă, conform art. 10 al Legii prenotate, „servicii specializate de informare, consiliere individuală/ de grup a cuplului, consiliere juridică, referire și facilitarea accesului agresorului la serviciile medicale, de angajare în câmpul muncii și de profesionalizare.”

În acest sens, Centrele prenotate, activează în baza Regulamentului Cadru de organizare și funcționare a Centrului de Asistență și Consiliere pentru Agresorii Familiali și standardele minime de calitate.⁶⁷⁹

Beneficiari ai acestor Centre sunt agresorii familiari în sensul Legii nr. 45/2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie.

Prin *program de consiliere* se înțelege „totalitatea tehnicilor și a metodelor utilizate în cadrul unui curs de ședințe de consiliere destinate agresorilor, având drept scop realizarea

⁶⁷⁹Hotărârea de Guvern nr. 496 din 30-06-2014 privind aprobarea Regulamentului-cadru de organizare și funcționare a Centrului de Asistență și Consiliere pentru Agresorii Familiali și a standardelor minime de calitate. În: *Monitorul Oficial nr. 174 – 177 art. 533.* [online] [accesat 23.10.2025]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=152429&lang=ro#

obiectivelor privind eliminarea comportamentului violent, prevenirea recidivei și facilitarea reintegrării persoanei în familie și în societate, bazat pe o intervenție structurată și profesionistă. Programele de consiliere pentru agresorii familiari, desfășurate în cadrul Centrului, au un caracter preventiv și vizează schimbarea comportamentului violent prin intervenții specializate, fără a substitui programele de probațiune aplicate în sistemul de justiție penală.”

Scopul programului urmat de agresor este „schimbarea comportamentului beneficiarului și eliminarea violenței; programele de consiliere a agresorilor trebuie să se concentreze pe eradicarea violenței și a abuzului, nu pe salvarea relațiilor.”

Concomitent, un principiu fundamental este siguranța prioritară a victimei, care presupune că „toate măsurile de lucru cu agresorul se desfășoară astfel încât să nu pună în pericol siguranța victimei, a copiilor sau a altor persoane afectate.”

Deasemenea, conform art. 278⁷ din Codul de procedură civilă al RM, instanța de judecată, în cazul admiterii cererii privind aplicarea măsurilor de protecție, emite o ordonanță de protecție, prin care poate aplica agresorului un șir de măsuri, printre care și obligarea de a participa la un program special de tratament sau de consiliere, dacă o asemenea acțiune este determinată de instanța de judecată ca fiind necesară pentru reducerea violenței sau pentru eliminarea ei.”

Prevederi similare regăsim și în conținutul art. 278⁷ alin. (2) lit. f) Codul de procedură penală al RM, în cazul admiterii cererii, instanța aplică agresorului una sau mai multe măsuri, inclusiv „obligarea de a participa la un program special de tratament sau de consiliere, dacă o asemenea acțiune este determinată de instanța de judecată ca fiind necesară pentru reducerea violenței sau pentru eliminarea ei.”

Într-o analiză, s-a arătat că „numărul agresorilor care urmează programe a crescut destul de mult, de la 155 în 2022 - la 193 în 2023.”⁶⁸⁰

Prin urmare, părintele agresor, reprezintă un pericol pentru copii. Astfel că, la determinarea domiciliului copilului minor, instanța „va cere și avizul autorității tutelare teritoriale în a cărei rază teritorială se află domiciliul fiecăruia dintre părinți, în care va conține, după caz, și informația disponibilă privind actele de violență în această familie și persoana agresorului familial” (art. 63 alin. (30) Codul Familiei al RM).

De asemenea, potrivit art. 62 CF al RM „metodele de educație a copilului, alese de părinți, vor exclude comportamentul abuziv, insultele și maltrătarile de orice fel, discriminarea, violența

⁶⁸⁰ JOVANOVIC - BELOTIC, S., VALL, B., PALM, M. *Siguranță și responsabilitate: Îmbunătățirea Programelor pentru agresorii familiari din Republica Moldova*. Chișinău, 2024. p.12. [online] [accesat 23.10.2025]. Disponibil: <https://moldova.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/2025-02/Analiza%20programei%20pentru%20agresori%20FIN.pdf>

psihică și fizică, aplicarea pedepselor corporale, antrenarea în acțiuni criminale, inițierea în consumul de băuturi alcoolice, folosirea substanțelor stupefiante și psihotrope, practicarea jocurilor de noroc, cerșitul și alte acte ilicite.” Iar, conform art. 64 „părintele care locuiește împreună cu copilul nu are dreptul să împiedice contactul dintre copil și celălalt părinte care locuiește separat, cu excepția cazurilor când comportamentul acestuia din urmă este în detrimentul intereselor copilului sau prezintă pericol pentru starea lui fizică și psihică.”

Mai mult, exercitarea abuzivă a drepturilor părintești, este temei de decădere părintele din drepturi părintești, conform art. 67 lit. c) CF al RM.

Este relevant un caz din practica judiciară a CSJ, și anume Încheierea cu privire la inadmisibilitatea recursului 26 noiembrie 2025.⁶⁸¹

La caz, N.B. (bunica copilului minor) a depus cerere de chemare în judecată împotriva lui O.M. (tatăl copilului minor), cu privire la stabilirea domiciliului copilului minor, încasarea pensiei de întreținere a copilului minor, compensarea cheltuielilor de judecată (mama biologică a copilului a fost decedată).

În acțiunea sa, N.B. a marcat că, copilul minor a decis să locuiască cu bunica din motivul conflictelor cu tatăl biologic O.M., astfel că, din luna octombrie 2023 copilul minor s-a aflat în grija și întreținerea integrală a bunicii fără a avea un alt suport financiar din partea tatălui. De asemenea, N.B. a mai susținut că este bunica nepoatei pe linia mamei. Iar, ca urmare a multiplelor conflicte dintre copilul minor și tatăl biologic O.M., copilul a decis să plece de la tatăl său, la bunica N. B.

Mama minorei a decedat în 2018, iar copilul minor a rămasă în grija tatălui, care la scurt timp și-a întemeiat o altă familie. „Astfel, din motivul de neglijență față de fiica minoră și a violenței fizice aplicate față de ea, ultima nu a mai putut locui împreună cu familia nou creată a tatălui său, fiind în relații încordate cu acesta, motiv din care a decis să locuiască cu bunica sa pe linia maternă.”

A mai invocat că „un motiv suplimentar pentru care domiciliul copilului minor urmează a fi stabilit cu bunica este că la 09 ianuarie 2024 aproximativ între orele 10:00 - 11:00, a fost solicitată intervenția poliției în legătura cu faptul că, pârâtul O.M. a spart ușa de intrare în domiciliul reclamantei, a distrus telefonul staționar a ultimei și a aplicat violență fizică față de (nepoata) xxxxx precum și față de ea. Drept urmare, la 17 ianuarie 2024, față de O.M. a fost întocmit un proces-verbal cu privire la contravenție, iar la 21 februarie 2024, prin hotărârea Judecătoriei Edineț, sediul Central, O.M. a fost recunoscut vinovat de săvârșirea contravenției prevăzute de art.

⁶⁸¹ Încheierea CSJ cu privire la inadmisibilitatea recursului 26 noiembrie 2025. [online] [accesat 23.10.2025]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=80237

78¹ din Codul contravențional, fiindu-i aplicată sancțiune sub formă de muncă neremunerată în folosul comunității pe o durată de 60 ore.”

În urma acestor acte de violență, prin încheierea și ordonanța de protecție a judecătoriei s-a dispus că se eliberează ordonanța de protecție victimei violenței în familie, copilul minor, privind aplicarea măsurilor de protecție împotriva acțiunilor agresorului O.M.

Prima instanță a admis parțial acțiunea reclamantei N.B., a dispus în special stabilirea domiciliului copilului minor cu bunica pe linia maternă, și s-a respins acțiunea reconvențională a tatălui O.M. privind stabilirea domiciliului minorei cu el. Instanța de apel a menținut hotărârea judecătorească a primei instanțe.

Astfel, instanța de apel a considerat că „vârsta și maturitatea minorei îi permit exprimarea opiniei în mod liber, iar această opinie nu poate fi ignorată, întrucât este coerentă, constantă și nu există indicii că ar fi exprimată sub presiune sau influență nejustificată.”

De asemenea, instanța de apel a reținut ca fiind importante aspectele privind aplicarea măsurilor de protecție dispune în favoarea minorei și bunicii N.B.

În ordine de recurs, CSJ a marcat că „nu orice dezacord cu soluția instanței ierarhic inferioare echivalează cu o încălcare a principiilor de drept sau cu o hotărâre arbitrară. Or, instanța de apel a analizat în mod distinct toate probele esențiale, inclusiv: anchetele sociale privind condițiile de trai la bunică și la tată; declarațiile minorei; ordonanța de protecție emisă împotriva recurentului; hotărârea contravențională privind violența în familie; conduita tatălui față de copil și bunică; raportările școlare și comportamentale ale minorei. Respectiv, instanța de apel a explicat de ce probele prezentate de recurent nu pot prevala asupra celor administrate în mod obiectiv, în special asupra probelor ce privesc siguranța minorului și mediul său de viață.”

Completul de judecată al CSJ a constatat că „decizia instanței de apel a fost pronunțată în temeiul probelor legal administrate și al unei interpretări conforme a normelor legale incidente,” prin urmare s-a conchis că cererea de recurs nu întrunește condițiile de admisibilitate și a considerat recursul ca fiind vădit neîntemeiat.

Similare circumstanțe regăsim și într-o altă hotărâre, și anume Încheierea cu privire la inadmisibilitatea recursurilor declarate din 21 mai 2025⁶⁸².

La caz, printre altele prima instanță a considerat cauzele ce stau la temelia litigiului și anume, actele de violență în această familie și cel privind persoana agresorului familial. Or, probele arătate, în dovadă, de către reprezentantul reclamantului arată cert, că în privința pârâtului P.E., ca agresor, la 20.07.2022 și 29.07.2022 au fost eliberate ordonanțe de protecție victimei violenței în

⁶⁸² Încheierea CSJ cu privire la inadmisibilitatea recursurilor declarate din 21 mai 2025. [online] [accesat 23.10.2025]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=78297

familie, în favoarea lui Pușcașu Tatiana, rămase irevocabil la instanța ierarhic superioară.” Alt aspect, este că „aceste acte judecătorești nu se respectau de către părât, generând ulterior începerea urmăririi penale în privința lui Pușcașu Eugeniu, ca efect al ordonanțelor organului de urmărire penală din 05.09.2022, 28.09.2022, 01.08.2022, 11.08.2022, 07.10.2022, în baza art. 201¹, 320¹ Cod penal.”Astfel că, instanța de fond a admis cerința reclamantei de se stabili domiciliul copiilor minori comuni cu mama.

Într-un alt caz, potrivit încheierii din 01 august 2024 a CSJ⁶⁸³, recursul recurentului P.I. (mama copilului) a fost declarat inadmisibil. În speță, P.A. (tatăl copilului) a depus o cerere de chemare în judecată către P.I. (mama copilului) cu privire la modificarea domiciliului copilului minor și încasarea pensiei de întreținere a copilului minor, și ulterior a depus o cerere de majorare a pretențiilor, solicitând anularea titlului executoriu cu privire la încasarea pensiei de întreținere. Astfel, P.A. în motivarea acțiunii sale, a invocat printre altele că, inițial a presupus că „legătura copilului cu mama sa ar fi mai strânsă și pentru copil era mai benefic să locuiască cu mama, iar un eventual litigiu între părinți referitor la domiciliul minorului ar putea să îl afecteze psihologic.”

Prin hotărâre judecătorească s-a stabilit domiciliul copilului minor cu mama. Însă, deși, P.A. participa la creșterea copilului, acesta a susținut că P.I. în scop de șantaj economic a înaintat o acțiune în instanța de judecată privind încasarea pensiei de întreținere în mărime de 1100 lei, cerință admisă.

P.A. (tatăl copilului), susține că, după stabilirea domiciliului copilului minor cu mama, s-au inițiat mai multe acțiuni din partea mamei, în detrimentul copilului și intereselor acestuia, precum și în detrimentul exercitării drepturilor de tată. În special, mama copilului „fără acordul tatălui a scos copilul de pe teritoriul Republicii Moldova și nu a comunicat locul aflării acestuia timp îndelungat astfel încât reclamantul nu avea posibilitatea de a-și vedea copilul, doar după ce tatăl a întreprins un șir de acțiuni (somație, cerere către DPPDCS Botanica, Răspuns DPPDCS Botanica) P.A. (tatăl copilului) a aflat că copilul se află în Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord împreună cu mama sa.”

Astfel „începând cu data de 02 noiembrie 2019, în urma constatării de către reclamant a faptului că, feciorul XXXXX a fost agresat fizic și verbal de către părâtă și concubinul acesteia, copilul minor XXXXX nu a mai plecat să domicilieze cu mama sa, urmare a fost apelată poliția din Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord (în continuare RUMBIN) referitor la agresiunea fizică asupra copilului, referitor la refuzul tatălui și copilului ca XXXXX să plece să domicilieze împreună cu pârâta P.I. (mama copilului).”

⁶⁸³ Încheierea CSJ din 01 august 2024. [online] [accesat 23.10.2025]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=75717

În aceste circumstanțe, tatăl copilului, P.A. a înaintat o cerere la Tribunalul pentru Familie din Londra de Est, solicitând astfel emiterea unei hotărâri privind custodia copilului minor, adică cu cine va locui pe teritoriul RUMBIN. În cadrul procedurii, Tribunalul pentru Familie din Londra de Est a ordonat realizarea unui raport de specialitate de către Serviciul de Consiliere și Suport al Tribunalului pentru familie și copii (Cafcass), instituție similară cu Direcția Drepturilor Copilului din RM, prin care să se determine dacă copilul minor a fost abuzat de către părinți, terțe persoane, și în custodia cui ar trebuie să se afle în continuare copilul minor pe teritoriul RUMBIN.

Prin Raportul judiciar Cafcass nr. 976213 din 18 august 2020, s-a constatat: „a avut loc o verificare comună S47 în urma unui incident la 07 noiembrie 2019, în cadrul căreia copilul minor XXXXX i-a comunicat tatălui său despre abuzul fizic. Domnul Popa a refuzat să-i permită doamnei Popa să-l ia pe XXXXX acasă împreună cu dumneaei și a parvenit o altercație care s-a soldat cu chemarea poliției. XXXXX a fost prezent. XXXXX le-a spus ofițerilor că nu dorește să plece acasă împreună cu mama lui. Autoritatea locală a considerat că a fost atins pragul de prejudiciu semnificativ. Cafcass a adresat o sesizare către Protecția Copilului la 29 mai 2020. Newham a răspuns la 03 iunie 2020 prin email, confirmând că de ambele părți au fost raportate acuzații de abuz domestic, iar dosarul a fost închis în ianuarie 2020. Aceștia nu au putut găsi nicio dovadă care ar confirma preocupările privind armele de foc, sau activitatea criminală.”

Potrivit evaluării copiilor și familiei realizat la Newham, s-a statuat că copilul a fost intervievat de către un asistent social și poliția CAIT (Unitatea de investigare a abuzului asupra copilului). Copilul a declarat că „nu era fericit acasă și că nu dorește să se întoarcă la mama lui, deoarece aceasta îl bătea, îl lovea cu piciorul, îl trăgea de mâini și se așeza pe dânsul astfel încât nu putea să respire. El a comunicat că, atunci când o ruga să înceteze, ea nu-l asculta. El a menționat că acestea au început câteva luni în urmă, când partenerul mamei sale s-a mutat la ei.”

De asemenea, copilul minor a mai declarat că „atitudinea mamei sale în privința lui s-a schimbat. XXXXX a spus că au existat momente în care a avut vânătăi, sau urme pe corpul său, însă a negat faptul că le avea la momentul interviului. El le-a arătat un semn mic pe obrazul său și altul în jurul încheieturii sale, dar a spus că nu este sigur dacă acestea au apărut în rezultatul loviturii. El a spus că nu suferă durere sau disconfort. Nu-și amintește ultima dată când a fost lovit, cu toate că a spus că acest lucru se întâmplă regulat. El a relatat un incident când mama lui și partenerul acesteia l-au lăsat afară și au plecat cu automobilul, însă s-au întors după aproximativ 15 minute pentru a-l lua. XXXXX a declarat că la început partenerul mamei lui se juca cu el și avea grijă de el atunci când mama lui era la serviciu. Totuși lucrurile au început să se schimbe și el a început să se poarte grosolan și oribil cu XXXXX. Conform spuselor lui XXXXX, partenerul mamei lui, l-a agresat fizic mai mult ca mama lui, iar mama lui niciodată nu l-a oprit.”

Astfel că, în urma celor descrise, copilul s-a exprimat că „este fericit și în siguranță în casa tatălui său și nu a dezvăluit nicio preocupare cu privire la grija primită de la tatăl său. XXXXX a spus că ar dori să rămână în continuare cu dânsul. El a adăugat că mama lui i-a spus o mulțime de lucruri negative despre tatăl lui, precum că era un bărbat rău și că XXXXX era fix ca și tatăl său. XXXXX a spus că tatăl său nu a spus niciodată nimic rău despre mama lui.”

La o altă dată, și anume 02 decembrie 2019, în timpul unei vizite la domiciliu, asistentul social a declarat că „copilul a spus că nu dorește să se întoarcă în casa mamei sale. Copilul a declarat că este fericit să o vadă pe mama sa ocazional, însă nu dorește să se mute înapoi pentru trai permanent. Asistentul social a considerat că, copilul minor a fost expus la diferite tipuri de abuz/violență de către mama acestuia și nu este sigur dacă doamna XXXX a recunoscut impactul asupra bunăstării emoționale a fiului său.”

De asemenea, asistentul social a vorbit cu mama copilului „în privința planurilor acesteia de a-l reîntoarce pe copilul minor în custodia sa. Cu toate acestea, asistentul social a menționat că, doamna XXXX a preferat ca copilul să rămână cu tatăl său până când ea se va aranja, deoarece nu ar fi în stare să-l ducă la școală, sau să facă față rutinelor de îngrijire a copilului. Doamna XXXX a negat orice abuz asupra copilului. Doamna XXXX i-a comunicat asistentului social că de fiecare dată când copilul petrece timpul cu tatăl său comportamentul lui față de dânsa se schimbă. Ea a recunoscut faptul că comportamentul i s-a părut provocator și a spus că a cerut sfaturi de la școală. Ea a negat relația cu partenerul, spunând că erau prieteni.”

Copilul a mai dezvăluit poliției, asistentului social, școlii și Cafcass, că este fericit să petreacă perioade scurte de timp cu mama lui, însă nu dorește ca partenerul acesteia să fie prezent la aceste vizite.

Astfel, Tribunalul pentru familie din Londra de Est a pronunțat în data de 03 martie 2022, Decizia irevocabilă nr. ZE20P00331 prin care a stabilit „prin consimțământ copilul va trăi cu tatăl reclamant.”

Modificarea domiciliului copilului minor cu tatăl P.A. „va asigura acestuia o dezvoltare fizică, morală și intelectuală armonioasă, intersectând nu numai posibilitățile materiale ale reclamantului, cât și gradul de atașament și preocupare pe care l-a manifestat față de copil, legăturile afective care au fost stabilite între el și copil, precum și alți membri ai familiei extinse. Copilul minor nu mai este atașat de mama lui, nu dorește comunicare de lungă durată cu ultima și nici nu se interesează de aceasta, iar starea negativă pe care o simte copilul după comunicare cu pârâta este temeiul principal pentru care se solicită soluționarea litigiului dat și în contextul existenței unei hotărâri judecătorești definitive și irevocabile prin care a fost stabilit domiciliul copiilor cu mama.”

Astfel că, hotărârea nr. 2-1553/2017 din 30.10.2017 emisă de Judecătoria Chișinău privind stabilirea domiciliului copilului minor cu mama este caducă, deoarece dorința copilului de a trăi cu tatăl său, vine în contradicție cu constatările instanței din Londra.

Prin „hotărârea din 04 octombrie 2022 a Judecătoriei Anenii Noi, sediul Central a fost admisă parțial acțiunea. S-a modificat domiciliul copilului minor XXXXX născut la XXXXX, stabilit anterior cu mama, prin hotărârea Judecătoriei Chișinău sediul Central din 30 octombrie 2017 și s-a stabilit domiciliul copilului minor XXXXX născut la XXXXX, cu tatăl său XXXX.” Hotărârea fiind menținută de către Curtea de Apel Chișinău. În ordine de recurs, instanța l-a declarat inadmisibil, pe motiv că, cererea de recurs a recurente XXXX (mama copilului) nu se încadrează în temeiurile legale prevăzute de art. 432 alin. (2), (3) și (4) din Codul de procedură civilă.

Un alt caz relevant privind stabilirea reședinței temporare, este Decizia CSJ din 29 ianuarie 2025.⁶⁸⁴

În fapt, la data de 29 august 2023 I.G. (tatăl copilului) s-a adresat în instanța de judecată împotriva XXXX (mama copilului) cu o cerere de chemare în judecată privind stabilirea domiciliului copilului minor cu tata I.G.

Ulterior, la data de 30 octombrie 2023, mama copilului XXXX, s-a adresat în instanța de judecată împotriva lui XXXX (tatăl copilului) cu privire la stabilirea domiciliului copilului minor cu mama, încasarea pensiei de întreținere a copilului minor și compensarea cheltuielilor de judecată.

Cauzele expuse supra au fost conexe într-o singură cauză civilă, și i s-a atribuit un număr unic 2-179482023.

Astfel, prin hotărârea din 23 septembrie 2024 a Judecătoriei Chișinău, sediul Centru, s-a respins acțiunea tatălui copilului XXXX, și s-a admis parțial acțiunea mamei copilului XXXX, determinându-se domiciliul copilului cu mama.

La o dată ulterioară, 23.09.2024, tatăl copilului XXXX, nefiind de acord cu soluția instanței a declarat apel nemotivat.

În 5 noiembrie 2024, XXXX (mama copilului) a depus o cerere privind instituirea măsurii asiguratorii, solicitând „dispunerea instituirii măsurilor asiguratorii urgente prin preluarea copilului minor XXXX XXXX, de la tatăl acestuia, XXXX, cu transmiterea copilului minor, XXXX, în grija mamei sale, XXXX, pentru perioada judecării cauzei în instanța de apel, până la etapa în care hotărârea judecătorească va deveni definitivă.”

⁶⁸⁴Decizia CSJ din 29 ianuarie 2025. [online] [accesat 23.10.2025]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=77119

Cererea dnei XXXX de a se institui măsura asiguratorie prin preluarea copilului minor XXXX XXXX, de la tatăl acestuia cu transmiterea către mamă, a fost respinsă de către Curtea de Apel Chișinău.

Încheierea Curții de Apel Chișinău din 5 noiembrie 2024, a fost contestată cu recurs de către XXXX, susținând printre altele a menționat că „eventuala menținere a acestei situații pe toată durata procesului de judecată în instanța de apel ar putea afecta considerabil emoțional și psihologic copilul, acesta putând suporta sechele psihice și fizice iremediabile, dat fiind că zilnic se află în custodia exclusivă a tatălui-agresor, împrejurări în care, menținerea hotărârii favorabile de admitere a acțiunii mele va fi practic imposibil de executat, deoarece prin acțiunile de violență psihologică sistematică copilul poate fi traumat iremediabil, dar și va antrena implicarea specialiștilor psihologi și de alt gen, pentru a-1 trata pe copil de toate sechelele psihice dobândite inclusiv în această perioadă de timp.”

Completul de judecată al CSJ examinând materialele cauzei în raport cu argumentele susține în cererea de recurs, a concluzionat asupra respingerii recursului cu menținerea încheierii instanței de apel.

În motivarea soluției, Completul de judecată a conchis că, la cererea de asigurare a acțiunii, XXXX nu a prezentat nici o probă concludentă care ar demonstra că, prin neaplicarea măsurilor de asigurare a acțiunii se va face imposibilă executarea unei eventuale hotărâri de admitere a acțiunii. Mai mult, prin deciziile elibetate de Direcția pentru protecția drepturilor copilului sect. Centru, mun. Chișinău, se confirmă că, copilul minor locuiește cu tatăl XXXX, context în care, domiciliul copilului minor este considerat domiciliul părintelui cu care locuiește, fără să fie necesară intervenirea instanței judecătorești.

Mai mult, în § 27 se indică „instanța de apel a accentuat și precizat că, nu poate fi dispusă asigurarea acțiunii prin transmiterea copilului minor XXXX XXXXX cu mama XXXX, pentru a locui la domiciliul părintelui până la stabilirea domiciliului de către instanța de judecată printr-o hotărâre definitivă, deoarece măsura asiguratorie dată, nu corespunde scopului asigurării acțiunii, prevăzute de art.174 din Codul de procedură civilă, deoarece legislația procesuală prevede că, asigurarea acțiunii civile se face în cazul în care neaplicarea măsurilor de asigurare a acțiunii ar face imposibilă executarea hotărârii judecătorești.”

Conform § 28 se susține că „cadru legal existent, însă, nu permite acționarea într-o asemenea manieră, deoarece instanțele judecătorești, soluționând cerințele părților privind aplicarea măsurilor de asigurare a acțiunii, urmează să adopte soluții, care nu vor aduce atingere și nu vor prejudicia fondul cauzei.”

Prin urmare, § 29, „ca formă în care se solicită aplicarea măsurilor de asigurare, prin determinarea domiciliului copilului minor cu mama până la stabilirea domiciliului de către instanța de judecată printr-o hotărâre definitivă, se depășește, de fapt, scopul pentru care se cer a fi aplicate măsurile de asigurare, dat fiind faptul că acestea corespund cu obiectul litigiului.”

În acest sens, instanța de recurs a constatat ca fiind justificată poziția Curții de Apel Chișinău privind respingerea cererii XXXX de instituire a măsurii asiguratorii.

4.2. Forme de abuz care determină schimbarea domiciliului sau reședinței minorului

În Rezoluția privind prioritățile și structura noului cadru politic al UE pentru combaterea violenței împotriva femeilor⁶⁸⁵, adoptată la 5 aprilie 2011, Parlamentul European a propus o politică de înlăturare a violenței, în concordanță cu reglementările internaționale în acest domeniu.

Acestea cuprind Convenția Națiunilor Unite pentru eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor⁶⁸⁶ (CEDAW) adoptată la 18 decembrie 1979, recomandările și deciziile Comitetului CEDAW, Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice⁶⁸⁷ adoptată la 7 aprilie 2011.

Atunci când vorbim de violența domestică ne raportăm, în primul rând la violența împotriva copiilor și apoi la violența asupra alor membri ai familiei.

În conformitate cu Directiva 2012/29/UE adoptată de Parlamentul European și de Consiliu de stabilire a standardelor minime⁶⁸⁸ §14 „victimele-copii ar trebui să fie considerate și tratate ca beneficiare depline ale drepturilor prevăzute de prezenta directivă și ar trebui să li se permită să își exercite respectivele drepturi astfel încât să se țină seama de capacitatea lor de a-și forma propriile păreri.”

De asemenea, conform §17 „femeile victime ale violenței bazate pe gen și copiii acestora necesită adeseori un sprijin și o protecție deosebite din cauza riscului ridicat de victimizare secundară și repetată, a riscului de intimidare sau de răzbunare asociat unor astfel de violențe.”

⁶⁸⁵ Rezoluția Parlamentului European din 15 februarie 2023 referitoare la propunerea de decizie a Consiliului privind încheierea, de către Uniunea Europeană, a Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice. În: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene C 283/149 din 11.08.2023*. [online] [accesat 23.10.2025]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52023IP0047>.

⁶⁸⁶ Convenția Națiunilor Unite pentru eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor. [online] [accesat 23.10.2025]. Disponibil: https://ombudsman.md/wp-content/uploads/2020/12/Nr.-18_.pdf

⁶⁸⁷ Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice (Convenția de la Istanbul). Disponibil: <https://rm.coe.int/168008482e>.

⁶⁸⁸ Directiva 2012/29/UE adoptată de Parlamentul European și de Consiliu din 25 octombrie 2012 de stabilire a unor norme minime privind drepturile, sprijinirea și protecția victimelor criminalității de înlocuire a Deciziei – cadru 2001/220/JAI a Consiliului. În: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene nr. L 315/57 din 14.11.2012*. [online] [accesat 26.10.2025]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012L0029>

În acord cu § 42 „dreptul victimelor-copii de a fi audiate în cadrul procedurilor penale nu ar trebui să fie exclus numai pe motiv că victima este un copil sau pe motivul vârstei victimei respective.”

Prevederile Convenției de la Istanbul „recunoaște violența față de femei ca o încălcare a drepturilor omului și o formă de discriminare a femeilor. Bazată pe o abordare axată pe necesitățile victimelor, Convenția oferă instrumente practice pentru a asigura protecția femeilor și fetelor, siguranța și abilitarea acestora. Aceasta se încadrează în obiectivul mai larg de realizare a egalității între femei și bărbați.”⁶⁸⁹

Conform Raportului de evaluare a României GREVIO privind măsurile legislative și de altă natură care dau efect prevederilor Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și violența domestică (Convenția de la Istanbul)⁶⁹⁰, interpretarea art. 26 al Convenției „protecția și sprijinul copiilor martori” se susține, par. 220 „obligația prevăzută în acest articol, este de a se asigura că, ori de câte ori copiii au fost martori ai violenței domestice, viol, hărțuire sexuală sau alte forme de violență reglementate de convenție, serviciile oferite victimelor directe sunt, de asemenea, echipate pentru a răspunde nevoilor și drepturilor oricărui copil care au fost prezenți. Deși acest lucru este cel mai relevant pentru cazurile de violență domestică, este important să reținem că și alte forme de violență pot fi asistate de copii.”⁶⁹¹

Se susține că, „cercetările au arătat că și copiii care văd că unul dintre părinți îl agrează des pe celălalt în casă, dezvoltă probleme emoționale, tulburări de funcționare cognitivă și accepta atitudini în jurul violenței care trebuie abordate pe termen lung. Prin urmare, este de o importanță crucială să se asigure accesul acestora la consiliere și terapie psihologică, de îndată ce intră în atenția autorităților.”⁶⁹²

Studiile analizate „raportează o serie de probleme din copilărie asociate statistic cu faptul că un copil este martor al violenței domestice. Aceste probleme pot fi grupate în trei categorii principale, prezentate mai detaliat mai jos: (1) comportamentale și emoționale; (2) funcționarea cognitivă și atitudinile; și (3) efectele pe termen lung.”⁶⁹³

⁶⁸⁹Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice (Convenția de la Istanbul). Op.cit. [online] [accesat 23.10.2025]. Disponibil: <https://rm.coe.int/168008482e>

⁶⁹⁰Raportul de evaluare a României GREVIO privind măsurile legislative și de altă natură care dau efect prevederilor Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și violența domestică (Convenția de la Istanbul), 2022. [online] [accesat 27.10.2025]. Disponibil: <https://anes.gov.ro/wp-content/uploads/2024/04/Raport-de-evaluare-Grevio-RO.pdf>

⁶⁹¹ *Ibidem*, p. 53.

⁶⁹² *Ibidem*.

⁶⁹³ EDLESON, J.L. Probleme asociate cu martorii violenței domestice de către copii. În: *Applied Research Forum. National Online resource center on violence against women*, p. 1. [online] [accesat 27.10.2025]. Disponibil: http://vawnet.org/sites/default/files/materials/files/2016-09/AR_Witness.pdf.

De asemenea, GREVIO sustine „recunoașterea acordată efectului nociv asupra copiilor care sunt martori ai violenței domestice, în legislația și documentele de politică din România. Hotărârea Guvernului nr. 49/2011 și Legea violenței domestice (art. 5, alin. 2), plasează în mod expres asistarea la violență domestică, pe criteriu de egalitate cu trăirea ei în mod direct în ceea ce privește acțiunea pe care o cere din partea agențiilor statale. Potrivit autorităților, unele dintre măsurile și serviciile incluse în Strategia națională de egalitate și violență domestică 2018-2021, pentru promovarea egalității de șanse și tratament pentru femei și bărbați și prevenirea și combaterea violenței domestice, sunt dedicate copiilor martori ai violenței domestice.”⁶⁹⁴

Mai mult, constată că „mulți judecători consideră, în practică, copiii martori ai violenței domestice, ca fiind în pericol mai puțin în comparație cu copiii care suferă direct de violență și recomandă frecvent contactul cu tatăl. Conștientizarea sistemului judiciar, este scăzută cu privire la efectul dăunător pe care îl poate avea asupra copilului asistența la violența de către un părinte împotriva celuilalt.”⁶⁹⁵

În Recomandările privind implementarea Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie de către România, 2022⁶⁹⁶, Consiliul Europei salută măsurile și progresele autorităților române în implementarea Convenției, remarcând inclusiv „recunoașterea acordată efectului dăunător asupra copiilor, care sunt martori ai violenței domestice, în legislație și documente de politică.”⁶⁹⁷

De asemenea, se recomandă României, să ia măsuri corespunzătoare, pentru acțiuni imediate „să abordeze, prin cercetări ulterioare și anchete pe populație, toate formele de violență împotriva femeilor, precum și violența care afectează grupuri vulnerabile de femei, cum ar fi femeile și fetele rome, femeile migrante, femeile LGBTI și femeile cu dizabilități; sprijinirea cercetării pentru a studia efectele asupra copiilor ale asistării la violență domestică și accesul femeilor victime la sprijin, protecție și justiție.”⁶⁹⁸

Sub aspectul actelor internaționale expuse supra, precum și pentru implementarea prevederilor ANES, s-a elaborat în România un set complex de acte normative.

⁶⁹⁴ *Raportul de evaluare a României GREVIO privind măsurile legislative și de altă natură care dau efect prevederilor Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și violența domestică (Convenția de la Istanbul)*. Op.cit, p. 53.

⁶⁹⁵ *Ibidem*, p. 54.

⁶⁹⁶ *Recomandările privind implementarea Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie de către România, 2022*. [online] [accesat 30.10.2025]. Disponibil: <https://anes.gov.ro/wp-content/uploads/2023/11/Recomandari-GREVIO-Romania.pdf>

⁶⁹⁷ *Ibidem*, p. 2.

⁶⁹⁸ *Ibidem*, p. 3.

Astfel, în România a fost adoptată Legea nr. 174/2018 de modificare și completare a Legii nr. 217/2003 privind prevenirea și combaterea violenței în familie publicată în Monitorul Oficial nr. 618 din 18 iulie 2018.⁶⁹⁹

În Republica Moldova, Convenția de la Istanbul a fost ratificată prin Legea nr. 144 din 14.10.2021 cu privire la ratificarea Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice.⁷⁰⁰

De asemenea Legea nr. 45/2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie cu modificările ulterioare⁷⁰¹, care stabilește „bazele juridice și organizatorice ale activității de prevenire și de combatere a violenței în familie, autoritățile și instituțiile abilitate cu funcții de prevenire și de combatere a violenței în familie, mecanismul de sesizare și soluționare a cazurilor de violență.”

Dacă examinăm cuvintele folosite pentru a desemna violența, aflăm că societatea a dezvoltat două concepte de-a lungul secolelor pentru a descrie agresiunea împotriva altuia. Acestea, cel puțin în limba franceză, au apărut pentru prima dată între începutul secolului al XIII-lea și secolul al XV-lea: violent, agresor, agresiune. Acești calificativi indică conceptul de infracțiune sau infracțiune împotriva regulilor și reglementărilor care definesc situații considerate naturale, normale sau legale. În legătură cu violența caracteristică Evului Mediu, termenii „agresor”, „violent”, „agresiune” servesc la clasificarea anumitor acțiuni sau persoane drept blamabile de societatea fragilă, pentru care este importantă normalizarea acestora. De dragul protecției sociale, este esențială stabilirea unor norme care să permită definirea faptei sau a interdicției penale, precum și definirea făptuitorului, din punct de vedere moral sau juridic.

Mult mai târziu, între sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea, apar termeni vagi care încearcă să descrie nu actul, ci intenționalitatea acestuia. Așa se naște conceptul de agresivitate și combativitate. Distincția dintre acțiune și intenționalitate este unul dintre semnele că, începând din secolul al XVIII-lea, conceptul de individ a înlocuit treptat conceptul de grup. Dacă în Evul Mediu se vorbea despre stabilirea caracterului criminal al unei fapte și găsirea vinovatului, oricine ar fi el, pentru a-l pedepsi (dovada experimentelor pe animale), vremurile contemporane se vor strădui să înțeleagă persoana și motivele. care a condus la nerespectarea legii.

⁶⁹⁹Legea nr. 174 din 13 iulie 2018 privind modificarea și completarea Legii nr. 217/2003 pentru prevenirea și combaterea violenței în familie. În: *Monitorul Oficial nr. 618 din 18 iulie 2018*. [online] [accesat 02.11.2025]. Disponibil: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/202718>

⁷⁰⁰Legea nr. 144 din 14.10.2021 cu privire la ratificarea Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice. În: *Monitorul Oficial nr. 256-260 art. 320*. [online] [accesat 02.11.2025]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=128240&lang=ro

⁷⁰¹Legea nr. 45 din 01.03.2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie. În: *Monitorul Oficial nr. 55-56 art. 178*. [online] [accesat 02.11.2025]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=150772&lang=ro#

Într-un fel, abordarea abuzului asupra copiilor și tinerilor ilustrează ambiguitățile inerente acestei dezvoltări. Potrivit lui Tomkiewicz⁷⁰², înainte de 1968, menținerea unei relații nu avea nicio valoare, iar familia era considerată dăunătoare și chiar toxică încă de la început. Separarea a fost rapidă, brutală, iar adăposturile temporare și custodia temporară creșteau de la un an la altul ca mișcare împotriva plasamentului familial, ce s-a consolidat mizând pe păstrarea și restabilirea legăturii familiale, găsirea de noi aliați, legătura familială considerată anterior toxică a devenit o valoare care trebuie respectată, păstrată cu orice preț, iar aceasta poate fi adăugată ireversibil, chiar și cu prețul suferinței copilului.

Este destul de clar că valoarea în întregime relativă a legăturii familiale este supusă amenințării diferențelor culturale, precum și modului în care este privită violența. Pentru a depăși relativismul cultural care dă diferite definiții și răspunsuri violenței, putem lua drept referință ceea ce Maurice Berger⁷⁰³ numește „*ideologia relației*”, poziția de principiu conform căreia menținerea relației fizice dintre copil și părinte ar avea o valoare absolută și de neatins, dincolo de bine și de rău. Astfel, în copil ar exista o legătură de valoare absolută care să-l unească cu familia sa și acest fapt conduce nemijlocit la stabilirea domiciliului său.

Și este adevărat că, în practică, copiii plasați în alte medii din cauza violenței parentale prezintă adesea tulburări de comportament, care provin parțial din plasarea lor, dar și din sentimentul de trădare față de familia de origine.

Până de curând, copiii aveau foarte puține drepturi în ceea ce privește protecția împotriva violenței din partea părinților lor cu care conviețuiau sau nu în același domiciliu, iar în multe părți ale lumii acesta este încă realitatea. Din punct de vedere istoric, părinții aveau drepturi nelimitate asupra copiilor lor și asupra modului în care au ales să-i disciplineze. În multe culturi, precum Roma antică, un tată își putea omorî copiii în mod legal; multe culturi le-au permis să fie asemănători cu tații care și-au vândut copiii ca sclavi. Sacrificiul copiilor era, de asemenea, o practică comună. În prezent, pedepsele corporale ale copiilor de către părinți sunt încă legale în majoritatea țărilor, dar practica este încă prezentă în țările occidentale care o permit, existând limite stricte la cantitatea permisă. Prima țară care a scos în afara legii pedepsele corporale în creșterea copiilor a fost Suedia (dreptul părinților de a-și bate copiii a fost abolit pentru prima dată în 1966,

⁷⁰² TOMKIEWICZ, M. *Climate Change: The Fork at the End of Now*. New York, NY: Ed. Momentum Press, 2011. [online] [accesat 04.03.2026]. Disponibil: https://academicworks.cuny.edu/bc_pubs/98/

⁷⁰³ BERGER, M. Curator Outspoken about race. In: *The New York Times*. [online] [accesat 23.08.2025]. <https://www.nytimes.com/2020/03/26/arts/maurice-berger-dead.html>

iar legea l-a interzis în mod expres în iulie 1979). Începând cu 2014, pedepsele corporale pentru creșterea copiilor au fost interzise în 41 de țări⁷⁰⁴.

Termenul de victimă presupune o persoană care a suferit o vătămare directă ca urmare a unei infracțiuni, inclusiv lezarea integrității corporale, psihice, emoționale, sau lezare economică. În aceeași situație se află și membrii de familie ai unei persoane a cărei deces a fost cauzat direct de o infracțiune și care au suferit un prejudiciu ca urmare a morții acestei persoane - în Directiva 2012/29/UE⁷⁰⁵).

Deși violența domestică are o istorie lungă, „fenomenul a fost prezentat ca o problemă socială generală serioasă în Statele Unite și Europa de Vest abia în ultimele trei decenii ale secolului XX”⁷⁰⁶. În anii 1990, „violența domestică a fost recunoscută ca o încălcare a drepturilor omului”⁷⁰⁷.

Cercetările sociologice s-au bazat pe „identificarea și explicarea cauzelor individuale ale violenței domestice ca fenomen, referindu-se la consumul de droguri, alcool, probleme de sănătate mintală, cauze sociale și economice precum sărăcia, lipsa educației, șomajul, apartenența la grupuri sociale defavorizate etc. Există studii sociologice care leagă violența domestică de anumite zone ale societății, conferindu-le adesea zonele teritoriale ale societății, cele mai sărace sau mai bogate dimensiuni ale societății, cele mai bogate sau ignorate zone, violența și chiar crimele deosebit de sângeroase au loc pe același substrat individual.”⁷⁰⁸ Alte studii au ignorat „complet mediul social și au raportat violența domestică doar pentru cuplu”⁷⁰⁹.

Violența domestică ia forma „controlului social bazat pe mituri și prejudecăți despre comportamentul femeilor și copiilor cu rudele lor masculine. Feministele consideră că cele mai importante instituții ale societății, precum biserica, justiția, poliția, sistemul de sănătate, educația etc., joacă un rol cheie în escaladarea violenței împotriva femeilor, ignorând sau banalizând în mod ciudat suferința cauzată de violența domestică”⁷¹⁰.

Violența împotriva minorilor, se caracterizează în special prin diverse forme de abuz.

⁷⁰⁴DURRANT, J. E. The Swedish Ban on Corporal Punishment: Its History and Effects. În: *Family Violence Against Children: A Challenge for Society. Prevention and Intervention in Childhood and Adolescence*. Berlin, New York: Ed. Walter De Gruyter, 1996. Disponibil: <http://www.nospank.net/durrant.htm>

⁷⁰⁵ Directiva 2012/29/UE adoptată de Parlamentul European și de Consiliu din 25 octombrie 2012 de stabilire a unor norme minime privind drepturile, sprijinirea și protecția victimelor criminalității de înlocuire a Deciziei – cadru 2001/220/JAI a Consiliului. Op.cit.

⁷⁰⁶HEISE, L., ELLSBERG, M., GOTTEMOELLER, M. Ending Violence Against Women. În: *Population Reports*, Series L. No. 11, 1999.

⁷⁰⁷ SZASZ, T. *Cruel Compassion: Psychiatric Control of Society's Unwanted*. Ed.: Syracuse University Press, 1994.

⁷⁰⁸DURRANT, J. E. *The Swedish Ban on Corporal Punishment: Its History and Effects*. Op.cit.

⁷⁰⁹JONES, P. M., MITCHELL, C. M., (1994), “Model-based communicative acts: Human-computer collaboration in supervisory control”, *International Journal of Human-Computer Studies*, 41, p. 527.

⁷¹⁰BUCUR, E. *Violența intrafamilială*. [online] [accesat 06.11.2025]. Disponibil: www.academia.edu/6491269/Violenta_intrafamiliala.

Minorii au anumite drepturi care îi caracterizează, pentru că au nevoie de o protejare specifică, la care cei mari nici măcar nu aspiră. Minorii sunt dependenți de cei din jur o perioadă lungă de timp, mai ales când sunt copii, și se impune să fie sprijiniți cu privire la dezvoltarea lor, la viitorul lor în domeniul profesional, cu posibilitatea respectării drepturilor celorlalți care sunt mai slabi decât ei. Situația în care se află, îi determină să gândească la acestea și să discute despre drepturile lor și cu alți indivizi, ceea ce e un fapt pozitiv, care poate contribui efectiv la creșterea lor.

Un minor care are cunoștință despre drepturile sale, poate aprecia dacă acestea îi sunt respectate de familie și prieteni și la rândul său, poate respecta drepturile celor mai puțin favorizați. Cunoașterea drepturilor minorilor poate conduce la îmbunătățirea lumii înconjurătoare.

Minorii sunt dependenți de cei adulți, deoarece ei au o nevoie imperativă de a fi auziți și înconjurați de grija celor mari: atunci când se află într-un loc nesigur, mai ales când acesta este casa unde sunt crescuți, care devine astfel dăunător, ei rămân dezorientați. Este deosebit de credibil că minorii preferă un loc sigur, care le oferă protecție, pentru a putea crește în mod corect. Atunci când abuzul caracterizează existența restului familiei, minorii ajung și ei victime ale acestui abuz.

Minorii, la rândul lor dacă trăiesc în plină violență domestică, ajung de cele mai multe ori victime ale violențelor la care sunt expuși, adică la violențe verbale și corporale, sau pur și simplu asistă la aceste violențe pe care de cele mai multe ori le consideră firești, având în vedere că aproape toate violențele îndreptate împotriva mamelor lor sau împotriva surorilor, sunt săvârșite în prezența acestora. În reprezentarea mintală a acestora, de cele mai multe ori, se naște ideea că ei ar putea fi vinovași de cele întâmplate.

S-a concluzionat că fiecare minor are anumite drepturi care vizează viața, educația acestora și nu în ultimul rând creșterea lor firească într-o familie armonioasă. Convenția supra protecției copiilor și cooperării în materia adopției internaționale⁷¹¹, de la Haga din 1993, amintește pentru prima dată de respectarea principiului interesului superior al minorului, în cadrul art. nr.3.

Conform prevederilor europene, acest principiu a fost recunoscut și de legislația română, fiind respectat cu prioritate în toate acțiunile în care sunt implicați copiii, și care includ autorități publice ori private recunoscute de statul român, de instanțele de judecată care respectă cu sfințenie principiul, odată ce a fost legiferat.

Astfel, acest principiu al interesului superior al minorului este în legătură directă cu obligațiile părinților față de copiii lor dar și cu drepturile acestora ce derivă din respectarea lui. Faptul se raportează și la celelalte persoane cărora minorul a fost plasat în conformitate cu

⁷¹¹ *Convenția asupra protecției copiilor și cooperării în materia adopției internaționale, încheiate la Haga la 29 mai 1993. Op.cit.*

prevederile legale. Responsabilități revin și autorităților care trebuie să garanteze drepturile copiilor și părinților, ale familiei pentru buna creștere a copiilor.

Copiii, pe timp ce cresc, trebuie să conștientizeze ce drepturi au în lume și societate, așa cum a fost consacrat în art. 5 din Convenție⁷¹². Acest fapt nu presupune că statul se va substitui în locul familiei raportat la răspunderea părinților, și a familiei în general.

Din contră, statul oferă o umbrelă generală concretizată în protecția asigurată de autoritățile sale, prin sprijinul acordat pentru ca familiile să se poată ocupa corect cu copiii. Chiar dacă în general familiile au grijă de puii lor, statul trebuie să se impună cu privire la respectarea drepturilor copiilor, iar copiii să fie lipsiți de aplicarea de rele tratamente.

În România, Legea 272/2004 republicată după modificare se referă la protejarea minorilor, vine în sprijinul clarificării tuturor acestor probleme și oferă posibilitatea legală pentru depistarea situațiilor de abuz.

Cu toate că nu a găsit rezolvare la toate problemele existente în realitate, oferă posibilitatea reală de a îndepărta comportamentele deviate, abuzatoare îndreptate împotriva copiilor. O modificare s-ar impune cu privire la legea în vigoare, care să permită dispariția abuzurilor asupra minorilor, concretizate prin acte de violență fizică, psihică, de comportament ori sexuale îndreptate împotriva copiilor.

Legea trebuie să protejeze copiii prin prevenirea tuturor actelor reprobabile enumerate anterior, prin interzicerea expresă a pedepselor fizice sau care provoacă umilințe, atât în familie cât și acolo unde se oferă educație minorilor. Legea permite însă a se formula plângeri și sesizări când au loc abuzuri îndreptate împotriva minorilor, atât de copii cât și de cei care îi au în grijă, și care observă semne că s-ar desfășura abuzuri asupra copiilor.

Existența unui număr deosebit de mare de forme de abuz, conduce la concluzia existenței unei neglijări a minorilor ori chiar exploatarea acestora. Abuzul se raportează întotdeauna la orice violență săvârșită cu intenție față de minor sau la tratamente rele care nu se identifică întotdeauna cu violul, considerat a fi o formă extremă a violențelor abuzante.

Abuzul asupra copilului presupune deci, existența unor relații prin care abuzatorul deține controlul sau poate influența ori manipula acțiunile copilului și, în contextul realizării acestor relații, pune în pericol, în mod voit și conștient, integritatea, dezvoltarea, sănătatea și nu în ultimul rând, viața copilului, deoarece suferințele de cele mai mult ori atroce, se pot transforma în dorința de a părăsi această lume ce li se înfățișează feroasă pri luarea propriei vieți prin sinucidere.

⁷¹² *Ibidem.*

Celălalt tip de abuz, cel sexual îndreptat împotriva minorilor implică expresii jignitoare la adresa acestora, elemente de hărțuire tipică, materializată prin atingeri în zone sensibile, aluzii urâte, injurii, adresări indecente, atingerea ori mângâierea copucukui în zona organelor genitale, abuzarea sexului sau a zonei anale a minorului, arătarea de către abuzator a organelor lui sexuale spre minor, obligarea minorului să atingă sau să mângâie zona expusă a abuzatorului, supunerea copilului la viziuni pornografice, obligarea minorilor să aibă contacte sexuale cu alte persoane minore sau adulte, mutilarea organelor genitale, în special a copiilor de sex feminin, în contextul unor ritualuri așa-numite religioase, care aparțin unor secte.

O serie de modalități de abuzuri sexuale precum: violul ce presupune că actul în sine se face împotriva dorinței minorului, pedofilia ce se caracterizează printr-o atracție bolnavă a adultului față de minori din punct de vedere sexual, incestul ce presupune sex între părinți și copii, ori între copiii aceluiași părinți. Infrajeciunile din Codul penal al României⁷¹³ vizează actele de violență sexuală și le încadrează ca infracțiuni în: art. 218 violul, art. 219 agresiunea sexuală, art. 220 sexul cu un minor, art. 222 racolarea minorilor în scop sexual, art. 221 corupția sexuală, art. 377 incestul.

În Codul penal al RM, la fel, regăsim mai multe infracțiuni, care se manifestă prin violență sexuală, precum, art. 171 alin. (2) lit. a) act neconsimțit săvârșit cu bună știință asupra unui minor; art. 171 alin. (3) lit. b) violul săvârșit cu bună știință asupra unei persoane care nu a atins vârsta de 14 ani; art. 172 alin. (2) lit. a) acțiuni cu caracter sexual neconsimțit săvârșit cu bună știință asupra unui minor; art. 172 alin. (3) lit. a) acțiuni cu caracter sexual neconsimțit săvârșit cu bună știință asupra unei persoane care nu a atins vârsta de 14 ani; art. 201 incestul; art. 201¹ violența în familie, art. 206 alin. (1) lit. a) Recrutarea, transportarea, transferul, adăpostirea sau primirea unui copil, precum și darea sau primirea unor plăți ori beneficii pentru obținerea consimțământului unei persoane care deține controlul asupra copilului, în scopul: a) exploatării sexuale comerciale sau necomerciale; ș.a.

Aceste abuzuri sexuale se regăsesc și în Convenția de la Lanzarote⁷¹⁴, care prevede trei tipuri de abuzuri în art. 18, 22, 23, respectiv coruperea minorilor, acostarea acestora în scopuri privind sexul și abuzuri sexuale.

Convenția de la Lanzarote⁷¹⁵ statuează în capitolul VI stabilește infracțiuni: art. 18 – abuzuri sexuale, art. 19 – infracțiuni referitoare la prostituția infantilă; art. 20 – infracțiuni referitoare la

⁷¹³ Codul penal al României din 17 iulie 2009. În: Monitorul Oficial nr. 510 din 24 iulie 2009. [online] [accesat 22.10.2025]. Disponibil: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/267695>

⁷¹⁴ Convenția Consiliului Europei pentru protecția copiilor împotriva exploatării sexuale și a abuzurilor sexuale (Convenția de la Lanzarote) [online] [accesat 23.10.2025]. Disponibil: <https://rm.coe.int/168046e1d9>

⁷¹⁵ *Ibidem*.

pornografia infantilă; art. 21 infracțiuni legate de participarea unui copil la spectacole pornografice; art. 22 coruperea copiilor; art. 23 acostarea copiilor în scopuri sexuale;

Coruperea minorilor prin abuz sexual, se face începând cu un abuz emoțional, psihologic și chiar prin violență de tip psihologic, cum r fi înjurăturile, amentările, intimidarea, chinuirea sau chiar omorârea animalelor iubite de copii, proliferarea de insulte, darea de porecle intimidante punerea în izolare, prin ignorare, respingere intimidare, indiferență, prin utilizarea de apelative, etichetări înjositoare, și așa mai departe. Un alt abuz psihologic utilizat pe scară largă este amenințarea cu bătaia. În același scop sunt utilizate violența nerbală și fizică ce vizează un alt membru de familie ori violența asupra animalului de companie din casă ori al minorului, distrugerea cu intenție a jucăriilor pentru a crea suferință, precum și multe alte forme de manifestare violentă, considerate tot abuz emoțional. În toate formele sale, abuzul emoțional poate fi însoțit și de abuz fizic. Este de înțeles că minorul resimte lipsa de iubire, respect ori apreciere.

O situație particulară de abuz o constituie abuzul alienator, care s-a manifestat de-a lungul timpului prin trei tipuri de sindroame: Sindromul alienării părintești, Stockholm și cel denumit Münchhausen prin transfer.

Acest din urmă abuz se caracterizează prin înstrăinarea minorului de tot ce se atașase emoțional precum persoane, animale, lucruri, prin stoparea accesului de către părintele alienator la aceste categorii de persoane, animale ori lucruri, sau prin interzicerea relațiilor de tip afectiv. O situație aparte o constituie fenomenul așa-numit al alienării părintești când persoana care abuzează minorul, denigrează o altă persoană din viața acestuia, cum ar fi celălalt părinte, în prezența acestuia. În general, alienatorul solicită minorului să ia parte activă la această campanie de denigrare. Lipsa de cooperare a minorului este pedepsită prin lipsa de îngrijire, afectivitate conform cu comportamentul minorului. Alenatorul își retrage astfel afecțiunea față de minor, dacă acesta nu achiesează la comportamentul denigrator, ori folosește recompense de câte ori copilul îl urmează în comportament. Există o serie de cazuri așa-numite particulare care se manifestă prin nerespectarea calendarului decis de instanța de judecată, cu celălalt părinte, a legăturilor personale cu acestea, ori răpirea internațională prin scoatere nelegală a copilului din țară. Ceea ce se poate constata prin probe se pedepsește de legea civilă și penală.

O altă formă de abuz este abuzul verbal ce se caracterizează prin faptul că face parte din abuzurile emoționale, adică aplicarea unor umilințe de către persoane adulte ori de mai mulți copiii și adulți care utilizează cuvinte de umilire și desconsiderație. În aplicarea prevederilor legale, nu sunt permise utilizarea de expresii jignitoare în public, denumirile peiorative, alte modalități umilitoare, lipsirea de mâncare etc.

Astfel, atât în cadrul familial cât și în societate unde se află copii pentru creștere și educare, nu pot fi aplicate bătăi ori alte metode umilitoare. Apelativele jignitoare, limbajul sexual la adresa copiilor, sunt deasemenea forme de abuz care dăunează dezvoltării minorilor, lăsând de cele mai multe ori urme traumatice psihologice minorilor.

Mai există și utilizarea drogurilor, care mai întâi sunt dăunătoare pentru copii dacă părinții ori cei care au grijă de ei le folosesc, fiind cunoscut caracterul violent al consumatorilor mai ales dacă îmbină consumul acestor substanțe cu alcoolul.

Astfel, abuzul manifestat în acest mod, mai întâi, se manifestă deoarece minorii încă nenăscuți ori cel care încă mai suge la sân, sunt supuși la un risc major când mama este consumatoare de droguri ori de alte substanțe similare care afectează în mod real viața fătului ori copilului foarte mic, ce antrenează boli deosebit de grave atât în faza de copil cât și în cea de adult; a supune copilul la consumul de băuturi alcoolice sau a-l obliga de a lua substanțe pentru a-l calma ori a-l ține într-un somn permanent, este tot o modalitate de abuz și traumă îndreptată împotriva minorilor. Utilizarea de către cei care au în grijă minorul de astfel de substanțe, le micșorează posibilitățile de a lua hotărâri potrivite pentru minorul aflat în grijă. Acest fapt se referă mai ales la dădacele ori bunicii care au minori lăsați de părinți pentru a-i îngriji. Chiar și numai producerea unor astfel de substanțe care poate influența negativ starea persoanei adulte prin vaporii emanați, influențează în mod aberant comportamentul îngrijitorului. Vânzarea sau obișnuirea unui copil cu consumul de alcool, droguri sau alte substanțe de același gen, chiar și îndemnul de a fuma tutun ori alte combinații care afectează psihicul minorului, pentru a-i satisface dorințele sale de săvârșire de infracțiuni, ori pentru a-i distra și a-i liniști.

Supunerea minorului să subziste într-un mediu periculos, obligarea acestuia să fumeze direct ori indirect, când cei care îi au în grijă o fac tot timpul.

Obligarea copilului să trăiască într-un mediu toxic sau care îl obligă pe acesta să fumeze pasiv ocazional ori permanent, atunci când părintele sau părinții fumează permanent. Toate aceste comportamente aberante ale adulților, nu fac altceva decât să susțină abordarea foarte ușoară de către minor a acestor obiceiuri dăunătoare de către cei mici, și care conduc la același rezultat interzis, pentru că dacă nu-l afectează pe moment, așa cum se întâmplă de obicei, îi înlesnesc dobândirea acestor obiceiuri care de cele mai multe ori îl conduc la decesul său ori a altor persoane, pentru că îi modifică grav comportamentul, de cele mai multe ori făcându-l foarte violent, sau accentuându-i anumite boli care altfel ar fi fost vindecabile. Vânzarea de țigări către minori, este un alt aspect negativ, pentru că îi înlesnește formarea acestui viciu.

O altă categorie de abuz larg răspândită sunt relele tratamente aplicate minorului care presupune nerespectarea drepturilor consacrate ale minorilor ori neglijența acestora care conduce

nemijlocit la periculozitatea în domeniul vieții, creșterii atât fizice cât și mentale, dar și socială, spirituală, a sănătății sale în totalitate, adică atât intelectuală cât și fizică.

Relele tratamente cu privire la minor sunt pedepsite și de Codul penal al României în art. 197 ca infracțiune, care constă în primejduirea gravă și deosebit de gravă a copilului prin tot felul de activități ce aduc atingere creșterii minorilor atât în domeniul fizic cât și în domeniul intelectual, de către cei care au în grijă minorul, adică părinți, persoane anume desemnate ori de către aceștia din urmă, ori de către autorități.

Conform art. 3 din CoEDO, rezultă în mod clar că nici o persoană nu poate fi supusă torturii, tratamentelor inumane, crude, pedepse de aceeași natură, ceea ce conduce la ideea că aceste lucruri nu pot fi folosite în nici un mod împotriva copiilor. Într-o enumerare exhaustivă, tratamentele se pot împărți în trei categorii: degradante, inumane și crude.

Din prima categorie a tratamentelor inumane, fac parte: lipsirea de hrană ori de apă, lipsirea de tratamentul corespunzător în caz de boală, tratament prescris de medic și care ar produce afectarea majoră a stării de sănătate a minorului, lipsirea de somn, de haine, izolarea minorului în zone frigorifice, nelăsarea lui la joacă, la distracție, oprirea de la școală, de la învățătură etc. Neasigurarea unor minime condiții de trai, de locuit cu condiții sanitare obișnuite, asigurarea hainelor de purtat, a locului de odihnă sunt tot forme de tratament inuman.

În aceeași situație ne aflăm și în ceea ce privește abuzurile verbale constituite din adresarea de injurii, jigniri personale, indiferent în fața cui sunt făcute, iar când există public, devin abuz emoțional.

Conform CoEDO, tratamentul este considerat degradant nu numai când crează victimei sau a celor din preajma sa, că aceasta a fost umilită și înjosită într-o formă redusă de severitate, nivelul acesta fiind considerat în fiecare caz în parte, în funcție de situația minorului și a posibilității lui de percepere, de pregătire educațională, de pricepere.

Ca și în cazul relelor tratamente, tratamentele crude nu sunt definite in extenso de lege, pentru că legea nu definește în mod clar cu toate că le prevede vag în cuprinsul său. Toate felurile de abuzuri fizice, reluate în general, s-ar impune să fie inclusă în categoria amintită. Supunerea cu intenție a copilului la fotografii sau filmări cu momente de violență maximă asupra altor persoane ar putea fi de aceeași natură.

Neglijarea unui copil presupune lipsa de a face a unei persoane care îl are în grijă ce privește dezvoltarea minorului, îngrijirea lui, educarea acestuia, ori de a lua măsurile corespunzătoare, ceea ce periclitează viața, creșterea fizică și intelectuală, morală, socială, sănătatea intelectuală și fizică,

adică ceea ce regăsim în prevederile legii în vigoare din România, Legea nr. 272/2004 republicată după modificare⁷¹⁶.

Aceasta se produce atunci când părinții ori persoanele anume desemnate pun în pericol creșterea sa în planurile enumerate. Dacă acest comportament implică voința celui în cauză, atunci denumirea se schimbă în rele tratamente aplicate minorului.

În Republica Moldova, prin Legea 370 din 30.11.2023 privind drepturile copilului⁷¹⁷ art. 23 alin. (1) indică „Statul ocrotește inviolabilitatea persoanei copilului și întreprinde toate măsurile necesare pentru a preveni și a proteja copilul față de orice formă de violență, abuz, neglijare, exploatare sau trafic în orice scop și sub orice formă.”⁷¹⁸ De asemenea, conform art. 4 lit. j) unul dintre principiile de asigurare a drepturilor copilului este „asigurarea protecției împotriva abuzului, neglijării, exploatării și oricărei forme de violență asupra copilului.”⁷¹⁹

Forma neglijării fizice se definește ca fiind imposibilitatea adultului care trebuie să crească copilul, să-l îngrijească ori să-l educe, să ia măsurile ce se impun, fără a periclita viața, creșterea fizică, mentală, religioasă, morală ori socială, integritatea sa corporală, sănătatea fizică sau intelectuală a minorului, conform prevederilor exprese din Legea nr. 272/2004 republicată după modificare. Neglijarea o regăsim numai când în mod involuntar, părinții, ori persoanele responsabilizate nu acordă ceea ce-i trebuie unui minor, adică suportul material, creșterea, dezvoltarea necesară minorului, punând în acest fel în pericol creșterea în direcția și cu consecințele menționate anterior. Dacă această omisiune se săvârșește cu intenție, atunci devine săvârșirea infracțiunii de rele tratamente.

Abandonul ca o altă formă de abuz sub forma relelor tratamente, este fapta unei persoane ce are îngrijește un minor, dar îl părăsește atunci când copilul poate suferi vătămărideosebit de mari, care câteodată, pot chiar să aibă loc.

O altă formă de abuz o constituie și neglijarea medicală, care poate fi o inacțiune a părinților ori a persoanelor desemnate a-l avea în grijă în grijă copii pentru a-i da medicamentele prescrise unui minor, și care, în lipsa lor ar putea suferi o modificare în rău a sănătății sale ; neglijența părinților ori a indivizilor care se îngrijesc de minori, de a-l prezenta la verificările medicale de specialitate atunci când vede o situație medicală de deteriorare a minorilor ori pune în pericol recuperarea sănătății minorului așa cum ar fi lipsirea minorului din voința părinților, de a fi tratat de un specialist logoped atunci când starea de sănătate a acestuia o impune, ori atunci când refuză

⁷¹⁶ *Legea nr. 272 din 21 iunie 2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului. Op.cit.*

⁷¹⁷ *Legea privind drepturile copilului. Op.cit.*

⁷¹⁸ *Ibidem.*

⁷¹⁹ *Ibidem.*

să îl vaccineze lipsindu-l de a fi apărat de boli deosebit de grave, ce pot fi eradicate prin vaccinare.

Neglijarea prin educație este în strânsă legătură cu interzicerea sau ne-darea posibilității unui minor de a frecventa cursurile unei școli. Privarea chiar și de dreptul la joacă ori de da la distracție este catalogată tot ca o neglijență educațională. Neglijarea educațională este considerată și infracțiune de Codul penal al României în prevederile art. 380, dar principalele conotații nu le regăsim în domeniul infracțional, ci în cadrul civil, atunci când copilul, de exemplu nu este susținut de cei care îl au în grijă să participe la sistemul educațional obligatoriu, rămânând carențe care îl vor afecta în toată viața sa de adult.

Neglijarea emoțională poate fi dezvăluită atunci când, persoana abuzatoare nu este receptivă în nici un mod la suferințele sufletești ale copilului, când nu îi oferă copilului aflat în nevoi posibilitatea de a merge la un psiholog, la un specialist logoped, etc.

Cu toate că este catalogată drept nefuncțională, expunerea la substanțe dăunătoare, obligarea minorului la un fumat pasiv, prin neluarea măsurilor de prevenție care se impun ; comportamentul persoanelor adulte de a lăsa în preajma minorului chiar și supravegheat, substanțe ce sunt sau pot fi considerate droguri, alcool, substanțe cu caracter otrăvitar sau medicamente cu aceleași proprietăți, și care pot periclita sănătatea copilului, este la fel sau exagerat de periculoasă mai ales pentru minoroo lipsiți total de apărare.

Același lucru se întâmplă și atunci când există posibilitatea expunerii la oblucruri vătămătoare, atunci când felul adulților de a se comporta este total neglijent, lăsând în preajma minorului care poate fi și supravegheat, materialele pot ușor lua foc, lucruri ascuțite sau înfierbântate, sacoșe de plastic ori jucării cu elemente periculoase, cum ar fi, de exemplu, la minorii mai mici de 3 ani permiterea să se joace cu jucării care conțin elemente foarte mici ce pot fi mâncate și ar putea să conducă la sufocarea copiilor.

Vizionarea de către copii de cruzimi implică faptul că persoana care crește minorul, nu îl îngrijește ori nu îl educă corespunzător pentru a lua precauțiile necesare pentru ca acesta să nu fie expus la acțiuni, fotografii ori filme care reprezintă violențe deosebite aplicate asupra altor persoane ori animale, inclusiv pornografie dusă la paroxism. Această situație distruge de altfel, ceea ce încearcă sistemul educațional obișnuit să construiască, în sensul că deformează în rău percepția minorilor cu privire la astfel de fapte.

În categoria a patra de abuzuri se încadrează și exploatarea în care se integrează acțiunile părinților ori a persoanelor la care au fost dați minorii în îngrijire, acțiuni care conduc la obținerea de avantaje pur economice în urma relației de autoritate dintre aceștia și minori. Se poate înfățișa sub forme diverse, cum ar fi traficul de minori, care se încadrează și la categoria infracțiuni

prevăzute în legea penală în vigoare. Traficul are loc, de obicei, în vederea exploatării economice. Traficul de copii este pedepsit și ca infracțiune de sine stătătoare.

În altă ordine de idei, simpla exploatare din punct de vedere pecuniar, reprezintă supunerea minorilor la o muncă ce prezintă un risc complex sau poate altera creșterea educațională sau să afecteze în vreun fel dezvoltarea sa fizică, intelectuală, spirituală, morală ori socială. Poate îmbrăca diverse forme, precum obligarea la muncă a copiilor cu limita legală de a munci neatinsă și care se și pedepsește în conformitate cu prevederile art. 212 CP României, ori prin obligarea, instigarea ori admiterea unor astfel de idei de câștigare de bani de către copii prin solicitare de milă de la trecători - cerșetoria care se pedepsește ca infracțiune conform art. 214 și 215 CP al României, dar înainte de toate imprimă copilului un anumit comportament deviant pe care îl poate folosi și mai târziu ca sursă de venit.

În Republica Moldova, regăsim componente de infracțiuni similare, astfel Codul penal, incriminează în art. 206 traficul de copii manifestat prin „recrutarea, transportarea, transferul, adăpostirea sau primirea unui copil, precum și darea sau primirea unor plăți ori beneficii pentru obținerea consimțământului unei persoane care deține controlul asupra copilului, în scopul: a) exploatării sexuale comerciale sau necomerciale; b) exploatării prin muncă sau servicii forțate; b¹) practicării cerșetoriei sau în alte scopuri josnice; b1) însușirii ajutoarelor, indemnizațiilor sau prestațiilor sociale; e) folosirii în activitate criminală; h) vânzării sau cumpărării ș.a.”

Predarea copiilor contra cost, de către părinți lor sau rude către persoane terțe cu scopul de a fi utilizați la munci grele, este o altă formă de abuz asupra minorilor care sunt lipsiți astfel de sistemul educațional și chiar pot fi puși în pericol fizic.

Folosirea copiilor în vederea comiterii de infracțiuni – prin instigarea celor care nu răspund penal la săvârșirea de infracțiuni de orice fel, utilizarea minorilor din aceeași categorie enunțată, pentru producerea, deplasarea, traficul ori vânzarea de substanțe interzise.

Exploatarea militară o reprezintă implicarea minorilor în operațiuni militare precum supraveghere, conducător în teren, curier, etc. indiferent dacă e făcută cu sau fără plată efectivă, la noi, fiind și incriminată prin art. 77 din Legea 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului

Exploatarea sexuală sau proxenetismul, implică forțarea copilului să se prostitueze; filmari ori fotografii ale minorului în vederea obținerii de materiale cu un astfel de caracter. Proxenetismul este considerat infracțiune și se pedepsește prin prevederile art. 213 CP României.

În același mod, exploatarea minorilor în astfel de scopuri este descrisă de către Convenția de la Lanzarote în art. 21, prin infracțiunile ce au legătură cu participarea unui minor la spectacole

pornografice, în art. 20, prin infracțiuni ce fac referire la pornografia infantilă și în art. 19, prin infracțiuni ce fac referire la prostituția infantilă.”⁷²⁰

Menționăm faptul că, Convenția de la Lanzarote a fost ratificată de România acum 15 ani.

De asemenea, Republica Moldova, a ratificat Convenția Consiliului Europei privind protecția copiilor împotriva exploatării sexuale și a abuzurilor sexuale, denumită „Convenția Lanzarote”⁷²¹, în 2011.

Anume Convenția Lanzarote reprezintă cel mai ambițios și cuprinzător act juridic internațional, care abordează prevenirea, combaterea și protecția copiilor minori, împotriva oricărei exploatării sexuale și a abuzului sexual, precum și urmărirea penală a infractorilor și promovarea cooperării internaționale în aceste domenii.

Exploatarea chipului copilului în audio-vizual este tot o formă de abuz. Nu contează dacă este făcută pentru obținere de bani ori pentru câștigarea simpatiei publicului pentru cei răspunzători de îngrijirea copilului această exploatare a imaginii minorului se impune a fi interzisă de lege și, în posibilele situații de risc, cu grijă analizate și monitorizate, în România de către DGASPC.

Cu privire la natura violenței în literatura de specialitate, înainte de 1990 nu se făcea diferență între violență și abuz. Cei care se opun criminalizării violenței din familie vor să utilizeze sintagma de abuz al soțului sau soției cu scopul a reduce și restrânge incidentul abuziv la nivelul relațiilor de familie. Simultan, definirea folosită în norma legală ajunge să utilizeze sintagma de violență intrafamilială cu scopul de a putea trece acest gen de conduită în zona compartimentelor cu răspundere penală. Din punct de vedere legal, în România ca și în celelalte țări dezvoltate, termenii de abuz și de violență se suprapun, cu toate că în drept, termenii au diferite înțelesuri, cu ar fi *stricto sensu* și *lato sensu*, care se pot aplica și în situația abuzului care implică violență, raporta la violența familială ce poate fi considerată ca formă de abuz.

Ca și în multe alte țări europene, Statele Unite au avut acest drept la sfârșitul secolului XIX. A fost desființată la începutul secolului al XX-lea, înainte de 1970, arestările pentru violență domestică erau foarte rare (doar în cazurile de violență extremă) și abia în anii 1990 respectarea

⁷²⁰ Convenția Consiliului Europei pentru protecția copiilor împotriva exploatării sexuale și a abuzurilor sexuale (Convenția de la Lanzarote). Op.cit.

⁷²¹ Lege nr. 263 din 19-12-2011 cu privire la ratificarea Convenției Consiliului Europei pentru protecția copiilor împotriva exploatării sexuale și a abuzurilor sexuale. În: Monitorul Oficial nr. 21-24 art. 56. [online] [accesat 20.11.2025]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=13045&lang=ro

legilor privind violența domestică a devenit politică generală în țările occidentale printr-o aplicare strictă.⁷²²

În ceea ce privește percepția asupra violenței domestice de către populația română, nu putem vorbi încă de progres semnificativ. În România, înainte de revoluția din decembrie 1989, deși existau numeroase abuzuri care puteau fi catalogate drept infracțiuni comise împotriva copiilor, fie că sunt într-un mediu familial natural sau instituțional, nu se putea aduce la cunoștința publicului că aceștia au fost sancționați moral sau penal, deoarece publicitatea era interzisă în acest domeniu sensibil. responsabil de stat.

Potrivit informațiilor de la Institutul Național de Medicină Legală „Mina Minovici” din București și Centrul de Sociologie Urbană și Regională, în timpul cercetării cazurilor de violență din anul 2008, „populația României percepe violența familială ca un fapt general și o pondere destul de semnificativă (60%) a toleranței față de violența domestică, având în vedere că astfel de acte sunt justificate în unele situații, sau uneori, în funcție de context, chiar și în toate situațiile. În lumina acestui fapt, multe victime decid să nu ia măsuri împotriva agresorului, întrucât acest demers se bazează pe un întreg complex de factori și percepții, care este adesea justificat de lipsa de mijloace financiare a victimei care să-i permită o viață independentă, sau chiar de rușinea de a fi stigmatizate de comunitate, de necunoașterea legislației și a serviciilor sociale care îi sunt benefice”⁷²³.

Numărul situațiilor de violență în familie înregistrate și centralizate la nivel național de către Ministerul Muncii, Familiei, Afacerilor Sociale și Persoanelor Vârstnice nu reprezintă adevărata dimensiune a fenomenului, în realitate doar numărul cazurilor raportate și înregistrate la autoritățile locale. Se apreciază că numărul real de cazuri de violență în familie este mult mai mare, parțial din cauza faptului că multe victime nu se adresează autorităților competente sau nu raportează problema reală cu care se confruntă și, parțial, din cauza existenței unor raportări greșite.

Se utilizează sintagme și clasificări diferite ale aceluiași fapte, corespunzătoare caracteristicilor fenomenului violenței în familie, fiind găsite o multitudine de lacune și dificultăți în colectarea, înregistrarea și raportarea datelor privind cazurile de violență în familie, lipsa corelației între date, rapoarte, duplicate sau incomplet înregistrate de diferite instituții.

⁷²² Valul de acuzații de abuz sexual asupra copiilor ar putea duce la falimentul diecezei, SUA, 11 februarie 2023. [online] [accesat 20.11.2025]. Disponibil: <https://www.news.ro/externe/sua-valul-de-acuzatii-de-abuz-sexual-asupra-copiilor-ar-putea-duce-la-falimentul-diocezei-san-diego-1922405411002023020621014453>

⁷²³ Institutul Național de Medicină Legală „Mina Minovici” din București și Centrul de Sociologie Urbană și Regională. Disponibil: <chromeextension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://violentaimpotriva femeilor.ro/wp-content/uploads/2015/06/Strategia-nationala-violenta-in-familie.pdf> accesat în data de 20.03.2026

Din acest motiv, întâlnim diferite statistici greu de comparat, deoarece de obicei toate organismele implicate își concentrează datele doar pe cazurile de care au cunoștință.

S-a dovedit că „aproape jumătate din populația României nu cunoaște existența unui instrument juridic care reglementează violența în familie, iar 80% dintre victimele violenței nu au apelat niciodată la instituții specializate.”⁷²⁴

Populația României și a Republicii Moldova este mai tolerantă față de violența domestică decât alte țări din Europa și UE, întrucât un procent apreciabil de cetățeni ai acestor două state consideră că violența domestică nu este un act foarte grav, comparativ cu alte țări din Europa și UE, unde un procent foarte mic este mai tolerant.

Violența domestică este o „formă de violență între parteneri, dar care include și implicarea minorilor în cele mai multe cazuri. Acest termen include aproape toate formele de violență în majoritatea tipurilor de relații”⁷²⁵.

Violența poate fi verbală, psihologică, sexuală, dar este de cele mai multe ori numai fizică, economică, socială, ori spirituală. Poate apărea într-un cuplu căsătorit sau necăsătorit, heterosexual sau homosexual, indiferent dacă împart sau nu locuința, în proces de divorț sau după divorț. Nu este posibil să oferim informații fiabile despre desfășurarea acestui fenomen în România și Republica Moldova datorită lipsei raportărilor concrete.

Conform definiției oferite de Centrul pentru Drepturile Femeii din Republica Moldova, „*violența la locul de muncă*” este „orice vătămare fizică sau emoțională care se produce între membrii familiei. Aceasta poate include un episod sau mai multe acte de violență care constituie un model de comportament violent sub supraveghere. Violența domestică este un comportament intenționat. Scopul violenței domestice este de a câștiga putere și control asupra altei persoane. Bărbații recurg adesea la violență împotriva partenerilor lor intimi, inclusiv a actualelor sau fostelor soții, a prietenelor sau a copiilor. Un model de comportament în care un partener folosește violența fizică, constrângerea, amenințările, intimidarea, izolarea și dificultățile emoționale, economice pentru a controla sau schimba comportamentul celuilalt partener”⁷²⁶, este recunoscut ca o problemă socială de aproape zece ani, iar amploarea fenomenului arată că problema este încă importantă.

⁷²⁴ Crime statistics, Eurostat, 29 april 2026. [online] [accesat 20.03.2026]. Disponibil: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Crime_statistics

⁷²⁵ CORNEA, C. *Violența în cuplu*. 2021. [online] [accesat 20.11.2025]. Disponibil: <https://www.csid.ro/lifestyle/relatii-si-cuplu/violenta-in-cuplu-cauze-si-solutii-19734747/>

⁷²⁶ Hotărârea de Guvern nr. 281 din 03.04.2018 cu privire la aprobarea Strategiei naționale de prevenire și combatere a violenței față de femei și violenței în familie pe anii 2018-2023 și a Planurilor de acțiuni privind implementarea acesteia. În: *Monitorul Oficial* nr. 121-125 art. 348. [online] [accesat 20.11.2025]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=128809&lang=ro

Conform statisticilor calculate de Organizația Mondială a Sănătății, „35% dintre femeile din întreaga lume care se află într-o relație sau într-o relație au fost abuzate fizic sau sexual de partenerul lor.”⁷²⁷

Potrivit statisticilor oficiale ale Consiliului European, „una din patru femei a suferit violență fizică de-a lungul vieții, iar una din zece femei a suferit violență sexuală. Violența în familie este un fenomen complex cauzat de probleme psihologice și exacerbat de condițiile educaționale, economice și sociale. În timp ce violența domestică este adesea asociată doar cu violența fizică, alte forme de violență, cum ar fi cea psihologică, economică sau sexuală, sunt adesea subrecunoscute.

Conform Legii nr. 45 din 01.07.2007 a RM, „violența domestică înseamnă violență fizică și sexuală”, mentală, spirituală sau economică, autoapărarea sau protecția altora, inclusiv amenințarea ca un membru al familiei să cauzeze prejudicii financiare sau morale altui membru al familiei din aceeași familie, respectiv copiilor.”⁷²⁸

Iar, Conform Convenției de la Istanbul⁷²⁹, violența în familie este orice act de violență fizică, sexuală, psihologică sau economică care are loc în cadrul familiei sau unității familiale, sau între foști sau actuali soți sau concubini, indiferent dacă „făptuitorul” are aceeași adresă ca și victima.

4.3. Necesitatea reglementării consilierii psihologice obligatorii în cauzele cu istoric de violență

În cauzele în care există antecedente de violență fizică sau psihologică în familie, se impun modificări legislative pentru introducerea unei etape prealabile promovării cererilor de chemare în judecată. Această etapă ar avea două obiective principale: degrevarea instanțelor de judecată și, mai ales, protejarea intereselor minorului, în special în ceea ce privește stabilirea domiciliului său.

În acest context, considerăm necesară instituirea unei condiții prealabile depunerii cererii de chemare în judecată: părinții implicați ar trebui să urmeze un program de consiliere psihologică. Cazurile în care se impune această măsură trebuie să fie clar și riguros definite de legiuitor, iar procedura de desemnare a psihologului sau psihiatrului implicat să fie prevăzută printr-un act normativ.

⁷²⁷ Violența asupra femeilor și drumul către independență. Dincolo de declarații, sprijin real pentru integrarea pe piața muncii. [online] [accesat 20.11.2025]. Disponibil: <https://atelierefarafrontiere.ro/violenta-asupra-femeilor-si-piata-muncii/>.

⁷²⁸ Legea Republicii Moldova nr. 45 din 01.07.2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie. Op.cit.

⁷²⁹ Convenția consiliului european privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice. Op.cit.

Durata consilierii psihologice nu ar trebui reglementată prin lege, aceasta fiind apreciată de specialiști (psiholog și psihiatru) în funcție de particularitățile fiecărui caz.

La finalul programului de consiliere se va emite un raport care va conține datele și informațiile culese de aceștia cu referire la istoricul de violență fizică și psihologică din familie, repercursiunile și riscurile asupra stabilirii domiciliului copilului la unul dintre părinți și propunerile de consiliere a părinților în perioada următoare, respectiv se poate propune sesizarea altor instituții sau autorități publice, în funcție de circumstanțele cazului.

În cazul în care „reclamantul nu depune un astfel de raport de finalizare a procedurii de consiliere psihologică odată cu cererea de chemare în judecată, cererea se va respinge ca inadmisibilă, pentru faptul că nu a îndeplinit procedura prealabilă, excepție care poate fi invocată de către instanță, din oficiu”⁷³⁰.

Se constată o creștere a numărului de dosare aflate pe rolul instanțelor de judecată, având ca obiect ordine de protecție, cu victime copii minori, însă necesitatea consilierii psihologice a agresorilor nu este înțeleasă și nu este dispusă de instanțele de judecată în astfel de cauze.

Cadrul legal actual nu oferă nicio soluție legislativă pentru părinții care au urmat alături de copilul minor, un program de consiliere psihologică, în beneficiul copilului.

Având în vedere soluțiile din practica instanțelor, în lucrarea sa Daghie Nora,⁷³¹ arată că „întrucât legiuitorul nu face nicio diferențiere în funcție de concluziile raportului de consiliere psihologică, executorul este obligat să reia executarea silită chiar dacă acesta refuză și după consiliere restabilirea măsurilor în cauze având ca obiect măsuri privind minorul (stabilirea domiciliului minorului, reîntoarcerea la domiciliul unuia dintre părinți).”⁷³²

Indiferent de rezultatele raportului de consiliere, textul de lege actual impune măsuri mai severe pentru cel la care se află copilul, chiar dacă psihologul desemnat de instanță pentru consilierea minorului, apreciază că nu este în interesul minorului să se mențină programul de legături personale în forma stabilită de titlul executoriu.

Astfel cum am precizat anterior, în unele cazuri, carențele legislative sunt cele care determină, într-o anumită măsură, soluții în practică inaplicabile, nelegale, astfel că de cele mai multe ori modificarea măsurilor pentru motive noi nu asigură succesul cauzei.

⁷³⁰DAGHIE, N. Reflecții pe marginea reglementării de lege lata a consilierii psihologice a minorului în faza executării silite. În: *Revista Dreptul nr. 12 din 2018*.

⁷³¹ *Ibidem*.

⁷³² *Ibidem*.

Instanțele resping o nouă cerere de modificarea a acestor măsuri, pentru simplul motiv că există un cadru legal care prevede că toți copiii trebuie să aibă legături personale cu părinții lor, fără excepție.

Pentru situațiile în care refuzul copilului este cauzat de însuși părintele creditor care a declanșat executarea silită, demersurile privind obținerea unei hotărâri judecătorești de constatare a cazurilor prevăzute de lege pentru sancționarea părintelui culpabil, trebuie efectuate în paralel cu contestația la executarea silită.

Totodată, până la intervenția legiuitorului, apreciem că se impune o aplecare mai mare a instanțelor de judecată asupra probatoriului, în baza rolului activ al instanței de judecată, având în vedere că nefiind instanțe de tutelă, și în condițiile în care procedura de soluționare a cauzelor cu minori este cea de drept comun, soluțiile pronunțate conduc deseori încălcarea a disp. art. 6 din Convenție, privind dreptul la un proces echitabil.

Potrivit art. 264 din NCC din România „ascultarea copilului se realizează în vederea protejării interesului superior al copilului.”

Drepturile copilului conform prevederilor Convenției ONU cu privire la drepturile copilului⁷³³ sunt „dreptul de copilului a-și stabili și păstra identitatea; dreptul copilului la o educație care să-i permită să-și dezvolte abilitățile și personalitatea în condiții nediscriminatorii; dreptul copilului la cea mai bună stare de sănătate pe care o poate atinge, precum și la utilizarea serviciilor de sănătate și reabilitare necesare pentru a garanta punerea în aplicare efectivă a acestui drept; dreptul la un nivel de trai care să îi permită dezvoltarea fizică, intelectuală, spirituală, morală și socială; dreptul de a fi protejat de exploatare și de a nu fi forțat să presteze o muncă care implică un potențial risc sau care îi poate pune în pericol educația sau îi poate dăuna sănătății sau dezvoltării fizice, mentale, spirituale, morale sau sociale; dreptul la respectarea personalității și individualității sale și de a nu fi supus pedepselor corporale sau altor tratamente degradante sau umilitoare; dreptul la odihnă și libertate; dreptul la protecție împotriva tuturor formelor de violență, neglijare, abuz sau rele tratamente; dreptul să crească împreună cu părinții săi, într-o atmosferă de iubire și siguranță materială și morală; dreptul de a primi asistență socială și asigurări sociale, în funcție de resursele și situația sa și ale persoanelor în întreținere; dreptul la protecție împotriva consumului ilicit de stupefiante și substanțe psihotrope, conform tratatelor internaționale relevante; dreptul la protecție împotriva tuturor formelor de exploatare; dreptul copilului cu handicap are dreptul la asistență specială adaptată nevoilor sale; dreptul de a-și proteja imaginea publică, precum și viața sa intimă, privată și de familie; dreptul la libertatea de exprimare;

⁷³³ Convenția Națiunilor Unite cu privire la drepturile copilului. Op.cit.

libertatea de gândire, conștiință și religie; dreptul la libertatea de asociere formală și informală, precum și dreptul la libertatea întrunirii pașnice; dreptul copilului aparținând unei minorități etnice, religioase sau lingvistice la cultură, de a-și declara religia, și de avea posibilitatea să o practice, precum și dreptul de a vorbi în limba nativă împreună cu membrii comunității căreia îi aparține; dreptul de a depune plângere în numele său din cauza încălcării drepturilor sale fundamentale; dreptul de a fi informat despre drepturile sale și despre modul de exercitare a acestora.”⁷³⁴

Legiuitorul român „protejează drepturile fundamentale ale copilului, instituind dreptul său de a fi ascultat în toate procedurile în care este implicat și care au ca obiect stabilirea locuinței sale, respectiv atât în etapa procedurilor administrative”⁷³⁵, cât și în etapa procedurilor judiciare.

Trebuie menționat faptul că prin conceptul de procedură administrativă nu trebuie înțeleasă doar etapa ascultării copilului în fața autorităților administrației publice. De exemplu, „termenul de procedură administrativă trebuie extins și la etapa executării silite, la care participă uneori și reprezentanți ai autorităților administrației publice, în cadrul unei proceduri prevăzute de lege”⁷³⁶.

Etapă executării silite, care ar trebui „să consfințească și să reflecte situația reală a copilului, ne oferă un prim impact cu hotărârea pronunțată de instanța judecătorească, iar reprezentanții autorităților publice au obligația să îl asculte pe minor, indiferent de vârsta sa, și să ia toate măsurile legale în acord cu interesele sale, când acesta refuză să îl părăsească pe debitor sau manifestă aversiune față de creditor.”⁷³⁷

În sintagma „refuză în mod categoric” se înțelege că „legiuitorul a avut în vedere un refuz incontestabil al minorului de a-l părăsi pe debitor. Totodată, se constată o lipsă de consecvență a legiuitorului, de vreme ce nu folosește o formă calificată și în privința aversiunii manifestate de minor față de creditor. Oricum, trebuie ținut cont de faptul că, în realitate, minorii pot fi ușor influențați în alegerea lor. Pe de altă parte, refuzul minorului poate fi determinat de lipsa legăturii dintre acesta și creditor, fără ca acesta din urmă să aibă vreo culpă. De aceea, autoritățile naționale competente trebuie să coordoneze în așa fel activitatea încât să faciliteze reluarea și restabilirea legăturii părintești.”⁷³⁸

⁷³⁴ *Ibidem*.

⁷³⁵ Proiectul de Lege privind Codul de procedură administrativă din România, adoptat la inițiativa Guvernului, prin procedură administrativă se înțelege „ansamblul regulilor în baza cărora se derulează etapele și acțiunile necesare desfășurării activității administrative a autorităților” (Art. 3. Definiții general aplicabile, alin. 1, lit. u. [online] [accesat 21.11.2025]. Disponibil: <https://sgglegis.gov.ro/legislativ/docs/2025/0>.

⁷³⁶ Legea nr. 134 din 01 iulie 2010 privind Codul de procedură civilă. În: *Monitorul Oficial* 247 din 10 aprilie 2015. [online] [accesat 21.11.2025]. Disponibil: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/167139>

⁷³⁷ TERZEA, V. *Noul Cod de procedură civilă adnotat. Include doctrină și jurisprudență*. București: Ed. Universul Juridic, 2016, p. 37.

⁷³⁸ *Ibidem*.

Cazurile în care este obligatorie ascultarea copilului sunt prevăzute de art. 910 din NCPC, respectiv în situația măsurilor ce privesc la minorii stabilite într-un titlu executoriu care implică domiciliul copilului, cum ar fi: stabilirea locuinței minorului, darea în plasament, înapoierea minorului de către persoana care îl ține fără drept, exercitarea dreptului de a avea legături personale cu minorul, precum și alte măsuri prevăzute de lege.

Așadar, în cadrul procedurii de executare silită care presupune participarea executorului judecătoresc, în vederea executării silite a titlurilor executorii, pot participa în anumite situații psihologi și reprezentanți din cadrul Direcției Generale de Asistență Socială și Protecția Copilului, astfel cum e cazul prevăzut de art. 913 din NCPC, când se constată că minorul refuză să-l părăsească pe debitor sau are aversiune față de creditor.

Astfel, procedura de constatare a refuzului minorului prevăzută de art. 913 NCPC a fost introdusă prin Legea nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă din 2010, republicată⁷³⁹, cu unicul scop de a se dispune ulterior, „la solicitarea DGASPC, un program de consiliere a minorului pentru o perioadă de maxim 3 luni, la care vor participa și părinții copilului.”⁷⁴⁰

Această consiliere este reglementată în etapa executării silite, în vederea executării programului de vizită prevăzut în titlul executoriu, în procedura prevăzută de disp. art. 913 NCPC și trebuie să se finalizeze printr-un raport întocmit de un psiholog desemnat de instanța de judecată, ulterior fiind reluată executarea silită.

Astfel, ulterior consilierii psihologice solicitate de DGASPC instanței de judecată, în baza art. 913 din NCPC, executorul reia executarea silită după întocmirea raportului de consiliere cu minorul.

Precizăm faptul că sunt puține situațiile în care cererea DGASPC, de obligare a copilului la consiliere psihologică, se respinge. De regulă, necesitatea consilierii psihologice a minorului nu se impune în sensul restabilirii relațiilor parentale, dacă din probatoriul administrat rezultă că celălalt părinte – creditor – abuzează de drepturile și interesele minorului, fiind periclitată situația minorului, în ansamblul său.

În opinia noastră, instanța de judecată poate dispune consilierea psihologică a părintelui abuzator și în prezent, în baza art. 2 din Legea nr. 272/2004⁷⁴¹, aspect valabil în toate celelalte cauze care au ca obiect – măsuri privind minorii, însă apreciem că aplicarea articolului 913 din NCPC naște deseori încălcări grave ale drepturilor copilului și a drepturilor părintelui debitor, care

⁷³⁹ 267. Legea nr. 134 din 01 iulie 2010 privind Codul de procedură civilă. În: *Monitorul Oficial* 247 din 10 aprilie 2015. Op.cit.

⁷⁴⁰ *Ibidem*.

⁷⁴¹ Legea nr. 272 din 21 iunie 2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului. Op.cit.

nu are nicio vină în contextual dat. Mai mult, în anumite cauze, părintele presupus debitor este obligat de către instanța de judecată să plătească și cheltuielile privind consilierea psihologică a minorului, în această etapă.

În acest caz, așa cum am mai arătat, apreciem că prioritară este consilierea părintelui abuzator, cu atât mai mult cu cât din probatoriul administrat reiese un istoric de violență familială, îndreptată în mod direct sau indirect asupra copilului.

În foarte multe situații, presupusa neexecutare a programului de vizită de către părintele la care este stabilit domiciliul copilului nu există, astfel că reîntoarcerea copilului într-un cadru care îi afectează echilibrul emoțional și dezvoltarea fizică și psihică, nu sunt recomandate.

Considerăm oportună posibilitatea reglementării consilierii psihologice obligatorii a părintelui care confirmă un comportament abuziv, în urma evaluării sale de către același psiholog (de către un psiholog care are și specializarea psihoterapie), care îl evaluează și pe minor, în alte condiții orice consiliere a copilului va fi inefficientă, ori de câte ori s-ar relua consilierea psihologică a copilului.

O modificare legislativă importantă, în vederea protecției drepturilor copilului împotriva abuzurilor, o reprezintă necesitatea introducerii consilierii psihologice obligatorii a părintelui care periclitează dezvoltarea emoțională, fizică și psihică a acestuia, astfel că reluarea sau menținerea relațiilor personale la domiciliul său, sau prin contactul cu acesta nu sunt în interesul copilului, fiind imperios necesară consilierea psihologică a părintelui abuzator.

Astfel, dacă după depunerea raportului psihologic, din concluziile acestuia se constată că părintele abuzator nu a participat la orele de consiliere sau nu a dovedit capacitatea restabilirii relațiilor parentale, în sensul protecției interesului superior al copilului, instanța de judecată este obligată să dispună continuarea consilierii psihologice, fără să se dispună și consilierea psihologică a minorului.

După finalizarea celui de-al treilea raport, în cazul în care rezultatele raportului consfințesc aceleași rezultate, ca urmare a comunicării raportului către executorul judecătoresc, acesta trebuie să dispună încetarea executării silite, sens în care apreciem necesară intervenția clară a legiuitorului.

4.4. Fenomenul alienării parentale și necesitatea reglementării sale legale în vederea protecției intereselor minorului prin prisma respectării domiciliului acestuia

Potrivit dispozițiilor legale, la nivel național și internațional există ample reglementări privind dreptul copilului, care a fost luat de lângă ambii părinți sau luat de unul dintre aceștia

printr-o măsură dispusă în condițiile legii, de a menține relații personale și contacte directe cu ambii părinți, cu excepția situației în care acest lucru contravine interesului superior al copilului.

Cercetarea aprofundată efectuată cu privire la reglementarea unor măsuri legislative eficiente a condus la publicarea de articole cotate SCOPUS și B1, care au scos în evidență necesitatea corelării prevederilor existente cu cerințele Uniunii Europene⁷⁴².

În ceea ce privește exercitarea autorității părintești, observăm că prevederile Codului Național al Copilului (CNC)⁷⁴³ creează un vid normativ, singurele posibilități fiind decesul celuilalt părinte, declararea decesului prin hotărâre judecătorească, impunerea unui ordin de restricție sau privarea de exercitarea autorității părintești.

În special, în România, această situație a fost corectată prin Legea nr. 123/2024, care modifică Legea nr. 272/2004 privind protecția drepturilor copilului, și care definește alienarea parentală ca fiind „o formă de violență psihologică prin care un copil, unul dintre părinți, familia extinsă sau familia care o înlocuiește, creează, acceptă sau utilizează o situație de restricție sau ostilitate nejustificată sau disproporționată în raport cu unul dintre părinți”⁷⁴⁴.

Conform Legii 123/2024 privind protecția drepturilor copilului⁷⁴⁵, separarea parentală este un criteriu important în evaluarea intereselor minorului, iar prevenirea apariției acesteia este responsabilitatea familiei extinse, în special a tatălui care locuiește cu minorul.

În Republica Moldova, la începutul anului 2025, a fost făcut un anunț despre deschiderea consultărilor publice cu privire la o propunere legislativă de modificare a unor proiecte de lege pentru îmbunătățirea protecției juridice a drepturilor minorilor.

La caz, atragem atenția asupra Legii RM nr. 5 din 12.02.2026 pentru modificarea unor acte normative (prevenirea și combaterea exploatării sexuale și abuzurilor sexuale comise asupra copiilor).⁷⁴⁶

⁷⁴² **GIURGEA, L.** Legislative Aspects regarding the Protection of Minors' rights. În: *Revista Cogito/ Universitatea Dimitrie Cantemir București, publicație științifică BDI, indexată SCOPUS, EBSCO, COPERNICUS, volumul XVI, nr. 2/ 2025, p. 168.* Disponibil: <https://www.cogitojournal.ro/index.php/cogito/issue/archive>

⁷⁴³ Legea nr. 264/2024 pentru instituirea anului 2025 ca „Anul Național al Copilului”. În: *Monitorul Oficial, Partea I nr. 1081* din 29 octombrie 2024. [online] [accesat 20.03.2026]. Disponibil: <https://lege5.ro/Gratuit/ge2tsmzugezdo/legea-nr-264-2024-pentru-instituirea-anului-2025-ca-anul-national-al-copilului>

⁷⁴⁴ Legea nr. 123 din 30 aprilie 2024 pentru modificarea și completarea Legii nr. 272/2004 privind protecția drepturilor copilului. În: *Monitorul Oficial nr. 414* din 7 mai 2024. [online] [accesat 25.11.2025]. Disponibil: <https://legislatie.just.ro/public/DetaliiDocument/282460>

⁷⁴⁵ *Ibidem.*

⁷⁴⁶ Legea nr. nr. 5 din 12.02.2026 pentru modificarea unor acte normative (prevenirea și combaterea exploatării sexuale și abuzurilor sexuale comise asupra copiilor). În: *Monitorul Oficial nr. 96 – 99 art. 58.* [online] [accesat 25.11.2025]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=153156&lang=ro

Conform Notei informative la proiectul de lege pentru modificarea unor acte normative (prevenirea și combaterea exploatării sexuale și abuzurilor sexuale comise asupra copiilor)⁷⁴⁷ proiectul de lege „urmărește drept scop realizarea acțiunii nr. 212 din Planul de acțiuni al Guvernului pentru anul 2024 aprobat prin Hotărârea Guvernului 887/2023 și acțiunii nr. 35, secțiunea Capitolul 23 (Sistemul judiciar și drepturile fundamentale) din Planul național de acțiuni pentru aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană pe anii 2024-2027, acțiuni ce vizează transpunerea în legislația națională a Directivei 2011/93/UE.”⁷⁴⁸

Astfel, nemijlocit prin legea prenotată s-a transpus Directiva 2011/93/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 decembrie 2011 privind combaterea abuzului sexual asupra copiilor, a exploatării sexuale a copiilor și a pornografiei infantile și de înlocuire a Deciziei-cadru 2004/68/JAI a Consiliului.⁷⁴⁹

Potrivit pct. 15 din Preamblul Directivei, aceasta „obligă statele membre să prevadă pedepse penale în legislația lor națională în vederea punerii în aplicare a dispozițiilor legale ale Uniunii privind combaterea abuzului sexual asupra copiilor, a exploatării sexuale a copiilor și a pornografiei infantile.”⁷⁵⁰

Potrivit art. (1) obiectul Directivei constă în instituirea unor „norme minime privind definirea infracțiunilor și a sancțiunilor în ceea ce privește abuzul sexual asupra copiilor și exploatarea sexuală a copiilor, pornografia infantilă și ademenirea copiilor în scopuri sexuale. Directiva introduce, de asemenea, dispoziții care să asigure o mai bună prevenire a săvârșirii infracțiunilor respective și o mai bună protecție a victimelor acestora.”⁷⁵¹

Astfel, modificările legislative operate în Republica Moldova, și promovate de Ministerul Justiției, în vederea prevenirii și combaterii exploatării și abuzului sexual asupra minorilor. Noile prevederi legale, răspund realităților actuale din domeniu de referință, și corespund executării angajamentelor asumate de Republica Moldova privind alinierea cadrului legal național la standardele europene privind protecția copilului.

⁷⁴⁷ Nota informative la proiectul de lege pentru modificarea unor acte normative (prevenirea și combaterea exploatării sexuale și abuzurilor sexuale comise asupra copiilor). [online] [accesat 25.11.2025]. Disponibil: https://www.justice.gov.md/sites/default/files/document/attachments/nota_informativa_21.pdf

⁷⁴⁸ *Ibidem*, p. 2.

⁷⁴⁹ Directiva 2011/93/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 decembrie 2011 privind combaterea abuzului sexual asupra copiilor, a exploatării sexuale a copiilor și a pornografiei infantile și de înlocuire a Deciziei-cadru 2004/68/JAI a Consiliului. În: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 335/1 din 17 decembrie 2011*, CELEX: 32011L0093. [online] [accesat 25.11.2025]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex:32011L0093>

⁷⁵⁰ *Ibidem*.

⁷⁵¹ *Ibidem*.

Legea pentru modificarea cadrului normativ nr. 5 din 12.02.2026⁷⁵², înăsprește pedepsele penale pentru infracțiuni precum: producerea, distribuirea și deținerea materialelor ce conțin abuz sexual asupra copiilor; constrângerea unui copil la acte sexuale; determinarea sau constrângerea minorilor la acțiuni cu caracter sexual.

Secretarul Comisiei pentru Drepturile Omului și Afaceri Interne⁷⁵³ a anunțat că se organizează și se desfășoară consultări publice pe marginea unei propuneri legislative de modificare a unei anumite legislații pentru îmbunătățirea protecției juridice și a drepturilor copiilor.

În cadrul consultărilor a mai fost dezvăluit că platforma parlamentară va aborda acest gen de maltratare care poate fi caracterizată ca fiind o modalitate de abuz moral asupra minorului.

Concomitent, s-a planificat discutarea necesității reglementării alienării parentale ca fenomen distinct.

Copiii caută modele în părinții lor, iar aceștia la rândul lor vor să crească mici genii. Pentru fiecare părinte copilul său este o avere. El îl vede frumos, bun, deștept, pentru că l-a urmarit cum a crescut, cunoaște detalii referitoare la perioadele copilăriei mici.

Intotdeauna ambianța, climatul de familie, prin elementele sale concrete, componente, influențează în raport cu natura sa, personalitatea copilului.

În cele mai multe situații, măsurile de înapoiere a copilului la domiciliul său nu sunt respectate, astfel încât sunt îngreunate procedurile de restabilire a minorului la locuința familiei în lipsa unor consecințe juridice care să îl constrângă pe părintele culpabil.

Analizând particularitățile legislative ale celor două state, România și Republica Moldova, dar nu în ultimul rând ale Uniunii Europene, se poate concluziona cu siguranță că în legislația atât a României, cât și a Uniunii Europene nu există o rigiditate a limitelor modului de exercitare a autorității părintești, însă nu este de neglijat faptul că și legislația Republicii Moldova a devenit flexibilă în timp, adaptându-se la evoluția societății.

Fără a neglija situația socio-economică și fenomenul migrației aflat în plină expansiune în Republica Moldova, se consideră că „modelul legislativ al Uniunii Europene privind autoritatea părintească va fi preluat de legislația familiei din Republica Moldova pentru a facilita și eficientiza

⁷⁵² Legea nr. 5 din 12.02.2026 pentru modificarea unor acte normative (prevenirea și combaterea exploatarei sexuale și abuzurilor sexuale comise asupra copiilor). Op.cit.

⁷⁵³ Parlamentul European. Protecția drepturilor fundamentale în Uniune. [online] [accesat 25.11.2025]. Disponibil: <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/ro/democracy-and-human-rights/fundamental-rights-in-the-eu>

eventualele litigii ce pot apărea în exercitarea drepturilor și obligațiilor părintești, dar nu în ultimul rând pentru a garanta protejarea interesului superior al minorului.”⁷⁵⁴

În aceste condiții, sunt necesare măsuri care să asigure intervenția promptă a autorităților în vederea întoarcerii minorului la domiciliul său ori la reședința sa, dar care nu pot fi asigurate în mod facil și rapid prin procedurile de executare silită sau în situația unor plângeri penale.

În opinia noastră, legiuitorul trebuie să asigure posibilitatea instanței de a cenzura acest drept al copilului la legături personale, prin impunerea unor măsuri în beneficiul copilului, în situațiile în care se dovedește că există motive întemeiate de natură a pune în pericol dezvoltarea fizică, mentală, spirituală, morală sau socială a copilului.

În context, este necesară reglementării fenomenului de *alienare parentală*, prin modificarea Codului Familiei al RM prin introducerea următoarei reglementări:

”Art. 1¹. Definirea termenilor:

a) *Alienare parentală – ”formă a violenței psihologice prin care unul dintre părinți sau rudele copilului, până la gradul III inclusiv, cu care copilul sau familia acestuia a menținut relații personale și contacte directe, respective alte persoane decât cele menționate anterior, inclusiv afinii până la gradul III, cu care copilul sau familia acestuia a menținut relații personale și contacte directe, precum și persoana, familia sau asistentul maternal care asigură creșterea și îngrijirea copilului, în condițiile legii, în mod intenționat, urmărit sau asumat și apropiat, generează, acceptă sau folosește o situație în care copilul ajunge să manifeste reținere sau ostilitate, nejustificată sau disproporționată față de oricare dintre părinți”*

b) *părinte alienator - părintele/persoana care se face responsabil/responsabilă de existența unei situații de alienare parentală;*

c) *părinte alienat - părintele față de care „copilul manifestă reținere sau ostilitate, nejustificată sau disproporționată.”*

„ Art. 1². În situația în care se constată alienarea parentală de către instanța de judecată, exercitarea autorității părintești de către părintele care alienează sau programul de legături personale stabilit în favoarea persoanei care alienează, creează prezumția relativă că exercitarea autorității părintești de către părintele care alienează, precum și stabilirea locuinței copilului la domiciliul acestui părinte, respectiv programul de legături personale, inclusiv prin luarea la domiciliului părintelui care alienează, nu sunt în interesul superior al copilului. ”

⁷⁵⁴ **GIURGEA, L.** Parental authority in Romania and Republic of Moldova. În: *Revista Vector European nr. 1/2024, publicație științifică de profil - Categoria B*, p. 41. [online] [accesat 26.11.2025]. Disponibil: <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=1281120>

„Art. 1³. Competența de realizare a raportului de anchetă psihosocială în cazurile de alienare parentală revine doar DGASPC sau în competența unei alte direcții sau serviciu din subordinea primăriei. Raportul va fi întocmit, în baza principiului competenței specifice, de un personal angajat cu studii în specialitatea psihologie.”

„Art. 1⁴. După efectuarea referatului de anchetă psihosocială și dacă se constată alienarea parentală a copilului, instanța va dispune în mod obligatoriu un program de consiliere psihologică a minorului, împreună cu părinții sau părintele alienator.”

Astfel, în Legea nr. 272/2004 (privind protecția și promovarea drepturilor copilului),⁷⁵⁵ privind protecția și promovarea drepturilor copilului din România, modificată prin Legea nr. 123/2024, au fost individualizate măsuri concrete cu caracter asigurătoriu, respectiv garanții și posibilitatea de aplicare de penalități, în anumite situații concrete în care nu se respectă programul de vizită sau un titlu executoriu.

Toate aceste măsuri se bazează pe practica internațională, care a evidențiat în mod constant încălcarea drepturilor copiilor, ceea ce poate conduce la traumatizarea acestora ca urmare a alienării parentale, efect resimțit nu doar pe termen scurt, ci și pe termen lung, pe măsură ce copilul se dezvoltă ca individ. Alienarea parentală este definită ca procesul prin care unul dintre părinți exercită influență psihologică asupra minorului pentru a-i genera ostilitate sau distanțare față de celălalt părinte. Aceasta poate include acțiuni deliberate de obținere, utilizare, creare sau exploatare a unor circumstanțe care pun copilul în situații de risc sau care furnizează informații menite să favorizeze ostilitatea față de unul dintre părinți.

Majoritatea părinților se învinovătesc reciproc în cazurile de alienare parentală. Obținerea unui raport medical care confirmă absența alienării parentale poate declanșa furia părinților care au solicitat raportul, făcându-i dificil de controlat. Același lucru este valabil și în cazul acuzațiilor false de abuz sexual formulate de un părinte împotriva celuilalt. Mulți părinți refuză să accepte concluziile raportului, iar ura și dorința de răzbunare pot ajunge să domine, afectându-le judecata și capacitatea parentală. În astfel de situații, instanța poate dispune separarea copilului, dacă se poate demonstra că părintele nu deține capacitate mentală adecvată pentru a exercita drepturile părintești.

Separarea judiciară este un tip de separare parentală, iar instanța poate da o hotărâre și poate comunica Direcției Generale de Asistență Socială. Totuși, privind înapoi la subiectul nostru de studiu, alienarea parentală înseamnă un copil, ai cărui părinți sunt separați sau divorțați, respinge unul dintre părinți și va refuza contactul cu acesta fără ezitare. Această tulburare de comunicare

⁷⁵⁵ Legea nr. 272 din 21 iunie 2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului. Op.cit.

este diagnosticată mai dificil, deoarece necesită timp, mai multe proceduri și surse de informații, care pot fi: discuții cu părinții, conversații individuale cu copiii, observarea relațiilor copil-părinte respins.

Divorțul este un moment care implică schimbări în disputele dintre părinți, cum ar fi disputele asupra argumentelor. În primul rând, părinții pot înțelege și utiliza acest principiu de comunicare cu copilul. Nevoile copilului ar trebui să fie întotdeauna preocuparea principală a părinților. Discutând problemele copiilor și apoi convenind și implementând reguli de conduită identice împreună, ei oferă sprijin pentru acel copil - ceea ce ar putea însemna modificarea propriilor programe de vizită pentru a răspunde la ceea ce este mai bine pentru nevoile copilului. Pe de altă parte, părinții au opțiunea de a-și exprima grijile, preocupările și problemele ca un cuplu sau pe cont propriu/singuri sau cu copilul. Copiii multor părinți divorțați adesea fantezează despre reunificare, au fantezii despre a se simți vinovați sau responsabili pentru propriii părinți divorțați sau sunt împovărați de vinovăție și un sentiment de responsabilitate pentru divorț.

Dezacordurile privind loialitatea fac dificil pentru copii să spună ceea ce cred. Într-o cercetare privind consecințele posibile ale separării parentale asupra descendenților lor, puse la dispoziție prin intermediul Asociației Baroului American (2013)⁷⁵⁶, au raportat „comportamente de singurătate, depresie, anxietate, abuz de substanțe și droguri ilicite, nerespectarea limitelor sexuale, obiceiuri alimentare nesănătoase și afectarea drepturilor sociale cauzate de separarea unui părinte și au subliniat că indiferent cât de sigur este un copil, nu pot fi neutralizate complet efectele sale dăunătoare.”⁷⁵⁷

Prin urmare, am demonstrat că este esențial să avem o conștientizare a sprijinului financiar al părinților sau tutorilor prin procesul de schimbare a domiciliului copilului într-o familie după divorț. Acest lucru rezultă din cercetările americane privind implicarea unui părinte necustode după separarea parentală, în viața acestui copil, care este deosebit de semnificativă pentru membrii familiei sub aspect financiar, dar și sub aspectul moral, cum ar fi sprijinul pentru copil, care se bazează, în cele din urmă, pe relația pe care partenerii au avut-o înainte de căsătorie.

Comunicarea verbală între acești doi foști soți care devin părinți singuri după divorț poate fi dovada implicării părintelui necustode, mai degrabă în prezent comparativ cu relația cu minorul înainte de separarea legală.

⁷⁵⁶ KELLY, M., KLASTERMAN, K. The Case for examining and treating the combined effects of parental drug use and interparental violence on children in their homes. În: *Aggression and violent Behavior*, Vol.15, nr.1, 2017, p. 76

⁷⁵⁷ *Ibidem*.

Un studiu important și relevant realizat de Dr. Lorandos⁷⁵⁸, care a analizat deciziile instanțelor din SUA și Canada și a descris zeci de cazuri pe o perioadă de 25 de ani în care instanțele americane nu numai că au constatat alienarea parentală, dar au acționat decisiv pentru a oferi soluții legale și de sănătate mentală relevante, a publicat capitolul „Alienarea parentală în instanțele americane, 1985-2022” în *Alienarea Parentală - Știință și Drept*, menționând că a identificat mii de cazuri în Statele Unite.

Doar pentru a simplifica lucrurile, pentru a echilibra problemele de practică judiciară, judecătorii instanțelor de familie au recunoscut opusul alienării parentale, folosit de mult timp de instanțe pentru a media cazurile de familie și custodie disputată; respectiv alienarea parentală se opune unui copil și unuia dintre părinți și urmărește relația părinte copil. Sub acest concept fundamental al legii custodiei americane, instanțele iau în considerare, de obicei, „interferența” unui părinte în relația dintre copil și celălalt părinte, atunci când aceasta este contrară interesului superior al copilului.

În cauza *Blaga contra României*⁷⁵⁹, CtEDO a constatat că instanțele române, deși au recunoscut caracterul ilegal al refuzului mamei de a restitui copiii la reședința lor obișnuită din Statele Unite ale Americii, în conformitate cu Convenția de la Haga privind aspectele civile ale răpirii internaționale de copii, au respins cererea reclamantului. Aceasta s-a datorat, în mare parte, exprimării libere a voinței minorilor, care și-au manifestat dorința de a nu reveni pe teritoriul SUA, voință pe care instanțele naționale au considerat-o relevantă pentru evaluarea interesului superior al copilului.

Autorii susțin că, „în astfel de cazuri copilul se poate alege cu o tulburare psihologică, numită alienare parentală, care se manifestă prin faptul că copilul respinge orice contact cu celălalt părinte. Autoritățile trebuie să intervină atunci când drepturile părinților sunt exercitate contrar intereselor copiilor. Este necesar să fie audiat copilul, să fie realizat un raport de expertiză psihologică și să fie respectat principiul contradictorialității pentru a garanta respectarea intereselor superioare ale copilului.”⁷⁶⁰

În cazurile de alienare parentală, un părinte poate folosi, cu un comportament intenționat, dăunător de alienare. Astfel, deși există multe controverse cu privire la natura alienării parentale - în special în jurul Sindromului Alienării Parentale (PAS) - instanțele americane definesc și

⁷⁵⁸ LORANDOS, D. Parental Alienation in U.S. Courts, 1985 to 2018. In: *Family Court Review*, 58 (2), 2020. p. 4-6.

⁷⁵⁹ Cauza *Blaga contra României*. [online] [accesat 30.11.2025]. Disponibil: <https://ier.gov.ro/wp-content/uploads/cedo/Blaga-impotriva-Romaniei.pdf>

⁷⁶⁰ DONI, V. *Caracterul contencios al cauzelor privind răpirea internațională de copii*. Op.cit., p. 51.

sanctionează un părinte care se angajează în comportamente de alienare atunci când ele sunt dovedite.

De exemplu, în cauza *Meadows contra Meadows*⁷⁶¹, Curtea de Apel din Michigan interpretează alienarea parentală ca „procesul prin care un părinte încearcă să perturbe și să distrugă, în grade variate, relația celuilalt părinte cu copiii”. În motivarea sa, Instanța din Meadowsa analizat comportamentul de alienare în care părintele alienant caută să „submineze și să distrugă” relația celuilalt părinte cu copilul.

O hotărâre din 2018 a unui judecător din New York a luat în considerare conceptul de alienare parentală și a oferit o interpretare legală a alienării parentale, constatând că „nu există nicio îndoială că alienarea parentală există”.⁷⁶²

Confruntat cu conceptul oarecum amorf de „comportament nerezonabil” al părintelui alienant, judecătorul a căutat să găsească „o definiție mai precisă a alienării parentale pentru a descrie mai explicit conceptul de ceea ce constituie „comportament nerezonabil”. Deși definiția instanței de familie a alienării parentale poate varia, se pare că toate instanțele vor fi de acord: există anumite comportamente care, atunci când sunt efectuate de acest părinte alienant, pot deteriora legătura copilului cu celălalt părinte. Ele nu trebuie să fie intenționate; pot fi neintenționate, dar totuși provoacă daune semnificative relației părinte-copil.

În speța *County Cook contra Illinois*, „un judecător a stabilit că uneori judecătorii de instanțe de familie observă un părinte într-un proces de alienare direct în fața ochilor lor. Termenii au fost folosiți pe scară largă pentru a descrie aceste comportamente în psihologia psihiatrică și de sănătate mintală.”⁷⁶³

De exemplu, sociologul Dr. Stanley Clawar și asistentul social Brynne Rivlin au făcut referire la comportamentele în contextul alienării parentale ca „programare”, „spălare pe creier” și „îndoctrinare”. Autorii spun că „aceste comportamente dăunează conexiunii copilului cu celălalt părinte din cauza geloziei sau promovează apropierea copilului de părintele cu care se conectează din singurătate sau dorința de a găsi un aliat.”⁷⁶⁴

⁷⁶¹ Cauza *Meadows v. Meadows*, 14 februarie 1996. [online] [accesat 30.11.2025]. Disponibil: <https://law.justia.com/cases/west-virginia/supreme-court/1996/22812.html>

⁷⁶² Cauza *J.F. v. D.F.* Supreme Court, Monroe County. In: *New York State Law Reporting Bureau pursuant to Judiciary Law § 431*, 2018. [online] [accesat 20.03.2026]. Disponibil: https://www.nycourts.gov/Reporter/3dseries/2018/2018_51829.htm#:~:text=Against%20this%20broad%20canvass%20of%20conflicting%20emotions,unfit%20to%20act%20as%20a%20custodial%20parent.accesat

⁷⁶³ Cauza *County Cook contra Illinois*, 2004. [online] [accesat 30.11.2025]. Disponibil: <https://caselaw.findlaw.com/court/il-court-of-appeals/1334709.html>

⁷⁶⁴ AHRONS, C., MILLER, R. *The effect of the Postdivorce Relationship on Paternal Involvement*. Op.cit., p. 442.

Aceste metodologii ar putea fi, de asemenea, utilizate pentru a dirija problemele copilului către un avocat, judecător, mediator, prieten, rudă sau altă persoană, ca în cazul abuzului.⁷⁶⁵

Dr. Richard Warshak, profesor clinician de psihiatrie, a introdus termenul „alienare patologică” pentru a indica „comportamentele de alienare rezultate, condițiile în care copiii manifestă o aversiune irațională față de persoana sau persoanele cu care copilul avea anterior o relație sau cu care un copil ar avea, de obicei, relații afectuoase, adesea în contextul împărtășirii cu părinții a atitudinilor negative ale copilului.”⁷⁶⁶

Atât instanțele, cât și experții profesioniști în sănătate mintală, concluzionează că „alienarea parentală este definită ca lipsa de disponibilitate sau refuzul unui copil de a avea o relație cu unul dintre părinți fără un motiv valid.”⁷⁶⁷

În ceea ce privește modul în care se produce alienarea parentală, cercetările Dr. Amy J. L. Baker și ale colegilor săi, care au descris Modelul celor Cinci Factori ai Alienării Parentale, discutat în detaliu în Capitolul 4 al cărții „Prezentarea Cazurilor de Alienare Parentală în Instanță”, sunt utilizate pe scară largă și acceptate de profesioniștii din domeniul sănătății mintale. Fiind unul dintre cei cinci factori care trebuie evaluați cu atenție înainte de a pune un diagnostic de alienare parentală, Dr. Baker a descris șaptesprezece dintre cele mai răspândite strategii de alienare în acest proces.⁷⁶⁸

Acestea includ „lucruri precum limitarea contactului, confidențierea copilului, solicitarea ca copilul să spioneze părintele vizat, referirea la părintele vizat pe numele mic, ascunderea informațiilor cruciale de părintele vizat, subminarea autorității părintelui vizat. Nu toate strategiile trebuie să existe pentru ca alienarea să aibă loc. Chiar și un caz sever de alienare parentală poate apărea în mai puțin de jumătate din cele șaptesprezece strategii.”⁷⁶⁹

O astfel de revizuire sistematică și detaliată a acuzațiilor de abuz ar fi necesară nu doar pentru a exclude alienarea parentală, ci și pentru a verifica prezența oricăror comportamente alienante la abuz și posibilitatea ca aceste comportamente să fie modificate. Dominarea și controlul sunt trăsăturile distinctive ale violenței domestice. Astfel, un abuzator domestic este foarte probabil să continue acel model violent de control asupra copiilor săi. Studiile arată că foștii parteneri abuzivi

⁷⁶⁵KOCK, M., LOWERY, C. Visitation and the Noncustodial Father. În: *Journal of Divorce*, 8(2), 1984, p.47-64.

⁷⁶⁶DUDLEY, J. *Increasing Our Understanding of Divorced Fathers Who Have Infrequent Contact with Their Children*. *Family Relations*, 1991, p. 40.

⁷⁶⁷LORANDOS, D., BERNET, W., SAUBER, R. (2013). Overview of parental alienation. In: *The Handbook for Mental Health and Legal Professionals*, Charles C. Thomas, p. 370.

⁷⁶⁸JAFFE, P., JOHNSTON, J., CROOKS, C., BALA, N. Custody disputes involving allegations of domestic violence: Toward a differential approach to parenting plans. *Family Court Review*, 46(3), 2008, p. 500–523.

⁷⁶⁹LORANDOS, D. (2020). Parental alienation in U.S. courts, 1985 to 2018. In Lorandos, D., & Bernet, W. (Eds.), *Parental Alienation: Science and Law*, Charles C. Thomas, 370–371. [online] [accesat 20.03.2026]. Disponibil: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.pas-intervention.org/images/LorandosBernetScienceandLawChapter12020.pdf>

vor încerca să îndepărteze copiii de afecțiunea pe care celălalt părinte o are pentru ei, schimbându-și într-o oarecare măsură comportamentul în proces.

Instanțele, în mod frecvent sunt puse în situația de a admite probe de specialitate datorită termenului utilizat în mod obișnuit „alienare parentală” și, în consecință, li se cere să judece dacă „Sindromul de alienare parentală” are o validitate și o fiabilitate științifică suficientă sau o acceptabilitate generală în rândul comunității științifice pentru a fi considerat o probă admisibilă.

Un părinte acuzat de comportament alienant poate încerca să combată opinia expertului conform căreia „Sindromul de alienare parentală” nu are o bază științifică și, prin urmare, instanța ar trebui să ignore orice dovadă de alienare parentală. Aceasta este o problemă, iar profesioniștii în dreptul familiei care reprezintă părinți separați în instanță trebuie să se confruntă cu provocarea de a reformula problema pentru instanță. Concentrarea judecătorului nu ar trebui să fie pusă pe „sindrom”, ci mai degrabă pe comportamentele alienante.

Neîntâlnit în practică în România până în anul 2013, fenomenul alienării parentale a cunoscut o amploare deosebită o dată cu intrarea în vigoare a NCPC.

În una din sursele doctrinare, se susține că „alienarea parentală a fost recunoscută în jurisprudența instanțelor române ca formă de abuz psihologic asupra minorului încă din anul 2012, sens în care s-a dispus sancționarea părintelui alienator cu pierderea autorității părintești și a locuinței minorului.”⁷⁷⁰

Pe cale de consecință, reglementarea juridică a înstrăinării părintești prin Legea nr. 123/2024⁷⁷¹ ca „formă a violenței psihologice care duce la pierderea autorității părintești și a locuinței minorului reprezintă consacrarea legislativă a unor soluții jurisprudențiale, care se pronunță în mod constant de aproximativ 11 ani, atunci când se constată existența alienării părintești.”⁷⁷²

Dispozițiile art. 910 – 914 din NCPC, reglementează, în premieră, norme speciale privitoare la executarea hotărârilor judecătorești, pronunțate în materie de minori și familie, care introduc o instituție nouă - refuzul minorului ca obstacol obligatoriu și/sau absolut în calea executării unei hotărâri judecătorești definitive.

De asemenea, în doctrină se susține că „modificarea Legii nr. 272/2004 prin Legea nr. 123/2024, care a intrat în vigoare la data de 10 mai 2024, este extrem de importantă întrucât, pentru

⁷⁷⁰ DICU, C. *Cine și cum salvează copilul alienat? Soluții și remedii*, 27 iunie 2024. [online] [accesat 30.11.2025]. Disponibil: <https://www.juridice.ro/741353/cine-si-cum-salveaza-copilul-alienat-solutii-si-remedii.html>

⁷⁷¹ Legea nr. 123/2024 pentru modificarea și completarea Legii nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului. În: *Monitorul Oficial*, Partea I nr. 414 din 07 mai 2024. [online] [accesat 30.11.2025]. Disponibil: <https://lege5.ro/gratuit/ge2tcmrxgu3tk/legea-nr-123-2024-pentru-modificarea-si-completarea-legii-nr-272-2004-privind-protectia-si-promovarea-drepturilor-copilului>

⁷⁷² *Ibidem*.

prima dată în legislația românească este recunoscută și sancționată alienarea parentală ca formă de abuz asupra minorului.”⁷⁷³

În loc să întărească actul de justiție – indiferent dacă deciziile pronunțate în litigiu sunt în interesul superior al minorului, în principiu și în virtutea puterii de lucru judecat, sau nu – legiuitorul mută centrul de greutate în faza executării hotărârii judecătorești deja pronunțate și lasă executarea hotărârii magistratului în sarcina copilului, oricât de mic ar fi acesta.

Acest vid juridic a devenit teren fertil pentru apariția alienării parentale ca instituție a dreptului procesual civil. Un copil separat fizic de unul dintre părinți, uneori chiar complet separat de aceștia, devine „maleabil” în mâinile părintelui care are custodia, care, prin urmare, nu ezită să-l manipuleze, direct legat de locul de reședință sau domiciliul său, tocmai pentru a intra sub incidența ipotezei textului articolului 913 din Codul Național de Procedură Civilă și a obține refuzul copilului de a părăsi locuința și de a-l însoți, chiar și pentru câteva ore, la părintele separat.

În practică, lăsând la o parte dramatismul acestor scene, ar fi destul de amuzant să vedem puterea unei hotărâri judecătorești — însoțită de ofițeri judiciari, psihologi, reprezentanți ai DGASPC (Direcția Generală de Asistență Socială și Cetățenie) și, uneori, chiar de agenți ai forțelor de ordine — fiind întreruptă de refuzul unui copil de 3 sau 4 ani. Copilul repetă mecanic „Nu vreau să merg acasă cu tatăl/mama”, fără să înțeleagă ce spun, ” (...)”⁷⁷⁴, refuzând astfel să își „schimbe reședințe ori domiciliul. Ca un studiu de drept comparat arătăm că alte state europene, confruntate de mai multă vreme cu acest fenomen al alienării parentale și cu efectele lui, au trecut deja la soluții mult mai drastice.”⁷⁷⁵

De exemplu, în Italia manipularea minorului cu consecința alienării parentale a fost considerată infracțiune: „rele tratamente aplicate minorului cu consecința arestării părintelui alienator”⁷⁷⁶.

Doar în urma „aplicării acestei măsuri extreme s-a putut pune capăt alienării, iar celălalt părinte a putut executa efectiv hotărârile judecătorești pronunțate de instanțele civile”⁷⁷⁷.

De asemenea, în Israel, „ori de câte ori instanțele de tutelă sunt sesizate cu un caz de alienare parentală, se declanșează o procedură judiciară urgentă (care durează maxim 1 lună). Soluțiile care

⁷⁷³ *Ibidem*.

⁷⁷⁴ ALLOWAY, T. P., GATHERCOLE, S. E., & PICKERING, S. J. (2006). *Verbal and visuo-spatial shortterm and working memory in children: are they separable?* Child Development, ISSN: 1138-2635, p. 1698

⁷⁷⁵ AMBACH, W., BURSCH, S., STARK, R., & VAITL, D. (2010). A Concealed Information Test with multimodal measurement. *International Journal of Psychophysiology*. În: *International Journal of Psychophys*, ISSN Online: 2333-9721 p. 258.

⁷⁷⁶ AMBACH, W., STARK, R., PEPPER, M., & VAITL, D. (2008a). An interfering Go/No-go task does not affect accuracy in a Concealed Information Test. În: *International Journal of Psychophysiology*, Online ISSN: 2185-551X Print ISSN: 0289-2405. ISSN-L: 0289-2405 68.

⁷⁷⁷ HOULT, J.A. *The Evidentiary Admissibility of Parental Alienation Syndrome: Science, Law, and Policy*. În: *Children's Legal Rights Journal* 26 (1), ISSN 1075-1343 (print), ISSN 2318-1516 (online)2006

se pronunță, chiar cu executare provizorie, „sunt afectate de un termen, iar neconformarea părintelui alienator la măsura astfel stabilită atrage reținerea sa imediată, la sesizarea judecătorului civil.”⁷⁷⁸

În acest sens, Noul Cod de Procedură Civilă reglementează, pentru prima dată în dreptul românesc, procedura de executare a hotărârilor judecătorești referitoare la minorii. Potrivit art. 909 alin. (1) NCPC, aceasta se aplică în cazul acțiunilor de executare care vizează stabilirea reședinței sau domiciliului minorului, plasarea și returnarea acestuia de la persoanele care nu au drepturi, exercitarea dreptului de a întreține relații personale cu minorii, precum și alte măsuri prevăzute de lege.

Executarea judecătorească pentru minori nu a respectat nicio regulă specifică, dar au existat întotdeauna probleme deosebit de sensibile pentru părinți și copil. Ofițerul judiciar se afla „adesea într-o poziție dificilă din cauza lipsei unor norme care să prevadă specificul acestei executări, care trebuie să fie distinctă de executarea unei hotărâri judecătorești de livrare sau transfer de bunuri, din care nu trebuie să lipsească stabilirea reședinței ori a domiciliului părintelui.”⁷⁷⁹

Acum există „un regulament care reprezintă o dezvoltare importantă în acest domeniu. Asta e partea bună a lucrurilor.”⁷⁸⁰ Din punct de vedere negativ, această prevedere nu are nici o legătură cu legile privind protecția copilului introduse în dreptul național și intern prin adoptarea de tratate în problema aderării României.

Dar să urmărim etapele procedurale ale normei atacate. Pe baza unui titlu executoriu care include minori, creditorul - ipotetic unul dintre părinți - se adresează instanței în vederea executării unei cereri de restituire. Acesta va urma o procedură care include trei pași principali.

Primul pas este trimiterea somației la debitor. Astfel, executorul judecătoresc „va transmite părintelui sau tutorei minorului o notificare cu privire la ordinul de confirmare a pedepsei și data la care minorul urmează să se prezinte la sediul directorului sau în alt loc. prevede ca executorul să obțină de la minor un creditor sau, dacă este cazul, să permită celuilalt părinte exercitarea dreptului de contact personal cu minorul, titlul executiv este după cum urmează din economia art. 909 alin. (2) NCPC. În cazul în care debitorul nu respectă somația și nu își îndeplinește obligația în termen de 10 zile de la data primirii cererii de chemare în judecată, executorul poate, la cererea

⁷⁷⁸Parlamentul European. Protecția drepturilor fundamentale în Uniune. [online] [accesat 25.11.2025]. Disponibil: <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/ro/democracy-and-human-rights/fundamental-rights-in-the-eu>

⁷⁷⁹BEN-SHAKHAR, G., ELAAD, E. (2003). The validity of psychophysiological detection of information with the Guilty Knowledge Test: A meta-analytic review. În: *Journal of Applied Psychology*, ISSN 2334-2749, 88, p. 131.

⁷⁸⁰LORANDOS, D. (2020). Parental alienation in U.S. courts, 1985 to 2018. In Lorandos, D., & Bernet, W. (Eds.), *“Parental Alienation: Science and Law”*, Charles C. Thomas, ISBN, 0398093245, 9780398093242, p. 370.

creditorului, să emită ordin instanței de judecată cu încheiere anume aplicarea de amenzi de la 100 la 1000 lei pe zi de întârziere.

Codul prevede sancțiuni mai grave pentru nerespectare. Astfel, „dacă debitorul nu își îndeplinește obligațiile în termen de maximum trei luni de la comunicarea hotărârii sau ascunde un copil minor cu intenție răuvoitoare, parchetul este informat de îndată de instanță pentru a începe urmărirea penală pentru infracțiunea de nerespectare a hotărârii judecătorești”⁷⁸¹ - art. 911 alin. (2) din NCPC.

Al doilea pas al procesului corespunde implementării în sine. În cazul „în care creditorul continuă să refuze să se conformeze la o lună de la comunicarea hotărârii instanței de plată a penalității, se va efectua executarea silită, care se va efectua numai dacă este posibilă, în prezența unui reprezentant al Administrației Generale de Asistență Socială și Protecția Copilului și, dacă este cazul, un psiholog desemnat de aceasta din urmă. O regulă importantă este prevăzută în art. 910 alin. (4) din noul Cod de procedură civilă prevede că nu este permisă umilirea sau presiunea asupra unui minor pentru a-l pedepsi.”⁷⁸²

În cazul în care minorul refuză să părăsească creditorul sau este contrariat față de creditor, acesta va întocmi un proces-verbal care va fi raportat autorităților de executare și reprezentantului Direcției Generale de Asistență Socială și Protecția Minorilor, din partea tatălui. Acesta din urmă va notifica în conformitate cu art. 912 alin. (2) din NCPC, instanța pentru minori competentă va decide asupra vârstei copilului, programul de monitorizare psihologică în termen de 3 luni. La sfârșitul programului, un raport va fi întocmit de către un psiholog desemnat de instanță și raportat instanței, judecătorului și directorului pentru protecția minorilor.

Textul a fost criticat pentru că nu oferă instanței de judecată un mecanism de reevaluare a interesului superior al copilului, măsuri luate sub numele executorului. Prin urmare, după ce „psihologul îl sfătuiește pe minor să-și protejeze interesul, cel mai bine este să fie alături de debitor, dacă aceasta nu pune în pericol dezvoltarea normală și educația minorului, deoarece dacă instanța va acorda atenție numai rezultatelor raportului poate pune în aplicare măsuri dăunătoare dezvoltării fizice și psihice a copilului.”⁷⁸³

Cum am exemplificat, succesiunea constă în dezertarea minorului de la datorie sau disprețul arătat creditorului în executare. Acesta ar fi trebuit să fie motivul pentru care textul statutar să permită instanței, dacă este necesar, să revizuiască procedurile împotriva minorilor în numele

⁷⁸¹LEȘ, I., *Noul Cod de procedură civilă – comentariu pe articole*, vol. II. București: Ed. C. H. Beck, 2013.

⁷⁸²DELEANU, I., MITEA, V., DELEANU, S. *Noul Cod de procedura civilă, comentarii pe articole, Vol. II*. București: Ed. Universul Juridic, p. 336.

⁷⁸³RICHARDON, P.A *Kidnapped Mind, A. Mother's Heartbreaking Memoir of Parental Alienation*. Ed. Dundurn Press, 2006, p. 231

executorului. În condițiile în care instanța nu are acest drept în temeiul reglementărilor actuale, programul de consiliere mandatat își propune să joace un rol convingător, unde psihologul îl convinge pe minor să se conformeze intervențiilor îndreptate către acesta, chiar dacă se constată că este mai bine ca minorul să rămână cu debitorul, acest obiectiv nu va fi atins.

Prin urmare, înțelegem că „prezentul mecanism este contemplat în art. 912 alin. (1) – (3) din NCPC poate prejudicia interesul superior al copilului deoarece, după cum am arătat, există posibilitatea reevaluării măsurilor împotriva lui în numele nerespectării.

Or, atunci când se determină interesul superior al unui copil, ar trebui să se țină cont de părerea acestuia, în funcție de vârsta și maturitatea copilului. Art. 6 alin. (2) lit. b) din Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului⁷⁸⁴ este un aspect nementionat în regulamentul menționat anterior. În plus, NCC prevede cert în art. 263, că „interesul superior al copilului trebuie respectat în orice acțiune care implică un copil, indiferent de autor.”⁷⁸⁵

O soluție doctrinară la ipoteza unui raport întocmit de un psiholog în contextul art. 912 NCPC, este faptul că interesul comun al minorilor asigură că aceștia rămân la părinții debitori, iar potrivit art. 403, se adresează instanței de custodie pentru a stabili unde locuiește un minor în reședința obișnuită. Invitația definitivă a părintelui creditor fără putere de lucru judecat nu va fi întâmplătoare deoarece, potrivit hotărârii din ipoteza de mai sus, schimbarea împrejurărilor avută în vedere în declarație nu se folosește de puterea de lucru judecat, din decizia anterioară. Cu toate acestea, până la luarea unei astfel de noi decizii, prima rămâne în vigoare.

A treia și ultima etapă a procedurii introduse este să se procedeze la implementare după primirea raportului întocmit de psihologul executiv. Metoda de executare este similară cu cea descrisă în etapa a doua descrisă la art. 912 alin. (5) din NCPC, chiar dacă nu poate fi pusă în executare din cauza refuzului minorului în cursul procesului, singurul recurs este ca creditorul să sesizeze instanța competentă a minorului prin utilizarea amenzilor în condițiile art. 905 alin. (2), (4) – (6) din NCPC, iar dacă debitorul nu se conformează după 3 luni de la data comunicării, instanța va stabili suma definitivă care i se cuvine la cererea creditorului.

Potrivit NCPC, „reprezentantul Direcției Generale de Asistență Socială și Protecția Copilului poate sesiza imediat instanța de judecată pentru a lua o decizie în susținerea acțiunilor legate de minori care nu pot fi executați (art. 882 alin. (5) din propunerea de lege privind NCPC, model prezentat parlamentului republicii). Astfel, „instanței i s-a dat posibilitatea să revizuiască măsurile dispuse ca neexecutabile, să dispună comunicarea sau înlocuirea acestora.”

⁷⁸⁴Legea nr. 272 din 21 iunie 2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului. Op.cit.

⁷⁸⁵LEȘ, I., *Noul Cod de procedură civilă – comentariu pe articole, vol. II*. Op.cit., p. 1181.

Prin urmare, perspectiva legiuitorului pare să fi fost schimbată prin modificarea formei inițiale a textului legal, ținând cont de contextul actual al art. 912 alin. (5) din noul Cod de procedură civilă prevede că debitorul va trebui să-și respecte obligațiile chiar dacă minorul este total împotriva acestuia, sub sancțiunea pedepsei. Alături de alți autori, refuzul de a se conforma unor citații minore în speță pune în discuție principiul însuși, cu implicații de anvergură asupra întregii proceduri de executare consacrate de art. 910 alin. (4) din NCPC, potrivit căruia nimeni nu poate cere pedeapsa sau pedepsi un minor. Interesul superior al copilului este scos în evidență în contextul art. 912 NCPC, cu rezoluția prevăzută în versiunea inițială a legii, ar trebui sacrificată pentru a realiza o justiție nemiloasă, care este mai rațională în acest sens.

Mai grav, aceste măsuri pot fi dispuse împotriva debitorului țintă și afectează indirect minorul care refuză să aibă contact cu părintele creditor, să părăsească domiciliul. Este greu de înțeles de ce a fost creat art. 912 alin. (5) din NCPC, care prevede că creditorul este nevinovat în cazul refuzului executării minorului. Singura explicație pe care o vedem este presupunerea că părintele debitor este părintele străin, ceea ce este adevărat numai în unele cazuri. Cu siguranță nu este în interesul superior al copiilor să niveleze fiecare situație individuală sensibilă pe o bază legală.

În doctrină s-a considerat că legiuitorul a intenționat să reglementeze mecanismul de asigurare a executării neîngrădite a hotărârilor judecătorești pentru asigurarea stabilității raporturilor judiciare. Există însă în ultimă instanță o regulă care sacrifică interesul superior al minorilor și este în contradicție cu prevederile art. 12 din Convenția Națiunilor Unite cu privire la Drepturile Copilului⁷⁸⁶, datorită statului, așa cum este prevăzută în textul Convenției, de a garanta copilului capabil să înțeleagă dreptul de a-și exprima liber opinia cu privire la orice problemă care îl privește, cu siguranța că nu este respectată.

Astfel, interpretând art. 12 alin. (1) din Convenția ONU⁷⁸⁷ și raportând la art. 912 alin. (5) din NCPC care prevede că neparticiparea minorului la executarea hotărârii este o chestiune proprie, iar statul, după cum am menționat deja, este obligat să îi garanteze acest drept, este total nesocotită în modul prevăzut de Codul de procedură civilă. În final, executivul va completa o evidență a îndeplinirii obligațiilor care urmează să fie comunicate părților.

În altă ordine de idei, sprijinul psihologic sugerat de text ar trebui acordat și persoanei creditorului cu acțiuni în justiție care vizează adesea un minor, existând doar forța creditorului împotriva debitorului.

⁷⁸⁶ Convenția Națiunilor Unite cu privire la Drepturile Copilului. Op.cit.

⁷⁸⁷ *Ibidem*.

Cel puțin, credem că aceste măsuri ar putea schimba numeroasele oportunități pe care textul le oferă pentru abuzul creditorului în această procedură delicată de executare.

4.1. Concluzii la Capitolul 4

Apreciem că prin instituirea unor măsuri cu caracter asiguratoriu, garanții sau aplicarea de penalități, dispuse de instanță la cererea părintelui interesat sau a altei persoane îndreptățite, părintele la care nu locuiește copilul va urmări respectarea acestuia cadru, sub sancțiunile pecuniare sau măsurile asigurătorii pe care le-am definit anterior.

Dimensiunea europeană ne oferă o altă perspectivă asupra dreptului copilului la o viață de familie și a dreptului copilului la un domiciliu, alături de ambii părinți, acesta fiind consfințit la cel mai înalt nivel democratic, în cuprinsul art. 8 din CEDO.

Un rol important în aplicarea acestor principii îl are, așadar, dreptul internațional în materie, dar și practica CEDO, însă există în continuare curențe legislative majore, susținute de problemele economice și sociale care împiedică statul român să aplice, de exemplu, măsuri legislative adoptate chiar de la intrarea în vigoare a Noului Cod Civil.

În acest mod au apărut concepte noi privind domiciliul copilului, a căror valență intrinsecă se subordonează principiului general potrivit căruia copilul trebuie să se bucure de un singur domiciliu. Constatăm că în practică se remarcă inițiative legislative noi de interpretare și aplicare a principiului dreptului copilului la un domiciliu stabil, în sensul în care conceptul de reședință tinde să capete valori extinse celui de domiciliu. Astfel, interesul superior al copilului interferează din ce în ce mai mult cu necesitatea de a păstra o conexiune nu doar formală, ci și în plan juridic, cu celălalt părinte care nu a dobândit calitatea de părinte la care s-a stabilit domiciliul minorului, fiind introdus conceptul de reședință comună.

Conceptul de „domiciliu al copilului” se întrepătrunde cu alte principii de drept, creând un cadru legislativ permisiv, în contextul în care libera circulație a persoanelor este preponderentă ca mod de viață pentru cetățenii statelor membre ale Uniunii Europene și non UE. De regulă, părinții copilului divorțat sau ai copilului din afara căsătoriei, ajung deseori la înțelegeri care implică un domiciliu și o reședință ”împărțită” de cei doi părinți.

Constatăm, așadar, că termenul de „domiciliu al copilului” a devenit un concept orb, care determină implicații juridice considerabile sub incidența legislației aplicabile, naționale sau internaționale, iar ceea ce se distinge ca fiind esențial este sentimentul de stabilitate și de apartenență a minorului.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Cercetarea legislațiilor României și Republicii Moldova, raportată la standardele Uniunii Europene, relevă progrese semnificative în definirea și aplicarea conceptelor de domiciliu, reședință, interes superior al copilului și libertate de circulație. Cu toate acestea, persistă necesitatea unor clarificări normative și a unor mecanisme eficiente de implementare, menite să garanteze protecția uniformă și efectivă a drepturilor minorilor

În prezentul studiu au fost determinate conținutul principiilor directe la stabilirea domiciliului și reședinței copilului minor (199, 132-160); s-a determinat conținutul noțiunii de reședință obișnuită în practica internațională (200, 58-61; 201, 373-376); s-a cercetat regimul juridic al schimbării domiciliului copilului minor, a condițiilor de reținere nelegală a acestuia, prin prisma analizei efectelor asupra relațiilor de familie; au fost studiate aspectele privind cooperarea autorităților statelor în vederea stabilirii domiciliului copilului minor, a returnării în caz de răpire sau reținere nelegală (183, 174-183; 187, 443-447); au fost formulate recomandări și propuneri *de lege ferenda* menite să contribuie la eficientizarea practicii judiciare, și să compatibilizeze legislația națională cu standardele comunității europene (189).

În urma analizei multiaspectuale a temei tezei de doctorat, a fost soluționată problema științifică importantă care constă în clarificarea și sistematizarea regimului juridic al domiciliului și reședinței minorului, precum și a mecanismelor de protecție a acestuia, prin analizarea cadrului legal național, a jurisprudenței CtEDO și CJUE și a practicii internaționale, ceea ce a permis definirea criteriilor obiective și a procedurilor aplicabile pentru stabilirea locului de reședință al copilului, asigurând echilibrul între interesele fundamentale ale minorului și drepturile părinților și fundamentarea unor recomandări *de lege ferenda* pentru uniformizarea practicii judiciare și alinierea legislației naționale la standardele europene.

Soluționarea problemei științifice importante a fost demonstrată prin **concluziile** elaborate în baza ipotezei de cercetare, după cum urmează:

1. Necesitatea stabilirii domiciliului copilului, în situația în care părinții sunt separați, constituie un pilon esențial de interes major, atât în sistemul procedural intern, dar și în sistemele europene, iar faptul că România este membră a Uniunii Europene și libera circulație a persoanelor, peste aportul de valori pe care l-a adus, a creat în mod inevitabil și o mulțime de probleme relative la normele incidente în rezolvarea conflictelor aferente dreptului familiei. Legislația din România a suferit transformări remarcabile, prin reunirea într-un singur cod, NCC, a mai multor reglementări și coduri, cu terminologii inițiale și înțelesuri diferite. Astfel, Codul Familiei a fost perfect integrat în NCC și astfel

nu mai există definiții diferite cu privire la aceleași sintagme, așa cum întâlnim în Republica Moldova. (A se vedea Cap. 2 Subcap. 2.3.).

2. Pronunțarea unor hotărâri judecătorești în cauzele având ca obiect măsuri privind minorii (stabilirea locuinței minorului, darea în plasament, înapoierea minorului de către persoana care îl ține fără drept, exercitarea dreptului de a avea legături personale cu minorul, precum și alte măsuri prevăzute de lege), fără administrarea unui probatoriu care să aibă la bază o analiză specializată din partea unui organ/instituții sau autorități în domeniul protecției drepturilor și intereselor copilului, poate genera soluții contradictorii, în dezacord cu interesul superior al copilului. (A se vedea Cap. 2 Subcap. 2.1.).
3. Fenomenul de alienare parentală este privit în mod diferit de țările membre ale Uniunii Europene și bineînțeles rezolvat diferit de către fiecare stat în parte, fie pornind de la ideea că acest fenomen nu există în materialitatea lui, fie ignorându-l sau considerându-l un lucru firesc, dată fiind poziția părinților, unul față de celălalt. România este, în prezent, singurul stat din Uniunea Europeană care a reglementat fenomenul alienării parentale prin Legea nr. 123/2024 pentru modificarea și completarea Legii nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului, deși acest fenomen este recunoscut în practica instanțelor de judecată de cel puțin 10 ani. (A se vedea Cap. 4 Subcap. 4.4.).
4. Cu privire la fenomenul alienării parentale, realitatea socială, care indică nenumărate abuzuri împotriva minorilor, nu se reflectă întotdeauna și la nivel legislativ, majoritatea statele europene manifestând prudență în reglementarea legală unui comportament al minorului ca fiind rezultatul alienării parentale. Cu toate cele precizate, așa cum am arătat anterior, în practica judecătorească din ultimii 10 ani am întâlnit hotărâri prin care instanțele au constatat alienarea parentală a unui copil, în baza rapoartelor psihologice, fără să existe un cadru legal specific. Având în vedere practica și experiența României, considerăm că Republica Moldova poate face demersuri legislative importante în vederea reglementării acestui fenomen, întrucât practica recentă a instanțelor de judecată din România evidențiază fenomene grave de alienare parentală în rândul minorilor, încă de la vârste foarte fragede. (A se vedea Cap. 4 Subcap. 4.4.).
5. O măsură care creează impedimente unui copil să mențină relații personale regulate și un contact direct cu ambii săi părinți nu poate fi justificată, decât dacă există un alt interes al copilului, care este de o asemenea importanță imperioasă. Astfel că, tuturor intereselor vizate trebuie să li se ofere o evaluare adecvată și echilibrată, care se bazează pe

considerații și raționamente obiective privitor la adevărata identitate și mediul social al minorului (A se vedea Cap. 2 Subcap. 2.1.).

6. Copilul este capabil să își formeze propria sa opinie, și trebuie să îi fie garantat și asigurat dreptul de a și-o exprima în mod liber, în toate divergențele care îl vizează nemijlocit. De asemenea, opiniile copilului trebuie obligatoriu luate în considerare în mod corespunzător, ținându-se cont de vârsta și maturitatea sa. Este obligatoriu ca un copil cu vârsta peste 10 ani să fie audiat în procedurile administrative sau judiciare care îl privesc. Cu toate acestea, dacă autoritatea competentă consideră că este necesară soluționarea cauzei, poate fi audiat și un copil cu vârsta sub 10 ani. (A se vedea Cap. 2 Subcap. 2.1.).
7. Regulamentul (UE) 2019/1111 din 25 iunie 2019 privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie matrimonială și în materia răspunderii părintești și privind răpirea internațională de copii (reformare), clarifică dreptul copilului de a i se oferi o posibilitate să-și exprima opinia în contextul procedurilor al căror obiect îl face și cuprinde. Subsecvent, dispozițiile Regulamentului completează Convenția de la Haga, care se aplică tuturor statelor membre ale Uniunii Europene, iar România și Republica Moldova sunt semnatare ale Convenției. Prevederile Convenției de la Haga se aplică în situațiile în care un copil este transferat ilegal într-un alt stat, fiind vizate în special cazurile minorilor care nu au împlinit vârsta de șaisprezece ani la momentul separării sau reținerii. (A se vedea Cap. 2 Subcap. 2.1.).
8. Răpirea unui minor de către unul dintre părinți are loc atunci când acesta este transportat în străinătate fără consimțământul legal sau este reținut împotriva voinței sale, fiind astfel îndepărtat de la locul său de reședință obișnuită, ori atunci când părintele încalcă dispozițiile legale privind drepturile de vizitare sau custodia stabilită. (A se vedea Cap. 3 Subcap. 3.3.).
9. În vederea prevenirii și sancționării răpirii internaționale de minori de către părinți, Republica Moldova a aderat, prin Hotărârea de Guvern nr. 1468 din 29 ianuarie 1998, la Convenția de la Haga privind aspectele civile ale răpirii internaționale de copii. Convenția reglementează competența jurisdicțională, recunoașterea și executarea hotărârilor privind încredințarea și drepturile de vizitare ale minorilor, fiind aplicabilă oricărui copil care își avea reședința obișnuită într-un stat contractant anterior încălcării acestor drepturi. Aplicabilitatea convenției încetează automat odată cu atingerea de către minor a vârstei de 16 ani, conform dispozițiilor sale. (A se vedea Cap. 3 Subcap. 3.3.).
10. Convenția de la Haga, 1980 oferă o oportunitate, atunci când un părinte care este victima răpirii pentru a solicita returnarea unui minor (de exemplu, atunci când celălalt părinte a

răpit copilul sau îl păstrează în altă țară) sau pentru a solicita restabilirea drepturilor de vizită. Obiectivele Convenției sunt: „a) de a asigura înapoierea imediată a copiilor deplasați sau reținuți ilicit în orice stat contractant; b) de a face să se respecte efectiv în celelalte state contractante drepturile privind încredințarea și vizitarea, care există într-un stat contractant.” (A se vedea Cap. 3 Subcap. 3.3.).

11. Convenția de la Haga din 1980, a fost urmată de adoptarea Regulamentului nr. 2201/2003 din 27 noiembrie 2003 privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie de căsătorie și răspunderea părintească, răpirea de către părinte a minorilor. S-a concluzionat că acesta deși este un instrument care funcționează bine și care a adus multiple beneficii importante cetățenilor, totuși normele existente ar putea fi ajustate și îmbunătățite. Astfel fiind adoptat la nivelul comunității europene noul Regulament (UE) 2019/1111 privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie matrimonială și în materia răspunderii părintești și privind răpirea internațională de copii (reformare) care aduce completări Convenției. (A se vedea Cap. 3 Subcap. 3.3.).
12. Nu orice deplasare sau neînapoiere unui copil se consideră ilicită, astfel, Convenția de la Haga, 1980, reglementează expres când o deplasare sau neînapoiere a unui copil se va considera ilicită: a) „când are loc prin violarea unui drept privind încredințarea, atribuit unei persoane, unei instituții sau oricărui alt organism acționând fie separat, fie împreună, prin legea statului în care copilul își avea reședința obișnuită, imediat înaintea deplasării sau neînapoierii sale; și b) dacă la vremea deplasării sau neînapoierii acest drept era exercitat în mod efectiv, acționându-se separat sau împreună ori ar fi fost astfel exercitate, dacă asemenea împrejurări nu ar fi survenit.” (A se vedea Cap. 3 Subcap. 3.3.).
13. Atunci când părinții nu se înțeleg, există o serie de consecințe majore asupra copilului. O schimbare cu privire la domiciliul copilului este luată cu acordul prealabil al părintelui la care copilul nu locuiește (părinte necustodian). În caz de dezacord asupra acestor probleme, instanța va decide pe baza interesului superior al copilului, ținând cont de susținerile părinților și concluziile unui raport de anchetă psiho-socială. Similar se vor lua decizii cu privire la călătoria copilului în afara țării. În cazul răpirii internaționale a minorilor, devine aplicabilă Convenția de la Haga din 1980 privind aspectele civile ale răpirii internaționale de copii, care a fost ratificată atât de România cât și de Republica Moldova (A se vedea Cap. 3 Subcap. 3.4.).
14. Regulamentul (UE) 2019/1111 al Consiliului din 25 iunie 2019 privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie matrimonială și în materia răspunderii

părintești și privind răpirea internațională de copii, este aplicabil doar statelor membre, ca de exemplu României, nu și în Republica Moldova, context în care s-ar impune adoptarea lui în legislația internă (A se vedea Cap. 3 Subcap. 3.4.).

15. Principiul interesului superior al copilului interacționează cu alte principii fundamentale consacrate de Convenția ONU privind drepturile copilului, precum: dreptul la nediscriminare (art. 2), dreptul la viață, supraviețuire și dezvoltare (art. 6) și dreptul de a fi ascultat (art. 12). Statele semnatare sunt obligate să adopte toate măsurile necesare pentru protejarea interesului superior al copilului, inclusiv prin reprezentare, atunci când copilul nu poate sau nu dorește să-și exprime opiniile. (A se vedea Cap. 2 Subcap. 2.1.).
16. Există o dificultate în stabilirea conceptului interesului superior al minorului, acesta trebuie urmărit și găsit nu în beneficiile de ordin imediat pe care acesta le resimte în viața sa cotidiană, ci într-un ansamblu de factori care să vizeze asigurarea unei bune și echilibrate dezvoltări educaționale, morale, fizice și sociale ale copilului viitor adult. (A se vedea Cap. 2 Subcap. 2.1.).
17. Reședința oferă o locație geografică în raport cu situația unei persoane. Astfel, reședința obișnuită reprezintă o strânsă legătură și stabilă a copilului cu locul stabilit. Pentru a determina caracterul de reședință obișnuită se iau în calcul acele elemente de fapt importante, în mod special timpul petrecut și regularitatea cu care persoana este prezentă în locul respectiv, cât și circumstanțele și motivele prezenței în acel loc. (A se vedea Cap. 2 Subcap. 2.3. Sect. 2.3.1.).
18. Reședința obișnuită presupune ca locul să aibă un caracter stabil sau regulat. Transferul reședinței obișnuite într-un alt stat reflectă intenția persoanei de a stabili acolo centrul permanent sau obișnuit al intereselor sale, conferindu-i astfel stabilitate (A se vedea Cap. 2 Subcap. 2.3. Sect. 2.3.2.).

Descrierea contribuțiilor personale, cu sublinierea semnificației teoretice și a valorii practice a acesteia. Contribuțiile personale ale prezentei teze constau în identificarea și clarificarea regimului juridic al domiciliului și reședinței minorului, printr-o analiză complexă și aprofundată a normelor legale naționale și internaționale, precum și a practicii judiciare naționale, române, a Curții de Justiție a Uniunii Europene și a Curții Europene a Drepturilor Omului privind domiciliul și reședința minorului.

Lucrarea aduce o contribuție originală, atât teoretică, cât și practică, prin conturarea unei concepții și viziuni coerente asupra regimului juridic al domiciliului și reședinței minorului, a efectelor juridice asociate, precum și a mecanismelor de protecție a acestora. Cercetarea se concentrează în mod special pe analiza noțiunii de reședință a minorului în directivele europene,

legislația națională și internațională, precum și prin prisma jurisprudenței CJUE și CEDO, inclusiv în aspecte privind restabilirea domiciliului, consilierea psihologică și prevenirea alienării parentale. Din perspectivă practică, teza propune soluții concrete pentru ajustarea și optimizarea cadrului legal existent, contribuind astfel la creșterea eficienței mecanismelor de protecție a drepturilor minorilor.

Noutatea și originalitatea științifică este justificată prin faptul că au fost cercetate complex aspectele teoretice și practice ale regimului juridic al domiciliului și reședinței minorului, a efectelor juridice asociate, precum și a mecanismelor de protecție a acestora. Studiul particularităților subiectului în cauză, care până în prezent, a fost doar parțial investigat în doctrina de specialitate, a facilitat identificarea esențialelor lacune, probleme din domeniu, și a contribuit astfel la formularea unor constatări ce aduc o contribuție cu impact, descrisă prin noutate și originalitate. Aceste rezultate sunt deosebit de importante pentru îmbunătățirea cadrului legislativ existent. În acest sens, cercetarea realizată respectă criteriile de noutate și originalitate științifică.

Baza legală și empirică a studiului este formată din normele constituționale, normelor de drept civil, normele convențiilor internaționale, dispozițiile directivelor UE. De asemenea, cercetarea se bazează în special pe jurisprudența corespunzătoare a instanțelor de judecată române și din Republica Moldova, a CJUE, și a CtEDO.

Baza științifică a cercetării se bazează pe lucrările și studiile publicate de cercetători în domeniul dreptului civil, al familiei, procedurii civile și al drepturilor omului, atât din Republica Moldova, cât și din alte state, oferind o perspectivă globală și interdisciplinară asupra problematicii abordate. Aceste surse facilitează o aprofundare riguroasă a înțelegerii conceptului de domiciliu și reședință a minorului și permit identificarea celor mai eficiente practici juridice aplicabile în acest domeniu.

Semnificația teoretică. Lucrarea se situează printre puținele studii care abordează analiza conținutului juridic regimului juridic al reședinței și domiciliului minorului, evidențiind impactul acestora asupra esenței procedurii și asupra condițiilor de aplicare, în corelație cu respectarea drepturilor minorului.

Valoarea aplicativă. Propunerile autorului vor contribui la îmbunătățirea legislației privind domiciliul și reședința minorului, iar recomandările formulate în conținutul lucrării vor fi utile practicienilor, precum și profesioniștilor în cadrul procesului educațional.

Indicarea limitelor rezultatelor obținute, cu stabilirea problemelor rămase nerezolvate constă la dezvoltarea și aprofundarea cercetărilor științifice privind regimul juridic al domiciliului și reședinței minorului, punând un accent deosebit pe analiza practicii judiciare a instanțelor de judecată, precum și CJUE, CtEDO. Totodată, se evidențiază necesitatea studierii experienței altor

state, pentru identificarea inovațiilor implementate și preluarea celor mai bune practici aplicabile în Republica Moldova, în special în perspectiva armonizării legislației naționale cu cadrul juridic al Uniunii Europene.

Având în vedere concluziile enunțate mai sus, înțelegem să formulăm următoarele propuneri de lege ferenda:

1. Modificare a Legii 71/2011, de punere în aplicare a Noului Cod Civil Român prin completarea art. 229 alin.2 (b), în ce privește necesitatea reglementării obligației de efectuare a referatelor de anchetă psihosocială doar de personal calificat, prin introducerea următoarei reglementări:

*„Art. 229 alin.2 (b), ,, Raportul de anchetă psihosocială prevăzut de Codul civil este efectuat de autoritatea tutelară, cu excepția anchetei prevăzute la art. 508 alin. (2), care se efectuează de direcție generală de asistență socială și protecție copilului; **Efectuarea referatelor de anchetă psihosocială care intră în competența serviciilor specializate din subordinea primăriei, se realizează doar de personal calificat, care deține și studii de psihologie**”.*

2. Referitor la necesitatea reglementării fenomenului de *alienare parentală*, apreciem ca fiind necesară modificarea Codului Familiei al RM prin introducerea următoarei reglementări:

”Art. 1¹. Definirea termenilor:

- a) *Alienare parentală – ”formă a violenței psihologice prin care unul dintre părinți sau rudele copilului, până la gradul III inclusiv, cu care copilul sau familia acestuia a menținut relații personale și contacte directe, respective alte persoane decât cele menționate anterior, inclusiv afinii până la gradul III, cu care copilul sau familia acestuia a menținut relații personale și contacte directe, precum și persoana, familia sau asistentul maternal care asigură creșterea și îngrijirea copilului, în condițiile legii, în mod intenționat, urmărit sau asumat și apropiat, generează, acceptă sau folosește o situație în care copilul ajunge să manifeste reținere sau ostilitate, nejustificată sau disproporționată față de oricare dintre părinți”*
- b) *părinte alienator - părintele/persoana care se face responsabil/responsabilă de existența unei situații de alienare parentală;*
- c) *părinte alienat - părintele față de care „copilul manifestă reținere sau ostilitate, nejustificată sau disproporționată.”*

„ Art. 1². În situația în care se constată alienarea parentală de către instanța de judecată, exercitarea autorității părintești de către părintele care alienează sau programul de legături

personale stabilit în favoarea persoanei care alienează, creează prezumția relativă că exercitarea autorității părintești de către părintele care alienează, precum și stabilirea locuinței copilului la domiciliul acestui părinte, respectiv programul de legături personale, inclusiv prin luarea la domiciliul părintelui care alienează, nu sunt în interesul superior al copilului. ”

„Art. 1³. Competența de realizare a raportului de anchetă psihosocială în cazurile de alienare parentală revine doar DGASPC sau în competența unei alte direcții sau serviciu din subordinea primăriei. Raportul va fi întocmit, în baza principiului competenței specifice, de un personal angajat cu studii în specialitatea psihologie. ”

„Art. 1⁴. După efectuarea referatului de anchetă psihosocială și dacă se constată alienarea parentală a copilului, instanța va dispune în mod obligatoriu un program de consiliere psihologică a minorului, împreună cu părinții sau părintele alienator. ”

3. Propuneri de lege ferenda de modificare a Codului Civil al RM în ce privește necesitatea instituirii unor măsuri cu caracter pecuniar și garanții în cazul neînapoierii copilului la domiciliul părintelui la care este stabilit domiciliul copilului, în următoarea redacție:

„Art. 42¹. La cererea părintelui la care este stabilit domiciliul copilului sau a persoanei obligate să înapoieze copilul, ori din oficiu, instanța de judecată poate stabili în sarcina părintelui la care nu locuiește copilul sau a persoanei obligate să înapoieze copilul, măsuri asigurătorii, potrivit titlului executoriu sau al convenției părților privitoare la relațiile personale ale copilului, până la data înapoierii copilului, și anume: obligația părintelui care este obligat să înapoieze copilul de a prezenta în original pașaportul sau un alt act de identitate la o anumită instituție, desemnată de instanța de judecată; obligația de a prezenta un anumit document din care să rezulte că părintele obligat să înapoieze copilul la domiciliul acestuia a notificat depunerea acestor documente autorității consulare competente, pe perioada vizitei. ”

„Art. 42². Măsurile pecuniare se dispun de instanța de judecată doar la cererea părintelui la care este stabilit domiciliul copilului, sub forma unor penalități pe zi de întârziere, împotriva părintelui sau a persoanei care refuză punerea în aplicare sau respectarea dispozițiilor privitoare la stabilirea locuinței copilului, potrivit titlului executoriu sau al convenției părților privitoare la relațiile personale ale copilului. Quantumul penalității este stabilit de instanța de judecată, într-un procent cuprins între 40% și 80% din venitul net lunar al celui obligat la plata acesteia, dar nu mai puțin de 1500 lei pe zi întârziere. ”

„Art. 42³. Instanța de judecată poate stabili ambele măsuri prevăzute mai sus, în condițiile prevăzute de acestea. ”

BIBLIOGRAFIE

1. ABE, N., (2009)., “*The neurobiology of deception: Evidence from neuroimaging and loss-of-function studies. Current Opinion in Neurology*”. ISSN online 2190-5738, ISSN print 2190-572X.
2. ACCATINO, S.D. *Estudios e investigaciones, el saber dogmático en nuestra cultura jurídica*, vol. VIII, 1997, pp. 7–18. ISSN 0718-0950.
3. AHRONS, C., MILLER, R. The effect of the Post divorce Relationship on Paternal Involvement: A longitudinal Analysis. În: *American Journal of Orthopsychiatry*, nr. 63(3), ISSN 0002-9432 (Print), ISSN 1939-0025 (Online), p. 441, 1993.
4. ALEXANDRESCO, D. *Explicațiunea teoretică și practică a dreptului civil roman*, vol. 2, București: Ed. Curierul Judiciar, 1915. 697 p.
5. ALLOWAY, T. P., GATHERCOLE, S. E., & PICKERING, S. J. (2006). *Verbal and visuo-spatial shortterm and working memory in children: are they separable?* Child Development, ISSN: 1138-2635. 1698 p.
6. AMBACH, W., BURSCH, S., STARK, R., & VAITL, D. (2010). “*A Concealed Information Test with multimodal measurement. International Journal of Psychophysiology*”, International Journal of Psychophys, ISSN Online: 2333-9721. 258 p.
7. AMBACH, W., STARK, R., PEPPER, M., & VAITL, D. (2008a). “*An interfering Go/No-go task does not affect accuracy in a Concealed Information Test*”, International Journal of Psychophysiology, Online ISSN: 2185-551X Print ISSN: 0289-2405. ISSN-L: 0289-2405-68.
8. AMSELEK, P., GREGORCZYK., Ch. *Controverses autour de l'ontologie du droit*. PUF, Paris, 1989, ISBN : 2130425585.
9. ARDELEAN, D. Noul Concept cu privire la domiciliul persoanei fizice, în vigoare din 2 martie 2019. În: *Legea și viața*, aprilie-iunie 2024, pp. 107 – 113. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/107-113_42.pdf
10. BABĂRĂ, V. *Drept internațional privat, ed. a 5-a*. Chișinău: Tipografia „ElanPoligraf.”, 2016. 406 p. ISBN 976-9975-66.256-4.
11. BAIEȘ, S., ROȘCA, N. *Drept civil. Partea generală. Persoana fizică. Persoana juridică*. Chisinau: Ed. Cartier, Tipografia centrală, 2004. 400 p. ISBN 9975-79-306-1.
12. BALAHUR, D. *Protecția drepturilor copilului ca principiu al asistenței sociale*. București: Ed. All Beck, 2001. ISBN 973 – 655 – 130 -x. p. 392.

13. BĂRBIERU, C., N., DĂRIESCU, C. *Fișe de Drept internațional privat*. București: Ed. Universul Juridic, 2020. 350 p. ISBN/ISSN: 978-606-39-0622-0.
14. BELEIU, Gh. *Drept civil român*. București: Casa de editură Șansa SRL, 1998. 496 p.
15. BEN-SHAKHAR, G., ELAAD, E. (2003). The validity of psychophysiological detection of information with the Guilty Knowledge Test: A meta-analytic review. În: *Journal of Applied Psychology*, ISSN 2334-2749-88. 131 p.
16. BERGEL, J.-L., *Théorie generale du droit. 4 édition*: Paris: Dalloz, 2003. ISBN 9782247051854. 450 p.
17. BERGER, M. Curator Outspoken about race. In: The New York Times. <https://www.nytimes.com/2020/03/26/arts/maurice-berger-dead.html>
18. BILLIER, J.-C., MARYOLI, A. *História da Filosofia Do Direito. Portuguese Edition.*, ISBN, 8520416012, 9788520416013. 274 p.
19. BÎRSAN, C. *Dreptul familiei. Comentarii la Codul Familiei*. București: Ed. All Beck, 1982. 350 p.
20. BOBEL, R. B. *Teoria conflictului de legi civile*. București: Ed. Universul Juridic, 2020. 340 p. ISBN 978-606-39-0552-0.
21. BODOAȘCĂ, T., DRĂGHICI, A., PUIE, I. *Dreptul familiei*. București: Ed. Universul Juridic, 2012, ISBN 978-973-127-758-52. 556 p.57
22. BONTEA, Oleg. Principiile fundamentale ale dreptului internațional între evoluție și actualitate, caractere și importanță. In: *Teoria și practica administrării publice*, 17 mai 2018, Chișinău, Republica Moldova: Academia de Administrare Publică, 2018, pp. 235-239. Disponibil: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/68013
23. BONTEA, Oleg. Principiile fundamentale ale dreptului internațional între evoluție și actualitate, caractere și importanță. In: *Teoria și practica administrării publice*, 17 mai 2018, Chișinău. Chișinău, Republica Moldova: Academia de Administrare Publică, 2018, pp. 235-239.
24. BOROI, G., ANGHELESCU, C. et.al. *Curs de drept civil. Partea Generală*. București: Ed. Hamangiu, 2011. ISBN 978-606-522-663-0. 382 p.
25. BOROI, G., STANCU, M., *Drept procesual civil*, ed. a 5-a, revizuită și adăugită. București: Ed. Hamangiu, București, 2020. 1500 p. ISBN 978 – 606 – 271-4-659.
26. BOȘCANEANU, M. Determinarea domiciliului copilului: probleme teoretice și practice. În : Științe juridice // Legal Sciences, nr. 14/2021, pp.225-238.Disponibil : https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/225-238_2.pdf

27. BRÎNZĂ, S. Infrațiunile prevăzute la art. 164 și 166 CP RM: Aspecte teoretice și practice: În: *Studia Universitatis Moldaviae, Seria „Științe sociale”* 2015, nr. 3 (83), pp. 41-59. Disponibil: <https://social.studiamsu.md/wp-content/uploads/2015/01/07.-p.41-59.pdf>
28. BRÎNZĂ, S. Răspunderea penală pentru omorul prevăzut la lit.e) alin.(2) art.145 CP RM. În: *Revista Națională de Drept*. 2009, ISBN 978-9975-62-552-4.
29. BULAI, C., Mitrache, *Manual de drept penal: partea generală*. București: Ed. Universul Juridic, 2012, p. 146-148.
30. BULAI, C. *Manual de drept penal: partea generală*. București: Ed. All Beck, 1997, ISBN 978-973-8929-83-8. 647 p.
31. CĂPĂȚĂNĂ, I., BĂIEȘU, V. *Drept internațional privat*. Chișinău: Ed. Guarda-Art, 2000. 324 p. ISBN 9975-940-14-5.
32. Carta Drepturilor Fundamentale ale Uniunii Europene. În: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, nr. C 326/391 din 26.10.2012. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:12012P/TXT>
33. Cauza *Barbara Mercredi contra Richard Chaffe*. Disponibil: https://infocuria.curia.europa.eu/tabs/document/C/2010/C-0497-10-00000000RP-01-P-01/ARRET_SOM/117080-RO-1-html
34. Cauza C 87/2021 din 11 iunie 2022. Disponibil: <https://portal.just.ro/2/SitePages/dosare.aspx>
35. Cauza C-289/20 – IB. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:62020CJ0289>
36. Cauza C-497/10. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:62010CA0497>
37. Cauza C-501/20 . Disponibil: <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?lgrec=fr&td=%3BALL&language=en&num=C-501/20&jur=C>
38. Cauza C-512/17. Disponibil: <https://www.juridice.ro/wp-content/uploads/2018/06/Hotrea.pdf>
39. Cauza *County Cook contra Illinois*, 2004. Disponibil: <https://caselaw.findlaw.com/court/il-court-of-appeals/1334709.html>
40. Cauza *J.F. v. D.F. Supreme Court, Monroe County*. In: *New York State Law Reporting Bureau pursuant to Judiciary Law § 431*, 2018. Disponibil: https://www.nycourts.gov/Reporter/3dseries/2018/2018_51829.htm#:~:text=Against%20this%20broad%20canvass%20of%20conflicting%20emotions,unfit%20to%20act%20as%20a%20custodial%20parent.accesat

41. Cauza *Meadows v. Meadows*, 14 februarie 1996. Disponibil: <https://law.justia.com/cases/west-virginia/supreme-court/1996/22812.html>
42. Cauza OL, C-111/17. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:62017CJ0111>
43. CEBOTARI, V. Stabilirea domiciliului copilului după divorțul părinților. În: *Revista Institutului Național al Justiției*, nr. 1 (32) , 2015, pp. 49 – 54. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/1.17%20Stabilirea%20domiciliului%20copilului%20dupa%20divortul%20parintilor.pdf
44. CERCEL, S. Interesul superior al copilului – norme vechi și noi, soluții doctrinare și jurisprudențiale perene. În: *Materialele Conferinței științifică internațională „interesul superior al copilului: abordare socio – culturală, normativă și jurisprudențială”*. Chișinău, 2023, pp. 16-41. Disponibil: https://conferinte.stiu.md/sites/default/files/evenimente/Conferinta_30%20sept._1%20oct._Vol%20II.pdf
45. CERCEL, S., GHIȚĂ, O. Interesul superior al copilului. În: *Revista Română de Drept Privat* 3/2018, Ed. Universul Juridic, ISBN 978-606- 39- 0584- 1.
46. CHELARU, E. *Drept civil. Persoanele*. Ed. a 2-a. București: Ed. C. H. Beck, 2008.
47. CIOBANU, V.M., NICOLAE M. Noul cod de procedură civilă comentat și adnotat, Vol. I., ed. a 2-a. București: Ed. Universul Juridic, 2016. 1550 p. ISBN 978 – 606 – 673 – 697- 8.
48. CIOBANU, V.M., NICOLAE M. Noul cod de procedură civilă comentat și adnotat, Vol. I., ed. a 2-a. București: Ed. Universul Juridic, 2016, p. 813.
49. COBAN, I. Determinarea reședinței obișnuite a copilului potrivit convenției asupra aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii de la Haga din 25 octombrie 1980. În: *Materialele Conferinței științifice naționale cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare”, dedicată Zilei internaționale a Științei pentru Pace și Dezvoltare*, 9-10 noiembrie 2023, pp. 462-467. Disponibil: <https://msuir.usm.md/server/api/core/bitstreams/9302dc47-2d9b-419f-9e36-d3a7538c03d1/content>
50. COBAN, I. Natura juridică și particularitățile procedurii de înapoiere a copilului și a exercitării dreptului de vizitare a copilului. In: *Integrare prin cercetare si inovare.: Științe juridice și economice*, 10-11 noiembrie 2022, Chisinau, Republica Moldova: Centrul Editorial-Poligrafic al Universității de Stat din Moldova, 2022, SJE, pp. 334-336. ISBN 978-9975-62-472-5. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/334-336_8.pdf

51. Codul Civil al Republicii Moldova nr. 1107 din 06.06.2002. În: *Monitorul Oficial nr. 66-75 art. 132 din 01.03.2019.* Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=149719&lang=ro#
52. Codul civil al Republicii Moldova, aprobat prin Legea R.S.S. Moldovenești din 26 decembrie 1964 (Veștile Sovietului Suprem al R.S.S. Moldovenești, 1964, nr. 36, art. 81; Veștile Sovietului Suprem și ale Guvernului R.S.S. Moldovenești, 1984, nr. 7, art. 65). În: *Monitorul Oficial nr. 11-12 art. 101 din 30.12.1991.* Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=65168&lang=ro
53. Codul Civil al României din 17 iulie 2009. Republicat în *Monitorul Oficial, Partea I nr. 505* din 15 iulie 2011. Disponibil: <https://lege5.ro/Gratuit/gi2tsmbqhe/codul-civil-din-2009>
54. Codul civil român din 26 noiembrie 1864 // Codul juristului / Constantin Crișu. București: Editura Iuris Argessis, 2003. 928 p.
55. Codul contravențional nr. 218 din 24.10.2008. În: *Monitorul Oficial nr. 78-84 art. 100* din 17.03.2017. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=153356&lang=ro#
56. Codul de procedură civilă al Republicii Moldova, nr. 225 din 30.05.2003. În: *Monitorul Oficial nr. 285-294 art. 436* din 03.08.2018. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=150766&lang=ro#
57. Codul de procedură civilă al României din 1 iulie 2010. Disponibil: <https://legislatie.just.ro/public/detaliidocument/177197>
58. Codul familiei al Republicii Moldova, nr. 1316 din 26.10.2000. În: *Monitorul Oficial nr. 47 – 48 art. 210* din 26.04.2001. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=150708&lang=ro#
59. Codul penal al Republicii Moldova, aprobat prin Legea nr. 985 din 18.04.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 41-44* din 14.04.2009. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=118807&lang=ro
60. Codul penal al României din 17 iulie 2009. În: *Monitorul Oficial nr. 510* din 24.07.2009. Disponibil: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/267695>
61. COJOCARU, V., ȘIMAN, C. Aspecte civile ale răpirii internaționale de copii în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului. In: *Integrare prin cercetare și inovare.: Științe juridice*, 9-10 noiembrie 2017, Chișinău. Chisinau, Republica Moldova: Centrul Editorial-Poligrafic al Universității de Stat din Moldova, 2017, R, SJ, pp. 326-330. ISBN 978-9975-71-924-7. https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/122641
62. COLIN, A., CAPITANT, H. *Drept civil francez*. București: Imprimeria centrală, 1940.

63. Comentariul general nr. 14 (2013) privind dreptul copilului ca interesul superior al acestuia să fie considerat primordial (articolul 3 alineatul 1), adoptat de Comitetul pentru drepturile copilului, în cadrul celei de-a 62-a sesiune, 14 ianuarie – 1 februarie, 2013. Disponibil: <file:///Users/macbookair/Downloads/com-gener-nr.-14-.pdf>
64. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.1 din 12.08.1994; Republicat: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 78/140 din 29.03.2016. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=145723&lang=ro
65. Convenția asupra protecției copiilor și cooperării în materia adopției internaționale, încheiate la Haga la 29 mai 1993, ratificată de Republica Moldova prin Hotărârea Parlamentului nr. 1468-XIII din 29.01.1998, În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 14-15 art. 79 din 26.02.1998. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=4314&lang=ro
66. Convenția Consiliului Europei pentru protecția copiilor împotriva exploatării sexuale și a abuzurilor sexuale (Convenția de la Lanzarote). Disponibil: <https://rm.coe.int/168046e1d9>
67. Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice (Convenția de la Istanbul). Disponibil: <https://rm.coe.int/168008482e>.
68. Convenția Consiliului Europei referitoare la abordarea integrată a siguranței, securității și serviciilor la partidele de fotbal sau alte evenimente sportive. <https://rm.coe.int/168071ccb5>
69. Convenția cu privire la drepturile copilului adoptată de Adunarea Generală a Națiunilor Unite la 20 noiembrie 1989. Disponibil: <https://www.unicef.org/moldova/media/1401/file/Conventia-cu-privire-la-drepturile-copilului.pdf>
70. Convenția de la Haga asupra aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii, 1980.
71. Convenția de la Haga din 19 octombrie 1996 privind competența, legea aplicabilă, recunoașterea, executarea și cooperarea cu privire la răspunderea părintească și măsurile privind protecția copiilor, adoptată la 19 octombrie 1996 și intrată în vigoare la 1 ianuarie 2002. În: *Monitorul oficial nr. 895 din 28.12.2007*. Disponibil: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/88228>
72. Convenția de la Haga privind jurisdicția, legea aplicabilă, recunoașterea, executarea și cooperarea în ceea ce privește responsabilitatea părintească și măsurile de protecție a copilului din 19 octombrie 1996. <https://assets.hcch.net/docs/f16ebd3d-f398-4891-bf47-110866e171d4.pdf>
73. Convenția Internațională cu privire la drepturile copilului. Adoptată de Adunarea generală a Națiunilor Unite la 20 noiembrie 1989. Intrat în vigoare la 20 septembrie 1990. Publicată în:

- Tratate Internaționale nr.1 art. 52* din 30.12.1998. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=115568&lang=ro
74. Convenția Națiunilor Unite pentru eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor. Disponibil: https://ombudsman.md/wp-content/uploads/2020/12/Nr.-18_.pdf
75. Convenție nr. 67 din 25.10.1980 asupra aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii. În: *Tratate Internaționale nr. 15 art. 67* din 30.12.1999. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=118015&lang=ro
76. Convenția cu privire la drepturile copilului adoptată de Adunarea Generală a Națiunilor Unite la 20 noiembrie 1989, în vigoare din 20 septembrie 1990, a fost ratificată de către Republica Moldova la 20 noiembrie 1989. Publicat în: *Tratate Internaționale nr. 1 art. 52* din 30.12.1998. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=115568&lang=ro
77. CORNEA, C. *Violența în cuplu*. 2021. Disponibil: <https://www.csid.ro/lifestyle/relatii-si-cuplu/violenta-in-cuplu-cauze-si-solutii-19734747/>
78. Crime statistics, Eurostat, 29 april 2025. Disponibil: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Crime_statistics
79. CRISU, C. *Codul civil român din 26 noiembrie 1864*. În : *Codul juristului*. București: Ed. Iuris Argessis, 2003, pp. 49-215.
80. CURCHIN, R. Aspecte conceptuale privind domiciliul și reședința persoanei fizice. În: *Revista științifico – practică* nr. 1/2021, pp. 99-106. Disponibil: <https://old.aap.gov.md/files/publicatii/ri+/articole/19/11.pdf>
81. Curtea de Apel București, Secția a III-a civilă și pentru cauze cu minori și de familie, Decizia civilă 112/2011, Disponibil : www.portal.just.ro .
82. Curtea Europeană a Drepturilor Omului. *A. M. M. contra României*. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-140874%22%5D%7D>
83. Curtea Europeană a Drepturilor Omului. *B. contra Belgiei*. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-176106%22%5D%7D>
84. Curtea Europeană a Drepturilor Omului. *Backlund contra Finlandei*. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-105655%22%5D%7D>
85. Curtea Europeană a Drepturilor Omului. *Bajrami contra Albaniei*. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-78425%22%5D%7D>
86. Curtea Europeană a Drepturilor Omului. *Berisha contra Elveției*. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22001-122978%22%5D%7D>
87. Curtea Europeană a Drepturilor Omului. *Bianchi contra Elveției*. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng-press#%7B%22itemid%22:%5B%22003-1714296-1797156%22%5D%7D>

88. Curtea Europeană a Drepturilor Omului. *Călin și alții contra României*. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-176062%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-176062%22]})
89. Curtea Europeană a Drepturilor Omului. *Canonne contra Franței*. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-155722%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-155722%22]})
90. Curtea Europeană a Drepturilor Omului. *Cauza Blaga contra României*. Disponibil: <https://ier.gov.ro/wp-content/uploads/cedo/Blaga-impotriva-Romaniei.pdf>
91. Curtea Europeană a Drepturilor Omului. *Cauza Chbihi Loudoudi și alții contra Belgiei*. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng-press#{%22itemid%22:\[%22003-4966422-6085817%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng-press#{%22itemid%22:[%22003-4966422-6085817%22]})
92. Curtea Europeană a Drepturilor Omului. *Comingersoll S.A. contra Portugaliei*. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-58562%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-58562%22]})
93. Curtea Europeană a Drepturilor Omului. *D. și alții contra Belgiei*. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-155182%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-155182%22]})
94. Curtea Europeană a Drepturilor Omului. *Folon și Bouvet contra Franței*. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-165462%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-165462%22]})
95. Curtea Europeană a Drepturilor Omului. *Frydlender contra Franței*. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/spa#{%22itemid%22:\[%22001-58762%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/spa#{%22itemid%22:[%22001-58762%22]})
96. Curtea Europeană a Drepturilor Omului. *Gaskin contra Regatul Unit*. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-94275%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-94275%22]})
97. Curtea Europeană a Drepturilor Omului. *Gnahore contra Franței*. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-58802%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-58802%22]})
98. Curtea Europeană a Drepturilor Omului. *Godelli contra Italiei*. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-113460%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-113460%22]})
99. Curtea Europeană a Drepturilor Omului. *Gronmark contra Finlandei*. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-99828%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-99828%22]})
100. Curtea Europeană a Drepturilor Omului. *I.A.A. și alții contra Regatului Unit*. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng-press#{%22itemid%22:\[%22003-5338968-6657196%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng-press#{%22itemid%22:[%22003-5338968-6657196%22]})
101. Curtea Europeană a Drepturilor Omului. *Iglesias Gil și A.U.I. contra Spaniei*. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-79185%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-79185%22]})
102. Curtea Europeană a Drepturilor Omului. *Ignaccolo-Zenide contra României*. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-122499%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-122499%22]})
103. Curtea Europeană a Drepturilor Omului. *Jagi contra Elveției*. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-76412%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-76412%22]})

104. Curtea Europeană a Drepturilor Omului. *Kalacheva contra Rusiei*. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/ukr#{%22itemid%22:\[%22001-92572%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/ukr#{%22itemid%22:[%22001-92572%22]})
105. Curtea Europeană a Drepturilor Omului. *Karrer contra României*. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-109191%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-109191%22]})
106. Curtea Europeană a Drepturilor Omului. *Keegan contra Irlandei*. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57881>
107. Curtea Europeană a Drepturilor Omului. *Konstantinidis contra Greciei*. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-142457%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-142457%22]})
108. Curtea Europeană a Drepturilor Omului. *Kutzner contra Germania*. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22001-60163%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-60163%22]}) .
109. Curtea Europeană a Drepturilor Omului. *Labassee contra Franței*. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=002-9780>
110. Curtea Europeană a Drepturilor Omului. *Laborie contra Franței*. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-170661%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-170661%22]})
111. Curtea Europeană a Drepturilor Omului. *Lakso contra Finlandei*. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-115861%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-115861%22]})
112. Curtea Europeană a Drepturilor Omului. *Levin contra Suediei*. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-109575%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-109575%22]})
113. Curtea Europeană a Drepturilor Omului. *Mandet contra Franței*. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-160101%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-160101%22]})
114. Curtea Europeană a Drepturilor Omului. *Maumousseau și Washington contra Franței*. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-83823%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-83823%22]})
115. Curtea Europeană a Drepturilor Omului. *Menesson și alții contra Franței*. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22002-9781%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22002-9781%22]}) .
116. Curtea Europeană a Drepturilor Omului. *Mikulic contra Croației*. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-60035%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-60035%22]})
117. Curtea Europeană a Drepturilor Omului. *Mugenzi contra Franței*. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-145792%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-145792%22]})
118. Curtea Europeană a Drepturilor Omului. *N.Ts. contra Georgiei*. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-160313%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-160313%22]})
119. Curtea Europeană a Drepturilor Omului. *Neulinger și Shuruk contra Elveției*. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-119388%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-119388%22]})
120. Curtea Europeană a Drepturilor Omului. *Nicolae Virgiliu Tănase contra României*. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-194307%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-194307%22]})

121. Curtea Europeană a Drepturilor Omului. *Odievre contra Franței*. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-60935%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-60935%22]})
122. Curtea Europeană a Drepturilor Omului. *Osman contra Danemarcei*. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-105129%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-105129%22]})
123. Curtea Europeană a Drepturilor Omului. *Palau-Martinez contra Franței*. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-61548%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-61548%22]})
124. Curtea Europeană a Drepturilor Omului. *Paradiso și Campanelli contra Italiei*. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-176309%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-176309%22]})
125. Curtea Europeană a Drepturilor Omului. *Parohis Greco-Catolică Lupeni și alții contra României*. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-176135%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-176135%22]})
126. Curtea Europeană a Drepturilor Omului. *Phinikaridou contra Cipru*. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-84106%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-84106%22]})
127. Curtea Europeană a Drepturilor Omului. *Plazzi contra Elveției*. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-215757%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-215757%22]})
128. Curtea Europeană a Drepturilor Omului. *Popov contra României*. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-112632%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-112632%22]})
129. Curtea Europeană a Drepturilor Omului. *R.M.S. contra Spaniei*. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-121906%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-121906%22]})
130. Curtea Europeană a Drepturilor Omului. *Roman contra Finlandei*. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-115864>
131. Curtea Europeană a Drepturilor Omului. *Roth contra Elveției*. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-215756%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-215756%22]})
132. Curtea Europeană a Drepturilor Omului. *Rouiller contra Elveției*. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-145914%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-145914%22]})
133. Curtea Europeană a Drepturilor Omului. *S. contra Germaniei*. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-73660"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{)
134. Curtea Europeană a Drepturilor Omului. *S.P. contra României*. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-122759%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-122759%22]})
135. Curtea Europeană a Drepturilor Omului. *Schneider contra Germaniei*. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-106171%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-106171%22]})
136. Curtea Europeană a Drepturilor Omului. *Sen contra Țările de Jos*. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-64569%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-64569%22]})

137. Curtea Europeană a Drepturilor Omului. *Senigo Longue și alții contra Franței*. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-146184%22>}
138. Curtea Europeană a Drepturilor Omului. *Sharxhi și alții împotriva Albaniei*. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-179867%22>}
139. Curtea Europeană a Drepturilor Omului. *Sneersones și Kampanella contra Italiei*. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-105624%22>}
140. Curtea Europeană a Drepturilor Omului. *Strand Lobben și alții contra Norvegiei*. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-195909%22>}
141. Curtea Europeană a Drepturilor Omului. *Sürmeli contra Germaniei*. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-75689%22>}
142. Curtea Europeană a Drepturilor Omului. *Tucuabo-Tekle și alții contra Țărilor de Jos*. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-71440>.
143. Curtea Europeană a Drepturilor Omului. *Wagner și J.M.W.L. contra Luxemburg*. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22002-2645%22>}
144. Curtea Europeană a Drepturilor Omului. *Zait contra României*. Disponibil: <https://ier.gov.ro/wp-content/uploads/cedo/Zaiet-impotriva-Romaniei.pdf>
145. DAGHIE, N. Reflecții pe marginea reglementării de lege lata a consilierii psihologice a minorului în faza executării silite. În: *Revista Dreptul nr. 12 din 2018*, ISSN 2066 - 7019.
146. DARNALL, D. *Divorce Casualties: Protecting Your Children from Parental Alienation*”, ISBN 9780878332083 (ISBN10: 0878332081), 1998, Ed. Taylor Trade Publishing.
147. Decizia CSJ din 07 noiembrie 2025. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=80053
148. Decizia CSJ din 29 ianuarie 2025. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=77119
149. Decizia CSJ din 5 martie 2025. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=77561
150. Decizia Curții Constituționale a României asupra propunerii legislative privind revizuirea Constituției României, nr. 80/2014. Disponibil: <https://lege5.ro/App/Document/gm4tgojwg4/decizianr-80-2014-asupra-propunerii-legislative-privind-revizuirea-constitutiei-romaniei>.
151. Declarația Drepturilor Copilului, proclamată prin rezoluțiunea nr. 1386 (XIV) a Adunării Generale din 20 noiembrie 1959. Disponibil: <https://www.salvaticopiii.ro/sites/ro/files/2023-11/327ef3da-c4d0-4fff-9f76-8cbcd20fa8c1.pdf?lang=ro-RO>

152. Decretul nr. 31 din 30 ianuarie 1954 privind persoanele fizice. Publicat în: *Buletinul Oficial nr. 8* din 30 ianuarie 1954. Disponibil: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/82>
153. DELEANU, I., MITEA, V., DELEANU, S. *Noul Cod de procedura civilă, comentarii pe articole*, Vol. II, Ed. Universul Juridic. ISBN 978-606-673-013-6. 336 p.
154. DERAKSHAN, M. W., SANTOS, N. R., CALVO, M. G. EYSENCK, M.W. Anxiety and cognitive performance: Attentional control theory. În: *American Psychological Association, Emotion 2009*, vol. 7, no. 2, pp.336-353. Disponibil: <https://www.deepdyve.com/lp/american-psychological-association/anxiety-and-cognitive-performance-attentional-control-theory-rIoS57Msn6?articleList=%2Fsearch%3Fquery%3DAnxiety%2Band%2BCognitive%2BPerformance%253A%2BAttentional%2BControl%2BTheory> accesat în data 15.05.2023
155. DICU, C. Cine și cum salvează copilul alienat? Soluții și remedii, 27 iunie 2024. Disponibil: <https://www.juridice.ro/741353/cine-si-cum-salveaza-copilul-alienat-solutii-si-remedii.html>
156. Directiva 2004/38/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 29 aprilie 2004 privind dreptul la liberă circulație și ședere pe teritoriul statelor membre pentru cetățenii Uniunii și membrii familiilor acestora, de modificare a Regulamentului (CEE) nr. 1612/68 și de abrogare a Directivelor 64/221/CEE, 68/360/CEE, 72/194/CEE, 73/148/CEE, 75/34/CEE, 75/35/CEE, 90/364/CEE, 90/365/CEE și 93/96/CEEText cu relevanță pentru SEE. Publicat în: *JO L 158* din 30.4.2004, pp. 77–123. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex%3A32004L0038> .
157. Directiva 2011/93/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 decembrie 2011 privind combaterea abuzului sexual asupra copiilor, a exploatării sexuale a copiilor și a pornografiei infantile și de înlocuire a Deciziei-cadru 2004/68/JAI a Consiliului. În: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 335/1 din 17 decembrie 2011*, CELEX: 32011L0093. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex:32011L0093>
158. Directiva 2012/29/UE adoptată de Parlamentul European și de Consiliu din 25 octombrie 2012 de stabilire a unor norme minime privind drepturile, sprijinirea și protecția victimelor criminalității de înlocuire a Deciziei – cadru 2001/220/JAI a Consiliului. În: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene nr. L 315/57* din 14.11.2012. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012L0029>
159. Directiva 90/364/CEE a Consiliului din 28 iunie 1990 cu privire la dreptul de rezidență, abrogat prin Directiva 2004/38/CE. În: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 180* din 13.07.1990. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/ALL/?uri=CELEX%3A31990L0364>.

160. Directiva 90/366/CEE a Consiliului din 28 iunie 1990 cu privire a dreptul de rezidență a studenților, abrogat. În: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 180* din 13.07.1990. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/ALL/?uri=CELEX:31990L0366>.
161. Directiva din 2002/21/CE a Parlamentului european și Consiliului din 7 martie 2002 privind un cadru de reglementare comun pentru rețelele și serviciile de comunicații electronice (Directiva - cadrul). În: *JO L 108*, 24.4.2002. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex:32002L0021>
162. Directiva nr. 2008/52/CE a Parlamentului European și a Consiliului Europei din 21 mai 2008 privind anumite aspecte ale medierii în materie civilă și comercială. În: *JO L 136*, 24.5.2008, pp. 3-8. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:32008L0052>
163. DOGARU, I, DANISOR, D.C., DANISOR, GH. *Teoria generală a dreptului*. București: Ed. Științifică București, 1999. 562 p.
164. DOGARU, I., CERCEL, S. Considerații privind domiciliul în dreptul civil român, pp. 7 -21. Disponibil: <https://drept.ucv.ro/RSJ/images/articole/2008/RSJ2/01DogaruCercel.pdf>
165. DONI, V. Caracterul contencios al cauzelor privind răpirea internațională de copii. În: *Revista INJ nr. 1 (64), 2023*, pp. 48 – 52. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/48-52_61.pdf
166. DOROȘ, D. Drepturile personale legate de identificarea persoanei. În: *Lucrări științifice ale Simpozionului Științific al Tinerilor Cercetători, Ediția a XXI-a, 7-8 aprilie 2023*, Chișinău, pp.262-266. Disponibil: [https://irek.ase.md/xmlui/bitstream/handle/123456789/3273/Simp St al tinerilor cercet 7-8%20aprilie%202023%20Vol_2_p%20262-266.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://irek.ase.md/xmlui/bitstream/handle/123456789/3273/Simp_St_al_tinerilor_cercet_7-8%20aprilie%202023%20Vol_2_p%20262-266.pdf?sequence=1&isAllowed=y)
167. DUDLEY, J. *Increasing Our Understanding of Divorced Fathers Who Have Infrequent Contact with Their Children*. Family Relations, 1991.
168. DURRANT, J. E. The Swedish Ban on Corporal Punishment: Its History and Effects. În: *Family Violence Against Children: A Challenge for Society. Prevention and Intervention in Childhood and Adolescence*. Berlin, New York: Ed. Walter De Gruyter pp. 19–25. ISBN 3-11-014996-6. (1996). <http://www.nospank.net/durrant.htm>
169. DWORKIN, R., *Justice in Robes*, Ed. Harvard University Press, Belknap Press, 2006, , ISBN 067402167-3. 146 p.
170. EDLESON, J.L. Probleme asociate cu martorii violenței domestice de către copii. În: *Applied Research Forum. National Online resource center on violence against women*. Disponibil: http://vawnet.org/sites/default/files/materials/files/2016-09/AR_Witness.pdf.

- 171.ELIESCU, M. *Comentarii la Codul Familiei*. București: Ed. Academiei, 1975. 185 p.
- 172.FERARU, D.P. *Libera circulație a persoanelor în Uniunea Europeană*. București: Ed. Lumen, 2008. ISBN 9789731660516. 183 p.
- 173.FERNÁNDEZm E.G., FRANCISCO, J. A. R. Una aproximación a la idea de justicia en la cultura jurídica española del siglo XX. În: Revista *Telemática de Filosofía del Derecho*, n° 11, 2007/2008, pp. 181-193. Disponibil: <chromeextension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/http://www.rtd.es/numero11/9-11.pdf>
- 174.FILIPESCU, I. P. *Tratat de dreptul familiei*. București: Ed. All Beck, 2000, ISBN 973-9435-88-2. 586 p.
- 175.Fișă descriptivă despre Uniunea Europeană a Parlamentului Europeană. Cooperare judiciară în materie civilă. Disponibil:<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/ro/sheet/154/civilretligt-samarbejde>
- 176.Fișe tehnice UE. Libera circulație a persoanelor. Parlamentul European, 2017.Disponibil:[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/fiches_techniques/2013/02_0103/04A_FT\(2013\)020103_RO.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/fiches_techniques/2013/02_0103/04A_FT(2013)020103_RO.pdf)
- 177.FRUNZE, I. *Dreptul civil al Republicii Moldova: Partea generală. Persoanele. Curs universitar*. Universitatea de Stat din Comrat, Chișinău, 2024. 371p .
- 178.GAVRILESCU, A.-G. Aspecte teoretice și de practică judiciară privind înapoierea copilului deplasat sau reținut prin violarea unui drept privind încredințarea În: *Analele Universității „Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu, Seria Științe sociale nr. 1/2011*, pp. 67 – 82.
- 179.Ghidul practic privind aplicarea Convenției de Haga. Disponibil <https://assets.hcch.net/docs/60424654-f935-46ed-94c3-3a280f4c16c3.pdf>
- 180.Ghidul privind art. 6 din Convenția europeană a drepturilor omului. Disponibil:https://ier.gov.ro/wp-content/uploads/2018/11/Guide_Article_6_civil_update_28_02_2023_RO.pdf
- 181.GIURGEA, L. Substituting Classic Procedures in Favor of Digital Procedures in Cases with Minors În: *Journal of Danubian Studies and Research*, Vol. 12, No. 1/2022, p.9-12. ISSN: 2284 – 5224
- 182.GIURGEA, L. Child Discernment, a Global Problem. În: *Perspectives of Law and Public Administration* vol. 13, nr. 1 /2024, p.183. ISSN 2601-7830. Disponibil: <https://adjuris.ro/revista/an13nr1.html>

183. **GIURGEA, L.** Child Discernment, a Global Problem. În: *Revista Perspectives of Law and Public Administration* vol. 13, nr. 1 /2024, p. 174-183. ISSN 2601-7830. Disponibil: <https://adjuris.ro/revista/an13nr1.html>
184. **GIURGEA, L.** Children a Decisive Factor in Choosing the Form of Divorce; Judicial Versus Administrative. În: *Revista Intellectus*, 2022, pp.158-165, ISSN 1810-7079. Disponibil: <https://doi.org/10.56329/1810-7087.22.2.17>
185. **GIURGEA, L.** Children a Decisive Factor in Choosing the Form of Divorce; Judicial Versus Administrative. În: *Revista Intellectus*, 2022. 158-165 pp., ISSN 1810-7079. Disponibil: <https://doi.org/10.56329/1810-7087.22.2.17>
186. **GIURGEA, L.** *Integration des mineurs migrants dans la societe //AL-MUKHATABAT*, p. 211-228, 2023, ISSN 1737-6432 Disponibil: <https://www.scribd.com/document/614130817/Al-Mukhatabat-Issue-45-January-Mars-2023>
187. **GIURGEA, L. ION, C.** Mediation on the Matter of Parental Responsibility, the Concern of the European Judicial System of the New Millennium. În: *EIRP Proceedings, Universitatea Internaționala Danubius din Galați/Romania, Vol.16, nr. 1/2021*. 443-447 pp., ISSN 2067-9211/ISSNe 2069-934. Disponibil: <https://dp.univ-danubius.ro/index.php/EIRP/article/view/216/215>
188. **GIURGEA, L. ION, C.** The Danubian States Concern over the Solution of Cases with Minors. În: *Journalul Danubian al Universității Internaționale Danubius din Galați/Romania, Studii și Cercetare Vol. 11, nr. 2 /2021*. p. 138-144. ISBN 2284-5224/ISSNe 2392-8050. Disponibil: <https://dj.univ-danubius.ro/index.php/JDSR/article/view/1314/1499>
189. **GIURGEA, L.** Legislative Aspects regarding the Protection of Minors' rights. În: *Revista Cogito*, volumul XVI, nr. 2/ 2025. p. 168-196. ISSN2247-9384, ISSN-L 2068-6706. Disponibil: <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/cogito17&div=32&id=&page=>
190. **GIURGEA, L.** Parental authority in Romania and Republic of Moldova. În: *Revista Vector European* nr. 1/2024. p. 41, ISSN 2345-1106, E-ISSN 2587-358X. Disponibil: <https://www.cceol.com/search/article-detail?id=1281120>
191. **GIURGEA, L.** Parental authority in Romania and Republic of Moldova. În: *Revista Vector European* nr. 1/2024, 2024. p. 41-45. ISSN 2345-1106, E-ISSN 2587-358X. Disponibil: <https://www.cceol.com/search/article-detail?id=1281120>
192. **GIURGEA, L.** *Practica Instanțelor în materia răspunderii părintești și a răpirii internaționale de copii*, publicat în: „Promotion of social and economic values in the context

- of European integration”, 11 decembrie 2020, Chişinău, Republica Moldova. p. 127-131 ISBN 978-9975-3423-3-9. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/127-131_24.pdf
193. **GIURGEA, L.** Refugee Children in the attention of the States of the World Internațional Organizations. În: *Revista Euromentor*, vol. 4/2023. p. 78-92 ISSN 2067-7839. Disponibil: https://euromentor.ucdc.ro/EUROMENTOR_DECEMBER_2023.pdf#page=78
194. **GIURGEA, L.** The Sucession capacity of the missing Minor. În: *Proceedings of the international conference of law, european studies and international relations*, Ediția a X- a, Conferința Internațională de Drept, Studii Europene si Relatii Internationale. 2023, pp. 533-536. ISBN 978-606-39-1232-0. Disponibil: <https://www.utm.ro/wp-content/uploads/2025/08/2022.pdf>
195. **GIURGEA, L.**, Administrația publică și dreptul copilului de a crește într-un mediu favorabil și afectuos. În: *Rolul Instituțiilor Democratice în Asigurarea Protecției Drepturilor și Libertăților Fundamentale ale Omului*, 8 decembrie 2020, Chişinău, Guvernul Republicii Moldova, Academia de Administrare Publică, p. 155-157. ISBN 978-9975-3492-4-6 Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/155-157_18.pdf
196. **GIURGEA, L.**, Adolescența de la inocență la responsabilitate. În: *Culegerea de lucrări științifice ale Conferinței științifice cu participare internațională Dezvoltarea Armatei Naționale în contextul aprofundării reformelor democratice*, organizată de Facultatea de Administrație Publica a Academiei Militare a Forțelor Armate Alexandru cel Bun", Ediția 6, 2021, Chişinău, p. 149-151. ISBN 978-9975-3346-8-6 Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/149-151_23.pdf
197. **GIURGEA, L.**, BÎTCĂ, I., COMAN, V. L. The principle of freedom of movement of natural persons from the perspective of legal provisions regarding minors În: *Revista Cogito/ Universitatea Dimitrie Cantemir București, publicație științifică BDI, indexată SCOPUS, EBSCO, COPERNICUS, volumul XVI, nr. 2/ 2024. 132-161 pp., ISSN2247-9384, ISSN-L 2068-6706.* Disponibil: <https://www.cceol.com/search/article-detail?id=1335998>
198. **GIURGEA, L.**, BÎTCĂ, I., COMAN, V. L. The principle of freedom of movement of natural persons from the perspective of legal provisions regarding minors. În: *Revista Cogito*, volumul XVI, nr. 2/ 2024, pp. 132-160. ISSN2247-9384, ISSN-L 2068-6706, Disponibil: <https://www.cceol.com/search/article-detail?id=1335998>
199. **GIURGEA, L.**, ION, C., PUȘCĂ C. A., Migrația și azilul minorilor, prioritatea conceptului de integrare europeană. În: *Promotion of Social and Economic Values in the Context of European Integration: 4th International Conference*, 3-4 decembrie 2021, Chişinău,

- Republica Moldova: 2021, Ediția 4, Vol.2. 58-61 pp., ISBN 978-9975-3527-2-7. Disponibil la: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/58-61_52.pdf
200. **GIURGEA, L., ION, C.**, Cooperarea autorităților statelor europene în materia înapoierii minorilor la reședința obișnuită. În: *Culegerea de materiale ale Conferinței științifico-practice internaționale "Teoria și practica administrării publice" Chișinău*, 21 mai 2021. 373-376 pp, ISBN 978-9975-3492-6-0 Disponibil la: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/373-375_2.pdf
201. **GRAHAM, ALL., GRAHAM, CROW.** Families, Households and Society. Palgrave, 2001. Printed in China, ISBN 97803336930633. 556 p. 33-46
202. **HABERMAS, J.**, *Conștiința Morală și Acțiunea Comunicativă*. București: Ed. All, 2019, ISBN 973-684-242-8. 130 p.
203. **HAGEANU, C.C.** *Dreptul familiei și actele de stare civilă*. București: Ed. Hamangiu, 2012, ISBN 978-606-27-0969-3. 334 p.
204. **HAINES, J., MATTHEWSON, M., TURNBULL M.** *Understanding and Managing Parental Alienation*. London: Ed. Routledge London, 2019, ISBN 9780367312947, pp. 314-317.
205. **HAMANGIU, C.**, *Codul civil adnotat, Comentarii asupra Codului Civil din 1864*, 1930, vol. I. 688 p.
206. **HAMANGIU, C., ROSETTI-BĂLĂNESCU, I, BĂICOIANU, AL.** *Tratat de drept civil român*, vol. I, București: Ed. All, Seria „Restitutio”, 1998. 544 p.
207. **HEISE, L., ELLSBERG, M., GOTTEMOELLER, M.** Ending Violence Against Women. În: *Population Reports*, Series L. No. 11. ISBN 0 642 53842 5, ISSN 1326-6004. 1999.
208. Hotărârea de Guvern cu privire la aderarea Republicii Moldova la Convenția asupra protecției copiilor și cooperării în material adopției internaționale și la Convenția asupra aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii, n.r. 1468 din 29-01-1998. În: *Monitorul Oficial Nr. 14-15 art. 79 din 26.02.1998*. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=4314&lang=ro
209. Hotărârea Curții (Marea Cameră) din data de 16 iulie 2009. Comisia Comunităților Europene împotriva Schneider Electric SA. Cauza C-440/07 P. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:62007CJ0440>.
210. Hotărârea de Guvern nr. 281 din 03.04.2018 cu privire la aprobarea Strategiei naționale de prevenire și combatere a violenței față de femei și violenței în familie pe anii 2018-2023 și a Planurilor de acțiuni privind implementarea acesteia. În: *Monitorul Oficial nr. 121-125 art. 348 din 13.04.2018*. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=128809&lang=ro

211. Hotărârea de Guvern nr. 306 din 28.05.2025 cu privire la aprobarea Programului național de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană pentru anii 2025 – 2029. În: *Monitorul Oficial* nr. 269-288 art. 319 din 02.06.2025. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=152627&lang=ro
212. Hotărârea de Guvern nr. 496 din 30-06-2014 privind aprobarea Regulamentului-cadru de organizare și funcționare a Centrului de Asistență și Consiliere pentru Agresorii Familiali și a standardelor minime de calitate. În: *Monitorul Oficial* nr. 174 – 177 art. 533 din 04.07.2024. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=152429&lang=ro#
213. Hotărârea nr. 10609/2020 din 25 noiembrie 2020 a Secției civile. Disponibil: <https://sintact.ro/jurisprudenta/1>
214. HOULT, J.A. – “*The Evidentiary Admissibility of Parental Alienation Syndrome: Science, Law, and Policy*”. *Children's Legal Rights Journal* 26 (1), ISSN 1075-1343 (print), ISSN 2318-1516 (online) 2006.
215. Încheierea CSJ cu privire la inadmisibilitatea recursurilor declarate din 21 mai 2025. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=78297
216. Încheierea CSJ cu privire la inadmisibilitatea recursului 26 noiembrie 2025. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=80237
217. Încheierea CSJ din 01 august 2024. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=75717
218. Institutul European din România. Fișă tematică – drepturi părintești. 2023, Disponibil: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/FS_Parental_ROM
219. ION, C., GIURGEA, L. Child Adoption Infringements within the European Union. În: *The European Union, EIRP Proceedings, Universitatea Internațională Danubius din Galați/Romania, Vol.16, nr.1(2021) EIRP*. 304-307 pp., ISBN 2067-9211/ISSNe 2069-9344. Disponibil: <https://dp.univ-danubius.ro/index.php/EIRP/article/view/170/185>
220. ION, C., GIURGEA, L. Public administration in the service of abandoned children. În: *Culegerea de materiale ale Conferinței "Teoria și practica administrării publice"*, 21 mai 2021, Chișinău, Republica Moldova. 352-355 pp., ISBN 978-9975-3492-6-0 Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/352-355_6.pdf
221. ION, C., GIURGEA, L. The Recognition of Internal Decisions of Adoption and Cross-Border Family Mediation. În: *Journalul Danubian al Universității Internaționale Danubius din Galați/Romania, Studii și Cercetare/Romania, Vol. 11, nr. 2 /2021*, ISSN 2284-5224/ISSNe 2392-8050. Disponibil: <https://dj.univ-danubius.ro/index.php/JDSR/article/view/1386/1591>

222. ION, C., GIURGEA, L., PUȘCĂ, C.A., Some theoretical aspects shaped along time in the field of child adoption. În: *Promotion of Social and Economic Values in the Context of European Integration: 4th International Conference, Ed. 4*, 3-4 decembrie 2021, Chișinău, Republica Moldova, Ediția 4, Vol.2. 79-82 pp. ISBN 978-9975-3527-2-7 Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/79-82_49.pdf
223. IVANOVICI, L., *Procesul De Divorț*. București: Ed. Ch. Beck, 2008, ISBN: 978-973-115-444-2.
224. IVANOVICI, L., *Procesul De Divorț*. București: Ed. Ch. Beck, 2008. 152 p. ISBN 978-973-115-444-2.
225. JAFFE P., JOHNSTON, J., CROOKS, C., BALA, N. Custody disputes involving allegations of domestic violence: Toward a differential approach to parenting plans. *Family Court Review*, 46 (3), 2008, pp. 500–523.
226. JONES, P. M., MITCHELL, C. M., (1994). Model-based communicative acts: Human-computer collaboration in supervisory control. În: *International Journal of Human-Computer Studies*, nr. 41. 527 p. ISBN 978-1-60566-052-3 (hardcover) -- ISBN 978-1-60566-053-0 (ebook).
227. JOVANOVIĆ BELOTIĆ, S. VALL, B., PALM, M. Siguranță și responsabilitate: Îmbunătățirea Programelor pentru agresorii familiari din Republica Moldova. Chișinău, 2024. 64 p. Disponibil: <https://moldova.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/2025-02/Analiza%20programelor%20pentru%20agresori%20FIN.pdf>
228. KELLY, M., KLASTERMAN, K. *The Case for examining and treating the combined effects of parental drug use and interparental violence on children in their homes. Aggression and violent Behavior*, vol.15, nr.1, ISBN 0-387-23061-0. ISBN 13: 978-038-723061-0, 2017.
229. KELLY, M., KLASTERMAN, K. The Case for examining and treating the combined effects of parental drug use and interparental violence on children in their homes. În: *Aggression and violent Behavior*, Vol.15, nr.1, 2017. 76 p.
230. KELSEN, H. *Théorie générale des normes*. PUF, Paris, 1996, p. 175.
231. KOCK, M., LOWERY, C. Visitation and the Noncustodial Father. În: *Journal of Divorce*, 8(2), 1984, pp.47-64.
232. Lege nr. 263 din 19-12-2011 cu privire la ratificarea Convenției Consiliului Europei pentru protecția copiilor împotriva exploatării sexuale și a abuzurilor sexuale. În: *Monitorul Oficial nr. 21-24 art. 56 din 27.01.2012*. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=13045&lang=ro

233. Lege nr. 273 a Republicii Moldova din 09.11.1994, privind actele de identitate din sistemul național de pașapoarte. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 9/89*, din 09.02.1995. [online] [accesat 14.05.2025]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=152062&lang=ro#
234. Legea nr. 100 din 16 septembrie 1992 pentru aderarea României la Convenția de la Haga din 25 octombrie 1980 asupra aspectelor civile ale rapirii internaționale de copii. În: *Monitorul oficial nr. 243* din 30.12.1992. Disponibil: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/2376>
235. Legea nr. 100/1992 pentru aderarea României la Convenția de la Haga din 25 octombrie 1980 asupra aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii. În: *Monitorul Oficial nr. 243* din 30 septembrie 1992. Disponibil: <https://assets.hcch.net/docs/8d4676bf-4bea-46d8-9a3d-5f3c7c250e17.pdf>
236. Legea nr. 105 din 22 septembrie 1992 cu privire la reglementarea raporturilor de drept internațional privat. Publicat în *Monitorul oficial nr. 245* din 01.10. 1992. Disponibil: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/2389>
237. Legea nr. 105 din 22 septembrie 1992 cu privire la reglementarea raporturilor de drept internațional privat. Publicat în *Monitorul oficial nr. 245* din 1 octombrie 1992. Disponibil: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/2389>
238. Legea nr. 123 din 30 aprilie 2024 pentru modificarea și completarea Legii nr. 272/2004 privind protecția drepturilor copilului. În: *Monitorul Oficial nr. 414* din 07.06.2024. Disponibil: <https://legislatie.just.ro/public/DetaliiDocument/282460>
239. Legea nr. 123/2024 pentru modificarea și completarea Legii nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului. În: *Monitorul Oficial, Partea I nr. 414* din 07 mai 2024. Disponibil: <https://lege5.ro/gratuit/ge2tcmrxgu3tk/legea-nr-123-2024-pentru-modificarea-si-completarea-legii-nr-272-2004-privind-protectia-si-promovarea-drepturilor-copilului>
240. Legea nr. 133 din 15.11.2018 privind modernizarea Codului Civil și modificarea unor acte legislative. În: *Monitorul Oficial Nr. 467-479 art. 784* din 14.12.2018. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=34327&lang=ro
241. Legea nr. 134 din 01 iulie 2010 privind Codul de procedură civilă. În: *Monitorul Oficial 247* din 10 aprilie 2015. Disponibil: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/167139>
242. Legea nr. 174 din 13 iulie 2018 privind modificarea și completarea Legii nr. 217/2003 pentru prevenirea și combaterea violenței în familie. În: *Monitorul Oficial nr. 618* din 18.07. 2018. Disponibil: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/202718>

243. Legea nr. 217 din 22 mai 2003 pentru prevenirea și combaterea violenței domestice. În: *Monitorul Oficial nr. 948* din 15.10.2020. Disponibil: <https://legislatie.just.ro/public/detaliidocument/44014>
244. Legea nr. 26 din 28 februarie 2024 privind ordinul de protecție. În: *Monitorul Oficial nr. 172* din 04.03.2024. Disponibil: <https://legislatie.just.ro/public/DetaliiDocument/279559>
245. Legea nr. 264/2024 pentru instituirea anului 2025 ca „Anul Național al Copilului”. În: *Monitorul Oficial, Partea I nr. 1081* din 29 octombrie 2024. Disponibil: <https://lege5.ro/Gratuit/ge2tsmzugezdo/legea-nr-264-2024-pentru-instituirea-anului-2025-ca-anul-national-al-copilului>
246. Legea nr. 269 din 09.11.1994 cu privire la ieșirea și intrarea în Republica Moldova. În: *Monitorul Oficial nr. 6 art. 54* din 26.01.1995. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=131615&lang=ro
247. Legea nr. 272 din 21 iunie 2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului. Republicată în: *Monitorul Oficial al României nr. 159* din 05.03.2014. Disponibil: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/156097>
248. Legea nr. 292 din 12.12.2024 privind protecția specială a copiilor împotriva deplasării în străinătate sau reținerii ilicite. În: *Monitorul Oficial nr. 556-559 art. 760* din 27.12.2024 Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=146474&lang=ro
249. Legea nr. 296 din 13-12-2024 pentru aderarea Republicii Moldova la Convenția privind competența, legea aplicabilă, recunoașterea, executarea și cooperarea cu privire la răspunderea părintească și măsurile privind protecția copiilor. În: *Monitorul Oficial nr. 552-555 art. 752* din 27.12.2024 Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=146455&lang=ro
250. Legea nr. 369 din 15 septembrie 2004 (*republicată*) privind aplicarea Convenției asupra aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii, adoptată la Haga la 25 octombrie 1980, la care România a aderat prin Legea nr. 100/1992*). În: *Monitorul oficial nr. 144* din 21 februarie 2023. Disponibil: <https://legislatie.just.ro/public/DetaliiDocument/55474>
251. Legea nr. 45 din 01.03.2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie. În: *Monitorul Oficial nr. 55-56 art. 178* din 18.03.2008. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=150772&lang=ro#
252. Legea nr. 45 din 01.03.2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie. În: *Monitorul Oficial nr. 55-56 art. 178* din 18.03.2008. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=150772&lang=ro#

253. Legea nr. 5 din 12.02.2026 pentru modificarea unor acte normative (prevenirea și combaterea exploatării sexuale și abuzurilor sexuale comise asupra copiilor). În: *Monitorul Oficial nr. 96 – 99 art. 58* din 26.02.2026. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=153156&lang=ro
254. Legea nr. privind protecția specială a copiilor aflați în situații de risc și a copiilor separați de părinți nr. 140 din 14.06.2013. În: *Monitorul Oficial nr. 167-172 art. 534* din 02.08.2013. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=139010&lang=ro
255. Legea nr. 144 din 14-10-2021 cu privire la ratificarea Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice. În: *Monitorul Oficial nr. 256-260 art. 320* din 22.10.2021. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=128240&lang=ro
256. Legea privind Codul Civil nr. 287/2009. Publicat în: *Monitorul Oficial nr. 511* din 24.07.2009. Disponibil: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/109883> .
257. Legea privind drepturile copilului nr. 370 din 30.11.2023. În: *Monitorul Oficial Nr. 488-491 art. 864* din 21.12.2023. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=153186&lang=ro#
258. Legii privind regimul juridic al adopției nr. 99 din 28.05.2010. În: *Monitorul Oficial nr, 131-134 art. 441* din 30.07.2010. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=106567&lang=ro
259. LEȘ, I., *Noul Cod de procedură civilă – comentariu pe articole*, vol. II. București: Ed. C. H. Beck, ISBN 606-18-1195-3, 2013.
260. LORANDOS, D. (2020). Parental alienation in U.S. courts, 1985 to 2018. In Lorandos, D., & Bernet, W. (Eds.), *Parental Alienation: Science and Law*, Charles C. Thomas, 370–371. Disponibil: <chromeextension://efaidnbnmnibpcjpcglclefindmkaj/https://www.pasintervention.org/images/LorandosBernetScienceandLawChapter12020.pdf>
261. LORANDOS, D. Parental Alienation in U.S. Courts, 1985 to 2018. In: *Family Court Review*, 58 (2), 2020. p. 4-6.
262. LORANDOS, D., BERNET, W., SAUBER, R. (2013). Overview of parental alienation. In: *The Handbook for Mental Health and Legal Professionals*, Charles C. Thomas. 370 p.
263. LUPAȘCU, D., UNGUREANU, D. *Drept internațional privat. Actualizat în raport de noul Cod civil, noul Cod de procedură civilă și Regulamentele Uniunii europene*. București: Ed. Universul Juridic, București, 2012. 538 p. ISBN 978-973-127-815-5, p.104.

- 264.LUPAȘCU, D., UNGUREANU, D. *Drept internațional privat. Actualizat în raport de noul Cod civil, noul Cod de procedură civilă și Regulamentele Uniunii europene*. București: Ed. Universul Juridic, București, 2012, p.104.
- 265.MACCORMICK, N., Practical Reason in Law and Morality. În: *Journal of Law and Society*, 2009, pp.166-167.
- 266.MAZILU, D. *Teoria generală a dreptului*. București: Ed: All Beck, 1999, ISBN 973-9435-30-0 34(035), pp. 386-392.
- 267.MAZILU, D. *Teoria generală a dreptului*. București: Ed. All Beck, 1999, ISBN: 973-588-834-3. 352 p.
- 268.Medierea în țările UE. Disponibil: https://e-justice.europa.eu/topics/taking-legal-action/mediation/mediation-eu-countries/cz_ro
- 269.MIRON, O. Instrumente juridice de drept internațional privat în domeniul protecției drepturilor copilului. În: *Studia Universitatis Moldaviae Seria științe sociale*, nr. 11, 2015, pp. 187 – 194. ISSN 1814-3199.
- 270.MORANGE, J. *Libertățile publice*. București: Ed. Rosetti, Ediția a 7-a actualizată, 2002. 152 p. ISBN 978-606-27-1005-7.
- 271.MORIN, E. *Paradigma pierdută. Natura umană*. București: Ed. Cartea Românească Educational, 2021, ISBN: 978606057126.
- 272.MURARU, I., TĂNĂSESCU, E.S. *Constituția României. Comentariu pe articole, ed. a 2-a, revizuită și adăugită*. București: Ed. C.H. Beck, 2019. 1424 p. ISBN/ISSN: 978-606-18-0847-2.
- 273.NELKEN, D. Folosirea conceptului de cultură juridică. În : *Sarat, A. (1976). „Studierea culturii juridice ...”*.ISBN 978-606-714-154-2.
- 274.Nota informative la proiectul de lege pentru modificarea unor acte normative (prevenirea și combaterea exploatării sexuale și abuzurilor sexuale comise asupra copiilor). Disponibil: https://www.justice.gov.md/sites/default/files/document/attachments/nota_informativa_21.pdf
- 275.OLAC, D.I., BECHEANU, T. *Despre ce este vorba: Rezoluția 2079 (2015) privind „Egalitatea și autoritatea părintească comună: rolul taților*. Disponibil: <https://www.juridice.ro/408548/despre-ce-este-vorba-rezolutia-2079-2015-privind-egalitatea-si-autoritatea-parinteasca-comuna-rolul-tatilor.html>
- 276.Ordinul nr. 2524/2018 din 7 decembrie 2018 pentru aprobarea Metodologiei privind modalitatea de participare la programele speciale de consiliere psihologică, organizate de către serviciile de specialitate publice sau private, emis de Ministrul muncii și justiției sociale. În :

- Monitorul Oficial al României nr. 74 din 30.01.2019.*
Disponibil : <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/210429>
- 277.Ordonanța de urgență nr. 97 din 14 iulie 2005 privind evidența, domiciliul, reședința și actele de identitate ale cetățenilor români. Publicat în: *Monitorul oficial nr. 719* din 12.10.2011.
Disponibil: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/228244> .
- 278.Parlamentul European. Protecția drepturilor fundamentale în Uniune. [online] [accesat 25.11.2025]. Disponibil: <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/ro/democracy-and-human-rights/fundamental-rights-in-the-eu>
- 279.POP, C., *Divorțul și succesiunile*. București: Ed. Universul Juridic, 2018, ISBN 9786063902802.
- 280.POPESCU, D.A., *Ghid de drept internațional privat în materia succesiunilor*. Onești: Ed. Magic Print Onești, 2014. 132 p. ISBN 978-606-622-148-1.
- 281.Principiile Dreptului European cu privire la Autoritatea Părintească, adoptate 27 martie 2007, de către Comisia Europeană. Disponibil: <https://ceflonline.net/wp-content/uploads/Principles-PR-English.pdf>
- 282.Propunerea de rezoluție a Parlamentului European referitoare la modernizarea legislației în materie de TVA pentru a impulsiona piața unică digitală, nr. B7-0610/2011.Disponibil:https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/B-7-2011-0610_RO.html
- 283.Raportul anual: Respectarea drepturilor copilului în Republica Moldova în anul 2023. Avocatul copilului. Disponibil: <https://ombudsman.md/wp-content/uploads/2024/09/raport-anual-privind-respectarea-drepturilor-copilului-in-republica-moldova-in-anul-2023.pdf>
- 284.Raportul Național privind implementarea Convenției ONU cu privire la drepturile copilului, elaborat de Comitetul ONU privind drepturile copilului. Disponibil: https://cnpdc.gov.md/sites/default/files/document/attachments/raport_onu_protectia_copil.pdf
- 285.Recomandările privind implementarea Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie de către România, 2022. Disponibil: <https://anes.gov.ro/wp-content/uploads/2023/11/Recomandari-GREVIO-Romania.pdf>
- 286.Regulamentul (UE) 2020/1783 al Parlamentului european și al Consiliului din 25 noiembrie 2020 privind cooperarea între instanțele statelor membre în domeniul obținerii de probe în materie civilă sau comercială (obținerea de probe). În: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*,

L 405 din 2.12.2020. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:02020R1783-20201202>

287. Regulamentul (UE) 2020/1784 al Parlamentului European și al Consiliului din 25 noiembrie 2020 privind notificarea sau comunicarea în statele membre a actelor judiciare și extrajudiciare în materie civilă sau comercială (notificarea sau comunicarea actelor) (reformare). În: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, L 405 din 2.12.2020, pp. 40–78. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/ALL/?uri=CELEX:32020R1784>
288. Regulamentul (UE) 2023/2844 al Parlamentului European și al Consiliului din 13 decembrie 2023 privind digitalizarea cooperării judiciare și a accesului la justiție în cadrul procedurilor transfrontaliere în materie civilă, comercială și penală și de modificare a anumitor acte din domeniul cooperării judiciare. În: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, L 2023/2844 din 27.12.2023. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/ALL/?uri=CELEX:32023R2844>
289. Regulamentul (UE) nr. 1215/2012 al Parlamentului European și al Consiliului din 12 decembrie 2012 privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială (reformare). În: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, L 351 din 20.12.2012, pp. 1-32. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex%3A32012R1215>
290. Regulamentul (UE) nr. 650/2012 al Parlamentului European și al Consiliului din 4 iulie 2012 privind competența, legea aplicabilă, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești și acceptarea și executarea actelor autentice în materie de succesiuni și privind crearea unui certificat european de moștenitor. În: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, L 201, 27.7.2012, pp. 107-134. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex:32012R0650>
291. Regulamentul nr. 2201/2003 din 27 noiembrie 2003 privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie de căsătorie și răspunderea părintească, răpirea de către părinte a minorilor care a fost abrogat prin intrarea în vigoare a Regulamentului (UE) 2019/1111 al Consiliului din 25 iunie 2019 privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie matrimonială și în materia răspunderii părintești și privind răpirea internațională de copii. În: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, L 178/25. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/oj/direct-access.html?locale=ro>
292. Regulamentul UE) 2019/1111 al Consiliului din 25 iunie 2019 privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie matrimonială și în materia răspunderii părintești și privind răpirea internațională de copii (reformare). Publicat în: *Jurnalul Oficial*

- al Uniunii Europene nr. L 178/1 din 02.07.2019. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:32019R1111>.
- 293.Regulamentului (CE) nr. 2201/2003 al Consiliul Europei privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești în materie matrimonială și în materia răspunderii părintești și de abrogare a Regulamentul CE nr. 1347/2000. În: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, L 338, 23.12.2003, pp. 1–29. Disponibil <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex:32003R2201> .
- 294.Resolution 1921 (2013). Gender equality, reconciliation of private and working life and co-responsibility. Disponibil: <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-EN.asp?fileid=19478&lang=en>
- 295.Rezoluția 2079 (2015) privind „Egalitatea și autoritatea părintească comună: rolul taților“, adoptată de Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei.
- 296.Rezoluția nr. 66 a Parlamentului European din 28 aprilie 2016 privitoare la protejarea interesului superior al copilului. În: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene nr. L 338* din 23.12.2003. Disponibil <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020PC0712> .
- 297.Rezoluția Parlamentului European din 15 februarie 2023 referitoare la propunerea de decizie a Consiliului privind încheierea, de către Uniunea Europeană, a Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice. În: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene C 283/149* din 11.08.2023.Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52023IP0047>
- 298.Rezoluția Parlamentului european privind protejarea interesului superior al copilului în întreaga UE pe baza petițiilor adresate Parlamentului European. [online] [accesat 04.01.2025]. În: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene nr. C 66/2* din 21.02.2018. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016IP0142>
- 299.RICHARDON, P.A Kidnapped Mind, A Mother's Heartbreaking Memoir of Parental Alienation. Ed. Dundurn Press, 2006, ISBN10 - 1550026240, ISBN13 - 978-1550026245. 231 p.
- 300.SEARLE, J. L. *Les actes de langage. Essai de philosophie du langage*, Herman, Paris, 1972, ISBN 10 : 2705657274 / ISBN 13 : 9782705657277. 91 p.
- 301.SITARU, D.-Al. *Drept internațional privat. Partea generală. Partea specială – Normele conflictuale în diferite ramuri și instituții ale dreptului privat*. București: Ed. C.H. Beck, 2013. 776 p. ISBN 978-973-127-084-5.

- 302.SPÎRCHEZ, G.B. Intepretarea și aplicarea practică a excepției de risc grav, prevăzută de art. 13 alin. (1) lit. b) din Convenția de la Haga, asupra aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii în cazurile de violență domestică. În: *Revista Universul Juridic* nr. 4 aprilie 2022, pp. 161 – 174.
- 303.STĂNESCU, Ș.-A. Competența jurisdicțională a instanțelor române în materia contractelor comerciale internaționale. În: *Revista de drept comercial nr. 4/2006*, ISBN 978-606-27-1735-3.
- 304.STĂTESCU, C. *Drept civil. Persoana fizică. Persoana juridică. Drepturile reale.*, București, 1970.
- 305.SZASZ, T. *Cruel Compassion: Psychiatric Control of Society's Unwanted*. Ed.: Syracuse Univerisy Press, 1994. ISBN 0-8156-0510-2.
- 306.TABUNCIC, T. Domiciliul și Reședința. În: *Comentariul Codului civil al RM. Volumul 1*, Editura Arc.//Coord. M. Buruiană, O. Efrim, N. Eșanu, Chișinău, 2005, Editura Arc. ISBN 9975-61-407-8, 816 p. Tipografia Centrală. 815 p.
- 307.ȚARĂLUNGĂ, V. Unele particularități și dificultăți în materia protecției drepturilor copilului aflat în conflict cu legea în Republica Moldova. In: *Tradiție și inovare în cercetarea științifică*, 8 octombrie 2021, Bălți. Bălți: Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți, 2021, Ediția 10, Vol. II, pp. 116-125. ISBN 978-9975-50-272-6.
- 308.Țaranu L., Cebotari V. Domiciliul - atribut distinctiv al persoanei fizice. În: *Mat. ale conf. șt.-pract. cu part. intern. „Teoria și practica administrării publice”*, 22 mai 2015. Academia de Administrare Publică. Chișinău: „Garomont Studio”, 2015, pp 237-239 Disponibil: <https://msuir.usm.md/server/api/core/bitstreams/11411063-c1c5-45fb-9b08-533267530ddc/content>
- 309.TERZEA, V.. Noul Cod de procedură civilă adnotat. Include doctrină și jurisprudență. București: Ed. Universul Juridic, 2016. ISBN 978-606-673-811-8.
- 310.TITULESCU, N. *Drept civil*. București: Ed. All Beck, 2004.
- 311.TOADER, C., Primele aplicații în jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene ale Regulamentului nr. 650/2012 privind succesiunile europene, cu elemente de drept succesoral comparat. În: *Revista Română de Drept European (Comunitar)*, nr. 1 din data de 31 martie 2018, ISSN: 2068-8083, linking ISSN (ISSN-L): 2068-8083.
- 312.TOMKIEWICZ, M. *Climate Change: The Fork at the End of Now*. New York. NY: Ed. Momentum Press, 2011. ISBN 978-1-60650-272-3;
- 313.TOMKIEWICZ, M. *Climate Change: The Fork at the End of Now*. New York. NY: Ed. Momentum Press, 2011. Disponibil: https://academicworks.cuny.edu/bc_pubs/98/

314. Tratatul de instituire a Comunității Economice Europene. Document 11957E/TXT. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/eli/treaty/teec/sign>
315. Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene. În: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, C 202 din 7.6.2016, pp.1-388. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/RO/legal-content/summary/treaty-on-the-functioning-of-the-european-union.html>
316. Tratatul privind Uniunea Europeană. În: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, nr. C 326/13 din 26.10.2012. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0001.02/DOC_1&format=PDF
317. TRAVINSKAIA, I., Stabilirea domiciliului copilului minor ca rezultat al desfacerii căsătoriei. În: *Conferința tehnico-științifică a studenților, masteranzilor și doctoranzilor*, UTM, 1-3 aprilie 2020. Chișinău, vol.2, pp. 205-208. ISBN 978 – 9975 – 45-632-6. Disponibil: Conf_TehStiint_UTM_StudMastDoct_2020_Vol_II_pg_205.pdf.
318. Valul de acuzații de abuz sexual asupra copiilor ar putea duce la falimentul diocezei, SUA, 11 februarie 2023. Disponibil: <https://www.news.ro/externe/sua-valul-de-acuzatii-de-abuz-sexual-asupra-copiilor-ar-putea-duce-la-falimentul-diocezei-san-diego-1922405411002023020621014453>
319. Violența asupra femeilor și drumul către independență. Dincolo de declarații, sprijin real pentru integrarea pe piața muncii. Disponibil: <https://atelierefarafrontiere.ro/violenta-asupra-femeilor-si-piata-muncii/>.
320. VRABIE, D. Executarea hotărârilor în cauzele privind înapoierea copilului sau exercitarea dreptului de vizitare: probleme și soluții. În: *Revista Institutului Național al Justiției*, nr. 4 (75), 2025, pp. 40 – 49.
321. VRABIE, D. Noțiunea și esența procedurii de înapoiere sau exercitare a dreptului de vizitare a copilului. În: *Revista Institutului Național al Justiției*, nr. 2 (69), 2024, pp. 47 – 52.
322. VRABIE, D. Schimbarea reședinței obișnuite a copilului. În: *Revista Institutului Național al Justiției* nr. 4 (71), 2024, pp. 28 – 33. Disponibil: https://www.inj.md/sites/default/files/new/28_33_RINJ_4_71_2024_site-4.pdf
323. VRABIE, Dina. Legea nr. 292 din 13.12.2024 - o confirmare a tendințelor Republicii Moldova de ajustare a legislației la standardele de calitate. In: *Studia Universitatis Moldaviae (Seria Științe Sociale)*, 2025, nr. 3(183), pp. 179-185. ISSN 1814-3199. Disponibil: [https://doi.org/10.59295/sum3\(183\)2025_24](https://doi.org/10.59295/sum3(183)2025_24)
324. WARSHAK, R. Family bridges: *Using insights from social science to reconnect parents and alienated children*. *Family Court Review*, 2010. ISSN (ISSN-L): 1531-2445 48.

DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII

Subsemnata, GIURGEA Lenuța, student - doctorand al Școlii Doctorale Științe Juridice de la Universitatea de Studii Europene din Moldova, declar pe răspundere personală că teza de doctorat este elaborată doar de mine, pe baza efortului personal de cercetare și redactare. În cadrul lucrării precizez sursa tuturor ideilor, datelor și formulărilor care nu îmi aparțin, conform normelor de citare a surselor și a respectării legislației privind drepturile de autor. Declar că toate afirmațiile din lucrare referitoare la datele și informațiile analizate, la metodele prin care acestea au fost obținute și la sursele din care le-am obținut sunt adevărate.

Conștientizez că, în caz contrar, urmează să suport consecințele în conformitate cu legislația în vigoare.

GIURGEA, Lenuța

Data

CV-ul AUTORULUI

DATE PERSONALE

- **Nume/prenume** GIURGEA Lenuta
- **Acasă:** LIBERTATII, 76, GALATI, România
- **E-mail:** bej.giurgeaelena@yahoo.com □ **Telefon:** (+40) 756432028
- **Gen:** Feminin, **Data nașterii:** 18/08/1975 **Cetățenie:** română

EXPERIENȚA PROFESIONALĂ

- UNIVERSITATEA DANUBIUS GALATI - 09/2020 – În curs / Tutore
- BIROU EXECUTOR JUDECĂTORESC GIURGEA LENUTA - 2016 – în curs / Lichidator persoane fizice
- BIROU EXECUTOR JUDECĂTORESC GIURGEA LENUTA - 2016 – în curs / Executor judecătoresc
- BIROU EXECUTOR JUDECĂTORESC MANDRILA COSTEL - 2012 – 2016 / Executor judecătoresc
- MKB ROMEXTERRA BANK - 2011 – 2012 / Executor bancar
- COMPANIA NAȚIONALĂ DE CĂI FERATE „CFR” - 2001 – 2011 / Consilier juridic
- SPITALUL ORASENESC FAUREI - 1995 – 2001 / Asistent medical
- SPITALUL OBSTETRICĂ-GINECOLOGIE BRAILA - 1993 – 1995 / Asistent medical

EDUCAȚIE ȘI FORMARE PROFESIONALĂ

- [2023 – 2024] Curs psihopedagogie / Universitatea Danubius Galati
- [14/10/2022] Cursuri de instruire in tehnologia ID-IFR / Universitatea Danubius Galati
- [27/09/2021 – 30/09/2021] Cursuri de instruire in tehnologia ID-IFR / Universitatea Danubius Galati
- [03/2014 – 06/2014] Certificat de absolvire - pregatire si perfectionare profesionala / Uniunea Nationala A Executorilor Judecatoresti
- [2004 – 2006] Diploma de master drept comunitar /Universitatea Danubius Galati
- [1996 – 2001] Licentiat in stiinte juridice / Universitatea Danubius Galati
- [1995] Asistent Medical Radiolog / Institutul de Fizica Atomica Turnu Magurele
- [1993 – 1994] Asistent Medicat Obstetrica-Ginecologie / Directia de Sanatate Publica Braila
- [1989 – 1993] Asistent Medical Generalist / Liceul Sanitar Braila

COMPETENȚE LINGVISTICE

- **Engleză** / Comprehensiune orală a2 citit a2 scris a2 producerea de mesaje orale a2 conversație a2

- **Germană** / Comprehensiune orală a2 citit a2 scris a2 producerea de mesaje orale a2 conversație a2

**COMPETENȚE ȘI APTITUDINI
DE UTILIZARE A CALCULATORULUI**

- Bună stăpânire a instrumentelor Windows, Microsoft Office (în deosebi Word-ul), Internet, E-mail etc.